

TABÁK ANDRÁS

Gúzsbakötve

**Magvető Könyvkiadó
Budapest 1961**

© Tabák András, 1961

A múlt évben jelent meg Tabák András első kötete, a *Szól a sziréna* című novellásgyűjtemény. A kritika kedvezően értékelte s a közönség rokonszenvvel fogadta a fiatal író első könyvét, mely igen biztató erényeket árult el. Most első regényében magasabb művészi igénnyel mutatkoznak ezek az erények – az emberismeret, társadalmunk fejlődésének, az emberi tudat átalakulásának megértése és konfliktusokban való bemutatása, gondolatgazdagság és egyéni stílus. A regény 1955–56-ban játszódik, színhelye az egyik jelentős budapesti nehézipari gyárunk, s hősei – részben már ismerősök a novellákból – a gyár munkásai, mérnökök, diákok. A jelszavak elhatalmasodó zürzavarában, az ellenforradalom előkészítésének időszakában hogyan találják meg a helyes utat és a szükséges tennivalókat azok a munkások és értelmiségiek – kommunisták és nem kommunisták –, akiknek igazán drága ez az

ország – ez a regény főkérdése, erre keresi a választ Tabák András a problémák, az események finom elemzésével.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

ELSŐ RÉSZ

I. FEJEZET

1955 szeptembere az akkori nyár legmelegebb hónapja volt. A meleg idő még a hónap végén is megmarad, a perzselő nap a legforróbb júliust idézi. A reggelente kerekedő gyenge szél déltájt már eláll, a levegő megreked, s délutánoként, míg csak a lebukó nappal támadó, friss szellő meg nem jön, fullasztó hőség terül szét a letarolt mezőkön és a telep zsúfoltan, rendetlenül épített házai között. A roskatag vályogviskók koromtól megfeketedett tetői felett könnyű por lebeg. Ez a por mindenüvé beveszi magát, ujjnyi vastagon lepi be a fák kérgét, hályogot borít az ablakokra, és lerakódik a sikátorokra, egyforma, szürke színre változtatva a kerítések tövében nemrég még zölden virító füvet, a labodát meg a sűrű, borzos árvacsalánt.

A hosszú, levegőtlen utcák két oldalán düledező házak mögött hitvány veteményes húzódik meg. Régen bolgárföldek virultak ott, de a gyorsan terjeszkedő telep bekebelezte valamennyit. Ami kevéske megmaradt, azt felosztották maguk között a telepiek, de nem törődtek vele, legtöbbjét hamarosan benőtte a gyom, beborította a vándorló homok.

Csak az öreg Gere gondozza a magáét. Délutánoként veszi a locsolót, a görbe nyelű kapát, kimegy a veteményesbe. Vézna, csendes öregember, olyan fajta, aki akkor érzi a legjobban magát, ha egyedül van. Sötétedésig is elszöszmötölget a veteményesben, ás, gyomlál, öntöz, ha pedig elfárad, letelepedik a nagy, fehér terméskőre, deres fejről letörli a verejtéket, és elszív egy-két cigarettát. Nemigen zavargatják magányában, csak a két szomszéd, Bognár meg Majoros vetődik oda néha. Olyankor késő estig elbeszélgetnek, krumplit sütnek, vagy csak a füstöt fűjják szótlánul.

Ma, alkonyattájt végre gyenge szél támad, vacsoraszagot hoz. Majoros beleszippant

a szélbe, hatalmas, széles mellkasát teleszívja levegővel, majd egy puffanással kilöki magából. Hallgatja egy darabig Bognárt, aztán félbeszakítja.

– Én a fegyelmire szavaztam – mondja. – Nincs igazad. Egyszer már el kell kapni a frakkjukat.

Bognár a kövön ül, sötét cigányszeme elborul.

– De nem így – mormogja. – Ilyen kutyamódon.

Gerére pillant, mintha tőle várna segítséget, de az öreg a kapanyélre támaszkodva, szótlanul cigarettázik. Ha vitatkoznak, ritkán szól bele. Most azonban Majoros pártját fogja.

– Nincs igazad – ingatja a fejét. – Meg kellett csinálni.

Tegnapelőtt rendeztek először társadalmi bírósági tárgyalást az üzemben. Sok vita, szóbeszéd előzte meg, hasznos, haszontalan – megoszlottak a vélemények. Végül

megcsinálták, s annyian gyűltek össze, hogy alig fértek be a helyiségbe. Bognár mindjárt az elején felállt, és azt mondta, hogy nem ért egyet a tárgyalással.

– Nem helyes eljárás – hajtogatta. – Másoknak is megragadt már a keze, nemcsak Drigánnak. Mégsem állították ide őket, világ csúfjára.

Sokan helyeselték Bognárnak, mások nekitámadtak.

– Nyomjunk talán csókot a kobakjára?

– Azt nem – ellenkezett Bognár, csendesen, lassan beszélt, barna, szegletes arcát előreszegezve, mint az akaratos emberek. – De minek ez a nagy hececáré?

– Igaza van – kiáltott közbe valaki, Sipőcz volt az, Drigán barátja.

Egyiküket sem igen szerették, duhaj, erőszakos emberek hírében álltak, de Bognár szavai mindenkit gondolkodóba ejtettek. Csakugyan minek ez a nagy felhajtás? Büntessék meg Drigánt, aztán el van intézve.

Sipőcz azonban olyanokat mondott, amitől mindenki meghökken.

– Arról miért nem beszélnek, ami a fatelepen történt? Ki seftelt ott a faanyagokkal? Maga a raktáros. Na és mi lett a dologból?

Diadalmasan körülnézett, ritkás, lenszőke bajuszát sodorgatta, egyenesen Vinczéhez, az igazgatóhoz fordult, tőle kérdezte: – Talán, mert párttag volt? Azért nem abajgatták a dolgot?

Az emberekben meghűlt a vér. Néhányan kárörvendően vigyorogtak. Csend volt, hogy a székek roppanását is hallani lehetett.

Hátul felemelkedett Kőműves, a párttitkár. Széles, csontos arcát lassan előntötte a vér.

– Sokat engedsz meg magadnak – mondta lassan.

– Vele nem csinálták végig ezt a disznóságot – és Sipőcz horgas orra remegett a felháborodástól. – Csak az egyszerű melóst szakálják örökké.

Megint bólogattak néhányan. Drigán az első sorban ült, szája sarkában kihamvadt cigaretta fityegett, ő is bólogatott, és szemtelen mosollyal fürkészte Vinczét, az igazgatót.

– A fatelepen csakugyan lopás történt – mondta később Vincze. – A raktárost elbocsátottuk, a pártszervezet pedig azonnal kizárta.

De Sipőcz csak a magáét hajtogatta.

– Öt miért nem állították ide? Kényes ügy lett volna, mi?

Kőművest elfutotta az indulat. Rákiáltott. Sipőcz visszavágott. Úgy látszott, hogy ordítózásba fullad az egész tárgyalás. Kőműves nem tudott uralkodni magán, tagbaszakadt alakjával fejfel magaslott ki a többiek közül, és mindenkit teli torokból igyekezett túlharsogni.

Akkor Majoros felállt, megvárta, míg elcsendesülnek.

– Elment az eszetek – mondta nyugodtan. – Drigánt véditek? Hiszen ez még az édes szülőanyját is eladná egy húszasért.

Senki sem szólt, Majoros folytathatta.

– Talán az első eset ez nála? Hányszor kapták már rajta? Úgy lop, mint a szarka, mindenki tudja ...

Sokan már bólogattak.

– Az ilyenek törnek fel a szekrényeket is ...

– Az öltözőben, persze ... ülepen kéne rúgni...

Egyszerre megváltozott a hangulat, Majoros szavai megtették a magukét. Főleg azok beszéltek Drigán ellen, akik együtt dolgoztak vele a forgácsolóban. Sipőcz is elhallgatott, Drigán meg szólni sem mert. Parazsat érzett a talpa alatt.

Végül is elfogadták a fegyelmi javaslatot: Drigán nyilvános megrovást kap, megtéríti a kárt, és várható fizetéséből húsz százalékot levonnak. Olcsón megúsza, de a kedélyek azóta sem csillapodtak le.

Kömüves másnap szemrehányást tett Gerének.

– Szép dolog. Egy műhelyben dolgozol velem, kommunista vagy, mégis hallgattál.

Gere figyelmesen ránézett, szemüvegét törülgette.

– Jó torkod van – jegyezte meg. – Mindenkit túlkiabálsz.

– Nem értettél egyet a javaslattal? – fortyant fel Kömüves.

– Mellette szavaztam.

Gere hallgatott egy darabig, apró bogarú, csillogó szemével Kömüvest fürkészte.

– Nem szabad ordítózni az emberekkel, Kálmán. Helytelen dolog.

Kömüves ingerülten legyintett, faképnél hagyta. Gerének rosszulesett. Bognár előtt mégis megvédi.

– Kiabált, igaz. De talán tűrte volna, hogy Sipőcz a kommunistákat mocskolja?

Bognár vállat von.

– Igazság csak egyféle van. Persze, én nem vagyok párttag.

Majoros a fogát szívja, nem szereti az ilyen alattomos beszédet.

– Különben is – folytatja Bognár. – A főmérnök, a Korda is párttag, mégsem helyeselte a dolgot.

Gere bólint, de nem szól. Korda is hozzászólt, olyanokul mondogatott, hogy nem élünk a középkorban, mikor semmiségekért kalodába csukták az embereket...

Az üzem felől sziréna bugását hozza a szél. Az idő hűvösebbre fordul, alkonyodik. A házakban fények gyúlnak, valahol rádió harsog.

Majoros belebújik a kabátjába, kinyújtózik, csontjait ropogtatja.

– No – ásít egyet –, tegyük el magunkat holnapra. Reggeli műszakba megyek.

Gere összeszedelőzködik, hallgatagon ballagnak hazafelé. Bognár a szélső házaknál elbúcsúzik, egyedül megy tovább.

– Furcsa szerzet – dűnnyögi Majoros, mikor kettesben maradnak. – Nem lehet eligazodni rajta.

Gere bólint. Bognár csakugyan kiismerhetetlen fajta, mogorva, konok, mint az ördög. Senki sem tudja, mi lakik benne.

– Megint nem kap lakást – mondja Gere.

Majoros a fejét csóválja.

– Hányszor ígérték már neki! Várandós a felesége.

Gere hallgat. Ő is elment a szociális előadóhoz Bognár ügyében, de őt is elutasították. Valamelyik vezetőnek van rá szüksége, Bognár majd legközelebb kap. A kapa nyomja a vállát, kezébe veszi. Amikor befordulnak a poros, rosszul világított sikátorba, Majoros óvatosan Gerére néz.

– Hegyes Feri nem beszélt veled?

Már délután is többször meg akarta kérdezni, mert furdalta a kíváncsiság.

Gerének ráncbaszalad a homloka.

– Nem – feleli csendesen, elutasítóan.

Majoros nem firtatja tovább. Végül is, minek ártsa bele magát. Az történt, hogy Gizi, Gere lánya szakított Hegyes Ferivel, és a fél telep ezen köszörüli most a nyelvét. „Bolond lány, azt hiszi, talál még olyan rendes fiút.” Majoros is Feri pártján van, sajnálja őt.

– Van miről pletykálniuk a vénasszonyoknak – dörmögi Gere.

Majoros elpirul és hallgat. Csak belül restelkedik kíváncsiskodása miatt.

Mikor elválnak, Gere megkérdezi:

– Igaz-e, hogy átépítés lesz nálatok?

Majoros a vasöntödében dolgozik.

– Azt beszélük – folytatja Gere hogy átépítik az egész öntödét. Csak még a terven civakodnak...

– Mondogatják – rándítja meg a vállát Majoros. – Én nem hiszek benne. Pedig ráférne már a műhelyre ...

Kezet fognak, Gere befordul a sarkon.

Majoros rágyújt, Gere szavain jár az esze. Évek óta ígéretik az öntöde átépítését, de valahogy mindig abbamaradt a dolog. Pedig olyan régimódi öntöde, amilyen az övék, talán az egész világon nincs. A terven civakodnak, mondta Gere. Hiszen nekik, néhányuknak, jó három-négy éve már annak, támadt egy ötletük. Akkor visszautasították, hogy nincs rá pénz. Meg kéne próbálni újra, nem volt az rossz dolog.

Elhajítja cigarettáját, gondolataiba mélyedve ballag hazafelé.

*

Vincze hétfőn reggel a szokottnál is korábban indul a gépgyárba. Már előre rossz kedve volt ettől a naptól. Megbeszélések, értekezletek végelethetetlen sora, még múltni lóg, ha kora estére hazavetődik. Ráadásul tegnap este rosszul érezte magát, szíve rakoncátlankodott, amire évek óta azt mondják az orvosok: semmi baj, nyolcvanéves korában is táncolhat még vele. Valamelyiknek fel kellene ajánlania egy hétre az igazgatói széket, utána alighanem kevesebb optimizmus csepegne belőlük. Hátradül az autó kényelmes ülésén, szórakozottan nézi a műút mentén elsuhanó fákat. A telep felől kettesével, hármasával baktatnak az emberek a gyár irányába. Valaha ő is ezt az utat tette meg. Az Akác-tömbtől a bekötőúton éppen fél órás az út; ha sietnie kellett, keresztülvágott a kiserdőn, összevissza karcolta magát a dúsan nőtt bokrok ágával, de tíz perc alatt beért az üzembe. Télen azonban járhatatlan volt a kiserdő, a hó mindent befedett, buckákat, alattomos gödröket, olykor térdig süppedt az ember a hóba ...

Mikor a kanyar után feltűnnek az üzem kéményei, ismét elfogja a rosszkedv. A múlt héten behívták a minisztériumba, órák hosszat tárgyaltak vele.

– Feltétlenül növelniük kell a kapacitást. Készíttessen részletes jelentést az üzem helyzetéről és arról, hogy mit kellene korszerűsíteni, bővíteni.

Elmondta, hogy elsősorban a vasöntöde modernizálására lenne szükség. Noszlopi főosztályvezető élénken helyeselt, és a többiek előtt is támogatta javaslatát.

– Mindenekelőtt a saját erejükre támaszkodhatnának – mondta. – Maguknál igen tehetséges emberek dolgoznak. Például Korda főmérnök. Neki régebben is voltak ilyen elképzelései.

Vincze bólintott, Korda csakugyan már hónapokkal azelőtt előállt egy javaslattal.

Akkor elvetették, nem találták jónak.

Erről kell ma Kordával tárgyalnia, ahogy a minisztériumiakkal megállapodott.

Kilenc órára beszélték meg, de a főmérnök késik néhány percet. Mikor megérkezik, zavartan mentegeti magát, de közben magabiztos léptekkel megy a karosszékhez. Kissé fáradt, duzzadt arcát érdeklődéssel fordítja Vincze felé.

– Az öntödébe hívtak. Megint elmaradásuk van.

– Tessék, foglaljon helyet – mondja az igazgató, felüti a sárgaréz cigarettatartó fedelét. – Gyújtson rá. Éppen az öntödéről kell beszélünk.

Tüzet ad Kordának, figyelmesen nézi. Nehezen tudná meghatározni a korát, erősen ősülő haja és mozgékony, fiatalos arca a legkevésbé sincsenek összhangban. Nem sokkal lehet túl a negyvenen. Korda mindig kicsit talány marad számára. Kiismerhetetlen, és Vinczének folyton olyan érzése támad, mintha szándékosan mutatkozna titokzatosnak. Bosszúsan kapja magát rajta, hogy megint másfelé kalandozik.

Az öngyújtót zsebébe süllyeszti, sóhajtva hátradúl a székben.

– Hát, akkor kezdjük mindjárt a közepén. Az öntöde rosszul dolgozik. Sok a selejtjük, az öntvényekkel pedig rendszeresen túllépik a határidőt. Maga tudja, mire akarok kilyukadni.

Korda megszívja cigarettáját, bólint. Szemlátomást nem érte váratlanul a beszélgetés.

– Igen, az öntöde berendezése elavult. Kovács mérnök, a műhelyfőnök szerint már öt-hat évvel ezelőtt fel kellett volna újítani. Ehelyett fokoztuk a kapacitást, a kemencék meg egyre rongálódtak.

Vincze kopaszodó, magas homlokával kissé türelmetlenül biccent. Egy ceruzával az asztallapot kopogtatja.

– Tudjuk. Sajnos akkoriban nem lehetett felújítással pepecselni. Az országnak több gépre volt szüksége.

Korda hallgat. Ismeri Vincze észjárását, mindig ugyanazt a szöveget fújja.

– Igen, igen – feleli –, alapjában feltétlenül igaz. De özönvíz előtti technológiával nem lehet sikeresen dolgozni. Persze – mosolyodik el –, erről már fölösleges vitakoznunk. Most már tenni kell. Alapos átszervezésre lenne szükség.

Vincze felhúzza a szemöldökét.

– Ezt hogy értsem?

– Nem először beszélek erről. Mi már több mint egy éve kidolgoztuk az öntöde átépítésének részletes tervét. Akár holnapután megkezdhetnénk a munkát. Persze, egy időre le kellene állítani az öntöde termelését.

Ez a kritikus pont. Itt szokott kiobbanni közöttük a heves vita, de Vincze most hallgat, ceruzájával játszik. Korda alig tud elnyomni egy jóleső mosolyt. Érzi, hogy most kell megragadnia az alkalmat. Hosszan, meggyőzően beszél a karbantartás elégtelenségéről, a fölösleges kiadásokról, a termelés stagnálásáról.

– Az öntöde a gyár szíve. Ha nem elég korszerű, a többi üzemegység sem egészséges. Egy darabig talán még indokolt lenne a karbantartás, de azután kínlódhatnánk az üzemzavarokkal.

Vincze szinte belesüpped a karosszékbe. Lehunyja szemét, kavarnak benne a gondolatok. Kordáék tervére különösen sokat gondol a minisztériumi értekezlet óta, de nem tudott dűlőre jutni. Valamit tenni kell, ez kétségtelen, és az ő tervükön kívül más lehetőség nemigen akad... De vállalható-e a felelősség az öntöde leállításáért? A

negyedik negyedév ugyan különösebb megfeszítés nélkül is teljesíthető, év végéig be lehetne hozni a kiesést, az emberek is néha csodákat művelnek, de nincs-e jobb megoldás? Bármilyen előre nem látott hiba folytán az egész üzem súlyos helyzetbe kerülhet...

Korda igyekszik megnyugtatni.

– Magunk is töprengtünk ezen. De nincs más út. Minél tovább késlekedünk, annál inkább a körmünkre ég. Ilyen elavult berendezéssel egyszerűen nem termelhet gazdaságosan az öntöde. Nagyon sok a selejt. Itt vannak például a fűvócsövek, amelyek a kemencébe vezetnek. Kicserélésük égetően fontos. Rendszeresen átizzadnak. Az öntvény persze megsínyli. De hozhatnék ezer más példát, üzemzavarokat.

Vincze feláll, lassú léptekkel rója fel-alá a szobát. Az ablakhoz lép, kinéz. Emberek özönlenek ki az udvarra, ebédszünet van. Egyszerre nagy vágyat érez, hogy kimenjen közéjük, elvegyüljön közöttük. Vajon mi lenne az ő véleményük? Az öntőket okvetlenül meg kell hallgatni, mielőtt bármit is elfogadnak. Kordáék elgondolása tetszetős, nagyvonalú, de hasznos-e? Erre nem tud megfelelni.

Megfordul, Kordára tekint.

– Gondolkozni fogok – ígéri meg. – Sok tekintetben egyetértünk. De a saját szakállamra, hiszen érti, nem cselekedhetek.

Korda alig tudja leplezni örömét. Kellemes meglepetés, hogy Vincze ezúttal komolyan veszi a tervüket. Amikor Kovács mérnökkel először nyújtották be, az igazgató határozottan visszautasította. Azóta is akárhányszor szóba került, kategorikusan ellenezte. „Semmi baj – mondogatta Korda Kovácsnak. – Ne keseredjen el. Menni fog a dolog. A terv igen jó.” Valóban annak tartja. Igaz, már első, felületes átolvasás után észrevette, hogy kétarcú. Rendkívül tetszetős, szép elképzelés, de komoly hátrányai is vannak. Kovács szinte figyelembe se vette az átépítés idejét, lényegében bizonytalan időre, hosszú hetekre kellene leállítani az öntöde munkáját. Vincze főleg emiatt vitatta. Korda azonban belátta, hogy támogatnia kell a tervet. Ha megvalósíthatják, merőben újszerű, szinte művészien szép vállalkozásra kerül sor, amire majd országszerte fölfigyelnek. Ilyen nagy alkalmat pedig nem szabad elszalasztani. Biztos benne, hogy Vincze előbb-utóbb kötélnek áll. Az átépítést meg kell csinálni, és más választása nincs.

Vinczére néz, az meg mintha kitalálná gondolatát, kelleetlenül biccent. – Újra átnézzük. Még mindig sok kifogásom van, de majd meglátjuk.

Már az ajtóban állnak, mikor Vincze megkérdezi.

– Mit szól a fegyelmi gyűléshez? Nem éppen úgy sikerült, ahogy terveztük.

Korda gondterhelten ráncolja homlokát.

– Korán vágunk bele. Én megmondtam előre. Az emberek még nem elég felnőttek ehhez. Kőműves elvtárs pedig nem éppen született diplomata.

Féloldalt lép ki az ajtón. Vincze az állát vakargatja. A gyűlésen nem volt elragadtatva Kordától, megalkuvó viselkedésétől. Abban azonban igaza van, hogy Kőműves nem nagy diplomata.

*

Kőműves jószemű embernek tartja magát. Felfigyel olyan dolgokra is, amelyek mellett mások közömbösen elmennének. Bognárnak napok óta lóg az orra. Sohasem ismerték bőbeszédű embernek, valóban nem könnyű eligazodni rajta. Kőművesnek az

tűnt fel, hogy Bognár egzecíroztatja a melléje beosztott tanulókat. Az még hagyján, hogy egzecíroztatja, némelyikre éppenséggel ráfér. De hogyan egzecíroztatja?

Ebédszünetben a kövér Molnár odamegy Kőműveshez, másik mesterhez kéri magát.

– Miért? Bognárnál nem sok külön akad.

– Igaz – vonogatja Molnár a vállát, és duzzadt arcára enyhe pír szökik –, de állandóan szid, mint a bokrot. Ma, például, elmerem a munkadarabot, hát pofonvágott.

Kőműves a fejét vakarja. Molnár természetesen Bognárnál marad, Bognárt nem szabad megsérteni, rendes ember. Neki is lehetnek bolond pillanatai, gyereket vár az asszonya, ilyenkor maradék eszét is elveszti az ember. Szóval, nem kell abból a nyaklevesből nagy ügyet csinálni. Délutánra már elfelejti a dolgot, Gerébbel üvöltözik a szociális juttatások miatt. Van itt két tanuló, akiken okvetlenül segíteni kell. Ha nem többel, legalább kedvezményes étkeztetéssel. Geréb fafejű ember, könyökvédős kishivatalnok, mindene az előírás, a rendelet. „Ha egyszer a kezembe kapnám valami sötét utcán” – ilyenekről ábrándozik Kőműves. Hanem műszak után, a kapuban összeszalad Bognárral. Fúj a szél, szemtől hozza a port. Leszegett fejjel lépkednek az út szélén.

– Itt a cudar Idő mormogja Kőműves.

Nem olyan fajta, aki sokáig állja a hallgatást. Bognárnak azonban beszélhet. Az csak megy mellette, hosszú, csusszanó léptekkel, rá se hederít.

„Fene a dolgotat” – gondolja Kőműves. Rátekint, nekiszegezi a kérdést.

– Panaszkodik a Molnár gyerek.

Bognár feléje vet egy pillantást, de csak néhány lépés után szűri ki a foga között a szót.

– Az istenit. El is látom a baját.

Kőműves mosolyog.

– Rendes gyerek az, te. Én bizony a fejedhez vágnék valamit, ha örökké rajtam nyűglődnél.

Bognár megáll, ellenségesen bámul a másik arcába.

Mi bajod van velem? Miért nem hagysz békén? Mellreszívta talán, amit a gyűlésen beszéltem?

Mellre – bólint Kőműves. – Amit ott beszéltél, nem válik dicsőségedre.

Személyautó húz el mellettük. Korda ül a kocsiban, figyelmesen tekint maga elé, őket talán észre sem veszi. A kocsi porfelhőt kavar és pufogva robog tovább, ők ketten ismét az út közepére állnak, ott mennek tovább.

– Hogy van az asszony? – kérdezi Kőműves. – Bírja?

– Bírja. Nem kisasszony fajta.

– Te kevésbé bírod. Az isten se hinné, hogy nem neked vannak szülési fájdalmaid.

Bognár alig állja, hogy oda ne mondjon valamit. Nem szereti Kőművest. Nem bírja a természetét. Mit üti bele az orrát folyton a más dolgába?

Kőműves megsejthet valamit, mert elhallgat. Nem akarja elvadítani Bognárt. Valami felrémlik előtte: Bognár lakásügye.

Mikor Bognárek házához érnek, és Bognár a kezét nyújtja, akkor jut az eszébe:

– Mi van a lakással? Neked ígértek valamit...

Bognár gúnyosan ránéz, forradás húzódik a szája sarkában, olyan, mint egy mély

seb.

– Az – mondja. – ígérni, azt tudtok.

Türelmetlenül tartja a kezét, de Kőműves zsebre dugja a magáét. Szigorúan tekint rá. Bognárnak magyarázkodnia kellene, de ahhoz nincs kedve. Nézzen utána, ha érdeklí a dolog.

Nyílik az ajtó, az asszony áll a küszöbön. Gömbölyű arcán örvendező mosoly.

– Jó estét! Nem jön be hozzánk?

– Nem – feleli Kőműves ridegen, és kezet sem ad Bognárnak.

Az asszonynak is éppen csak odabiccint, megy tovább.

*

Körösztos Elek földre teríti a kabátját, letelepedik. Maga mellé húzza Gizit.

– Fel ne fázz – mondja gyöngéden.

Gizi nekidül, de a fejét nem hajtja a fiú vállára. Előrehajol, a tavat nézi. Nem nagy tó, talán egy szuszra körül is tudná szaladni. Valamikor halastó volt, a részvénytársaságé, akárcsak a gyár meg a telep. Az öregek beszélnek, hogy nyaranta víkendházakat építettek a túlsó partjára, szombat-vasárnap a városból jöttek ki néhányan, úszkáltak, halászgattak a tóban. A telepieknek tilos volt a halászat, Majsa bácsi, aki már járni is alig tud, őrizte valamikor. Akkor még megtermett, gyors lábú ember volt, néha úgy megkergette botjával a tilalomszegő gyerekeket, hogy majd inuk szakadt a futásba. Ma már alig akad hal a tóban. Mégis az öregek órák hosszat elüldögélnek háromlábú székecskéiken vagy a csónakban, és lesik, hogy harap e már? Ma este senki sem horgászik. Hűvös van, a hold feljön, fénye hidegen csillan a vízen. Gizi egy kavicsot hajít a tóba, békáztatni akar, de a kő alig ugrik kettőt, máris csobbanva elmerül.

Nem úgy kell azt – nevet Körösztös.

Feláll, az ő kavicsa talán a túlsó partig csusszan.

– Furcsa mondja –, néha egész különös. Becsületszavamra ...

– Micsoda?

– Bolondság – legyint a fiú. – De még ennek a vacak telepnek is van romantikája.

– Én szeretem – mondja Gizi. – Itt születtem, itt nőttem fel ...

A fiúra pillant, megkérdezi.

– Ha befejezed az egyetemet, akkor rögtön elmegy innen?

Körösztös hallgat egy darabig, egy fűszálat rágsál.

– Messzi van az még. Két év.

– Felelj – erősködik Gizi. – Tudni akarom.

– Elmegyek – bólint Körösztös. – Itt nem lehet szépen élni. A környezet lehúzza az embert. És odaát is úgy lesz, itt az új házakban ... Az emberek nem változnak meg. Én mást akarok ... Hiszen érted ...

Gizi bólint. Szereti ezt a fiút. Először érzi magát szerelmesnek. Különös dolog. Amikor nyáron megismerkedett Körösztössel, s a fiú udvarolni kezdett neki, örökös lelkiismeretfurdalása volt Hegyes Feri miatt. Hiszen Feri olyan derék fiú, de az, ami köztük volt, nemigen egyéb a közös gyermekkor kedves vonzalmánál. Habár Ferit talán komolyabbnak gondolta ... De az emlékek lassan mégiscsak megfakultak, s

tulajdonképpen hibázott, amiért ezzel nem nézett szembe. Megmondhatta volna Ferinek. De akárhányszor be akarta vallani neki az igazságot, megriadt. Valahogy szégyellte magát. Aztán Feri megtudta – jobb is így. Feri megéri majd, hogy Köröszttössel való ismeretsége több egyszerű ismeretségnél vagy barátságánál... Igaz, olyan keveset tud róla. Köröszttösök néhány éve kerültek a telepre, félrehúzódo, másokkal nemigen beszélő emberek. A fiú is ilyen, nem szerették a többiek. „Gögös, fennhordja az orrát” – mondogatták róla. Valaki azt is kiderítette, hogy kocsmájuk volt Kistarcsán. Ettől csak nőtt az idegenkedésük.

A telepet is kocsmárosok tartották a markukban. Hiába volt a gyár a belga cégé, itt a kocsmárosok voltak az urak. Ők adtak hitelt, uzorakölcsönt, ők adtak-vettek ószeres módra. Meg is gyarapodott mindkét kocsmáros, házat, földet vettek a telepiek filléreiből, egyiküknek két bérháza állt Pesten. A kocsmáros fiú – így hívták Köröszttöst. Köröszttösnek is a fülébe jutott, de nem zavarták a suttogások. Időközben az egyetemre is felvették, és úgy tűnt, csakugyan megveti a körülötte élőket. Gizi azonban egyre inkább vonzódott hozzá. Talán mert egyedül volt, talán mert más volt, mint a többiek. „Különb náluk” – gondolta. Később jární kezdtek egymással, s a lány büszke volt, hogy a fiú őt választotta. Köröszttös egy addig ismeretlen világot tárt eléje. „Nem igaz, én senkit sem nézek le – hajtogatta. – De nem szeretem a nyers, erőszakos embereket. Itt beleragadnak a hétköznapiakba. Sajnálni kell őket. Nem ismerik a szépséget, az igazi örömeiket, egyhangú szürkeségben élnek negyven-ötven évig, ha akarnának sem tudnának másként élni... Azután pedig nyomtalanul meghalnak...”

Ilyenkor Gizi a maga életét is szürkének, végtelenül unalmasnak érezte. „Igaza van – tűnődött el nemegyszer –, olyan világot kéne teremteni, ahol nincs unalom, szürkeség, és valahogy minden szép, csillogó, ahol az emberek is mások lennének...” Szereti, nagyon szereti ezt a fiút, talán ő maga is részese lesz mellette egy különös, vonzó életnek. Feri már csak rohamosan távolodó emlék. Keveset gondol rá, lelkiismerete sem háborog többé miatta.

Köröszttös pedig, mintha gondolataiban olvasna, elmosolyodik. Hanyatt dül a fővényen, tarkója alá fekteti karját.

– Lakást akarok keríteni – mondja. – Otthon már nem nagyon bírom. Úgy rendezném be a lakást, ahogy nekem tetszik. Világos, szép bútorokkal. A falat fehérnek hagynám, esetleg egy-két kép, Van Gogh-, Braque-reprodukciók... Aztán egy szép fürdőszoba, zöld csempés kád ...

Mindketten elnevetik magukat. Gizi a fiú szemét keresi.

– És apám még azt mondja rád, nem tudsz álmodozni.

– Ezt mondja? – Köröszttös elkomolyodik, felkönyököl. Szeme fellobban, aztán a földre bámul.

– Fura öregember a te apád – mondja csendesen. – Éppencsak elvisel.

– Félreismered – mondja a lány, de a hangja nem meggyőző. Apjának valóban nem nagyon tetszik Köröszttös. Nem szól, nem olyan ember, de a szeméből ki lehet olvasni.

– Félreismered – ismétli. – Külsőre mindenkivel ilyen. Morcos, hallgatag. De ha majd közelebről megismered ... Nagyszerű ember! Ötéves korom óta ő nevel, anyám akkor halt meg. Csak az a furcsa, hogy nem tudom elképzelni fiatalnak.

– Vannak ilyen emberek – bólint szórakozottan Köröszttös.

Megborzong, haját cibálja a szél. A lány is feláll, magára teríti a fiú kabátját. Lassan ballagnak visszafelé.

Majoroséknál mulatnak. Isznak, táncolnak – mulatnak. De nem énekelnek. Majoros furcsállja is ezt. Katona volt, sokfelé megfordult, és az emberek mindenütt szeretnek énekelni. Örömük vagy bánatuk van, dalolnak. Nálunk meg csak akkor, ha már leitták magukat. De ma itt senki sem részeg, Zsuzsa ügyel a rendre, nem tűri meg a becsípett embert. Majorost is azért szerette meg, mert nem italos ember. Hat éve házasok, és ezalatt Majoros csak egyszer rúgott be. Zsuzsa hazaköltözött a nővéréhez. Egy hétig meg sem hallgatta Majorost, az pedig minden áldott nap elment hozzá, könyörgött, fenyegetőzött, mindhiába. A telepen már mindenki nevette. Ezt a tagbaszakadt, csupa izom embert hogy megtáncoltatja az asszony ... Aztán Zsuzsa mégiscsak engedett, Majoros pedig már csak nevetett, ha ugratták. „Papucs vagyok, na. Ilyen asszonynak ti is szívesen lennétek a papucs. Ilyen karakán kis asszonynak.” Ma pedig méginkább Zsuzsa az úr a háznál. Születésnapja van. Nem hívtak sok vendéget, a mogorva Eszterhás jött el a feleségével, Wagenzommerék, Sevcsik meg Hegyes bácsi. Tíz óra tájt Gere is beállít, szabadkozik: csak a lányát keresi. Ha már eljött, szívesen leültetik.

– Nem tudom, hol csavarog – dohog két kortyintás közben. – Megint azzal a Köröszttössel lehet. Hanem ez aztán jó borocska!

– Ugyan, mi baja azzal a fiúval? – kérdezi Zsuzsa, aki mindig a fiatalok pártján áll. Majoros ismét tölt Gerének, az öreg szabódik.

– Sok lesz. öreg vagyok én már ehhez.

A kis Sevcsik vitorlafüleit mozgatja, ránevet a sarokból:

– Öregítik magukat. Az én apám is ilyen.

Gere vidáman mosolyog, Hegyesre csillantja pápaszemét.

– Hát, nem mondom. Egyben-másban versenyre is kelnék a fiatalokkal.

Az öreg Hegyes sörtére nyírt fejét simogatja, komolyan bólogat.

– Ezeknek csak a szájuk jár. De mikor komoly dologra kerül a sor ... Eh!...

Nevetnek.

Zsuzsa évődik.

– Hát a szerelem? Az talán nem komoly dolog?

A két öreg egymásra néz. Ebben csakugyan alulmaradnak. Az már a fiatalok dolga.

Szól a zene, Wagenzommerék táncolnak. Majoros megragad egy széket, leül az öregek mellé. Barna arcán töprengés látszik.

– Elmondtam a mieinknek az átépítést – mondja csendesen Majoros. – Ma reggel már Kovács mérnök is célozgatott rá.

– Szóval, mégsem mendemonda? – kérdezi Gere.

– Fene tudja. Elég komolynak látszik. De akár az, akár nem az, nekem szöveget ütött a fejembe. Minek ehhez leállítani a munkát? Ha negyvenötben meg tudtuk csinálni ...

A két öreg eltűnődik. Negyvenötben alighogy helyrehozták a károkat, máris munkához láttak. Az öntödei nagyjavítást munka közben végezték el.

– Hát, negyvenötben meg tudtuk csinálni... – mondja Hegyes és legyint.

Gere rápillant, nem szereti az ilyen beszédet. Hegyes megéri, zavarba jön.

– Nem azért mondom ... Gondolkozhatunk is éppen rajta.

– Volt nekünk egy ötletünk – szól közbe Majoros. – Emlékszik-e rá, Hegyes bácsi? Nem volt az rossz dolog.

Hegyes megint csak legyint.

– Ahhoz szakember kell. Mérnök – a vállát vonogatja. – Nekem pedig az itteniek közül egyik sem tetszik ... Fene tudja.

*

Kovács mérnök felszáll a villamosra. Egyedül ül a kocsiban, a vezető meg a kalauz lent, a kocsi mellett cigarettázik. Ilyen későn már húsz percenként indulnak a kocsik. Kovács ezen minden este bosszankodik, türelmetlenül dobol az ablakon, lábával taktust ver a padlón. Elnyűtt boxtáskáját leteszi maga mellé az ülésre, eszébe jut, amit Korda mondott délután.

– Vincze gondolkozik a dolgon.

Kovács elégedetten vette tudomásul, noha Korda viselkedése csaknem kihozta a sodrából. Egészen úgy beszélt a tervről, az átépítésről, mintha legalábbis a saját ötlete volna. Ez az apró bosszúság nem zavarta meg Kovács örömét, terve most már végérvényesen révbe jut, rövidesen megvalósításához is hozzákezdének. Tervét olyan jónak tartja, hogy mikor benyújtotta, egy darabig lelkiismeretfurdalást érzett. Az öntödék átépítésének ez az elképzelése szinte „forradalmi újítás”, s ezzel feladta a passzív ellenállást, amit az államosítás után maminak meghirdetett. Bár az utóbbi években már csak vergődött, Dolgozni szeretett volna, komoly eredményeket felmutatni, új módszereket kutatni, de úgy gondolta, mindezzel jóvátehetetlen bünt követne el. A háború alatt önként jelentkezett hadmérnöknek. Úgy érezte, német diplomája erre kötelezi. Szerette Németországot, hálás volt a németeknek, akik őt, a kispénzű hivatalnok egyetlen gyermekét felkarolták, s ösztöndíjjal Berlinbe hívták. Életének legszebb éveit voltak azok, s nagy reményekkel lépett ki, diplomával zsebében, az egyetem kapuján. Stuttgartba hívták, kohászati művekhez, de ő itthon akarta kamatoztatni tehetségét. Előbb a Deesy-féle gépgyárban, majd a Weiss Manfrédban dolgozott tehetségéhez méltó állásban, mígnem 1944-ben hadmérnöknek jelentkezett. Sohasem érdekelte a politika, addig a háború folyásából is csak annyit tudott, amennyit kollégáitól, barátaitól hallott, de tudta, hogy Németország veresége fájdalmasan érintené jövőjét. Később már csak a düh és a gyűlölet hajtotta. Egész üzemek leszerelésével, berendezéseik nyugatra irányításával bízták meg. Állt az udvaron, és mozdulatlan arccal figyelte, amint egymás után rakják fel a vagonokra a gépeket. Akkor már tudta, hogy a németek elvesztették a háborút, az ő jövője is zsákutcába futott. Az általános menekülés napjaiban már ő is felült a *Nach Deutschland* feliratú vonatra, de aztán meggondolta magát. Maradt.

Negyvenhatban béli tázták, de semmi más büntetést nem szenvedett. Ez először meglepte, majd elgondolkoztatta. „Szükségük van rám – gondolta –, most ugyan béli tázták, de egy idő után szívesen fogadnának. Szakemberek nekik is kellenek.” Ekkor még erős volt benne a gyűlölet, mélyen megvetette mindazokat, akik az új rendszer építői közé álltak, kollégáit, régi ismerőseit, akik feladták elveiket. Ő inkább hónapokig segéd munkásként dolgozott – nem bírta, üzembe ment – nem bírta. Csak azután adta meg magát. „Legyen – gondolta. – Jelentkezem, de kezdeményezéseket, ötleteket ne várjanak tőlem.” Az ország első mérnökei közé számította magát, s csakugyan alig került utánjárásába, hogy egyik napról a másikra elhelyezzék; felújított egy-két hajdani ismeretséget, emlékeztette néhány fontos pozícióba felkapaszkodott ismerősét egy-két háború alatti epizódra – hallgatolagos szövetség fonódott közöttük, *gentlemen's agreement*, amely végül ide, a gépgyárba segítette. Itt zárkózott, bogaras embernek könyvelték el, kollégái tisztelték tudását, irigyelték berlini diplomáját. Első főnöke fiatal, hiányos képzettségű mérnök volt, teli kisebbségi komplexummal, s valahányszor utasítást adott neki, mindig bocsánatkérően mosolygott rá. Később Korda lett az üzem

főmérnöke, Kovács rajta is eligazodott. Tehetségét nem vonta kétségbe, de sok-sok apró jelből látta, hogy voltaképp felületes, könnyű babérokra törő ember, aki gyakran, egyik hétről a másikra hajlandó megváltoztatni véleményét, ha úgy találja éppen előnyösnek. Kovács pályafutása során annyi karrieristával találkozott, hogy neki egy pillanatig sem volt talány a főmérnök; szelek szárnyán jött, ügyesen meglovagolva minden kis szellőt, fuvallatot. Amolyan tucatmérnököske lehetett, aki korán belépett a pártba.

Magánvállalatnál erre az emberre műhelyt sem bíznának, nemhogy egész üzemet. Kovács kárörömet érez. Ha nekik jók az ilyen Kordák ...

Csak a terve miatt nyugtalankodik. Ha az átépítés sikerül, Korda képes magának tulajdoníttatni az érdemet, ha pedig megbuknak vele, könnyen másra hárít minden felelősséget.

A vezető csönget, a villamos elindul. Valaki felugrik az utolsó peronra, bejön a kocsiba. Fiatalember, vulkanizált esőkabátot visel, agyongyűrt sapkáját félre csapja homlokán. Figyelmesen nézi Kovácsot, aztán csendesen ráköszön, leül melléje. Kovács biccent, homlokát ráncolta, rossz az arcmemóriája. A másik szélesen elmosolyodik, szabályos, szép fogsora elővillan.

– Nem ismer meg, Kovács elvtárs?

Kovács bosszúsan rápillant, hosszúra növesztett körmével az ablakot kocogtatja, elutasító arcot vág.

– Ha valamiféle cinikus fráter lennék – mondja a fiatalember –, azt mondhatnám, Kovács elvtárs le sem köpi a magamfajta melóst. Legalábbis úgy tesz, mintha nem ismerne meg.

Kovács ingerülten vállat von, sohasem tudott erélyesen fellépni ilyen szemtelen, tolakodó alakok ellen, bár ez az ember nem látszik valami nyers, erőszakos fickónak.

Határozott, karakterisztikus arc, nyílteszű ember lehet. Mosolyába pedig valami sajátos, finom gúny vegyül, ami felkelti érdeklődését.

– Emlékszem magára – mondja –, úgy rémlik. A forgácsolóban dolgozik?

– Ott. A hulladékot szállítom. Nem kisasszony munka.

– Miért nem tanul szakmát? Jófejű embernek látszik.

A fiatalember elmosolyodik, bólint.

– Ez így is van. Csakhogy nem esetem például az esztergályozás. Más az érdeklődési köröm.

Kovács bólint, csinos, jóvágású arcát fürkészi.

– A nők, igaz?

– Például. A nő olyan, mint testnek a kenyér. Ezt Shakespeare írta, nem?

– Nem tudom – mondja Kovács. – Nem ismerem az irodalmat.

A fiatalember vállat von.

– Kár. Így hiába mondanék magának aforizmákat.

„Sokat fecseg” – gondolja Kovács. Messze elkerüli az ilyen bőbeszédű embereket, ez a beszélgetés is untatja már.

– Ha nem haragszik – pillant rá a másik –, maga azelőtt ch-val írta a nevét? A Deésy gépgyárban is dolgozott, nem?

Kovács nyugalommal tekint rá.

– Hát ezt meg honnan tudja, kedves...

– Dézsi – mosolyog rá a fiú. – Egyébként i-vel írom a nevemet.

Kovács lassan elveszti a béketűrését.

– Maga igazán imponálón szemtelen. Én itt most azonnal leszálok.

Dézsi nevet, fogsora olyan ingerlően villog, mint valami fogpaszta reklám.

– Valami vacak alak most megint azt mondhatná, hogy a mérnök úr lenézi a munkásembert.

Kovács határozottan feláll, kimegy a peronra. Inkább gyalogol két megállót, de ezzel a suhancsal nem utazik együtt.

Annaira bosszús hogy a feje is belefájdul.

Dézsi odabent még mosolyog egy darabig, aztán vállat von. „Lehet hogy nem ismert meg” gondolja. Kovács évekig dolgozott apja üzemében, megbízható embenek ismerték, de senki sem kedvelte. „Remek ember, kitűnő ember – mondogatta róla az apja de mindig olyan érzéseim van vele, mintha egy élettelen tárggyal beszélgetnék.” Mindenesetre kicsi a világ, és úgy látszik, Kovács megúsza a büntetést. A német megszállás első napjaiban Kovács Wehrmacht-tiszti egyenruhában állított be hozzájuk. „Mi történt, Kovács úr? – kérdezte tőle félig tréfásan Deésyné. – Már magára is szüksége van a Führernek? – Kovács azt felelte: *Ja, er braucht schon auch mich. Für Deutschland, muss ich was tun!* És németül felajánlotta segítségét, ha esetleg nyugatra mennének. „Köszönöm, Kovács úr – felelte neki az apja –, igazán lekötelez. De egy angol tisztnek most jobban örülnék, mint önnek.” Kovács szótlánul ment el, tartottak tőle egy kicsit. – „Ilyen fanatikus örüttlől kitelik, hogy nyakunkra hozza a Gestapót – nyugtalankodott Deésy Ferenc, és fiára nézett. – Akkor pedig a te zöld inged se sokat számítana.”

„Vajon megismert-e Kovács? – töpreng Dézsi. – Azóta tizenegy év telt el, akkor még tizennyolc éves kamasz voltam ... Lehet, hogy provokátornak hisz? Majd elvállik.”

Felhajtja gallérját, behúzódik a sarokba.

– Hálás lennék, öregem – mondja a kalauznak –, ha fölkelte a hídnál.

2. FEJEZET

Vidák, a DISZ-titkár az asztalnál ül, és malátacukrot szopogat. Nem cigarettázik, a szagát sem bírja, mindenkit gondosan kiutál az irodából, aki füstöl. Kizárólag Annuskának nézi el. Annuska az adminisztrációt intézi a DISZ-ben, függetlenített, de ennek vajmi kevés előnyét látja. Több munkája van, mint az irodán bárki másnak. Éppen a téli társadalmi munka javaslatát gépeli, mikor Vidák kiszól a szobájából.

– Diktálni valóm lenne, Annuska.

Annuska felsóhajt, sovány, sápadt arcán bosszús ránc gyűrődik. Kicsavarja a Remington hengeréből a papirost, viszi be a gépet. Vidák tüstént felpattan, elveszi tőle, miközben elégedetlenül csóválja a fejét.

– Néhányszor már kértelek, hogy ne cipelgesd ezt a dögöt. Nem neked való.

„Ilyen apróságokra nem árt ügyelni – gondolja becipelve a gépet –, néha ilyenből is megítélik az embert.”

Annuska leül az asztalkához, melegséget érez. Jólesik, hogy Vidák törődik vele. A fiú mindebből semmit sem vesz észre, hatalmas tenyerével az asztal hűvös üveglapjára

támaszkodik, figyelmesen nézi a lányt.

– Kezdhetjük?

Annuska int, mire Vidák nyomban himbálni kezdi széles vállát.

– Tehát írjuk. A DISZ gépgyári szervezete fegyelmi bizottságának határozati javaslata. A fegyelmi bizottság 1955. november ... Hányadika volt tegnap?

– Tizennegyedik – feleli Annuska, miközben ujjait figyelmesen lebegteti a billentyűk felett.

– Tizennegyedik? – tűnődik el Vidák. – Tudod, hogy ma hét éve kerültem fel Pestre. A mozgalomba. Én, az írni-olvasni nem tudó cseléd fia ... – sóhajt, mellkasát tapogatja. – No de, meg is tettem a magamét. Szép utat jártam meg.

– Folytatjuk? – kérdi Annuska, aki már annyiszor hallotta ezt az életet, hogy egy kicsit már unja.

– Folytatjuk – bólint elégedetten Vidák. – Tehát: november 11-i ülésen megvitatta Tusák István elvtársnak, az öntödei alapszerv tagjának fegyelmi ügyét. A nevezett elvtárs néhány alkalommal nem jelent meg, illetve részeg állapotban jelent meg munkahelyén. Leírtad? Várj csak. Részeg helyett írjunk inkább illuminált állapotot. Kifejezőbb.

Az ablakhoz sétál, elhúzza a függönyt, másik kezével pedig az ablakfának támaszkodik. Szereti ezt a mozdulatot. Aki az udvarról feltekint, nyilván azt gondolja magában: „No, ennek is elég dolga lehet szegénynek. Az arcára van írva, nem irigylem.” Ismét felsóhajt, ő is úgy érzi, hogy elnyeli a sok tennivaló. Végtére is egy egész üzem ifjúságát bízták rá, óriási feladat. Bólogatva jön vissza az ablaktól, Annuska keskeny, gyermekes válla fölött belepillant a szövegbe.

– Nagyszerű! Na, mi kell még ide? Az öntudatos fiatalság, amely tevékenyen kiveszi részét a termelő munkából, és egyre inkább magáévá teszi a szocialista erkölcs követelményeit, felháborodottan ítéli el Tusák István felháborító esetét.

– Kétszer mondtál felháborítót – szól közbe Annuska.

Vidák idegesen legyint, mert a következő mondatot fogalmazza már a fejében.

– Az egyiket húzd ki. Megvan? Nagyszerű. Az üzem munkásfiatalsága követeli Tusák István szigorú megbüntetését, ezért a DISZ fegyelmi bizottsága, saját hatáskörébe tartozóan, a következő határozati javaslatot terjeszti elő. Na, mi az, mit nézel?

– Odakinn szól a telefon.

Vidák mérgesen legyint, kimegy a másik szobába.

– Halló, itt Vidák.

– Itt Kőműves. Ide hallgass, te hatökör, megkaptam a követelményeiteket.

– A téli munka tervezetét?

– Azt, azt. Neked elment a józan eszed, igaza van Szviderkának. Mit jelentsen az a baromság a blokkolóórákkal?

Vidák nyel egyet. Valaki belép az ajtón, leveszi a sapkáját, overálljába törülgeti. Odakinn esik. Vidák egyre sápadtabb arccal hallgatja Kőművest. De nem is annyira rá dühös, hanem Szviderkára. Szviderk a szervező titkár, de nem tenné érte tűzbe a kezét. Állandóan áskálódik a vezetőség ellen, ő különösen nagy szálla Szviderk szemében. Na, nem baj, egyszer majd elcsípi négyszemközt, és alaposan beolvas neki.

– Meg kellene beszélnünk részletesen ezt az ügyet. Telefonon nem alkalmas. Különben is vár rám itt egy elvtárs!

Kömüves morog valamit, nyilvánvalóan a titkárnője miatt nem akar káromkodni, és leteszi a kagylót.

Vidák megfordul, az overallosra néz.

– Tessék elvtárs. Légy szíves röviden, mert diktálnom kell.

A fiú gvűrületi a sapkáját, zavartan mosolyog.

– Elég bonyolult ügy. Vidák elvtárs. De tíz perc alatt elmondanám.

– Nem, most nem jó – dűnnyög Vidák, és megkínálja cukorral a fiút. – Hanem tudod mit? Egy óra múlva visszajössz. Én már nem leszek itt, de itt találod Szviderka elvtársat. Majd hagyok neki üzenetet. Helyes?

A fiú bólint, csendesen teszi be maga után az ajtót. Vidák cédulát ír Szviderkának.

Aztán bemegy a szobájába. Annuska már tükön ül.

– Nna – mondja Vidák. – Hol is hagytuk abba? Egyébként estére színházjegyünk van.

*

Kömüves kimegy a pártirodából, a folyosón fejébe csapja a sapkáját. A bélyegzőóra história kihozta a sodrából. Ez a barom Vidák persze azt hiszi, hogy feltalálta a spanyolviaszkot. „Ha a blokkolóórákat nem a kapunál helyezük el, hanem külön-külön minden részlegben, a késések jelentősen csökkennek majd.” A papirost lobogtatva nyit be a konstruktőrökhöz.

– Nem látták Szviderkát?

Nemet intenek. Kömüves megpillantja Kovács mérnököt, aki tenyerébe temetett homlokkal görnyed az asztal fölé. Nagy halom papirossal, rajzzal van körülbástyázva. A termelési értekezletre készül. Ott szándékoznak bemutatni az öntödei átépítés terveit.

Kömüves továbbmegy a folyosón, fogalma sincs, merre keresse Szviderkát. Márpedig ennek a marhaságnak nem szabad elterjednie. Isten őrizz: azonnal vissza kell vonni.

A folyosó végén Korda mérnökbe ütközik. Kék köpenyében van, az öntödében járt.

– Ráér, Kömüves elvtárs?

Választ sem várva, karon fogja Kömüvest, bevezeti a szobájába. Leülteti, kiszól a titkárnőjének.

– Remek kávé van – mondja, mikor visszajött –, Noszlopi elvtárs hozta Moszkvából. Tessék, foglaljon helyet. Ismeri Noszlopi elvtársat?

Kömüves letelepedik a székre. Valahogy furcsán érzi magát. Olyan otthonos a főmérnök szobája, akár egy lakás. Az ablakon függöny, Íróasztalán példás rendben gondosan hegyezett ceruzák sorakoznak. A falon reprodukciók, a kisasztalon terítő, egy vázában virág. Úgy dől hátra a süppedős fotelban, mintha félne, hogy bepiszkítja kék zubbonyával.

A főmérnök nem az íróasztal mögé ül, hanem Kömüves mellé. Noszlopi elvtársról beszél, akivel régi jó barátok. Együtt végezték az egyetemet, még a felszabadulás előtt, negyvenötől pedig jó darabig együtt dolgoztak. Aztán ő gyárban maradt, Noszlopi elvtárs pedig a minisztériumba került.

– Kitűnő ember – mondja Korda. – Ha kell, szilárd, ha kell, rugalmas. Régi kommunista.

Kömüves bólogat, de belül máris ellenszenvesnek érzi Noszlopi elvtársat, noha csak

egyszer találkozott vele futólag. Nem szereti a „ha kell” embereket.

Eszter, a titkárnő behozza a kávé. Korda barátságosan megpacskolja a kezét. Amikor pedig az asszony kimegy, bizalmasan odasúgja Kőművesnek: – Angyali teremtés. És jó nő!...

Kőműves sötéten hallgat. Nehéz ember. Nem érti a tréfát, semmi könnyedség benne. A kávé azonban olyan jó, hogy muszáj megdicsérnie.

– Kér még? – kérdezi Korda felcsillanó szemmel, s örül, hogy végre sikerült néhány szót kicsikarnia Kőművesből.

Választ sem várva ismét teliönti Kőműves csészéjét. Azután hátradúl a fotelban, gépies mosollyal figyeli.

– Nyíltan beszélek. Meg akarom nyerni a támogatását, Kőműves elvtárs. Ismeri az öntödei kollektíva javaslatát?

– Majorosékét? – Kőműves borostás arcát dörzsöli, kelletlenül bólint. Ha tudta volna, hogy Korda ezért hívja be, alighanem kitér a beszélgetés elől. – Ismerem. Hasznos, ésszerű javaslat.

– Úgy van – helyesel Korda. – Mondhatom, nagyon meglepett. Remek dolog.

Kőműves megint bólint.

– Az hát. De minek ezen meglepődni? Az embereket érdekli a munkájuk. Helytelen volt eltitkolniuk előttük a maguk elképzelését.

– Igen – mondja Korda, rágyújt, eltűnődve fújja a füstöt a mennyezet felé. – Ez az igazság. Nélkülük csakugyan nem megyünk semmire. Arra gondoltam, hogy Majorosékot be lehetne vonni a Kovács-féle terv megvitatásába, részletes kidolgozásába.

– Értem – mondja Kőműves. – Maguk tehát továbbra is ragaszkodnak a saját elképzelésükhöz?

Korda hallgat, szívja a cigarettát. Jól ismeri Kőműves makacsságát, nehéz lesz meggyőznie. Az ő támogatására pedig okvetlenül szükségük van.

– Én nem élezném ki ennyire a dolgot – szólal meg óvatosan. – A két elképzelést valamilyen módon közös nevezőre hoznánk, a Kovács-terv alapján. Ennek a kidolgozásában segíthetnének Majorosék, majd az átépítés idején a munka irányítását végeznék.

Kőműves bosszúsan megrázza a fejét.

– Megint előlről kezdünk egy huszonötzör félbeszakadt vitát. Kovács terve nem jó terv, nem szocialista terv. Önző terv, nem az üzem érdekeit tartja szem előtt, hanem a tervezők érdekeit. Kovács bizonytalan időre le akarja állítani az öntöde munkáját, Majorosék szerint pedig erre nincs szükség. Fél üzemeltetés mellett folyamatosai meg lehetne oldani az átépítést. Ez szocialista terv.

– Ez, képtelen terv – mondja hevesen Korda, de azonnal meggondolja magát.

Nyugodtan néz Kőművesre.

– Megoldhatatlan. Az öntödeieknek kétszeres munkát kellene végezniök. Ezt nem követelhetjük tőlük.

Kőműves elhallgat, Kordát fürkészi. „Úgy látszik, őt is csak a saját érdekei vezérlik” – gondolja.

– Maga kommunista, Korda elvtárs – mondja csendesesen. – Pártvezetőségi tag. Miért becsüli le ennyire az embereket? Nem hisz a lendületükben, a lelkesedésükben. Felszabadulás után ebben a gyárban egy üzemeltethető gép, egyetlen ép kemence nem

volt. Megkérdeztük az emberektől: hozzáfogunk, vagy segítségre várjunk? Az előbbit választották, a nehezebbet. Hiányzott nekik a munka, és tudták, hogy munkájukra szüksége van az országnak. A munkások mindig tisztában vannak felelősségükkel.

Korda kissé fáradtan pillant rá.

– Az negyvenötben volt. Hiszen ha ma is élne az a forradalmi láz! – Hevesen megrázza a fejét. – Nem szabad szemet hunynunk a tények felett. Különösen nekünk, kommunistáknak nem. Az emberek többsége a mának él, szitkozódna a normákon, dühösek, ha kevesebb pénzt visznek haza. Ugyanolyan kispolgári módon élnek, mint azelőtt, kivesztek belőlük az álmok, a nagy ábrándok. És ennek sok tekintetben mi vagyunk az okai. Hiszen itt van ez a telep. Hát nem szégyen? Egy kapitalista országban természetes jelenség az ilyesmi, de nálunk, tíz évvel a felszabadulás után ... Néha tökéletesen megértem az elkeseredésüket.

Kömüves hallgat. Eszébe jut az a bizonyos gyűlés. Roppant dühös volt Kordára. Közönséges népszerűség hajhászó. De amit a telepről mond, arra nem tud felelni. Abban igaza van. Korda nem néz Kömüvesre, nem látja az arcát, de sejti, hogy elevenére tapintott. Elnyomja a cigarettáját, előrehajol.

– A másik probléma. Az átépítés elvégzéséhez szakemberek kellene. Az öntőműhely berendezése bonyolult, a munkások természetesen sok tapasztalattal rendelkeznek, de ez nem elég. Itt valóban részletekbe menően ismerni kell a berendezéseket, tanulmányozni kell a kemencék technológiáját, a különböző mechanizmusokat. A Majoros-brigád tervében elég sok okos, megszívlelendő részlet van, de egészében kivihetetlen. Katasztrófához vezetne. A taggyűlésen részletesen fogok erről beszélni.

Kömüves hallgat. Korda kétségtelenül rosszul ítéli meg a munkások képességeit, de az érvelése meggyőző.

„Még egyszer át kell rágnom a két tervezetet” – gondolja, de a biztonsága valahogy megcsappan. Végére is, nem sokat konyít az öntészethez.

Korda pedig komolyan tekint maga elé, a nadrágjára hullott hamut a földre pöcköli. Már az is eredménynek számít, ha a párttitkár fejében a másik eshetőség is megfordul.

Nehezen türtőzteti örömét. Most az egyszer felülkerekedhet. Szakmai kérdésekben érvelni kell, Kömüves pedig arra képtelen. Nem intellektuális lény.

Így, amikor lemegy Kovácshoz, jó hírt újságot lehet neki.

– Kömüvesünknek már fülében a bogár.

Kovács fásult arccal fordul feléje.

– Kömüves? – és olyan arcot vág, mint akinek a fogát húzzák.

Korda nevet rajta. Hirtelen eszébe ötlik, hogy beosztottja így, íróasztal mögött, színtelen, poros arcával éppen olyan, mint a besavanyodott hivatalnokok a vicclapban.

– Nézze, barátom, maga rosszul ismeri az embereket. Főleg ezt a típust. Kömüves handabandázik, veri az asztalt, magyarul cezaromániában szenved. De az ilyeneket szerencsére nem sok ésszel áldotta meg a jóisten.

A mérnök most már végképp nem érti. Olyan érzése van, hogy Korda a bolondját járattja vele. Bizalmatlanul méregeti halvány, alig elfojtott mosolyát.

– No, ne gyerekeskedjék – váltja komolyra a szót a főmérnök –, Kömüves hiú ember. A világért sem vallaná be, hogy fogalma sincs az öntészetéről. Ostobák lennének, ha nem használnánk ki ezt a gyöngéjét.

Kovács egykedvűen bólint. Világos előtte a dolog. Link fráter – véli Kordáról. – De ügyesen politizál.” S megint riasztó gondolatok fogják el. Nyugtalankodik. Korda

ma Kőművessel babrál ki, holnap esetleg már őt vezeti az orránál fogva. De mégis inkább elégedettséget érez. Ha Kőművest leveszik a lábáról, csakugyan nyert ügyük van. Neki ugyan észébe se jutott ez a lehetőség, ehhez Korda gerinctelen simulékonysága kell. Őt nem vinné rá a jóízlés, hogy Kőművessel tárgyaljon. Pusztá látásától is tompa gyűlölet fogja el.

A munka elcsigázta, de Korda híre derűs hangulatba ringatja. Kimegy öt percre az udvarra. Szellőztetni akarja a fejét, kínzó gondolatok gyötrik. Napok óta nem képes kiverni a fejéből Dézsit. Szüntelenül a sarkában jár, képtelenség lerázni. Ingerli fölényeskedése, de kitartásán nem győz csodálkozni. Már nem titok, honnan ismerik egymást. Deésy és Tsa ... Halványan emlékszik a fiúra. Hogy ő az, ahhoz a gyanúnak árnyéka se férhet. Kovács mérnök azonban fél. Az évek során sem gyűlölete, sem hite nem lankadt el, de végre nyugalmat szeretne. Úgyis végeszakad egyszer ennek a pünkösdi királyságnak, eljön még az ő ideje, nélküle is eljön, ő már eleget harcolt, eleget szenvedett, most már másokon a sor. „De hátha árulónak tart majd – ötlük az észébe ismét Dézsi. – Olyannak, aki beadta a derekát?” Bosszúsan elneveti magát. Örültség! De kellemetlen érzése nem múlik el. Mindenesetre leül majd vele egyik este, és alaposan kibeszélgetik magukat.

Kora délután Korda telefonál Gerébnek.

– Ha jól emlékszem, mára ígért választ.

Geréb éppen eszik, a telefont vállához szorítja, apró darabokra szeleteli a kenyeret, szalonnát tesz rájuk, huszárokat csinál.

– Utánanézek, főmérnök elvtárs. Egy óra múlva visszahívom.

Leteszi a kagylót, sóhajt. Elmegy az étvágya, a szalvétát is letépi a nyakából. Mikolai a szemközti asztalnál ül, az orrát törülgeti, kérdően tekint rá.

– Ezek a nyomorult lakások – dünnyög Geréb. – Csak tudnám, minek Kordának új lakás? Honnan kerítsek neki?

Mikolai bólogat, vaskos dossziét húz ki a fiókból. Az igénylések. Tíz lakást kap az üzem – hatvan igénylésük van. Kilencet elfogadtak, a tizediket még nem. Geréb forgatja a papirost, aztán a füzetében lapoz. A B. tömbben van a kétszobás, erkélyes lakás. Előveszi töltőtollát, némi gondolkodás után aláírja a kérvényt.

Mikolai mereven nézi.

– Meg kellett volna gondolni. Annak a Bognárnak babát vár a felesége.

Geréb a vállát vonogatja. Majd megszüli a telepen. Ő nem jótékonysági intézmény. A főmérnök felelős beosztásban van, szüksége van nyugalomra. Bognár még kihúzza azt az egy-két hónapot, ha eddig kihúzta.

Mikolai rosszul érzi magát, neki sincs kedve összeveszni a főmérnökkel, de fölébred benne a lelkiismeret.

– Egy lakás felett még rendelkezünk.

Geréb hegyes orrára tűzi a pápaszemét, gúnyosan mosolyog. Az a lakás Kőművésé. Kőműves kérvényét el sem olvasta, azonnal aláírta. Visszalöki a szalvétát, felsorakoztatja maga előtt a szalonnás kenyereket.

Délután Kordával kimennek megtekinteni a lakást. Geréb feszesen ül a főmérnök mellett a kocsiban, az utat bámulja. A műútról letérnek a hepehupás dűlőútra, feltűnnek a négyemeletes kockaházak. Némelyikről még a vakolat is hiányzik, de az ablakokban már függöny fehérük.

Kordának tetszik a lakás, mindent gondosan megvizsgál a kilincstől a vízvezeték csapig. Hanem a fal, az valami bosszantó. Micsoda minták! Zöld rózsák vagy mi az

ördög. Geréb bólogat, ő is rondának találja, de átfesteni már nem lehet.

– Elsején beköltözhető – mondja. – Egyébként Kőműves elvtárs beutalása is ebbe a házba szól.

Korda szórakozottan bólint. Ingerülten nézi a rózsákat. Olga, amilyen lehetetlenül makacs teremtés, talán be sem hajlandó lépni a zöld rózsás falak közé.

Kisvártatva Geréb elmegy, ő egyedül marad a lakásban. Leül a ládára, nézegeti a festékszagú, csupasz falakat, szorongás fogja el. Az ablakhoz megy, a széles üvegtáblákra ikszeket, kriksz-krakszokat meszeltek, kinyitja. A por és a falak nedves szaga gomolyban úszik ki a szabadba, és ő megkönnyebbülten szívja teli tüdejét illatos, alkonyati levegővel. A párkányra támaszkodik, három emelet magasból hordozza körül a tekintetét. Az út másik oldalán a telepet látja fekete szörnyként elnyúlni a vasúti töltésig, azontúl meg a gyárat, az égnek meredő kéményeket. Szeretnie kellene, hiszen eddig itt vitte a legtöbbre, de semmit sem érez. Amikor még szürke kis mérnökként hányódott jelentéktelen vidéki üzemekben, valami elérhetetlen messzeségben ködlött mindaz, ami ma már természetes. Voltaképpen nyílegyenes útja volt, s ha akadályokba ütközött, azokat is könnyűszerrel átlépte. Szerencsés csillagzat alatt született – mondták neki sokan irigykedve. Mosolygott rajtuk. Mi közük ehhez a csillagoknak? Mindent idejében kell felismerni, sem előbb, sem később – ez a siker titka. Ő egész életében eszerint cselekedett. A felszabadulást követően 1947-ben rövid bizonytalankodás, tapogatózás után belépett a Kommunista Pártba, s egy év múlva, 1948-ban már mérnöki állása volt; nem vezető poszt, tucatállás, de ő, aki évekig nem került egyetemre a *numerus clausus* miatt, majd hosszú ideig diplomás könyvügynökként tengődött, megbecsülte ezt a szürke állást is. Aztán felhúzta vitorláját, a szél irányába fordította, s mindig feljebb-feljebb került, végül ide, a gépgyárba, Budapestre. Innen már szinte korlátlan lehetőségekre nyílik kilátása. Talán éppen ezzel a tervvel alapozza meg további útját.

Meggyújt egy szál gyufát, de a lángot csak akkor emeli cigarettája elé, mikor már a körmére ég.

Nem lesz könnyű ezt a tervet kiharcolnia, de ha sikerül, megéri. Hány álmatlan éjszakájába került, míg eldöntötte: melyik terv mellé álljon. Amit Kőműves felismert, ő is rögtön észrevette Kovács tervében. Nem, nem szocialista terv, csak a tervező érdekeit tartja szem előtt. Költséges, bonyolult – valahogy olyan vázára emlékeztet, ami formás, szépen díszített, de még egy csokor virágot sem lehet beletenni elfogadását nehéz lesz kicsikarni. De alkalmas feltűnés keltésére. Bravúros, nagyméretű, látványos. Szakmai vitákat kavar majd, s akkor a figyelem a tervezőire irányul. És éppen erre van szükség, arra, hogy megismerjék. S ebben az esetben nem is annyira az anyagi haszon, a jutalom a fontos, hanem a siker, a dicsőség, a reklám. És ez a terv – az ő terve lesz. A Kordaterv! Átsimítja, beletold egy keveset; Kovács zavaros múltja, bizony tálán helyzete miatt aligha merné megkísérelni, hogy az üzemi párt vezetőség egyik tagjával, a minisztériumban sokra becsült főmérnökkel ujjat húzzon ...

A másik terv minderre nem nyújtana lehetőséget.

Világos dolog. Ezt kell hát elfogadtatni, s erre minden lehetősége megvan. Mindig is az volt az elve: ne barátaid legyenek, inkább összeköttetéseid. Ez az elv még sohasem mondott csődöt. Ha itt, az üzemben elvetik is a tervet, még hátra van a minisztérium, Noszlopi főosztálya. Ha nem engedik szépszerével boldogulni, boldogul másként. Végére is, azzal érvelhet, hogy csak a képességeit akarja bebizonyítani. Aztán innen is följebb léphet. Mert ez az üzem szűk, levegőtlen cella, amibe becsukták, akár egy rabot, és nem engedik egyéniségéhez méltóan élni. Itt az alkalom, hogy szétfeszítse az ostobaság, a szűklátókörűség börtönrácsait, és végleg kiemelkedjen a tömegből, ebből a földhöz tapadt masszából.

Azon kapja magát, hogy ridegen mosolyog. Belőle nem sikerült holmi fejbólintó jánóst faragni. A tehetséget, a törekvő egyéniséget nem lehet elfojtani, olyan mag az, mely dudva között is szárba szökken. Cselekedni kell, cselekedni kell, határozottan, magabiztosan, és akkor hiába állnak az ember elé – könnyűszerrel félre lehet lökni őket...

Eljön az ablaktól, szeme ismét undorral akad meg a falon. Hisztérikus, fojtott indulat fogja el. Tudatában jelképpé formálódik ez a zöld fal ízléstelen rózsáival.

Ebben a házban valamennyi lakás falát ilyenre mázolták. Falanszter-szín. Az első adandó alkalommal átfesteti majd.

*

A forgácsoló-öntő DISZ alapszerv taggyűlést tart a klubteremben. A két napirendi pont: a vezetőség fegyelmi javaslata és tagfelvétel. Wagenzommer alapszervi titkár olvassa fel a fegyelmi javaslatot. Amikor befejezi, maga elé teszi a papirost, öklével megkocogtatja az asztalt.

– Szóljatok hozzá.

Harmincan-negyvenen ülnek a teremben. Egymást nézik, hallgatnak. Valaki rákönyököl a zongora nyitott billentyűzetére, a leütött hangok sokáig rezegnek a levegőben. Vidák hátul ül, néhány percet késett. Roppant kíváncsi a fegyelmi határozat hatására. Senki sem jelentkezik, egy lány előveszi a megkezdett horgolást, fürgén jár a keze.

– Talán majd én – emeli fel a kezét Vidák, és lassú, megfontolt lépésekkel kimegy az asztalhoz. Felsőzsebében kitapogatja töltőceruzáját, kihúzza. Ha beszél, mindig nyomogatja a ceruza végét.

– Meghökkenet benneteket a vezetőség javaslata, elvtársak, ne is tagadjátok. Valóban súlyos dolog. Tusák elvtárs felfüggesztése azonban indokolt, súlyosan vétett a szocialista erkölcs normái ellen. Teherbe ejtett egy lányt, és az utóbbi időben egyre többet részegeskedett. Meg vagyunk győződve, hogy józanítólag hat rá ez az eset.

Tusák az utolsó sorban ül. Nyurga, jelentéktelen arcú fiú. Nem is nagyon ismerik, csak azok, akik közvetlenül mellette dolgoznak. Vidák szavai után füle tövéig elvörösödik. Számított rá, hogy előveszik a hiányzások miatt, meg hogy egyszer-kétszer részegen ment be dolgozni, de hogy Rozit belekeverik...

Megzavarodik, szemét lesüti, úgy érzi, mintha mindenki őt figyelné.

– Tűrhetetlen – mennydörög elől Vidák –, hogy akadnak olyanok, s nem is kevesen, akik fittyet hánynak célkitűzéseinknek, az ifjúkommunista becsületnek, és erkölcsileg is hátráltatják munkánkat.

– Tessék, akarsz szólni? – kérdezi Wagenzommer Tusákot keresve.

Tusák hallgat. Igazságtalannak érzi Vidák szavait. Hiszen mit tud róla Vidák? Két szót nem váltottak egymással. Ő pedig elvette volna Rozit; igen, ezt meg kéne mondania ... elvette volna, mert belátta, hogy csúnya dolog volt... Szereti is Rozit, de a lány elutasította. „Hagyj békén – felelte neki, mikor megkérte a kezét. – Majd az orvos elcsinálja ... Semmi közöm hozzád.”

Óvatosan felemeli a fejét, látja, hogy Wagenzommer kitartóan figyel. Mindenki őt bámulja. El kellene mondani, talán megértenék. De érzi, ha felállna, egy szót sem tudna kinyomni magából. Csak állna, mint aki megkukult.

Valaki lábujjhegyen benyit az ajtón. A vörös hajú Szviderka. Tusák mellé ül,

mindketten biccentenek. Szviderka beletúr hajába, figyelmesen hallgatja Vidákot, aki ismét szót kért, és a kemény kéz helyességét bizonygatja.

– A felvételekről beszéltetek már? – kérdezi halkán Szviderka.

Tusák nemet int. Szviderka bólint, ismét Tusákhoz hajol.

– Veled beszélhatalóm lenne.

Tusák fásultan von vállat. Mi beszélhatalójuk van nekik, kettejüknek? Ha ő is szemrehányást akar tenni, álljon fel, aztán csak prédikáljon. Mereven bámul maga elé.

Közben Vidák befejezi hozzászólását, a ceruzát visszasüllyeszti a zsebébe. A helyére megy.

Wagenzommer megdörgöli az orrát, körülnéz a teremben.

– Ha nincs több hozzászólás, szavazunk.

Valaki bátortalanul közbeszól.

– Szigorú ez a büntetés ...

– Szigorú? – kérdezi Vidák, és széles mozdulatot tesz. – Tessék, elvtárs, fejtsd ki a véleményedet.

A fiú zavartan törölgeti olajcsíkos homlokát, vállat von.

– Rendes srác a Pista... mellette dolgozom, soha semmi baj nem volt vele ... Az utóbbi időben, igaz, máshogy viselkedett, mint szokott, de hát egyikük se kisangyal.

Vidák hevesen közbevág.

– Mi nem akarunk kisangyalokat. Nekünk tudatos fiatalokra van szükségünk, elvtársak, olyanokra, akik megvédik a tagsági könyv becsületét, és józan fejjel tudnak gondolkozni.

– Hiszen, jól van, büntessük meg – mondja a másik. – Én igazán nem védem. Megérdemelted a büntetést, tessék, megkapod. De az a felfüggesztés ... Sok. Olyan, mint egy pofon.

Vidák ironikusan mosolyog.

– Makarenko is adott pofont, pedig mások voltak az elvei. Bizonyos esetekben azonban még ő sem tehetett mást.

A fiú ismét a homlokát törölgeti, tanácstalanul körülnéz, leül.

– Hát, nem tudom ... – mondja.

Vidák szélesen mosolyog. Jó, hogy eszébe jutott Makarenko. Wagenzommer Tusákot keresi a szemével.

– Van valami megjegyzésed?

Tusák feláll, minden szem rászegeződik. Zavarban van, érzi, hogy elvörösödik. Annyi mondanivalója lenne, szeretné megkérni őket, hogy még most az egyszer bocsássanak meg neki...

– Nincs – suttogja, és kihajtja a fejét.

Fél, hogy elsírja magát.

Wagenzommer grimaszt vág, sajnálja Tusákot. Azután színtelenül azt mondja: – Aki elfogadja a javaslatot, emelje fel a kezét.

Alig két-három szavazattöbbség. Szviderka is a felfüggesztés ellen szavaz. Néhányan összesúgnak: Szviderka vezetőségi tag. Vidák a fejét csóválja, igyekszik elkapni Szviderka tekintetét. „Népszerűsége vadászik” – gondolja Vidák, és bosszús. Nem ment olyan simán a dolog, mint gondolta.

Wagenzommer megkopogtatja az asztalt, a torkát köszörüli.

– Légy szíves a tagkönyvedet...

Csend támad. Tusák feláll, görnyedt válláról lecsúszik a kabátja. Sokáig kotorászik a zsebében, amíg megtalálja a könyvecskét, szótlánul nyújtja át Wagenzommernek. Az mond valamit, de nem hallja. Valaki nagyot ásít az első sorban, és lopva az órájára pillant. Fél nyolcra mozijegye van, és tetű-lassan halad ez a taggyűlés.

– A következő napirendi pont: Dézsi Csaba felvétele. Tessék, beszélj magadról.

Dézsi feláll, suta mozdulattal meghúzza nyakkendőjét. Őt is zavarba hozza, hogy egyszerre mindenki feléje fordul. Észreveszi, hogy a vörös Szviderka gúnyosan elhúzza a száját. Ettől visszanyeri a nyugalmát. „Majd megmutatom én neked” – gondolja, és már sejti, hogy ez a kis vörös zsidó lesz az igazi ellenfél, tőle kell leginkább tartania. Hűvös, körmönfont gondolatok cikáznak keresztül a fején, csendesen, magabiztosan beszél.

– Kíváncsiak vagytok, ugye, miért nem léptem be eddig? Nem titkolom, régebben nem lettem volna hajlandó.

A terem felmorajlik. Hátral feláll valaki, nyikorogva hátratulja a széket.

– Hogy mondtad?

– Régebben nem léptem volna be – ismétli Dézsi hangosabban, de homlokát egyszerre izzadtnak érzi.

Az előtte ülő lány kerekre tágult, ijedt szemmel csodálkozik rá. „Mintha valami csodabogár lennék” – gondolja Dézsi. Valaki éles hangon rákiált: – Miért nem?

– Mert nem értettem egyet veletek. Semmit sem akarok letagadni. Származásomat sokan ismerik. Apám gyártulajdonos volt, mikor államosították, nyugatra szökött. Azt se tudom, merre van. Bátyámat szabotázs miatt tíz évre lecsukták. Ez a származásom.

Elhallgat, merev arccal nézi a falon függő képet, minden idegszála megfeszül. A legapróbb zaj, megjegyzés sem kerüli el a figyelmét. A teremben zajonganak, alacsony, cigányképű fiú ugrik fel.

– Ilyen embert kell meghallgatnunk? Szép eset. Holnap már az Eszterházy gyerek pofátlankodik ide ...

Wagenzommer az asztalon dörömböl, jó időbe telik, amíg rendet teremt. Dézsi a cigányképű felé fordul.

– Tehetek én a származásomról? Azt hittem, őszintén beszélhetek. Az érzéseimet igazán letagadhatnám, de nem teszem. Mikor segédmunkásiként idekerültem, igenis gyűlöltelek benneteket. Az ellenségeimet láttam bennetek ...

– Azok is vagyunk – kiált egy lány.

– Azután észre tértem – folytatja Dézsi, mintha nem is hallotta volna a megjegyzést. – Negyedik éve dolgozom a forgácsolóban. Azt hiszem, nem lehet rám panasz.

– Igaz – mondja a kis Plavec. – Jól dolgozik, becsülik nálunk. Csak amolyan magába húzódó ember. Mintha sértődött lenne.

– Nem vagyok sértődött – feleli Dézsi, elhallgat, úgy tesz, mintha zavarba jönne. – Ez egészen más. Nehéz róla beszélni...

– Beszélj csak – biztatja valaki. – Mondd, ahogy tudod.

Dézsi ránéz, kicsit elmosolyodik. Már egy csepp izgalmat sem érez, élvezzi a játékot.

– No, ez az – mondja halkan. – Most is biztattok. Én azt hittem, állandóan a fejemre fogtok ütni, megaláztok. Ti pedig segítettetek, jutalomban is részesültem, mint

a többiek. Egyszer a falitáblára kitették a képet is. Apróságok, de végtelenül jólestek. Lassanként elmúlt a gyanakvásom, kezdtem megszokni közöttetek. Ma már ideszámítom magam, szeretnék közétek tartozni. Egyebet nem tudok mondani.

Egy lány kér szót. Ő nem tartozik az alapszervhez, sokan nem is ismerik, Wagenzommer megmondja a nevét.

– Juhos Kati az irodáról.

A lány elpirul, kicsit kapkodva beszél.

– Én csak annyit mondhatok, hogy becsületes ember. Tavaly őt is felterjesztették jutalomra. Később kiderült, hogy hiba csúszott a névsorba, véletlenül került oda a neve. Senki sem vette volna észre, ha ő nem szól. Pénzről volt szó, nem sokan tették volna meg.

Wagenzommer bólint.

– Az egy másik Dézsi volt. Elírták a keresztnévét.

Szviderka áll fel. Kezében tartja a füzetét, már nem lapozgat benne. Dézsi rágyújt, feszülten figyel. Nyugtalanítja ez a vörös, úgy érzi, keresztüllát rajta.

– Ne haragudjatok, de én igazán nem látok tisztán – mondja Szviderka. – Ez nem olyan egyszerű eset. Saját állítása szerint is, kerülő úton jutott el hozzánk.

– A túlsó partról – kiált közbe Vidák, s úgy érzi, megint találó hasonlatot mondott.

Szviderka bólint.

– Igen, a túlsó partról. Nem is ez a lényeg. Én például nem számítottam a jelentkezésére, előzőleg semmi jelét nem adta. Nem ismerem őt.

Egy lány ingerülten odaszól.

– Ugyan, mit akadékoskodsz? Mások nagyon jól ismerik.

– Kár a szót szaporítani – mondja Vidák is.

Most talán sikerül lejáratnia Szviderkát.

Az hallgat. Nem tud mit mondani. Neki egy csöppet sem tetszik Dézsi. Ezt persze nem mondhatja meg. Voltaképpen semmit sem szólhat ellene. Nem robbantott, nem mázolt nyilaskeresztet a falra, valószínűleg templomba sem jár... De néha egy-egy mozdulatból, pillantásból sokat lehet sejteni. „Színházat játszik” – gondolja, de végül csak annyit mond.

– Leghelyesebb volna, ha próbaidőt adnánk neki.

Zajonganak. Ez még a saját szülőanyjának is próbaidőt adna. Minek ugrálni, amikor minden világos. Vannak ilyen esetek, Vidák is megmondta.

Egyszerre mindenkinek eszébe jut néhány ilyen eset.

– Semmi értelme a próbaidőnek. Formális dolog.

Sokan helyeselnek. Ha négy év alatt rosszul ismerték meg, majd pont néhány hét alatt ismerik meg... Vidák diadalmasan mosolyog. Ez egyszer Szviderka rossz lóra tett. Kapja csak meg a magáét.

– Elvtársak, szerintem világos a dolog – mondja. – Ez az ember a túlsó partról érkezett, és most rajtunk áll, hogy befogadjuk, vagy ellökjük magunktól, talán örökre. – Megfordul, Szviderkát keresi, aki már leült. – Ne haragudj, Szviderka elvtárs, de nem tudok egyetérteni veled. A szilárdság önmagában semmit sem ér. Csak akkor hasznos, ha megfelelően alkalmazzuk. Ez taktika kérdése, elvtársak ... Csak ennyit akartam mondani.

Dézsi felvétele ellen alig néhányan szavaznak.

Dézsinek gratulálnak, valaki a fejét csóválja.

– Ez a Szviderka! Nem rossz srác, csak kemény a kobakja.

Wagenzommer hóna alá csapja a táskáját, rohan haza. Megígérte az asszonynak, hogy este táncolni viszi, ő is a felvétel mellett szavazott, de valahogy bánja, hogy legalább nem tartózkodott. Szviderka nem szokta fölöslegesen járatni a száját. Persze, ő is tévedhet, ő sem isten.

*

Tusák nem megy haza a gyűlés után. A főkapu körül ödöng egy darabig, majd lassan elindul az úton. Remeg a lába, annyira bántja a szégyen, és annyira marja a tehetetlen harag, hogy könnyek tolnak a szemébe. „Nem érdemeltem meg – hajtogatja magában makacsul. – Nem érdemeltem meg.” Letelepedik az árok szélére, térdére fekteti a fejét. Mintha mindenki összeesküdött volna ellene, egyik rossz a másikat követi. Otthon már alig tud meglenni, ha beteszi a lábát a házba, tüstént kezdődik a civódás, anyja siránkozása. Rozi kutyába sem veszi, most meg már a gyárban is piszkálgatják. Kesernyésen vigyorog kínjában. „Nem kell mellre szívni, megleszek én nélkülük is” – gondolja. Rágyújt. Émelyíti a cigaretta, de makacsul szívja. A rossz érzés megint elfogja. Amikor jelentkezett a DISZ-be, jó öt éve már annak, hetekig izgult a felvételi miatt. Borzasztó lett volna, ha visszautasítják. Amikor erre gondol, mindig érzi az izgalmat, amelyet alig tudott leplezni azon a taggyűlésen. Szörnyen félszeg benyomást kelthetett, összevissza beszélt, kapkodott, dadogott, és minden kérdés után kétségbeesett, hogy mégsem veszik fel. Aztán szavaztak, olyan világosan emlékszik mindenre, hogy még az arcok is fölrémlenek előtte, Wagenzommer, a vörös Szviderka, Hegyes Feri, aki akkor még a legjobb barátja volt, és az ablaknál üldögélő, szőke kontyos lány, aki folyton kuncogott rajta... Fölvették. Elpöcköli a cigarettát, valami megatottságot érez. „Olyan jó közék tartozni” – egyre ez járt akkor a fejében, de nem merte kimondani: félt, hogy színpadiasnak tűnik. Már sötét van, a gyér fű között tücsökcirpelés hallatszik. A töltés felől vonatfütyty úszik, tompán konganak a sínek. Tusák feltápázkodik, továbbindul. „Csináljátok össze magatokat” – gondolja, és igyekszik könnyedén lépni, félvállról venni az egész gyűlést. De minden lépésnél felvillan előtte Vidák arca: „Makarenko is adott pofont, elvtársak.” Magára is dühös. Beszélnie kellett volna, megmondania Vidáknak, hogy a szomorúság néha úgy elfogja az embert... úgy rátelepszik, hogy moccanni sem lehet alatta... Igen, ezt meg kellett volna mondania. Kiköp. Mi a fenének? Kinevették volna. Vidák abba is beleköt, meg sem értené azzal a marha paraszteszével.

Legjobban mégis Hegyes Feri hallgatása fájt neki. Valaha barátok voltak, Rozit is jól ismeri, meg az egész históriát, de ki sem nyitotta a száját. Pedig ő igazán megérthetné. Neki sem könnyebb most, ő tudja, mi az: egyedül lenni.

3. FEJEZET

Hegyes Feri már napok óta kerülgeti Gerét. Ezer és egy alkalom nyílt volna, hogy beszéljen vele, de mindannyiszor visszariadt. Nem mintha félne az öregtől, egyszerűen kellemetlennek, nevetségesnek érzi, hogy Giziről kérdezősködjék. Egy ideje nem találja

helyét. Amióta a lány szakított vele, minden iránt közönyössé vált. Tusák ügyében is fel kellett volna szólalnia a taggyűlésen, segíthetett volna rajta, de sem kedvet, sem erőt nem érzett ahhoz, hogy beszéljen. Mintha valami nyomasztó álmom lenne, ami vele történik, rossz, nagyon fájdalmas álmom, de végül is csak álmom. Köröztössel néha összetalálkozik, ilyenkor elfordítják a fejüket, mint két ismeretlen. Gizit pedig azóta egyszer sem látta. Pedig kívánja a találkozást. Délutánonként, a gyárból jövet, rendszerint vargabetűt csinál, Geréék háza előtt sétál el, lassúbbra fogja lépteit, de Gizi nem jön. Néha még a villamos végállomáshoz is kimegy, sokáig ácsorog, várja a kocsikat, mert Gizi a városban dolgozik, egy cukrászüzemben, s hat óra tájt jön haza a telepre. Talán a véletlen szolt közbe, de nem találkoztak. Olykor nem is bánja. Ugyan mit is beszélhetnének egymással? Mindketten zavarban lennének, közömbös dolgokról fecsegnének. Talán rá sem hederítene a lány. Különben sem volna jó, ha megtudná, hogy futkos utána. De hiába restelkedik, hiába dühös magára, másnap megint csak kerülővel megy haza. Este pedig kiül a fiúk közé a Majoros pajtája elé, és hallgatagon cigarettázik. A fiúk Tusákról beszélnek, sajnálják is, szidják is – de őt nem érdekli. Neki megvan a maga baja. Mindenkinek megvan a maga baja.

December elején leesik az első hó. Feri egyedül siet haza, fázik. Erős szél fúj, szembe vágja a havat. Kimegy az út szélére, leszegett fejjel halad, kesztyűt nem hord, keze meggémberedik a táska fülén. Mögötte motorzúgás hallatszik, teherautó bukkan ki a hófúvásból, ziháló motorral óvatosan közeledik. Feri megfordul, sálját gyűrögeti a nyakán. A teherautó elhagyja, majd csikorgó fékkel megáll, a sofőrfulke ajtaja kicsapódik, valaki ingerülten kiabál.

– Na mi lesz? Szedd a lábad.

Feri hóna alá csapja a táskát, nekiiramodik. Hárman ülnek a fülkében, a sofőr, a kövér Molnár meg Gere. Ő is befér negyediknek, ha kicsit összehúzzák magukat.

– Az istenedet – morog a sofőr –, vánszorogsz, mint a tetű.

Kiköpi félig égett cigarettáját, behúzza az ajtót. Gázt ad, a kocsi meglódul. Molnár harsogva fújja az orrát, panaszkodik.

– Micsoda cudar idő. Tiszta Szibéria. Ma reggel fölkelek, kilépek az ajtón, hát bizisten térdig süppedtem a hóba.

A sofőr ingerülten morog.

– Cudar idő? Szar idő. Ilyenkor pótkocsival menni ... Minden kanyarban kikorcsolyázik ...

Lilára vált, horgas orra remeg a felháborodástól.

– Ezek a barmok délben kiküldenek Csepelre, úgy felpakolják a kocsit, hogy majd szétesik ... ráadásul a pótkocsi... Könyörgök nekik, inkább megjárom kétszer. De ők? Hallani se akarnak róla. Szóval, nem. Megyek át a hídon, lefordulok a Szabadkikötő felé, amikor hátulról jön egy négytonnás TEFU-kocsi és előz. A lejtős kanyarban. Hiába veszem le a gázt, vissz az önsúly, mint a nyavalya. Legalább 100 métert rohantunk így egymás mellett, szemben meg feltűnik egy személykocsi. No, mondom, egye fene ... bele a légféket... Nem sok hiányzott, hogy az árokba forduljak ...

Gere bólogat, a szemüvegét törülgeti.

– Ezért nem kell rohanni. Csak szép kényelmesen.

Feri rágyújt, fújja a füstöt, a hamut lepöccenti. Oldalt fények tűnnek fel, itthon vannak.

– Bevinném magukat – mondja a sofőr –, de aztán a fene se mászik ki abból a latyakból.

Gere fölteszi a szemüvegét, int neki. A kocsi megáll, kikászálódznak.

– No, minden jót.

– Minden jót.

Néznek a kocsi után, míg el nem tűnik. Feri odabiccent Gerének, menne, de az megfogja a karját. Elmosolyodik, a kocsmá felé int. Beszélgethetnének egyet. Feri habozik, közben Molnár egyik lábáról a másikra áll, érzi, hogy nincs rá szükség. Úgy-ahogy búcsút vesz tőlük, elsiet.

Feri határozottan megrázza a fejét.

– Nem lehet, Imre bátyám. Sok a dolog.

– Megvár – mondja Gere, de amikor látja a fiú vonakodását, vállat von.

– Te tudod, Feri.

Nyújtja a kezét, sokáig tartja a magáéban Feriét.

– Eljöhetnél hozzám a héten.

Feri megígéri. Később már bánja. Hazáig mérgeződik. Szép kis vizit lesz ebből, Gizi is miket gondol majd. Hogy rá akar akaszkodni... „Nem baj – gondolja némi kárörömmel Gizinek is legyen egy rossz napja.”

Otthon várja a vacsora. Paprikáskrumpli debrecenivel. Anyja a tűzhelynél tesz-vesz, ők meg az öreggel kettesben az asztalnál ülnek. Egy-kettőre bekapják a vacsorát, aztán féketolják az, edényeket, tanulnak. Amúgy elemiiskolásan. Hegyes bácsi feltűzi a pápaszemét, lapozgat a könyvben, olykor szigorúan ráncolja a homlokát.

– Hát a Norton-szekrényről mit tudsz?

Feri az anyjára sandít, aki féloldalt áll neki, törülget, és mosolyog rajtuk. Feri is mosolyog magában, de azért komolyan veszi a kikérdezést. Hosszan, körülményesen beszél a tárcsás sebességváltóról.

Komolyan veszi a továbbképzést, pedig eleinte nem volt valami nagy hajlandósága a tanfolyamhoz. Amikor Gizit elvesztette, semmihez sem érzett kedvet. Mit ér az egész munkája, tehetsége, ha még annyira se futja, hogy egy lányt megtartsion? Ez a csalódás minden erejét elvette. Bejárt a műhelybe, ledolgozta az idejét, aztán hagyott csapot-papot. Ha félig készült el a darabbal, nem csinál belőle gondot, majd másnap befejezi. Ő bizony egy perccel se dolgozik tovább. Gere figyelhetett fel Feri megváltozására, mert apja hamarosan megtudta a dolgot, és faggatni kezdte.

– Talán meguntad a drehus-mesterséget?

Feri kelleetlenül vonogatta a vállát, mire az öreg megértően bólintott.

– Mindég mondtam neked, öntőnek menj.

Feri a sok keserűség közepette is elmosolyodott.

Az öreg csak nem tesz le a régi rigolyáról. Örök fájdalma marad, hogy esztergályos lett a fiából, nem öntő.

– Nincs nekem semmi bajom a mesterséggel – legyintett –, csakhogy az egész almás ...

– Almás?

Hegyes bácsi alig tudott megmukkanni mérgében.

– Ahá, tudom én, mi a te bajod ... te, turbékoló galamb ...

Feri elröstellte magát, megpróbált mentegetőzni, de apja letorkolta.

– Eredj a sületlenséggeddel! Miféle szerzet vagy te, ha a turbékolás ennyire elveszi az eszed? No, te bolond, fogj egy madzagot, és ott a kampó ...

Csúnyán összekaptak. Talán egy hét is beletelt, amíg Feri kiengesztelődött. „Ha

már Gizinek nem kellek, legalább magamnak kelljek” – gondolta. Úgy kínlódott, mint egy állat. A telepen minden a lányra emlékeztette, mindenhez fűződött közös emlékek. Ha ilyesmi eszébe jutott, egész napja elromlott. De a vére lázongott a semmittevés ellen, az eszével meg tudta, hogy csak az elfoglaltság húzza ki ebből a csávából. Végül beadta a derekát, jelentkezett a tanfolyamra.

Majdnem elkésett. Az utolsó pillanatban vették fel. Azóta tanul. Nem megy könnyen, feje nem mindent fogad be előszörre, a számításokkal különösen nehéz a dolga, de görcsös akarat hajtja. Sose hitte volna magáról, hogy ilyen konok is tud lenni. Ötször-hatszor is átrág egy fejezetet, néha pusztán daczból. Majd megmutatja ő, hogy kicsoda.

Hegyes bácsit pedig dagasztja az önérzet. Fűnek-fának meséli, csak amúgy mellékesen, elejtett szavakkal, hogy a gyerek egyenest az új gépekhez kerül majd, ha megjönnek. És ha valamelyik öntő gúnyolódik a forgácsoló mesterségen, tüstént felfortyan: „Abban a szakmában is van fantázia.”

Bognár is jár a tanfolyamra. Ő ugyan mindig elkülöníti magát, az első pad szélén ül, az az ő foglalt helye. Pontosan érkezik, előveszi a füzetét, és figyelmesen hallgatja az előadót. Valamilyen mérnök. Nem ismerik, a nevét sem jegyezték meg. Érdekesen beszél, egy percre sem unják. Pedig szigorú ember, néha visszakérdezi az anyagot, és alaposan megizzasztja a hallgatóságot. Bognárt azonban nem lehet zavarba hozni, mindig jeleskedik. Feri olykor már irigyli is. Jófejű ember a Bognár, elsőre megérti a dolgokat, és a füzetébe is csak a legfontosabbakat jegyzi fel. Hazafelé, a villamoson muszáj szóba elegyedniük, csak ők ketten telepiek. Feri sokszor még a villamoson is rágódik a hallottakon, nem szégyelli faggatni Bognárt. Bognár többnyire mogorván felelget neki, néha meg éppen olyan arcot vág, mint akit sért, hogy egy ilyen kölyökkel együtt küldték tanfolyamra. Ő harmincéves fejjel lett szakmunkás, ez meg alig tölti le a katonai idejét, máris továbbképzésre küldik. De Bognár egy-kettőre belelendül a magyarázatba, elfelejti rosszkedvét, tűzbe jön. A párás ablakra ábrákat rajzol, és mindent a legapróbb részletekig megmagyaráz.

– Furcsa ember maga – szaladt ki egyszer Feri száján. – Mérnök is lehetett volna magából.

– Hogyne – nevetett Bognár –, még miniszter is. No, érted? Jól van.

Csak az nem tetszik Ferinek, hogy mindennap a kocsmánál válnak el, ahová Bognár bemegy. Nem a kocsmáért, Bognár nem iszákos, hanem a társasága miatt. Feri tudja, hogy a kártyások közé jár, ott pedig Drigán a hangadó meg az öreg Mihálovics, aki vén korára sem változott meg. Ugyanolyan nagy szélhámós, mint régen. Ószeres volt, vett-eladott, lopott, csalt, mostanában vidékre jár vásárolni, pálinkát főz titokban. Tavaly amiatt csukták le két hónapra. „Meg kéne mondani Bognárnak – tűnődik Feri. – Ilyen jóra való ember ne járjon gazemberekhez.”

Bognár azonban nem Drigán miatt tölti el estéit a kocsmában. Még csak nem is a kártya miatt. Emberekre vágyott, ezek meg befogadták maguk közé, megtúrták. Ha már olyan bolond ember, hogy beéri egy keverttel meg a kibicelgetéssel, miért is ne üldögélhetne közöttük. Néha még fizet is egy rundot.

– Rendes ember vagy – hümmög ilyenkor Drigán. – Ide a rozsdás kést, ha nem vagy rendezes ember.

Bognár megdühödik, de marad. Nincs kedve hazamenni, pedig szereti az asszonyát. A többiek tudják, miért indul olyan nehezen haza, de csak nagy ritkán említik.

– Még mindig nincs lakás? – kérdik.

Bognár hallgat, mire Sipőcz hozzáfordul, és azt mondja: – Valld be, cimborá. Valld be az asszonynak. Bőg egy darabig, aztán abbahagyja. Mennél tovább hitegeted, annál

rosszabb neki is meg neked is.

Drigán leteszi a poharát, Bognárra sandít.

– Mondd csak meg neki. Ő is belátja, hogy a főmérnök elvtárs ringyójának jobban kell a lakás... No, makk az ágyú.

Mihálovics habozik, aztán mégsem veszi fel. A többiek is passzolják.

Drigán negyvennel kezd.

– Ott szúrják ki ezek az ember szemét, ahol tudják – háborog. – Ha kinyitod a szád, mindjárt rád sóznak. Mennyit hajbókoltál, aztán mi lett? Fityisz. Azon a gyűlésen nem kellett volna mellettem kardoskodnod.

– Akkor az volt az igazság – dünnyög Bognár.

Szopogatja a kevertet, többet nem mond. Nem szereti Drigánt. Neki tolvaj ne adjon tanácsokat. De érzi, hogy Drigánnak van igaza. Lám, Kőművesnek is megmondta a magáét, s azóta Kőműves meg sem biccenti a fejét, ha találkoznak. Az is megfordult már a fejében, hogy egyenesen Vinczéhez megy. Mégiscsak munkás volt valamikor, talán megérti a más baját. De hát Vincze mindenkinek mindent megígér. Tedd ide, tedd oda ember. Bognár még egy darabig marad a kártyásokkal, aztán fizet, és nehéz léptekkel megy haza. Az asszony megint mosolyogva fogadja, majd (hogy tud mosolyogni!) karját a nyaka köré fűzi, és susogva megkérdezi: – No, elintézted?

Bognár kivesz a skatulyából egy szál gyufát, letöri a fejét, a szájába veszi. Azt rágcsálja kínjában. Pedig ma este meg kell mondania, be fogja vallani, hogy lakásra egy jó darabig nem számíthatnak. Igaza van Sipőcznek, rossz játék ez a hazudozás, minél tovább tart, annál rosszabb. Majd sírdogál egy keveset az asszony, aztán megnyugszik. De mielőtt bezörget az ablakon, sokáig gondolkodik, valami furcsa izgalmat érez. Mintha félne odaállni eléje, és bevallani a szintiszta igazat. Az ablakon nincs függöny. A párás üvegen keresztül elmosódottan látszik az asszony. Az asztalnál ül, varr. Feje a ruha fölé hajlik, tükörfényes haján megcsillan a fény. Bognár ökölbe szorítja a kezét, rövid habozás után óvatosan megkopogtatja az ablakot. Az asszony felkapja a fejét, elmosolyodik, nehézkesen az ajtóhoz megy. Bognárnak egyszerre inába fut a bátorsága, és amikor a küszöbön szemtől szembe állnak, és az asszony felágaskodva megcsókolja a halántékát, elfordítja a fejét.

– Elintézted a lakást? – kérdezi az asszony, miközben behúzza a szobába.

– Igen – feleli Bognár –, a jövő héten már minden meglesz.

De a szemét nem meri ráemelni, lesüti, nehogy kiolvassa belőle a hazugságot.

*

Vincze pocsékul érzi magát. Ül az íróasztalnál halántékára szorított kézzel, és egyszerűen nem tudja, mihez fogjon. Magára zárta az ajtót, mert a szomszéd szobában vendégek vannak, Gábor vendégei, fiatalok. Szól a gramofon, énekelnek, jókedvük van. Néhány perce Gábor bekopogott és bejött.

– Ne légy már ilyen öreg medve, apa – mondta szemrehányóan. – Legalább egy negyedórára mutasd meg magad. Iszol egy pohárkával, aztán el van intézve.

Vincze megígérte, és ettől még rosszabb kedve lett. Két dosszié fekszik az íróasztalon. Kőművestől kapta délután. A két tervezet. Kőműves magyarázott is valamit, elmesélte Kordával folytatott beszélgetését, és Vincze mindjárt látta rajta, hogy ő maga sincs tisztában a a dologgal. Borzasztóan határozatlan volt. Vincze idegeskedett, állandóan közbevágott, amitől Kőműves is ingerült lett.

– Velem, legyél szíves, ne ordíts. Torkig vagyok ezzel az egész nyavalyával!

Vincze is torkig van. Majorosék ötlete nagyon tetszik neki, ésszerű, és van benne valami, amitől megdobog az ember szíve. Valami lelkesedés, olyan, aminőt már nagyon régen nem tapasztalt. Az öntőműhely teljesen felbolydult, mindenki az átépítésről vitatkozik, Majoros meg szítja a tüzet, mindig új ötleteket dob fel. Vincze, szíve szerint, nekik adna igazat, tegnap fél órát töltött az öntőknél, őt is magával ragadta hangulatuk. Aztán beszélt Kovács mérnökkel, aki gúnyosan mosolygott, és valami bonyolult dolgot fejtegetett. Ettől megint elment a kedve. Bizonyos volt benne, hogy a mérnök észrevette: ingadozik. Az a dosszié, amit a mérnöktől kapott, telistele volt számításokkal, statisztikákkal, Vincze ezen eltöprengett. A lelkesedés persze, nagyszerű dolog, de a tényeket mégiscsak a számítások mutatják meg.

Lecsavarja az asztali lámpát, hátradúl a székben. Jólesik sötétben ülni. Ötvenben nevezték ki igazgatónak, szinte egyik napról a másikra. Előző nap még a munkapad mellett volt. A minisztériumba hívták, elfogódva lépett be Noszlopi elvtárs párnázott ajtajú, súlyos bútorokkal díszített szobájába. Noszlopi elvtárs magas, őszülő hajú férfi volt, markáns, komoly arcán határozottság látszott. Röviden, szárazon adta elő, miről van szó.

– Új vezető gárdát kell kinevelnünk megbízható elvtársakból. Az átmeneti időszak egyik legfontosabb követelménye a régi rend híveinek elmozdítása, illetve munkáskáderekkel való felcserélése. A párt önt vezetőhelyre emeli, Vincze elvtárs, a párt bízik önben.

Vincze sokat töprengett. Akkor még nem merte bevallani, de utólag rájött, hogy fél. Soha nem érzett félelmet, de akkor szinte összeroskadt alatta. A gépgyár nagyüzem, nagyüzemet vezetni pedig olyan feladat, amelyhez egész ember kell. Vincze nem érezte magát annak. Kommunista, jó munkás, tekintélye van a többiek előtt, de nem elég tanult, és nem elég erélyes.

– Ez valóban komoly probléma – tűnődött Noszlopi, mikor őszintén bevallotta neki de ne engedje magát befolyásolni a bátortalanabb énjétől. A kicsinyeskedés, a patika-mérlegelés lehúzza az embert, a forradalmi átalakulások széles látókört, alkotó lendületet követelnek. Még ha magunkban csendesesen érezzük is, hogy ránk, régi harcosokra, ránk férne már egy kis pihenő is.

Vincze a vállát vonogatta, otthon mindent részletesen elmondott a feleségének. Mária örült a dolognak. Jó dolog a proletárdiktatúra, ha igazgatót csinál egy munkásból.

– Nem árt egy kis kényelem neked. Külön szobád lesz titkárnővel, kocsid, és Galyatetőre megyünk majd üdülni.

Vincze ekkor napokig nem szólt hozzá, bár igyekezett megérteni. Mária szövőgyárban dolgozott, szerette a munkáját, jól éltek. Most azt hitte, egy csapásra minden megnyílik előtte: nyugodt, kényelmes élet, szép lakás ... De nem, ezt ki kell verni a fejéből! Ugyanúgy kell élniük, mint azelőtt, nyugtalanul, tervezgetően, a megbecsülést nem szabad aprópénzre váltani. Az új igazgató tanult, éjjel-nappal a szakkönyveket bújta, de hamarosan rájött, hogy hiába. Nem ment. Kétségbeesett. A gyár irányítása minden idejét lefoglalta, előfordult, hogy éjszakára sem ment haza, benn aludt a szűk bőrpamlagon. Otthon pedig felborult a régi rend. Mária szórakozni akart, ide-oda járni, büszkélkedni igazgató urával, ő pedig erre nem volt hajlandó. „Nevetséges vagy” – mondta az asszony, és halálosan megsértődött, amikor megtiltotta neki, hogy kocsin járjon bevásárolni, és kocsival küldje Gábort az iskolába.

1952-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. Jöttek a gratulációk, Noszlopi személyesen kereste fel az üzemben. Bezárkóztak a szobába, Noszlopi meghagyta a titkárnőnek,

hogy senkit se engedjen be. Odabenn elővett a táskájából egy üveg szürkebarátot, és az asztalra tette.

– No, igyunk a sikeredre!

Iddogáltak, beszélgettek. Kőműves is ott volt. Vincze látta rajta, hogy tükön ül. Szeretett volna lemenni az öntökhöz, és ehelyett iszogatnia kell. Noszlopi a harmadik pohár után a párt politikájának elemzésébe merült, és az asztalt csapkodta.

– Nagyvonalúan kell dolgoznunk, elvtársak, nem szabad részletekbe fulladnunk. A párt megbecsül minket, és a munkásosztály is megbecsül minket. Te a kitüntetésedet a nép kormányától kaptad, és erről sohasem szabad megfeledkezned.

Kőműves szabadkozott, hogy el kell mennie, de Noszlopi nem engedte.

– Helytelenül értelmezték a kapcsolatot, elvtársak. Attól, hogy teszem azt, lemesz valamelyik részlegbe, és elbeszélgetsz a melósokkal, még nem teremtettél kapcsolatot. Ezt egy kapitalista is megteszi, közönséges népszerűség hajhászásból. Nem árt az az egy lépés távolság, a munkások becsülik csak a vezetőket, és nézzenek fel rájuk. Elvi síkon kell megteremtünk az építő kapcsolatokat.

Később még két üveget bontottak, Noszlopi berúgott, nekik kellett letámogatniuk a kocsihoz. A sofőr morgott.

– Megint cipelhetem föl az emeletre, tökrészeg.

Kőműves másnap kereken megkérdezte: – Rendes ember ez a Noszlopi?

Vincze csodálkozott.

– Régi elvtárs, úgy mondják: illegális volt.

Aztán másról kezdtek beszélgetni.

A gyárban javult a helyzet. Felépítették az új szerelőcsarnokot, a régi igazgatósági épületben korszerű óvodát építettek. Ötvennégyben átadták a telep új iskoláját is. Vinczét meghívták az avatásra. A piros drapériával terített asztalhoz ültették, az igazgató és a kerületi tanács oktatási osztályának vezetője közé. Az osztályvezető hosszú beszédben méltatta az új iskola jelentőségét, köszönetét mondott a gyárnak az önzetlen segítségért, és kiemelte Vincze munkáját. Vincze röstelkedett, mert épp az iskolaépítéshez nem volt semmi köze.

– Ennek szimbolikus jelentősége van – magyarázta később az osztályvezető –, nem egy személyről van szó, hanem egy kapcsolatról. Az iskola és a gyár, a szellemi és a fizikai munka kapcsolatának szimbólumáról.

De azt már igazán túlzásnak tartotta, hogy az úttörőcsapat az ő nevét vegye fel, bármennyire is magyarázták neki: hogy kit tekintsen példának az ifjúság, ha nem Kossuth-díjas munkásainkat. Az ünnepség igen jól sikerült, az újságok írtak róla, és a filmhíradó is szentelt rá két percet a következő heti műsorban.

Vincze néha már úgy érezte, hogy pojácát csinálnak belőle. Egyszer összeakadt Gerével (évekig egymás mellett dolgoztak a forgácsolóban), és egy korsó világos mellett elpanaszolta neki a dolgokat. Gere türelmesen végighallgatta, majd azt mondta:

– Erélyesebbnek kell lenned. Ne hagyd, hogy megszédítsenek, kispolgárt faragjanak belőled. Most még nyugtalankodol, de bizony ha egyszer beleunsz, beletörődői, megette a fene az egészét.

Eltöprengett Gere intésén, egy kicsit igaztalannak érezte. „Sértettség is dolgozhat benne” – gondolta. Gerét akkoriban távolították el a pártvezetőségből. Sokat morgolódott, nem fért a bőrében, egy taggyűlésen aztán Kőművest is, őt is megtámadta. De végül Gere húzta a rövidebbet, Vidák javaslatára fegyelmet kapott. Az ügy még sokáig gyűrűzött, a kerületi pártbizottság is beleszólt, elméletileg

képzetlennek, anarchista jelleműnek találta Gerét. Ezután leváltották művezetői posztjáról. Vincze, bár haragudott az öregre, már szégyellte magát, méltatlannak tartotta a nagy hercehurcát. S azóta valahányszor összeakd Gerével, kellemetlenül érzi magát. Persze nem is lenne csoda, ha az öreg neheztelne rá. De ha neheztel is, nem mutatja. Kemény, fegyelmezett ember.

„Igen, az ő szavát meg kell hallgatni – gondolja Vincze. – Ebben a tervezet-vitában is, feltétlenül.”

Sóhajt, felkattintja a kislámpát, felüti a dossziét. De akkor kopognak az ajtón, Gábor nyit be mosolyogva az ajtón.

– Na, kijössz? – kérdezi.

Vincze legyint. Egye fene, kimegy! Semmi kedve most műszaki számításokon kérődzni.

Gábor sorjában bemutatja a barátait. Vincze egyiküket sem ismeri, csak Gizin akad meg a tekintete.

– Igen, mi már találkoztunk – mosolyodik el a lány.

Már Vincze is emlékszik. Gere lánya. Hallgatag, cigányos arcú fiú áll mellette – Köröztös – így mutatkozik be.

– No, igyunk – mondja Gábor, és valamennyiüknek tölt.

Koccintanak, isznak.

Vincze hallgat. Társaságban mindig feszélyezve érzi 7° magát, most se tudja, mit tegyen. Leereszkedik az egyik székbe, nézi a többieket.

– Ritka pillanat, hogy itthon van az öreg – magyarázza Gábor, miközben rákacsint előfordul, hogy éjszakára se jön haza.

Az egyik lány felkacag.

– Hogyhogy?

Gábor is nevet, sűrű, fekete haját gereblyézi.

– Nem kell mindjárt rosszra gondolni. Bent marad az üzemben, dolgozik.

A rádió előtt guggoló kövér fiatalember megfordul, felegyenesedik.

– Hát nem sematikus? – mondja mosolyogva, miközben a szemüvegét igazítja. – Bocsásson meg, nem mutatkoztam be. Bórkovics vagyok.

Vincze kezében tartja az üres poharat, értetlenül néz a fiúra. Bántja, amit mondott.

– Hogy érti ezt?

– Ne haragudjon – feleli Bórkovics, és megint elneveti magát –, nem akarom megsérteni, de mostanában sokat olvasok, és a munkásigazgatók ezekben a regényekben rendszerint bent alszanak a keskeny börsezlonon, és éjjelnappal robotolnak.

Pillanatra csend támad. Az egyik lány alig észrevehetően megböki a könyökével Bórkovicsot. Az asztal sarkán ülő szőke fiú, Virág, elnyomja cigarettáját, a fejét csóválja.

– Hülyeséget beszélsz. Sematikus könyvekből nem az következik, hogy nincsenek öntudatos emberek.

Bórkovics eljön a rádiótól, zsebébe süllyeszti a kezét.

– Lehet. A régiek között valóban akadnak ilyen emberek. Itt van például az apám, rég nyugdíjba mehetne, de nem – ő dolgozni akar. Csakhogy ez nem tipikus. Hogy mondjam? Más a korszellem.

Gábor nevet.

– Na, filozofálj egy kicsit.

A többiek is nevetnek, de Bórkovics egykedvűen néz rájuk.

– Jó, nevessetek. Én azt mondom: ma nincs miért lelkesednünk. Régebben, persze, egész másképp volt.

Vincze hallgat. Nézi Bórkovicsot, és nem tudja, mit gondoljon róla. Nem először hallja ezeket a szavakat, amelyek mindig gondolkodóba ejtik.

– Nem értem – szól csendesen –, miért ne lehetne ma lelkesedni, szép dolgokat csinálni?

Bórkovics ránéz, eltűnődik. Tölt magának, iszik.

– Mit ér külön-külön a lelkesedés? Semmit. Én a felszabadulás első éveiben még kis kölyök voltam. Tizenhárom-tizennégy éves, sok mindenre nem figyeltem fel, de elragadott a lelkesedés, a forradalmiság. Ma közönyös a légkör, fásultak az emberek, semmi se érdekli őket. Kár lenne idealizálni a helyzetet.

Vincze bosszúsan Gáborra néz. A fiú mosolyog, mint akit nemigen érdekel a vita, csak udvariasságból figyel oda.

– Az ember egyebet se hall mostanában: 45-ben bezzeg másképp volt, akkor forradalom volt, hát ma is, most is forradalom van.

– A munka forradalma, nem?

Ingerült a hangja, a szája gúnyosan lebiggyed. Vinczében háborog valami, de igyekszik nyugodtan beszélni.

– Nézze, kérem. A mi üzemünkben át kell alakítani az öntökemencéket. A mérnökök kidolgozták a tervet, megvitattuk, a munkásoknak nem tetszett. Csináltak egy másikat, foggal-körömmel harcolnak érte. Mi ez, ha nem lelkesedés?

Körösztös cigarettára gyújt, szórakozottan fújja a füstöt.

– A bürokrácia majd a kedvüket szegi – mondja –, ez az undok, ezerfejű hatalmasság.

– No, ezt szépen mondtad – nevet valaki.

Körösztös hallgat. Érzi, hogy mindnyájan őt figyelik. Iszogat a poharából, közben lázasan töpreng.

– Elveszik az emberek kedvét – beszél csendesen. – Miért nem nyilváníthatja ki mindenki a véleményét? Engem két éve kizártak a DISZ-ből, mert a szemükbe vágtam, hogy amíg egy ürgelyukban lakom, addig nem fogok lelkesedni Inotáért meg Sztálinvárosért.

Virág a homlokát ráncolja.

– Öregem, azok a melósok, akikről Vincze elvtárs beszélt, ugyanezen a telepen laknak. Ezek szerint a forradalmiság mégse üres szócséplés.

– Maga a telepen lakik? – kérdezi Vincze Körösztöstől. – Egyetemista, ugye? Valóban azt hiszi, hogy régen is odakerülhetett volna?

Körösztös ingerült mozdulatot tesz.

– Hát ezt csak hagyjuk. Kérdezze meg az apámat. De nem is az érdekel, régen mi volt. Az bánt, ami most van.

– Ó, te kis egoista – nevet az egyik lány.

Gábor átkarolja a vállát, magához húzza.

– Ha Körösztös kap egy lakást, számára az egész politikai szituáció megváltozik.

Körösztyös bosszúsan elhúzza a száját.

– Jó. Üssük el tréfával a dolgot, így valóban egyszerűbb. Eljön majd az az idő is, amikor nyíltan beszélhetünk.

Bórkovics bólint.

– Igen, sok mindenben igazad van. Annyi nagyszerű dolgot lehetne csinálni, ha engednék.

– De hát, miért nem csinálják, mi akadályozza meg? – kérdezi Vincze, és ingerülten leteszi a poharát.

– Hogy mi? – Bórkovics mosolyog: – a léghő. Amíg bizonyos dolgokat nem tisztáztunk, addig semmit se lehet tenni. Itt vannak például a koholt perek, az internálótáborok, a nyakló nélküli iparosítás. Mi a nyavalyának kell nekünk például kohókat építenünk lakóházak helyett?

– Hogy nemsokára lakóházakat építhessünk. Igazán furcsa. Maguk a tanult emberek, tudniok kell, hogy fejlett ipar nélkül nincs magas életszínvonal. Most építjük a fundamentumot.

– Igen – dűnnyögi Körösztyös –, ez a hivatalos álláspont. A tetszetős közhelyek gyűjteménye.

– No, ebből elég – vág közbe a szőke fiú, és az órájára pillant. – Be kell kapcsolni a rádiót, kezdődik a koncert.

Vincze is marad még egy darabig. Hihetetlennek tűnik előtte, hogy tíz évvel a felszabadulás után így gondolkozzanak, és – mert határozottan érzi – belefojtsák a szót. „Egy-két ember persze akad – véli. – Hiba volna nagy feneket keríteni a dolognak.” Mégis nyugtalanságot érez. Lehetséges, hogy a gyárban is vannak ilyenek? Igyekszik elhessegetni kételyeit. A munkásosztályt más fából faragták ... Az is lehet, hogy a zene hat rá. A Leningrádi Szimfóniát közvetíti a rádió. Vincze nem ért a zenéhez, néha meghívót kap díszelőadásokra az Operába vagy a Zeneakadémiára, és olyankor végtelenül unja magát. De ez a zene mélyen belémarkol, felkavarja. Gáborra néz, az halványan elmosolyodik. Vincze gondterhelt. Most először formálódik meg tisztán, ami már olyan régóta motoszkál benne: nem ismeri eléggé a fiát, nem ismeri a gondolatait; sose jutottak el az őszinte beszélgetésig. Szeretné tudni, mi Gábor véleménye ezekről a dolgokról, vajon ő is ezeknek ad igazat?

Tíz órakor véget ér a közvetítés. A vendégek lassan készülődnek haza. Bórkovics és a szőke fiú hangosan vitatkozik.

– Programzene – hajtogatja Bórkovics számomra nagy csalódást okozott.

– Jó. Legyen programzene – mondja a másik. – De micsoda művészet, öregem!

– Csakhogy ma már idejét múlt dolog ez a te művészeted. Múlt század. Épp a modern hiányzik belőle, a kor.

Nemsokára mindnyájan elmennek. Gábor kikíséri őket a lépcsőházig, fejcsóválva jön vissza.

– Örökké ilyen marhaságokon kérődznek.

– Miért? Neked más a véleményed? – kérdezi Vincze.

Gábor ásít.

– Nem tudom. Nem is érdekel. Álmos vagyok.

Gizi és Köröosztös gyalog indulnak el.

– Tizenegyre otthon leszünk – mondja Köröosztös.

Gizi bólint, belekarol, a vállára hajtja a fejét. Egy ütemre lépnek.

– Álmos vagy? – kérdezi Köröosztös. – Én is az voltam, de ez a vita alaposan felbőszített.

Gizi hallgat. Nincs kedve beszélgetni. Apja már biztosan lefeküdt, és addig nem alszik el, míg ő haza nem ér. Megérthetné már, hogy ő nem tizenhat éves fruska. Ha megmondaná Köröosztösnek, nevetne. Főlemeli a fejét, a fiút nézi. Az mereven bámul maga elé, töpreng. Aztán megérzi, hogy a lány figyel, ő is ránéz, gyöngéden megszorítja a kezét.

– Nem kell kétségbeesned. Örülök, hogy végre megmondhattam a magamét.

– Kicsit goromba voltál.

– Ugyan. Ezekkel csak így lehet... Persze, nevetséges dolog az egész, papokkal nem lehet vitatkozni. Csak hajtogatják a magukét, és vattát tömnek a fülükbe.

A lány vállat von, átlép egy tócsát, szórakozottan veti közbe.

– Ők így gondolják jól.

Köröosztös bosszúsan elneveti magát.

– Mesebeszéd. Ilyen lakásban nekem is ez lenne a meggyőződés. Vigyázz, tócsa.

Gizi fél lábon ugrál, cipője telimerül vízzel.

– Nem nézel a lábad alá – dohog a fiú.

Sietősre fogják a léptüket, nedves cipőben nem lehet sétálni. Meghülés lenne belőle.

– Azért nincs mindenben igazad – mondja Gizi. – Az én apám nem hámoszobás lakásban lakik, és mégis ugyanúgy gondolkodik.

Köröosztös elmosolyodik. Átkarolja, gyöngéden himbálja.

– A te apád? Hát ő extraember. *Különös* ember, nem?

Gizi eltűnődve bólint, nem érzi meg Köröosztös szavaiban az enyhe gúnyt. Nagyon szereti az apját. Egyszer dolgozatot írtak az iskolában. „Kit választanál példaképül?” A lányok színésznőkről írtak meg olimpiai bajnokokról, olyan is akadt, aki Zrínyi Ilonát választotta; ő azt írta: olyan ember szeretnék lenni, mint az apám. Amikor felolvasták a dolgozatokat, az övéénél az egész osztály kuncogott. Nagyon fájt, nagyon rosszul érezte magát. Mintha apját nevelték volna ki.

– A te apád, persze, tisztességes ember – mondja később Köröosztös, mikor már a telepen járnak. – Becsülöm, de ő is ellenzöt hord. Pedig már vele is kitoltak néhányszor, okosabb lehetne.

Gizi hallgat. Miért beszél így az apjáról ez a fiú, akit szeret? Szótlanul válnak el. Gizi feltűri a gallérját, nekiiramodik, átugrik a pocsolyákon, jólesik szaladnia. Már messziről látja, hogy világít az ablakuk. Most valahogy nem bosszantja. Örül neki.

Bemegy a szobába, Gere a megvetett ágy szélén ül, újságot olvas.

– No – szól, amikor meglátja a lányt.

Nem kérdezi, hol volt. Lecsavarja a villanyt.

– Kint van a vacsorád – mondja –, ma én voltam a soros.

Gizi kimegy, becsukja maga után az ajtót. Szeretne beszélgetni az apjával, megkérdezni egy-két dolgot, de álmos és fáradt.

Felvágja a kenyeret, kapkodva eszik.

4. FEJEZET

Vasárnap délelőtt Köröszthöz vendégek érkeznek, Vincze Gábor meg a kövér Bórkovics. Előző nap hívta meg őket. Gábor jól ismeri a telepet, itt született, Bórkovics azonban alig tud szóhoz jutni.

– Hogy lehet itt élni?

– Lehet – mondja Köröszös, de mást nem mond. ő is ezt kérdezte, mikor idekerült.

Körbejárják a baraktömböket, Majoros pajtája előtt álldogálnak. Nem messze tőlük néhány gyerek dobál egy behúzott farkú kutyát.

– Döbbenetes – sopánkodik Bórkovics. – Ezt nem hittem volna. Mióta lakói itt?

– Ötvenegy óta – feleli Köröszös sötéten pillantva maga elé. – Apám Kistarcsán kocsmáros volt. Akkor elvették az iparát, és ideköltöztettek bennünket.

Bórkovics gúnyosan, csaknem diadalmasan mosolyog.

– Mindezt a szocialista törvényesség nevében. Mit szólsz ehhez, Gábor?

Gábor hallgat, ő nem tud olyan cinikus lenni, mint Bórkovics, és olyan gyűlölködő, mint Köröszös. Neki mindez fáj. Ez az egész telep. Nem talál rá magyarázatot. Miért kell ennek így lennie?

Lassan továbbsétálnak. Hideg van, kesztyűben is meggémberedik az ujjuk, de nem akarnak fedél alá kerülni, minél többet akarnak látni. Az egyik házból veszekedés zaja szűrődik ki. Egy borizú hang ocsmányul szitkozódik.

Bórkovics feltűri prémgallérját, duzzadt arcát pirosra csípi a szél.

– Nem szabad idealizálnunk a munkásságot – jegyzi meg. – Nagy hiba lenne.

– Erre aligha van szükség – biccent Köröszös.

Az egyik házból kiugrik egy pongyolás asszony, botladozva, sovány karját mellére szorítva fut a házak mentén. Utána egy férfi jelenik meg az ajtóban, a félfának dül, hahotázik.

– Csak gyere vissza, lenyúzom a bőrödöt!

Megpillantja a fiúkat, haragra gyúlt arccal méregeti őket.

– Hát ti mit báméskodtok?

Szótlanul összenéznek, továbbmennek.

– Drigánnak hívják – mondja Köröszös folyton veri a feleségét.

Később bemennek Köröszthöz. Kellemes meleg van a házban. Bórkovics körülnéz, a bútorokon látszik, hogy valaha jómódban éltek. Lassan azonban megvetemedik a fa, minden nedves, penészes. Köröszös teát forral, azt szürcsölgetik.

– Nem árt néha körülnézni egy kicsit – mondja Bórkovics. – Úgyis azzal vádolnak minket, hogy nem ismerjük az életet.

Kiitták a teát, hallgatnak.

– Ki az a lány, akivel tegnap láttalak? – kérdezi Bórkovics.

Köröszös elmosolyodik.

– Idevalósi. Rendes kis nő.

– Igen, hamvas teremtésnek látszik. Ne engedd elzúlleni.

Körösztös hallgat. Bórkovics kissé önteltnek tűnik, de elismeri a fölényét. Két évvel fiatalabb nála, és örül, hogy a barátságába fogadta. Gáborral azonban sehogyan sem tud összeemelegedni. Gábor tekintetében mindig van valami elutasító, ami óvatosságra inti.

– Jöjjetek el máskor is – kéri őket, mikor már elmenni készülnek.

Bórkovics bólint, cigarettát keres a zsebében.

– Hát így élnek itt – mondja. – Esznek, isznak, alszanak, aztán elpatkolnak. Nagyon tanulságos. Állítólag ezeknek kell vezetniük az egész népet.

Felkacag, megszorítja Körösztös kezét, majd gyorsan kilép az ajtón. Alakja egy pillanatra az egész ajtókeretet betölti. Aztán Gáborral együtt eltűnik a sikátorok között.

Körösztös visszaül az asztalhoz. Sajnálja, hogy elmentek. Nem szeret egyedül lenni. Egy novellát olvas, amely kézről kézre jár az egyetemen. Arról szól a novella, hogy külföldi látogatót várnak egy munkáshoz. Mielőtt a vendég megérkezik, átrendezik a lakást, szőnyeget, porcelánokat, új rádiót állítanak be. A látogató távozása után a szállítók mindent elvisznek.

Leheveredik az ágyra, tarkója alatt összefűzi kezét. Arra gondol, amit Bórkovics mondott Giziről. Igen, Gizi okvetlenül elzúllene, ha nem segít rajta. És valamennyien elzúllenek, menthetetlenül elsüllyednek, ha nem segítenek magukon...

*

Majoroséknál összeesküvés folyik. Zsuzsa néhány percre kitarja az ablakot, de a füstöt még úgyis vágni lehetne. Bosszúságára csupa bagós ember gyűlt össze, Eszterhás, Wagenzommer meg az öreg Hegyes. Még Majoros is rákapott most, pedig egyébként nem valami nagy dohányos. Zsuzsa persze nem gyújt rá, truccolva ül a kályha mellett és kötöget. Réklicskét, ingecskét, kis cipőt, amiből okos ember kérdezgetés nélkül is megérti, hogy tavaszra meggyarapodik a Majoros-család. De Zsuzsa, ha kérdeznék sem válaszolna, sértődött arcot vág, és nagyokat hallgat. Amikor ezek hárman beállítottak, már sejtette, hogy elrontották a vasárnapjukat. Moziba akartak menni. Eleinte Majoros sem volt elragadtatva a vendégektől, de nem dobhatta ki őket, később pedig ő is annyira belefelejtkezett a beszélgetésbe, hogy az egész moziügy kiment a fejéből. Az asszony ugyan egyszer közbeszólt, és megpendítette a dolgot, de Majoros türelmetlenül leintette: – Pocsék idő van, meg aztán vasárnap úgysem kapni jegyet.

Zsuzsa azóta hallgat. Nyeli a füstöt, hallgatja a mormogásukat, Hegyes bácsi szaggatott köhécselését, és roppant dühös. Csak mennének már, hogy megmondhassa az urának a véleményét.

De azok hárman semmi jelét nem mutatják, hogy távozni készülnének. Wagenzommer még a zakóját is leveti, annyira nekiveselkedik.

– Mondhatunk mi bármit, ha azoknak a trógeroknak jobban hisznek.

Hegyes bácsi a fejét csóválja, az asztalhoz ütögeti a pipáját.

– Ne tüzeskedj, fiam, ez így nem megy. Miért lennének trógerok? Mérnökök, jobban értenek hozzá.

– Persze, hogy jobban értenek – szól közbe Majoros –, nem is erről van szó. De semmiben sem hajlandók ránk hallgatni. Pedig egy-két okos szót mi is tudunk mondani. Például maga, Hegyes bácsi.

Hegyes eltűnődik, bólogat. Ami igaz, igaz; volna is neki néhány észrevétele, de hát

ha senki sem kérdezi, ő nem fog mások után szaladgálni. Itt van például az az ötlet, amit a tervezetben is felhasználhatnak. Az öntésnél az egyik legfontosabb munkafolyamat a forma megvágásának, az „eingusznai” a biztonsága, ezt az öntőforma legalsó részén, a legkeskenyebb ponton vágják be. Az a jó nyílás, amely felülről lefelé 4-3-2 arányban szűkül. Különleges fazonnál azonban jobb a 3,6-4-2 méret.

Másfél éve már kísérleteztek ezzel az eljárással, csak hogy nem látták az előnyét. A régi módszerekkel könnyebb volt állandóan teletartani fémmel a forma nyílását. Az emberek megszokták a kényelmesebb, régimódi öntést. Több lett a selejt, mint a régi eljárásnál, ezért a műhelyfőnök sürgősen felhagyott a kísérletezéssel, és mindenki a régi módon dolgozott tovább. Hegyes bácsi sem igen kardoskodott az ötlete mellett, most azonban, mikor napirendre került a javítás, ismét felveti, hátha ezúttal sikerül.

Ceruzát fog, szálkás vonalakkal rajzol. A másik három a papiros fölé hajol, hallgatják. Amikor befejezi, elgondolkozva hátradülnek a széken.

– Meg kéne próbálni – mondja Wagenzommer.

Majoros és Eszterhás hallgat. Így szemre nekik is tetszik az elgondolás, de vajon a gyakorlatban beválik-e? Viszont vakon kísérletezni nem érdemes.

– Tehát a salakfogó a régi maradna, sima felszínű? – kérdezi Eszterhás, és új cigarettát nyom a szájába.

Hegyes bácsi ismét belelendül, rajzol, magyaráz, közben fél szemmel a többiek arcát lesi, hogy mit szólnak hozzá. Végül megértik. A salakfogó visszafelé lépcsőzetes. Eszterhás bólogat. Világos. Ha lépcsős, könnyebben felfogja a vas felületén úszó, folyékony, a vasnál könnyebb fajsúlyú salakot. Mert a salak a fő baj. Minél több salak jut a formába, annál nagyobb a selejtrizikó. De ő is, Majoros is óvatos fajta.

– A mérnökökkel kell beszélni.

– Gondolják, hogy leállnak velünk? – háborog Wagenzommer. – Hogy az ember odamegy Kovács mérnök úrhoz, és az végighallgatja? Én azt mondom, csináljuk meg és kész. Ha jó, mások is utánunk csinálják, ha meg rossz...

– Ha meg rossz – vág közbe Majoros –, akkor befütöttünk magunknak, mi? Nem lehet csak úgy, hebehurgyán nekiesni, mint az asszonynak.

Ezt már fojtottan mondja, nehogy a felesége meghallja. Valamennyien elnevetik magukat, Zsuzsa felé pislognak.

– No – mondja Eszterhás, lassan beszél, mint mindig –, el kell magyarázni, így, írásban, rajzosán, aztán el kell vinni a mérnökhöz. Ha nem tetszik neki: elvisszük Vinczéhez. ő majd segít.

Wagenzommer morog. Minek ilyen nyakatekerten csinálni, ilyen fene bürokratikusán.

Majoros lecsípi szájáról a rászáradt dohányt.

– Mit handabandázol – dünnyög –, már neked is minden bürokrácia. Ha gondolkodok az is bürokrácia?

Később iszogatnak is valamit, Zsuzsa se bírja sokáig, ő is közéjük ül. Hegyes bácsi összecsapja a szemét, ártatlan képpel érdeklődik.

– Aztán fiú lesz, vagy lány?

– Fiú? – zsörtölődik Zsuzsa. – Nocsak, az kéne. Menten kitekerném a nyakát. Nem kell nekem naplopó.

Nevetnek. Majoros ilyenén nem szokott töprengeni. A gyerek – gyerek. Jó, ha van. Azzal válnak igazán családdá.

– Nyárra várja? – kérdezi Eszterhás.

– Nyárra – bólint az asszony, és örül, hogy végre valami másról beszélnek, nem örökké a kemencéikről.

Mutatja nekik a ruhácskákat. Eldurvult, barna kezükbe veszik, ügyetlenül forgatják, nézegetik. Elismerően bólogatnak.

– Szép. Nagyon szép.

Az asszony kipirul, pergő nyelvvel magyarázza nekik a pelenkázást meg az etetést. Negyvenkilencig cseléd volt a belvárosban egy optikusnál. Három gyereke volt az optikusnak, mindhármát ő gondozta, mert az optikusné nem szeretett pelenkázással meg öltöztetéssel bíbelődni.

– No, legalább hasznát látja majd a cselédeskedésnek – mondja Eszterhás.

– Az asszony mindig cseléd marad – legyint Zsuzsa. – Egyszer csecsemők gondját viseli, máskor felnőtt emberét.

Nevetnek, Majoros rovására. De ő oda se figyel, másfelé forog a gondolata. A nevetésre kapja fel a fejét, és zavartan nézi a többieket.

– Hát nem igaz? – kérdezi az asszony.

Azok hárman szélesen vigyorognak, bólogatnak.

Majoros nem sokat törődik velük, Hegyes bácsihoz fordul.

– Meg aztán még valami. Nagyobb üstökkel kellene dolgoznunk. Hányszor előfordul, hogy nem telik meg a forma egy öntéssel. Utálok a másodszeri öntést.

Az asszony bosszúsan nevet, fogja a kötött holmit, visszaül a kályha mellé. Eszterhás a vállát vonogatja. Pont az üstökkel van baji. Az egész berendezés a múzeumiba való, nemcsak az üstök...

– Csak azt érteném – szól közbe az asszony –, miért kell még vasárnap is erről beszélniük? Talán nem elég egész héten?

Hallgatnak. Nem akarják megbántani. Majoros dühös, a többiek leintik szemükkel.

– Hát, néha bizony untig elég – dünnyögi Eszterhás.

Megint csak hallgatnak. Mi másról beszélhetnének, mint arról, ami a legjobban érdekli őket?

*

Este Kordáék kis összejövetelet rendeznek. Amolyan zsúrfélét. Olga most látja először a lakást. Elégedetlen. Kicsi, barátságatlan – magyarázza Kordának a fürdőszoba alig fordulásnyi, az előszoba huzatos, a konyhaajtó rosszul csukódik, és lepattogzik róla a festék. A rózsás mintáktól pedig hányingert kap.

Korda mosolyogva hallgatja. Egy cseppet sem haragszik. Szereti, ha a nő szeszélyes, duzzogó, az ilyesmi úgy hozzátartozik a női természethez, mint mondjuk, pávához a színes tollak. Talán éppen ezért nem tudott kijönni Ágnessel: kétségbeejtő józansága miatt. Amikor összeházasodtak, minden szépen indult, Ágnes szép asszony volt, okos, jó segítőtárs, de amolyan sematikus mozgalmi asszony. Minden egyes szava, gondolata, melyet négyéves házasságuk alatt kimondott, megfontolt, cáfolhatatlan igazságként hatott. Egyszerűen nem lehetett kivetnivalót találni benne. Remek munkatársnak és példás feleségnek bizonyult, két gyereket szült, minden porcikájával szerette őket, de még valahogy azt is valami pontosan megfogalmazott hivatástudattal tette. Korda úgy érezte, hogy befülled a felesége teremtette légkörbe. Végül is, Ágnes

segítségére már nem sok szüksége volt – akkor már vezető állásba került, fölverekedte magát, Ágnes apja pedig, aki a pártközpontban dolgozott, amúgy sem támogatta volna tovább.

– „Hozzám többet ne fordulj – mondta egyszer türelmét veszve vejének. – Most már rajtad a sor. Tessék, bizonyítsd, hogy megérdemled a bizalmunkat. Elég piszok dolog, hogy azért támogattalak, mert a vejem vagy.”

Összevesztek, s ezek után Korda fejfájás nélkül tudott dönteni: Ágnes nem hozzá való. Egy esztendeje, ötvennégy decemberében váltak el. A két gyerek Ágnesnél maradt. Korda szerette őket, de egyiket sem követelte magának: külön nélkül akart élni. A válás óta egyszer sem nézett feléjük, nem akarta felszakítani a behegedt sebet. Váljon csak minden emlékké, amely idővel majd kifakul, mint a családi album régi fényképei. Kötelességét rendesen teljesítette: pontosan fizette a kirótt tartásdíjat, karácsonyra, születésnapra még ajándékokat is küldött a gyerekeknek. S ha Olga vagy korábbi szeretői közül valamelyik megjegyzést tett erre, keményen rájuk pirított.

Egy esztendő alatt jó néhány szeretője akadt. Úgy érezte magát, mint fiatalkorában. Szabad volt, semmi sem kötötte. A tespesztő gyári munka után már szívesen ment haza – a válás után egy darabig szállodában lakott mert kellemes este várt rá. A nők valóban mindent elkövettek, hogy jól érezze magát, valami különös módon ragaszkodtak hozzá, s nem egy közülük szerette volna elvétni magát – ezekkel azonban habozás nélkül szakított.

Olga szerencsére nem ilyen. Kordának úgy rémlik, hogy Olga nem is a pénz vagy a pozíció miatt vonzódik hozzá, de ő becsületesen akar játszani, mindenféle lelki közeledést elutasít. Olga ezt megérti, és nem erőszakoskodik. Igazán ideális a viszonyuk.

– Kietlen, borzasztóan barátságtalan ez a lakás – panaszkodik Olga. – Olyan, mint egy fegyház.

Korda mosolyog.

– Szerintem stílszerű.

A vendégeknek azonban tetszik, bár lehet, hogy csak udvariasságból dicsérik. Jólesik nekik, hogy a főmérnök meghívta őket lakásavatójára. Lakásavató? Korda nevetett, amikor hallotta. Ez lakásavató, négy-öt ismerőssel, ilyen lakásban? Majd ha villája lesz, kerttel, terasszal, 86 ahová estenként ki lehet ülni – akkor igen, akkor nagystílűbbek leszünk. Ezúttal csak néhány kollégáját hívta meg, Kovácsot, Sorbánt meg még egy-kettőt feleségestül. Végül hosszas habozás után még Gerébet is. Végére neki köszönheti ezt a lyukat.

Amikor már valamicskét felmelegszik a hangulat, Korda bekapcsolja a magnetofont, táncszámokat játszik. Még nem isznak. Kovács késik, nélküle nem illene felbontani a palackokat. A szemüveges, csúnyácska Gerébné Olgának meg az egyik mérnökfeleségnek magyaráz valamit, bőbeszédűen, egy perc szünetet sem tartva. A többiek szendvicseket csipegetnek, Gerébet hallgatják, aki a maga fanyar modorában remek viccmondónak bizonyul.

– Igen, a pesti humor valami egészen sajátos folklór – jegyzi meg közben a házigazda. – Szellemes, kesernyés, csípős és, ahogy mondani szokás, a társadalombíráló él sem hiányzik belőle.

Nevetnek. Olga elunja magát, otthagyja az asszonyokat. A kanapéra ül, felhúzza a lábát, közel húzódik Kordához.

Geréb hegyes, mozgékony orrát föl húzza, savanyúan mosolyog.

– Társadalombírálat? Ezt hallgassák meg. Az ismert közéleti személyiség

elhatározza, hogy baráti társaságban csavarog egyet a városban. Elküldi a sofőrt, gyalog kószálnak. Később felülnek egy villamosra. Jön a kalauz. – Kérek egy vonalat – mondja a közéleti személyiség. – Ötven fillér – mondja a kalauz. – ötven fillér? – kiált fel a közéleti személyiség. – Ilyen olcsó? Adjon még egyet.

Olga hangosan kacag, a többiek elmosolyodnak.

– Jó – bólogat komolyan Korda – és jellemző.

Csengetnek. Kovács érkezik egy magas, jóképű fiatalemberrel.

– A barátom – mutatja be.

– Dézsi vagyok – mondja a fiatalember, és sorjában kezét fog valamennyiükkel.

Kovács félrevonja Kordát.

– Beszélhetnék majd veled? – kérdezi.

Kordának jó a szimatja.

– A fiúról? – mosolyog. – Kérlek, akár ma este is.

Dézsi leül az asztalhoz, Olga biztatására szendvicset vesz. Tudja, hogy róla beszélnek. Látja a főmérnök pillantásából. Nem örült, amikor Kovács elhívta. „Nagy kommunista?” kérdezte kedvetlenül. Kovács bólogatott, és igyekezett a lelkére beszélni. Dézsi a lelke mélyén igazat adott neki, de maga sem tudta, miért nincs kedve a dologhoz: Talán mert néha már idegesíti az álarc, sokszor attól tart, hogy hirtelen minden visszafojtott dühe kitör. Szemen kéne köpni ezeket, nemhogy parolázni, iddogálni velük. „Ne, nem baj – gondolja –, most még csak magamat köphetem szemem, de eljön az az idő is, amikor megfogom a torkukat.”

Figyelmesen nézi Kordát, és enyhe csalódást érez. Nem éppen ilyennek képzel el egy „nagy kommunistát”. Úgy szemre jelentéktelen figura. Alacsony, mozgékony arcú, ideges ember. Tekintetét mindig félrekapja, sűrűn pislog. Dézsi a tiszta, merev, acélkék szemet kedveli, amely keménységre, elszántságra mutat. Korda enyhén ironikus mosolyával hallgatja a többiek beszélgetését. Olyannak tűnik ez a gunyoros mosoly, mintha valamiféle kisebbségi érzést palástolna, csupán felvett, átlátszó póz lenne, amit rögtön fárasztónak, mesterkéltnak érez, amint magára marad. Megjátssza magát – állapítja meg Dézsi a rejtélyes angol úriember szerepében akar tetszelegni, pedig csak afféle ócska, tizedrangú kis műlovar. Majdnem elneveti magát, annyira találónak érzi a hasonlatot.

Korda felbont egy palackot, telitölti a poharakat. Már valamennyien szeretnének inni.

– Valamire innunk kéne – jegyzi meg Geréb.

Korda lovaglólülésbe helyezkedik az egyik széken, jókedvűen felkacag.

– Maga dugig van kispolgári mentalitással, kedves Geréb. Ám legyen. Ürítsük poharunkat a mi szeretett igazgatónkra.

Nevetnek. Jó ötlet. Jó tréfa. Az öregre!

– Apropos – szól közbe Kovács udvariasan –, őt nem hívtad meg?

Korda szelíden mosolyog, összecsapja a szemét.

– Kérlek, ha hiányzik ... Ott a telefon.

Vinczére terelődik a szó.

– Nem rossz ember – mondja csendesen Sorbán.

Sorbán nemrég került az üzembe, őt se nagyon ismerik, ő se nagyon ismer másokat. Hallgatag fiatalember, nem sok vizet zavar. Amit mond, arra is csak amúgy tapintatból figyelnek oda.

– Maga még tapasztalatlan – néz rá Geréb. – Engedelmet, kissé naiv. Ha belelátna a kártyáiba ... No, nagy hamiskártyás.

Korda idegesen feláll, visszaül a kanapéra Olga mellé. Szórakozottan ütögeti a nő térdét.

– Ezt nem állítanám – mondja kelletlenül. – Szerintem becsületes ember, csak még nem lát világosan.

Ingerült pillantást vet Geréb felé. Az nem érti, rosszkedvűen vállat von.

Kovács leteszi a poharát, üresen kong a hangja.

– Befolyásolható ember. De beteg is. Rossz a szíve.

Korda összeszedi magát, ismét derűsen néz körül.

– Hát, igyunk a befolyásolhatóságára.

Amikor lehajtja az italt, fintort vág, majd eltűnődve forgatja kezében az üres poharat.

– Segítenünk kell Vinczét. Úgy érzem, egyedül van, valami légtüres térben. Mintha a régi módszerektől már megundorodott volna, de az újakat még nem ismerte volna fel.

Szándékosan fogja halkra a szavát, hogy erősen figyeljék. A tekintetét a mennyezetre függeszti, nekidől Olga vállának, eltöpreng.

– Bonyolult dolog ez. A marxizmus szakadatlanul fejlődik, óráról órára változik, forr, zubog, átalakul; elhajtja magától a korhadtnézeteket, és újakat vonz magához. Csodálatosan rugalmas, ez a legfőbb ereje.

Hallgatnak. Olga iszik, rettentően unja ezt a beszélgetést. Szeme a rózsás falra téved, arca eltorzul az undortól. Sorbán rágyújt, összeráncolt homlokkal fordul Kordához.

– Nem egészen világos.

Korda most nem mosolyog. Komolyan bámul maga elé.

– Ezen az úton nem haladhatunk tovább. Dűledező rendszerben élünk, amely pedig alapjában megszilárdulhatna, ha marxista szellem hatná át. Mi a marxizmus egyik alapkövetelménye? A demokrácia. Ki kell alakítanunk ezt a demokráciát. Természetesen, nem valami általános egyenlőségen alapuló demokráciát kívánunk, hanem szocialista demokráciát.

Sorbán bólint. Valóban, erre szükség van. Néha csakugyan félnek az emberek, ha igazuk van, sem merik kinyitni a szájukat.

Dézsi fölneéz, mereven tekint Kordára.

– Van ennek lehetősége?

– Miért ne volna – rántja meg a vállát a mérnök, de nem tekint rá. – Kezdeményeznünk kell. Persze, elvi síkon, megalapozottan. No, igyunk?

Koccintanak, isznak, Dézsi összeszorítja a száját, alig kortyol az italból. Józan akar maradni. Igyekszik rendbeszedni a gondolatait. „Vagy bolond, vagy minden hájjal megkent csirkefogó” – véli Kordáról.

– Bevallom – böki ki némileg restelkedve nem látok egészen világosan. Ösztönösen gondolkodom. Nem látom, hol vághatnánk bele.

Kovács a torkát köszörüli, egy pillanatra rosszállóan lehunyja a szemét. Dézsi úgy tesz, mintha nem venné észre.

– Hogy hol? – kérdezi Korda, és kissé lenézően mosolyog. – Természetesen a saját területünkön. Kíméletlenül kell harcolnunk a bürokratizmus, a hatalmaskodás ellen. Sok emberbe tíz év alatt sikeresen beleverték a szolgai hajbókolást. Föl kell nyitnunk a szemüket. Persze, nem szabad kapkodnunk, helytelen kijelentéseket tennünk.

– Úgy van – helyesel Sorbán –, a Hyde-park nem lehet a mi ideálunk.

Dézszi alattomban Sorbánra néz. Nem tetszik neki ez az ember. Amikor Sorbán feléje fordul, lesüti a szemét.

– Igen – mondja bágyadtan –, nem szabad túllőnünk a célon.

Le tudná köpni magát.

Sorbán az asztalra könyököl, kipirul az arca.

– Jó. Az emberek valóban betokosodtak... De gondolják csak el: micsoda erő rejlik bennük. Mennyi okos gondolat, áldozatvállalás. Itt van például az öntőműhely munkásainak a tervezete. Nem ismerem ugyan, de a lelkesedésük nagyon tetszik.

Kovács ingerülten kortyol.

– Dilettáns munka.

Egy pillanatra csend támad. Sorbán tanácstalanul tekint rájuk. Olga halványan elmosolyodik, ebben a pillanatban nagyon rokonszenvesnek találja Sorbánt. Mint valami gyerek. Naiv, tiszta arcú, álmodozó. Jóképű fiú, csak az arca lehetne valamivel férfiasabb.

Korda barátságosan mosolyog.

– Egyre csak a munkáról beszélünk – csóválja a fejét. – Legalább ilyenkor hagyjuk.

Helyeselnek. Lemezt a gramofonra. Táncolnak. Korda nem táncol, sohasem táncol. Idegesíti a ritmus, mindig összezavarja a lépéseket. Behúzódik a sarokba a fűtőtest mellé, hátravetett fejjel cigarettázik. Később valaki melléje húz egy széket. Dézsi. Korda kíváncsian tekint rá. A fiatalember elhárító mozdulatot tesz.

– Gyűlölöm a táncot. Néha úgy érzem, egész életemben nem csináltam mást, csak táncoltam, udvaroltam, az időt loptam. Pedig, higgye el, van bennem érték, ha nem is sok.

Korda besüpped a székbe, magasra húzott vállára hajtja fejét.

– Nem elég kemény maga – mondja eltűnődve. – Nyilván visszahúzza a múltja. Nem szabad. Harcos emberré kell válnia, különben eltapossák.

Olga Sorbánnal táncol. Sorbán nem valami jó táncos, alig-alig lép. A nő közelebb simul hozzá, néha leplezetlenül hozzányomódik. Tetszik neki, hogy olyankor Sorbán zavarba jön.

– Mióta dolgozik az üzemben? – kérdezi.

Sorbán kerüli a tekintetét.

– Két hónapja.

– Jól érzi magát?

– Igen. Érdekes emberek. Tudja, én magányos fajta vagyok, az egyetemen is mindig egyedül lézengtem. Itt meg egyszerre annyi ember ... Nagyon jó érzés.

Olga mosolyog, megszorítja a férfi kezét.

Aztán Kovács kéri fel. Kovács jól táncol, de közben egy szót sem szól hozzá.

– Nagyon helyeslem, hogy belépett a DISZ-be – mondja Korda Dézsinek. – Hallom, viharos taggyűlése volt. Ne törődjön vele. – Egy idő után a pártba is nyugodtan kérheti a felvételét. Maga derék, okos ember, érdeklődik a problémák iránt. Sok ilyen új szellemű munkásra volna szükségünk. Amíg kevesen vannak magához hasonlók, addig legszerencsésebb esetben is csupán papolhatunk a demokráciáról. A művelt, képzett ember és a műveletlen, tanulatlan között gyakran nagyobb a szakadék, mint más-más osztálybeliek között.

Sorbán telepedik le melléjük, szótlánul hallgatja őket. A táncolástól arca kissé kipirult, világosszöke haja összeborzolódott. Figyelmesen hallgatja Kordát, aki a

demokrácia történetéről beszél, és azt bizonygatja, hogy a műveltségbeli eltérések miatt tiszta demokráciát még nem sikerült megvalósítani.

– A tehetség, a rátermettség determinálja az ember életét. Vannak tehetségesebbek, vannak kevésbé tehetségesek, világos, hogy akadnak nagyobb és kisebb tudású emberek... Különböző műveltségi fokon állók nehezen értik meg egymást, sőt bizonyos feszültség támad közöttük.

Sorbán időnként szeretne közbeszólni – homályos dolgok ezek de nem akarja félbeszakítani Kordát. Kellemesen érzi magát, megtiszteltetés, hogy meghívta lakására a főmérnök. Úgy látszik, benne őszinte barátta talált. Sorbán, mint általában az egyetemről kikerülő diplomások, akik komolyan veszik hivatásukat, alig várta már a valóságos munkát, a könyvekből, jegyzetektől már ismert, de a gyakorlatban oly bonyolultnak tűnő feladatokat, türelmetlenül várta, hogy bebizonyíthassa rátermettségét. De az üzemi munkától ő is tartott, elsősorban idősebb kollégáitól. Féltékenyek a fiatalokra, nem szívesen segítenek nekik – ilyeneket hallott rebesgetni még az egyetemen, amikor a gépgyárba került, minden rosszra elkészült.

A valóság azonban alaposan rácafolt a rémhírekre. Korda főmérnök szívélyesen fogadta, s ez a szívélyesség azóta is megmaradt. Sorbán számára is megfajthetetlen talány, miként tudta Korda néhány nap alatt áttörni hallgatagságát, félszességét, miként tudott olyan közelivé válni számára, mint egy régi, kipróbált barát. Ez persze Sorbánon is múltott. Egyre otthonosabban érezte magát a gyárban, komoly munkát kapott, amely figyelmét, törekvését lekötötte, s munkája során Kordától minden segítséget megkapott. „Nagyszerű ember, igazi kommunista – gondolta. – Büszke lennék, ha barátjának tartana.”

Nagy szó ez nála. Szinte még sohasem volt olyan bizalmas barátja, aki előtt ne lett volna titka. Kordában ilyen barátot sejtett, noha az például erősen zavarta, hogy a főmérnök bizonyos kérdésekben szemlátomást befolyásolni akarja, s szeretné, ha bizonyos kérdésekben az ő nézetét követné. Sorbán az idealizmusra hajlamos, tapasztalatlan ember gyanakvásával fogadta ezeket a kísérleteket. Úgy vélte, véleményét mindenről önmagának kell kikristályosítania, s ebbe senkinek sem engedhet beleszólást.

– Igen – mondja Korda eltűnődve, s Dézsi figyelmes arca láttán elmosolyodik. – Mi beszélünk demokráciáról, lám, Sorbánunkat is mennyire izgatja ez a kérdés, beszélünk, rágódunk, holott nevetséges ... Amikor Bernard Shaw meghalt, azt írták az angol lapok: „Meghalt az utolsó demokrata.” Shaw fenegyerek volt, „*a great angry man*”, az ő demokráciája abszolút szabad, csak éppen szellemtelennek nem szabad lenni. Ez persze játék... Shaw tudta, mekkora különbség van közte, a művek íródemokrata és egy East-End-beli műveletlen proletár-demokrata között. Ezért viccelődik örökké a demokrácián ...

– Így hát, bolondság volna az egész? – kérdezi Dézsi.

Korda mosolyog.

– Nem tudom, megértett-e? A történelem azt bizonyítja: népek, tömegek számára sohasem volt demokrácia, egyén számára külön-külön azonban volt.

Sorbán ezen alaposan megütődik. „Szintiszta szofizmus – gondolja. – Individualizmus...”

Dézsi arcán látja, hogy annak tetszik a főmérnök fejtegetése.

– Tehát a szocialista demokrácia sem egyéb, mint szocialista társadalomban az egyén demokráciája ...

Korda bólint.

– És szabadsága... Úgy van. Ezt nem képes megérteni néhány begyöpösödött fejű pártvezető.

Sorbán már sokat ivott, nem lenne szerencsés, ha tompa aggyal szállna vitába. De nem hagyja megjegyzés nélkül Korda szavait.

– Szerintem összekeveritek a polgári és a szocialista demokrácia fogalmát.

Érzi, hogy Dézsi rávillantja a tekintetét, ő Kordát figyeli. A főmérnök kelletlenül vállat von, neki sincs kedve most vitatkozni. Ingerült, hogy Sorbán a szavába akaszkodik.

– Persze hogy igazad van – fordul hozzá, mosoly is megjelenik a szája szögletén, de a szeme kedvetlenül, kissé unottan nyugszik a fiatalemberen. – A demokrácia tág fogalom. Egyszer nagyon szívesen elvitatkoznék veled erről – mondja élénkebben. – Azt hiszem, nem ártana. Olykor tájékozatlan ember benyomását kelted.

Sorbán zavarba jön. Iszik egy pohár bort, még inkább felhevül tőle. „Nem vagyok beszámítható” – gondolja. Ráhagyja Kordára.

– Magam is tudom. Számtalanszor vagyok tanácstalan.

Korda vidáman felkacag, Sorbán combjára csap.

– Ó, te ideológus! Te, gyerek ...

Aztán elkomolyodik. Cigarettejéről nem üti le a hamut, hagyja frissen keményített ingére hullani. Dézsire pillant.

– Kommunistává kell válnia. A demokrácia felé nincs más megoldás.

Dézsi rápillant, hosszan fürkészi Korda arcát, de semmit sem szól. Ismét az a meggyőződése, hogy egy minden hájjal megkent törtetővel van dolga. „Zsidó szatócsfiú – gondolja –, ravasz hazardőr. Mindegyik lovat megjátssza.”

Éjfélkor mennek el a vendégek, Gerébnek taxit kell rendelni, eszméletlenségig leitta magát. Korda lekíséri a vendégeket a kapuihoz. Valamennyien kellemesen érezték magukat, ha úgy tetszik, máskor is összejöhetnének. Nem árt, ha jobban megismerik egymást.

Utoljára Dézsivel fog kezét, kerüli a fiatalember szemét.

– Utánanézek majd, mit tehetek érted. Nevetséges, te mint segédmunkás...

Visszamegy a lakásba, a konyhában felhajt egy pohár vizet. Kiszárad a torka. Dézsi jár az eszében, még mindig magán érzi merev, hüllőszerű tekintetét. „Ismerlek, barátocskám – dünnyögi, és gúnyos arcot erőszakol magára. – Elöttem nem tudod eltitkolni a gondolataidat.” Az asztalra könyököl, az elmosatlan edények közé, feje hirtelen kóvályogni kezd. Amikor kimondta: „kommunistának kell lennie” – Dézsi szeme rávillant. Ridegen, félelmetesen. Egy pillantás volt csupán, egy reflex, de Korda tekintetét nem kerülte el. Negyvennégy őszén, bujkálása idején szegeződött rá így egy hideg, szürke szempár: „Nem vagy te zsidó?” – és a pisztoly konok, fekete nyílásán mintha már villant volna is a láng... Szétzilált haján lecsurog a lámpa sárgás fénye, arcvonásait összekuszálja. Még egy pohárral iszik. Jólesik a jéghideg víz. Elég jó emberismerő ahhoz, hogy Dézsi veséjébe lásson, „Ő is tudja, ki vagyok, én is tudom, kicsoda ő – gondolja. – Ő most semmit sem tehet ellenem, nincs rá módja. Előnyben vagyok ...”

Nevetve megy vissza a szobába. Olga szellőztet. Az ablakon széles sugárban hömpölyög ki a cigarettafüst. A nő teletölti borral poharát, iszik.

– Sokat iszol – jegyzi meg Korda.

Olga vállat von.

– Az én dolgom.

– Tévedsz, nem szeretem a részeg nőket.

Arréblöki az útjában álló széket. Megragadja a nő karját, kezét lassan lecsúsztatja a derekára.

5. FEJEZET

A hétfői első öntést a Majoros-brigád végzi. Kinyitják a csapolónyílást, az izzó, vörös lobot vető folyadék sisteregve ömlik az üstbe. Majoros irányítja a csapolást, ormótlan, nedves kesztyűjét arca előtt tartva jelez: Elég! Az üst nem telhet meg színültig, ha teleöntik, a fém szétspriccel, és nem talál bele a formába. Majoros fölemeli kezét, a fémmel telt üst kicsurgója az öntőfej fölé ereszkedik, vörös sugárban zubog a nyílásba az olvadt fém. Sevcsik, a darus előrehajol az ülésen, szinte a kapcsolótáblára hasal. Meredten figyeli Majorost. Ahogyan Majoros emeli a kezét, úgy emeli a daru is magasabbra az üstöt. Ha Majoros hátrább csusszan egy lépést, a daru is megmoccan, óvatosan hátrál – szemmel talán észre sem lehetne venni, olyan simán gördül –, és az olvadt fémsugár éppen az öntőnyílás megfelelő részébe folyik. Majoros leengedi a kezét. Az üst nyomban vízszintesre áll, aprókat hintázva lejjebb száll. Az öntés megszakad. A forma feltöltéséhez nem volt elegendő az üst tartalma, még egy csapolásra van szükség.

Majoros és Sevcsik néhány perc pihenéshez jut. A darus hátradül az ülésen, verejtékező homlokát dörzsöli, és elégedetten pislog. Majoros azonban ideges. Nem szereti a felöntést. A másodszeri öntés rizikó, ilyenkor elég 100 egy rossz mozdulat, és oda az egész. Az üstben a pillanatok alatt kiváló salak a formába hullik. Nemhiába mondta tegnap, hogy nagyobb üstökkel kéne dolgozniuk. Felpislant Sevcsikre, aki éppen rágyújt egy félig szívott cigarettára, és amikor meglátja Majoros pillantását, széles képpel elmosolyodik. Fénylő, holdvilág ábrázata van, nem valami nagy talentum, de lehet vele dolgozni. Jók az idegei. Nincsenek kihagyásai, figyelme sohasem lankad el.

Amíg ők ketten pihennek, Eszterhás a zöldüveges nézőkén keresztül a kemencébe figyel, Tusák pedig nekilát lekanalazni az üst felszínéről a felvetődött salakot. Az öreg Hegyes a ihősZabályzót nézi, de félszemmel a fiút figyeli. Mostanában baj van vele, hebehurgyán dolgozik, mintha örökké máson járna az esze. A múlt héten elfelejtette fölmelegíteni a salaklehúzó kanalat, ha Eszterhás észre nem veszi, képes hidegen méríteni a fortyogó üstbe. Az öreg Hegyest a verejték veri ki, ha erre gondol.

De Tusák csak a vállát húzogatta, egy cseppet sem szívta mellre a többiek szemrehányását. Most azonban figyelmesen végzi a munkáját. Igaz, Wagenzommer mellette áll, zöldesen csillanó szemüvege mögül árgus szemmel figyeli. Időnként recsegő hangon kurta szavakat kiált:

– Sűrűsödik!

Majd később:

– A fazékcsőr!

Legalább olyan ideges, mint Majoros. Csakhogy ő leplezni se tudja, öntőbabona: ha az első öntés nem sikerül, egész héten egyik baj a másikat követi.

Tusák pedig dühös. Rühelli, ha parancsolgatnak neki. Wagenzomerra vág a szemével, görcsös marokkal fogja a kanalat, indulatosan vakarja a csőre fagyott, keménysalakot.

– Príma – veti oda Majoros, mihelyt elkészülnek. Nem mond többet, gondosan felhúzza kesztyűjét, kényelmesen igazgatja a csuklóján, miközben gyors pillantást vet Sevcsikre. Az már a kapcsolótábla fölé hajlik, biccent, hogy elkészült.

A másodszeri öntés szerencse dolga is. Az üst meglódul, hintázik egy darabig, majd alig rebbenésnyit előrebillen – az olvadt vas karcsú csíkban csorog a formába. Később nagyobb az üst billenőse, szélesebben hömpölyög a fém. Majoros beharapott szájjal, valósággal megmerevedve figyel, szeme az öntőfejre tapad, a feje is belefájdul. Egyedül Tusák nem érez izgalmat, a többiek fészkelődése is hidegen hagyja. Pedig ő is tudja, hogy most minden az ő munkájától függ. Ha rosszul kaparta le a salakot, oda az öntés. Csorog a fém, a többiek örökkévalóságnak érzik ezt a néhány pillanatot.

– Hagyni kellett volna egy darabig ... – mormogja Hegyes bácsi.

Majoros elereszti a füle mellett, nem felel, de rajta is ez villan át. Ha jó darabig „állni hagyják”, a salak ugyan magától vetődik a felszínre, nem kell alulról halásztatni, csakhogy az időbe telik. Nagyon sok időbe... Percekbe ...

Majoros felkiált, mindkét kezét magasra kapja. Sevcsik óramű pontossággal kapcsol, egy másodperc alatt megszakad a fém ömlése.

A forma színültig telt.

Sevcsik fúj egyet, igazán jókedvű. Lemászik a kuckójából, csámpás járásával odabiceg a többiekhez. Sapkája alól kibukik egy tincs, izzadó homlokához tapad.

– No? – kérdezi sugárzó képpel, és lapátfüleit mozgatja.

– Ex – biccent Majoros. Mindig ezt mondja, ha elégedett.

Hatalmas mancsával a darus vállára csap, az összegörnyed alatta.

A többiek is vigyorognak. Hegyes bácsi a füle tövét vakarja elragadtatásában. Ezt szereti Majorosban, ezt a jó sűrű vért. Olyan ez, mint egy kölyök, ha jól sikerül a játéka. Tizenöt éve dolgozik a kemence mellett, de öntés után mindig madarat lehetne fogatni vele.

– Nem is komolyodol meg te sose – hoki oldalba Majorost.

Az akkorákat röhög, hogy majd kiszakad a tüdeje.

– Megkomolyodni? Majd, ha megöregszem. De az isten se akar megöregedni! Hát lehet ezt fapofával végignézni?

Ez félig-meddig Tusáknak szól, ő azonban most éppen nem rájuk figyel, a szájába kapja az ujját, figyelmeztetően füttyent. A kiskonverterek felől Kovács mérnök közeledik. Apró biccentésekkel köszön vissza az embereknek. A szomszéd kemencénél megáll, hosszasan, mint akinek nem sietős a dolga, bepillant a nézőkén. Mond valamit az embereknek, azok bólogatnak, majd lassú, kényelmes léptekkel jön feléjük. Majoros kedvetlenül várja. Nem szereti Kovácsot. Meg se tudná okolni, miért? Valahogy idegenkedést érez, akárhányszor összetalálkoznak.

– Sikerült? – érdeklődik a mérnök.

Köpenye zsebébe süllyeszti a kezét, összehunyorított szemmel vizsgálja a formát.

– Azt hiszem ... – dünnyög Majoros.

Lehúzza a kesztyűjét, a földre dobja. A mérnök a kesztyűre sandít, majd ismét Majorosra. Egykedvűen bólint.

– Szép munka.

Azt is hozzátenné: ügyes ember maga, Majoros – de nem mondja. Nem bőbeszédű fajta, meg aztán dicsérni se szokott senkit.

– Ha ideje lesz, jöjjön fel hozzám – mondja.

Majoros igent int, a mérnök máris sarkonfordul, a darusínek között indul visszafelé.

– Fene a jódogát – háborog Wagenzommer –, azért többre is tarthatna minket.

Ezt nem bírják Kovácsban. Ezt a gőgöt.

Majoros mosolyog.

– Nem értitek ti ezt – legyint. – Valaminek mégiscsak mozognia kell, ha Kovács úr szót akar velünk érten.

Kovács pedig azon töpreng, hogyan beszéljen majd Majorossal. Megtartsa-e az öt lépés távolságot, vagy igyekezzék megnyerően viselkedni. Ez a Majoros nem buta ember, jól vág az esze, és valami született ravaszság is látszik az arcán. De hát muszáj levenni a lábáról, vagy legalábbis dilemma elé állítani. Tőle sok függ. Hallgatnak rá a többiek.

– Nézze, kedvesem – magyarázta nemrégiben Korda –, Kőműves és Majoros a két kulcsember. Ha őket meg tudjuk puhítani, nyert ügyünk van, leszereltük az öntödei makacskodást.

– És ha nem megy?

Korda szórakozottan babrálhatta a papírvágókést.

– Akkor meg jól kell konspirálnunk – mosolygott. – Igaz ügyért semmi sem bűn, nemde?

Kovácsot nyugtalanítja, hogy nem lát Korda kártyáiba. Néha úgy érzi, hogy valamennyiüket az orruknál fogva vezeti. De hát jók az ösztönei. Látja, hogy végső soron mire megy a játék. Néhány ember lebuktatására. Lesz itt olyan káosz egy idő múlva, hogy ember legyen a talpán, aki kiismeri magát. A káosz pedig jó dolog. És ő már azt se bánja, ha az orránál fogva vezetik céljához, s vezetője lehet akár ez a Korda is.

Az üstkocsinál Vinczével találkozik, némán köszöntik egymást. Kovács kihúzza magát, hosszú léptekkel siet tovább.

Az emberek nevetgélnek.

– Micsoda alak. Mint aki nyársat nyelt...

Vincze elmosolyodik, jólesik neki, hogy nyíltan beszélnek előtte az emberek, ő sem érzi magát feszélyezve. Egy koksodarabot forgat a kezében, dobálgatja, a fényét nézi.

– Rossz a kokszuk, nem?

– Hát... Gyenge minőség – toldja meg egy szikár, hófehér hajú öreg. – Sokszor a dupláját kell bedobni, és az se elég. A múlt héten három elegyünket csinálta ki.

Valaki közbeszól.

– A koksszal van a baj, nem a kupolókkal. Azokkal még szép darabon eldolgoznánk.

Az öreg belelendül, tarkójára böki sapkáját, két kézzel magyaráz.

– Tudja, igazgató elvtárs, mit esznek ezek a kupolók? Nohát, ha veszünk nyolcszáz milliméter belső átmérőt, akkor jó kokszból negyven-negyvenöt kiló bőségesen elég volna ...

Vincze nem sokat konyít az öntészethez. Figyelmesen hallgatja, bólogat.

– Ezek meg esznek, mi?

– Méghogy esznek – röhög valaki. – Zabáinak. Van, hogy ötven kiló se elég nekik. Színtiszta pocsékolás.

– No meg a salak – szúrja közbe az öreg. – Hát hogy a fenébe ne lenne több?

Sokkal több salak jön. Az öntvények meg tönkremennek.

Vincze hallgat. A kocszon nem tud segíteni. De ennyiben sem hagyhatja. Visszadobja a kocsiba a széndarabot, letöröli a tenyerét.

– Gondolkodhatunk rajta. Maguk mit javasolnak?

Az emberek összenéznek, vonakodnak. Törték már eleget a fejüket, csakhogy módfelett bonyolult a dolog.

Végül az öreg rukkol elő.

– Az elosztásban kell lennie a hibának. Mert nézze csak, igazgató elvtárs, az én öcsém is öntő. Náluk konverterek vannak, közönséges acélt öntenek.

Valaki közbeszól.

– Hát azok is épp eleget esznek.

– Várj, még nem fejeztem be – inti le az öreg, s megvakarja a füle tövét. – Egyszóval csupa konverterjük van. Aztán mégis ők kapják a lengyel kokszot, pedig oda silányabb is megfelelne. Hát, nem bolondság? Mindenki tudja, hogy a kupolók hasznosítják legjobban a tüzelőanyagot.

Az emberek bólogatnak.

– Nem buta gondolat...

Vincze is eltűnődik.

– Szóltak a mérnököknek?

Hallgatnak.

Vincze a fejét csóválja.

– Talán szégyellik magukat?

– Ugyan már – neveti el magát valaki –, nem vagyunk szűzlányok. De hát miért nem jönnek rá ők? Ők a mérnökök.

Vincze még átmegy a kovácsolóműhelybe, ahol hosszasan, ingerülten vitatkozik Galla műhelyfőnökkel. A kovácsolóműhely úgy elmaradt a tervvel, hogy az már szégyen. Galla a vállát vonogatja, ők mindent megtettek, mondja, de szemlátomást nem veszi szívére a dolgot. Vinczét meg éppen ez dühíti. Nem is csoda, ha az emberek neheztelnek a műszakiakra. Ezek mindent lélektelenül csinálnak, valósággal keltébe törik a lelkesedést. Pedig ez a Galla jó koponya, ha az idő megszorítja, a lehetetlent is megcsinálja. De nem szereti a munkáját. Unja. Vincze tudja róla, hogy szenvedélyes horgász. Ez az egyetlen foglalatosság, ami leköti.

„Tőkehal – dühöng magában Vincze –, unott és álmos, mint a tőkehal.”

Ingerülten válnak el.

Odafönn Vinczét már legalább egy órája várja Vidák. Türelmetlenül fészkelődik a mély bőrfotelben. Amikor megpillantja az igazgatót, felugrik, hevesen kezét ráz vele.

Vinczének megfájdul a feje, figyelme kihagy. Gépiesen bólogat Vidák szóáradatára. Vidák a késésekről meg a munkafegyelem lazaságáról beszél. Jegyzetfüzetéből számokat, dátumokat olvas fel. Gúnyosan elhúzza a száját, mikor ismét Vinczére pillant.

– Ez ténykérdés. A számokkal nem lehet vitázni. El kell érnünk, hogy minden egyes ember pontban műszakkezdéskor a gépe mellett álljon. Vannak üzemegységek, ahol tízperces késések is előfordulnak. Na már most...

Nagy lélegzetet vesz, már adná is elő a javaslatát, amikor közbecseng a telefon.

Vincze beásít a kagylóba, álmosan bólogat.

– Igen ... igen ...

Kömüves kérdezősködik valami lakásügyről.

– És te aláírtad – kérdezi Kömüves.

Vincze szenvedő arcot ölt. Szándékosan letompítja a hangját. Néha ki nem állhatja Kömüves bömbölését.

– Alá, alá. Amit Geréb fölterjeszt, aláírom.

Vidák előrehajol, fülel, sejti, hogy valami kisebbfajta botrány lóg a levegőben, és őt mindenféle összetűzés érdekli. Hallani azonban egy szót sem hall, csak Vincze vörösbe forduló arcát látja.

– Hát mi az istennyilat csinálhattam volna? – kérdezi Vincze. – Ne vágj közbe, hallod? Nem járhatok utána minden igénylésnek ...

Idegességében az ujjai köré csavarja a telefonszinórt, nem jut szóhoz, csak időnként ordít a kagylóba.

– Mondom, hogy nem járhatok mindegyiknek utána...

– ...

– Nagyon sajnálom. Miért nem jött fel Bognár?

– ...

– Köszönöm szépen ... csak gorombáskodj ...

Csattanva teszi le a kagylót.

– Marha!

Vidákban a lélegzet is elakad. Kínosan érzi magát. Zavarában a vállát himbálja.

Vincze azonban rá se hederít, becsöngeti Erdeinét.

Erdeiné szigorú arccal, kék fedelű blokkal a kezében megjelenik.

– Kerítsék elő Gerébet – kiált dühösen Vincze. – Azonnal.

Erdeiné sértődötten sarkon fordul, kisiet a szobából. Vincze feláll, vizet tölt magába. Roppant ideges.

– Disznók. Manipulálnak a lakásokkal.

Vidák a fejét csóválja, hátradúl a fotelban, keresztbe teszi a lábát. Vaskos ujjával kitapogatja felső zsebében a töltőceruzát, kihúzza. Megfontoltan, nyugodtan beszél. A könyvszekrény üvegében látja magát, és igen elégedett.

– Ma sajnos az a helyzet – mondja –, hogy a melós leblokkol a bejáratnál, aztán szép kényelmesen beammog a műhelyébe. Meg kell figyelni, mit csinálnak. Sétálgatnak, trécselgetnek az udvaron. Megtehetik, a lapjukon ott az idő, nincs késésük.

Vincze bólint. Neki is vannak ilyen tapasztalatai. Vidék kinyitja a bordó bőrbe húzott mappa fedelét, papírok között kotorászik.

Egyiket Vincze elé teszi.

– A DISZ vezetőség javaslata – szól ünnepélyesen.

Vincze felteszi a szemüvegét, kellenlenül átfutja. Utána hallgat.

Már ő is gondolt arra, hogy a blokkolóórákat az egyes üzemegységekben helyezzék el, de mindannyiszor elvetette: megalázó lenne. Más módon is rá lehetne bírni az embereket a pontos kezdésre. Például a meleg váltás bevezetésével. Ez régóta dédelgetett terve. Két éve Csehszlovákiában járt, ott sikeresnek bizonyult. A gépek egy pillanatra sem állnak le, az új műszak menet közben veszi át a munkát. Csakhogy elég fegyelmezettek-e ehhez a mieink? Most is úgy érzi, hogy nem ismeri őket eléggé.

Mintha kiesett volna közülük, és már alig tudja gondolataikat.

A javaslatot szótlánul süllyeszti a fiókjába. Majd a gyárvezetőség megtárgyalja.

Amikor Geréb visszajött szabadságáról, nem tudta, hogy a Bognár-ügy Vinczéig is eljutott. Mikolai nem merete megírni neki, ahelyett lázasan telefonozott, lótot-futott, hogy felkutasson egy lakást, és elsimítsa a készülöben levő botrányt. Reménytelen vállalkozásnak bizonyult. A D/5-ös házban ugyan talált egy befejezetlen lakást, de az Kőművesé. No, már csak az hiányzik, hogy oda suszterolják be Bognárt! Mikolai végül feladta a harcot, és töviről hegyire elmondta a dolgokat Gerébnek. Geréb nyugodtan falazott, egy szikra ijedség se látszott rajta. Csúnyább helyzetekből is kivágta már magát.

– Csigavér, kedves barátom. Keressük szépen elő a kérvényeket.

Mikolai kinyitotta az irattartót, ideges kézzel lapozgatta az igényléseket.

Amikor mindkettőt megtalálta, Geréb elé csúsztotta. Geréb kifújta az orrát, kínos lassúsággal megtörölgette a szemüvegét, majd átböngészte a kérvényeket.

– No – mondta elégedetten. – Próbáljunk okosak lenni. Bognár igénylése valóban régebbi. Múlt év, ötödik hó. Kordáé múlt év hetedik hó. Igazán pompás.

Mikolai már sejtette, mire készül Geréb. Mindkét dátumot római számmal jelölték. Elsápadt; kérlelően tekintett Gerébre. Az rögtön felfortyant.

– Hiába, kedves barátom, nincs más megoldás. Nincs más megoldás.

Kicsavarta töltőtollát, meghúzta a három vesszőt Bognár igénylésén. A tinta ugyanaz. Még szerencse, hogy a magyar ipar egyfajta tintát gyárt.

Mikolai visszatette az iratokat a dossziéba, Geréb Vinczét tárcsázta.

– Valami tévedés forog fenn – magyarázta Vinczének. – Korda igénylése júliusi, Bognaré augusztusi. Kerek egy hónap különbség. Sajnos, be kell tartanunk az időbeli sorrendet.

Azt azonban hajlandó volt elismerni, hogy Bognár hitegetése valóban helytelen volt.

– Hát, ha valóban így áll a dolog ... – mondja Vincze Kőművesnek, és tanácstalanul kifordítja a kezét.

Kőműves is tanácstalan. Kordának igazán szüksége van a lakásra. Esztendeje vált el a feleségétől, és azóta szállodában lakott, nem tudta a gyár lakáshoz juttatni. Nem kívánhatják tőle, hogy továbbra is szállodára költse a fele fizetését.

Kőművesnek halvány sejtelve sincs, mit tegyen Bognárral.

Kordát azonban az ügy elcsitulása után is kellemetlenül érinti a dolog. Még intrikába kezdenek ellene. Ilyen ügyekre rendkívül kényes. Eszter, a titkárnője érdeklődik Gerébnél, aki szavak helyett a két igénylést mutatja. A keltezés vörös írónnal bekarikázva. Ezután Korda véglegesen megnyugszik.

– Micsoda piszlicsár ügyek – panaszkodik Eszternek –, ilyenekkel akarják tönkretenni az embert.

Valóban ideges. Eszter kitűnő, erős, törökös kávéfőző. Amikor behozza, és az asztalra teszi, Korda félszeg mosollyal, óvatosan megsimogatja a vállát.

– Köszönöm, kedves. Maga igazán nagyon figyelmes.

A nő érzi derekán a férfi kezét, nem ellenkezik. Egykedvűen tölti ki a kávé, voltaképpen csodálkozik, hogy a férfi csak ennyi idő után próbál közeledni hozzá. Ezentúl Bécsből kapott nylonharisnyáját húzza majd fel. Erős, fehér lábán az sokkal jobban mutat.

Délután Dézsi jön föl Kordához. A főmérnök már hazafelé készülődik, de azonnal visszaakasztja a fogásra felöltőjét, és leülteti a fiatalembert.

– Sajnos, kávéval már nem kínálhatom meg – szabadkozik.

Kiderül, hogy Dézsi nem él feketével, sőt a cigarettát is visszautasítja.

– Száz évig akarok élni.

Korda elcsodálkozik.

– Száz évig? Mi szüksége van rá? Sokáig élni? Én *sokat* akarok élni.

Dézsi kacsint, elhúzza a száját. Gyermekesen csillogó, megnyerő szeme van. Dézsinek még mindig talány: naiv ez az ember, vagy veszedelmesen agyafúrt?

Majdnem egy óra hosszat beszélgetnek. Dézsi ezúttal is értelmesnek bizonyul, néha rokonszenvesnek is tűnik. Ilyenkor Korda megnyugszik. Úgy érzi, alaptalanul gyanúsítgatja a fiatalembert. De amikor ő magyaráz, olyankor úgy tűnik, mintha merev, halott szem szegeződne rá. „Föl kellene jelenteni – villan át az agyán, de rögtön elröstelli magát. – Hiszen semmi bizonyosat nem tudok róla ...”

Rámosolyog Dézsire, minden ok nélkül megveregeti a vállát. „Le se csuknák – tűnődik –, nem tudnám mivel vádolni... Egyébként is, egyszer kiszabadulhatna ...” Már azon töri a fejét, hogyan segíthetne rajta. Meg lehetne tenni például normásnak. Persze, az átkozottul kényelmetlen és népszerűtlen mesterség. Ezt kereken megmondja Dézsinek.

Ő összeszorítja vékony ajkát, szürke szeme határozottan villan.

– Nem vagyok ijedős. Nekem már nincs félnivalóm.

Korda arcán megfagy a mosoly, aztán kényszeredetten nevet.

– Olyan biztos ez?

Jókedvűen Dézsi combjára csap.

– Elintézem, kedvesem. Mérget vehet rá.

Leviszi a kocsin a végállomásig. Szorongó érzése nem hagyja el, olyan örült képzelgések is megfordulnak a fejében, hogy időnként oldalt pislog a fiatalembere, és kezét figyeli. Dézsi azonban mereven ül mellette, a derengő fényben éles metszésű arca még markánsabbnak tűnik. Korda jókedvet mímél, nőkről fecseg egész úton, Dézsitől azonban hiába kérdezősködik, egy szót sem tud kihúzni belőle. Végül már számára is kényelmetlen a faggatás, tréfára fogja a dolgot.

– Olyan jóképű fiú... No, még valami rosszra gondolok.

„Bohóc” – gondolja Dézsi, és nem szól. A főmérnök segítségére szüksége van.

Korda a végállomáson leteszi útitársát, kedvetlenül indul haza. Ma Olgát sem hívja fel. Neki kell már ülnie a referátumának, melyet az átépítésről tart majd a vezetőségi értekezleten. Már teljesen besötétedett. Bekapcsolja a fényszórókat. A fehérre meszelt fák kétoldalt felvillannak, majd hátrafelé elzúgnak. Kordát az a kedvetlenség fogja el, amit úgy szokott nevezni: méla unalom.

6. FEJEZET

Hegyes Feri már napok óta várta a találkozást Gerével. Az utóbbi időben nem találja a helyét. A tanulással is hadilábon áll, nincs hozzá türelme; az első kudarcok alaposan

elvették biztonságát. Ráadásul a műhelyben – a tanfolyam miatt – sok irigye támadt. Sustorognak mögötte, kákán is csomót keresnek. Lóránd, a művezető, nem is palástolja rosszindulatát. Ha csak szerét ejtheti, korholja. A legapróbb hiba sem kerüli el figyelmét, nyomban ott terem, és a fejét csóválja.

– Ejnye, fiam, megtanulhatnád már a legelemibb dolgokat.

Feri nem babonás, de mégiscsak lehet abban valami: a baj nem jár magában. Minden összejött, s a sok rossz közül talán Gizi fáj a legjobban. Róla egy pillanatig sem tud megfélekedni. Olyan ez a fájdalom, mint a lassan ölő mérge, eszi, marja az embert, apródonként roncsolja szét.

Elkeseredve ül le Gerével. Odakint már alkonyodik, mozdulatlan, bolyhos felhők takarják be az eget, havazik. A szobában kislámpa világít, kellemetlen fénye éles árnyakat rajzol a falra.

Feri behunyorog ebbe az erős fénybe, és halkán azt mondja:

– A fene se tudja... Néha már azt hiszem, valami betegség gyötör, olyan üres vagyok. Még mozdulni sincs kedvem ...

Gere arca homályban van. Feri hiába lesi, semmit sem olvashat le róla.

– Nem bírom megvetni a lábam... – dünnyögi. – Pedig néha olyan gondolataim támadnak, hogy magam is megriadok tőlük. Nagy ember szeretnék lenni, olyan, aki valami nagyot alkot... Csodálattal néznének rám az emberek... – zavarba jön, a fogát szívja. – Ugye, mekkora bolondság?

– Nem.

Feri hallgat. Szeretné, ha Gere beszélne, de az semmit sem szól. Neki meg lassan a beszédétől is elmegy a kedve.

Sok panasznak nincs értelme. Még csak a lelke sem könnyebbedik meg tőle.

Lehajtja a fejét, nyakkendőjét babrálja.

– Talán az a hiba, hogy annak születtem, ami vagyok.

Gere elmosolyodik, a hangján érezni.

– Hercegprímásnak jobban éreznéd magad?

Feri felkapja a fejét, ellenségesen bámul rá.

– Gúnyt űz belőlem?

– Nem én. Csak kérdezlek... No, mondjuk hercegprímásnak születnél vagy gyárosnak ... Tudod, milyen rosszul éreznéd most magad?

Előrehajol, csillog a szeme, de arca komoly.

– Azt hiszed, tréfálok. Én ismertem az itteni gyárost, belga volt, negyvennyolcig övé az üzem. Nem is volt rossz ember, legalábbis úgy látszatra. Pajtáskodott az emberekkel, lement közéjük, cigarettával kínálta őket, olykor egy hordó sört se sajnált csapra üttetni. Egyszer panaszkodott: miért piszkálnak maguk engem? Hát nincs szívük, mit ártottam én maguknak? Ez már negyvennyolcban volt, az államosítás előtt. – Maga panaszkodik? – kérdeztem tőle –, hiszen magának áll a világ. – De meddig? – kérdezte. – Akármerre fordítom a fejemet, csak magukat látom. Sajnos, rettentően sokan vannak.

Hallgat, a fiút fürkészi.

– Okos ember volt.

Feri nem felel. Érti az öreget, de úgy érzi: mindketten más malomban örölnek.

– Okos ember volt – tűnődik el Gere. – Akármerre nézett, csak minket látott. Tudta, hogy összetörjük.

Feláll, a csontjait ropogtatja, homlokát ráncolva járkal. „Most jönnek a régi emlékek” – gondolja Feri.

– Nincs semmi baj – pillant rá az öreg. – Szeretnéd, ha csodálattal néznének rád. Miért lenne ez nevetséges? Csakhogy nem ott veted meg a lábad, ahol kellene. Pedig te jó munkás vagy, aranyból csinálták a kezed.

Feri elpirul, cigarettára gyújt.

– Hát, ha nekigyürkőzöm – mormogja. – Ha kedvem támad hozzá ...

Két hónappal ezelőtt csak amúgy virtusból összeszedte magát. Senki sem érte el a teljesítményét. Később levették a fényképét a dicsőségtábláról.

– Csak éppen – vonja meg a vállát –, minek hajszoljam magam? A pénzért? Fél kézzel megkeresem, amennyi kell. Többet akarok én annál.

– Mit?

Feri eltűnődik, fújja a füstöt, zavarba hozza a kérdés. Mit? Ezen még sohasem gondolkozott.

– Magam sem tudom – vallja be, majd kisvártatva azt mondja. – Olyan ember szeretnék lenni, aki mindig megállja a helyét, komoly ember szeretnék lenni ... akinek célja van, okos, jó célja, és a többieket is viszi magával...

Gere előredűl, sovány, pápaszemes arca kibukik az árnyékból.

– Kommunista?

– Az – feleli csendesen. – Kommunista.

Aztán maga is meghökken. Először érzi a szó jelentőségét. „Kommunista” – ismétli magában. Furcsán forog nyelvén a szó. Kissé bizonytalanul, gyámoltalanul ízlelgeti. Neki ez a szó most először telítődik meg tartalommal. De a felfedezés örömét rögtön a csüggedés váltja fel.

– Csak a módját tudnám – sóhajt. – Imre bátyám, higgye meg, bennem van akarat meg lelkesedés meg tehetség. Ha én egyszer olyan ... igazi emberek közé kerülhetnék ... De itt? Csak kedvét szegik az embernek.

Gere hallgat.

– Kommunistának lenni? ... Hát, nem nyugdíjas állás, fiam.

– Értem én ezt – kiált Feri. – Csakhogy itt ezek a munkásoki Hiszen, ha polgárok lennének, vagy kapitalisták lennének... De amikor az embert a saját vére döfi hátba...

Gere feláll. Fog egy üveget, kitölti. Bor. Savanykás, zamatja sincs sok, de bor. Jobban esik mellette a beszélgetés.

– Igaz – mondja, mikor koccintanak az embert néha a saját testvére üti meg. Az ellenség ott van közöttük is. Harcol, körömszakadtáig védi a magát. Lenin azt mondta: kommunistának lenni annyi, mint örökké izgatni. Örökké izgatni, örökké nyugtalanítani, örökké támadni ... Ezt úgy nevezik: osztályharc. Ha kommunista vagy, mindennap megvívod ezt a harcot. Úgy bizony, minden cselekedetteddel, gondolatoddal.

– Hiszen, ha megmondanák, mit kell tennem ...

Gere leteszi a poharát, vállat von.

– Erre nincs szabvány. Itt van például ez az öntödei átépítés. A mérnökök leállítanák az egész műhelyt, Majorosék meg úgy gondolták: csinálunk egy másik tervet, csak minden második kemencét állítanánk le, s munka közben végeznék el a javításokat. Az emberek még ingadoznak. A Majoroséké tetszik nekik jobban, okosabb is, virtus dolga is, öntudat dolga is. A mérnököknek azonban tekintélyük van,

mégiscsak ők a szakértők. No, gondold csak el. Mi a kommunisták teendője?

– Majorosékat kell pártfogolni.

Gere elmosolyodik, leveszi szemüvegét, az asztalkendőbe törülgeti.

– Hát, igen.

Feri hallgat. Nem is tudna mit mondani. Nézi az öreget, és valami irigykedést érez.

– Imre bátyám – kérdezi csendesen, sután maga sohasem keseredik el?

Gere rápillant, aztán elfordítja a fejét. Sokáig nem szól.

– Nekem miért lenne könnyebb, mint más embernek? Hanem, mégis rosszul kérdezed... Volt idő, nem is olyan rég, hogy még a pártból is ki akartak zárni. Csak éppen ürügyet nem találtak rá. A gép mellett megálltam a helyem, a pártmunkát jól végeztem, az életemben sem volt kivetnivaló. Mégis leváltottak a művezetői posztról, el akarták venni a kedvemet.

A fiúra néz, megcsillan a szemüvege.

– De hát ettől lennék én elkeseredve? A magam apró-cseprő szomorúságaitól?...

Feriben úgy marad meg ez a beszélgetés, mint a tóba vetett kő. Hullámai szétrezegnek benne, sokáig nem hagyják nyugodni. A kő örök időnkig a tó mélyén marad. A kétségek továbbra is gyötrik, bizonytalansága sem szűnik meg, de kezdi más szemmel figyelni a dolgokat. Mindennek az értelmét keresi, és nemegyszer megtalálja ott is, ahol azelőtt nem is sejtett ilyesmit. Csakugyan, létezik-e a világon olyan valami, aminek nincs értelme, és amiből ne lehetne kisajátítani bármily csekély hasznot.

A műhelybeli DISZ alapszerv tagjai kifestették a kopár, mállott vakolatú öltözőt, és az égők helyett neoncsöveket szereltek fel.

Az emberek úgy örültek, mint a gyerekek,

– Nálunk is van már, nemcsak a Váci utcában ...

– Urizálódunk, az apjok mindenit!

Nem győzték csodálni a telt, melegen ömlő fényt. És mindnyájan tudták, hogy a díszesek csinálták. Csak azt nem tudták, hogy ők hárman agyalták ki, a kövér Molnár, Plavec meg ő. Nem is baj. Nekik hármójuknak az is elég dicséret volt, amit Kőműves morgott, amikor benézett az új öltözőbe.

– Ezt jól kifundáltátok. Ezek szerint mégiscsak csináltok valamit.

Vállalták a szellőző berendezés hónapok óta húzódó rendbehozását, és rendeztek egy műhelybált, ahol a büfétől kezdve a zenéig, mindent a díszesek adtak.

A január végi gyűlésen szót kér Hegyes Feri.

– Hát arról lenne szó – kezdi, és sokáig hímez-hámoz, míg kiböki –, Bognár felesége, tudjátok ... hát, nemsokára ...

Nem találja a megfelelő szót. Roppant finoman szeretné kifejezni magát, ettől zavarba jön.

– Lebabázik, mondd úgy – szól közbe egy mély hang.

Az egész alapszerv röhög.

– Lebabázik. Mondd csak úgy ...

– Lebabázik – mondja megadóan Feri. – Arra gondoltunk, hogy meglepnénk valamivel...

Senki sem érti, miről van szó. Még Wagenzommer, a titkár sem. Meglehetősen bárgyú képet vág, rossz szokása szerint a körmét rágja.

– Fejtsd ki bővebben.

– Mit kell bővebben kifejteni? Meglepjük valamivel az asszonyt.

– Még egy gyerekkel, mi? – nyerít fel valaki.

Most már egymást kiabálják túl.

– Egy szép 'hajás babát neki...

– Frászkarika! Egy tucát gumibugyit!

Feri elveszti a türelmét, céklavörös arccal igyekszik túlüvölni a zshivajt.

– Elég legyen már! Fogjátok be a szátokat.

– Elvtársak, az úristenit!...

Végre Wagenzommer rendet teremt. Ismét Ferié a szó.

– Engedjétek végigmondanom. Mi gyerekkocsira gondoltunk. Épp elég elszabott lemez meg más értékes limlom kerül a szemétdombra. Abból a sok hulladékanyagból remek kis kocsit fabrikálhatnánk.

Valamelyik öntő megvetően legyint.

– Marhaság. Nem komoly dolog.

Egy lány felugrik. Maga is zavarba jön a bátorságától, gyorsan elhadarja, amit mondani akar.

– Igenis, Hegyesnek igaza van. Bognár rendes ember, foglalkozni kell vele. Ha szükség van rá, én is szívesen segítek.

Ismét mindenki beszélni kezd, Wagenzommer két ököllel dörömböl az asztalon. Maga sem tudja, hogy örüljön-e vagy bosszankodjék? Végre egy mozgalmas taggyűlés, az is egy gyerekkocsi miatt.

Dézszi kér szót.

– Én se tartom komoly dolognak. Kár ilyen apróságokra fecsérelni az időnket meg az energiánkat. Kezdünk egy kicsit jótékonyági legény-egyletté alakulni. Fénycsőveket szerelünk, csapokat javítunk, politikai téren pedig valamennyien elmaradtak vagyunk.

Sokan helyeselnek. Bár az ideológiai oktatás üres szalmacséplés. Rossz előadók, pufogó frázisok, unalom. Furcsa, hogy éppen ezt javasolja Dézszi. Az utóbbi időben végre kezd élettellel megtelni a DISZ szervezet, már valamennyien torkig voltak a sok formassággal, üres járatú vitával.

Feri megint feláll.

– Higgyétek el, nem ostobaság ez a kocsi. Bognárnak jólesne a figyelmesség. Ismerem őt, tudom, hogy rendes ember. Csak amolyan félrehúzódo, magát nem találó fajta. Meg kell őt nyernünk... Ez is politizálás.

– Éppen egy gyerekkocsival? – szól közbe Dézszi. – Naivság.

Néhányan nevetnek, de lepisszegik.

– Mondjad csak tovább – biztatják Ferit.

– Igen, gyerekkocsival. Nem lehet ajtóstul rohanni a házba. Bognár olyan ember, akit nem érdekel a politika ... ha így kezdjük el, később az is érdekelni fogja.

Elégedetten ül le. Ügy érzi, meggyőzően beszélt. Molnár hátulról megböki, gratulál.

Wagenzommer hümmög, szétnéz a teremben. Csend. Senki sem emeli fel a kezét.

– Hát, szerintem ... igaza van Hegyesnek. Megcsináljuk?

A többség mellette van.

– Vagány kis kocsi lesz – dünnyögi valaki hátul. – Ha minden jól megy,

szabadalmaztatni fogjuk.

*

Vidáknak azonban sehogy sem tetszenek ezek a dolgok. Kereken megmondja Wagenzommer szemébe, hogy nem helyesli a munkájukat.

– Színtiszta kispolgáriság! Mi más lenne? Műhelyzsúrok meg babakocsi. Ki a fene hallott ilyet? ...

Szviderka a reggeli lapot böngészgeti, de fél füllel rájuk figyel.

– Csináltak ők mást is.

Vidák legyint. – Tudom, tudom. Az öltöző meg a ventilátorok. Csupa alulról jövő kezdeményezés...

– Hát baj az? – kérdezi Szviderka, gúnyosnak ítéli Vidák szavait.

Vidák lélegzetet vesz. Ezt a vörös hajú mitugrászt az isten is arra teremtette, hogy a sírba vigye. Minden türelmét összeszedve, barátságosan tekint Wagenzommerre.

– Önmagában véve nem baj. Sőt nagy általánosságban hasznos. De amit ti csináltok, elvtársak, az színtiszta anarchia. Sorozatosan negligáljátok a vezetőséget. Ha van valamilyen ötletetek, tessék, fölterjesztitek, a vezetőség dönt, és kész. Ennek ez a rendje ...

A másik kettő hallgat. Wagenzommer dühös, dobol az asztalon.

– Telefon, átkapcsolom – nyit be Annuska.

– Ha nem látnád, dolgom van – förmed rá Vidák. – Megbeszélés.

Annuska elpirul. Motyog valamit, kimegy.

– Rendesebben is beszélhetnél vele – jegyzi meg csendesen Szviderka. – Hetek óta rossz bőrben van. Nincs valami baja?

Vidák levágja magát a székbe, ujjait szétterpeszti az íróasztalon. – Valami baja lenne? Nem hinném.

Wagenzommer elnyom egy ásítást, unja Vidákot. Titkon pokolba kívánja a szószaporításával együtt.

– Aztán, a másik probléma – mondja Vidák. – Elmaradtatok az ideológiai oktatással. Hogy álltok például az erkölcsről szóló előadással?

– Nincs előadó – morogja Wagenzommer.

Vidák fáradtan mered maga elé, a fejét csóválja.

– Ez így nem megy, elvtársak. Kifogástok, persze, mindenre akad. Hát majd szerzünk előadót. Nem vállalnád el? – fordul Szviderkához.

Szviderka nemet int. – Nincs felkészültségem.

– No, majd szerzünk a kerületből – jelenti ki Vidák és máris feláll, kezét nyújt. – Ebben maradunk. Próbáljátok megemberelni magatokat.

A folyosón Wagenzommer földhöz vágja a sapkáját. Szviderka fölveszi, vigyorogva hátbateremti barátját.

– Rosszak az idegeid.

– Mi a jó fenét okoskodik ez a bohóc?

Szviderka elkomolyodik.

– Okoskodik vagy nem okoskodik, így nem beszélhetsz róla. ő a titkárunk.

Egyébként most tényleg nincs igaza. Rendes fiú, csak elveti a súlykot. Na, szevasz.

Szviderka lángvörös üstöké eltűnik a pártiroda ajtaja mögött, Wagenzommer pedig dülva-fúlva, combját csapkodva siet vissza a műhelybe.

Vidák behívja Annuskát.

– Ülj le. Beszéljünk végre értelmesen, mert ez így nem mehet tovább. Már Szviderka is arról beszél, hogy rossz bőrben vagy. Nagyon kérlek, ne bögj.

Annuska besüpped a fotelba, összeszorított szájjal néz maga elé. Megfeszíti a lábát, de úgy is remeg.

Vidák kínosan érzi magát, a homlokát törülgeti.

– Nézd, én szeretném becsületesen elintézni ezt az ügyet... – Rágyújt, a lány felé fújja a füstöt. – Te is tudod, hogy semmit sem ígértem neked. Még csak azt sem mondtam, hogy szeretlek.

A lány ránéz. Sovány arcából szinte kivilágít nagy, barna szeme. Vidák ingerülten fúj egyet, a cigaretta sem ízlik, elnyomja.

– Nagyon kérlek, ne vágj ilyen szenvedő ábrázatot.

Tudom, hibás vagyok. Ostoba voltam. Fiatalosan fogtam fel a dolgot, hogy lesz, ami lesz. Pedig ez nem játék... – maga elé mered, sokáig töpreng. – El kell menned máshová. Muszáj.

A lány nem veszi le róla a tekintetét. Alig tudja visszafojtani a sírást. Csörren a telefon. Vidák fölemeli, aztán visszateszi.

– Szeretsz engem, Annuska. Tudom. Épp ezért nem teheted ezt velem. Kompromittálnál. És nemcsak személy szerint engem. Sok fiatal szemében én testesítem meg a pártot; a DISZ-t, a szocializmus ügyét...

Újra rágyújt, föl-alá jár, hevesen fújja a füstöt.

– Megmondtam neked. Mindenre hajlandó vagyok. Rászánom a megtakarított pénzem, menj el orvoshoz. Semmi probléma nem lenne. Te pedig bizonyítanád a szerelmedet.

A lány nem szól. Hallgat, mint a kő. Vidák megeresztli a nyakkendőjét, ingét kigombolja. Csupa verejték az arca. Megáll a lány mögött, a fotel karjára támaszkodik.

– Mit akarsz tenni? – kérdezi halkán, s bárhogy is titkolja, reszket a hangja. – Nem tehetsz tönkre. Hiszen te is kommunista vagy.

Annuska nem bírja tovább. A fejéhez kap, felzokog. Vidák hátrál, az ablakhoz menekül, a hús üveghez nyomja a homlokát. Forr benne a düh. Átkozottul haragszik magára, az egész ügyre, de elsősorban erre a veszedelmes ártatlanságra, aki ilyen ocsmányul és agyafúrtnan a hálójába kerítette. Egyszerre rádöbben, hogy rettenetesen fél. Magába a gondolatba is beleborzad, hogy mi történik akkor, ha ez a dolog kipattan és...

Összeszedi magát, könyörgő tekintettel megfordul, de a lány már kiment a szobából.

7. FEJEZET

Majoros első alkalommal, amikor ideje engedi, megkeresi Kovácsot. A mérnököt a

kuckójában találja, melynek vasrácsos, széles ablaksorából az egész öntödét belátni.

Kovács kihúzza köpenye zsebéből a cigarettatárcáját, ideges kézzel felpattintja.

– Nézze, Majoros elvtárs, én tisztelem, becsülöm a maguk esztét, lelkesedését, de ...

Majoros zsebre dugja a kezét, egyszerre olyan, mint a vasfal. Áttörhetetlen.

– Egyszóval, vonjuk vissza a javaslatunkat?

Kovács rágyújt. Mielőtt megszólal, cigarettát tartó kezével kört húz a levegőben.

– Nagyjából – mondja. – A maguk tervezetében vannak okos részletek, de egészében mégsem jó. Vissza kell vonniuk.

Majoros hallgat. Nyugalmat érez, komoran elmosolyodik.

– Erre ne számítson.

A mérnök arca megfeszül, szólna, de Majoros fölemeli a kezét.

– Beszéljünk végre kerekén. Nálunk így szokás. Maguk ragaszkodnak a teljes leálláshoz. Azt állítják, úgy hamarabb végeznek a munkával, hiszen a mérnökök vezetnek a javításokat.

Egy pillanatra elhallgat, kíméletlenül villan a szeme.

– Jó. Számoljunk. A javítási prémium kemencénként jár. Mennél több kemence mennél rövidebb idő alatt készül el, annyival emelkedik a prémium. Egyszerű haladvány, nem?

Kovács elsápad a dühtől.

– Minek képzelik maguk a nagyjavítást? Világvárosi attrakciónak, futballmeccsnek? Vegyék tudomásul, kérem, ez felelősségteljes vállalkozás.

– És kitűnő üzlet a maguk számára – mondja Majoros. – Lám, milyen egyszerű nyitja van a dolognak. Minek kellene ide nagy szavak? Bonyolult mechanizmus, modern technológia? ...

A mérnök az egyik fogaskeréken elnyomja a cigarettát. Felszisszen, a parázs megégeti az ujját.

– Magának elment az esze – sziszegi. – Milyen joggal meri vádolni az üzem vezető mérnökeit?

– Erről többet is beszélhetnénk – mondja Majoros most elégedjen meg annyival, hogy a kommunista jogán.

Kovács nem tudja türtőztetni magát, ingerülten felkacag.

– Ez, kérem, öntézet, nem politika.

– Ez politika. Ebben az országban, ha nem tudná, minden politika. Maguk ügyesen kifundálták, hogy zsebelhetnének be jogtalanul nagy pénzeket, ez politika; mi pedig csinálunk egy ésszerű tervet, ez is politika. És hogy én magával beszélgetek, és nem köpöm arcul, az is politika.

Kovács szeme fehérjéig elvörösödik.

– Nem tűröm a sértéseit – mondja tompán. – Befejeztem a beszélgetést.

– Én még nem! A termelés nem fog leállni. A kemencék felét az átépítés alatt is üzemeltetni fogjuk. Meg fogja látni, mire képesek az emberek. Nekem sincs több mondanivalóm.

Biccent, kifordul az ajtón. Hosszú léptekkel siet vissza a kemencéhez. Karjával törli le homlokáról az izzadságot.

– No? ... – kérdezik a többiek.

Sevcsik is lemászik a daruról.

Majoros nincs beszélős kedvében.

– Semmi – veti oda kurtán –, kezdődik a harc.

Wagenzommernak leesik az álla.

– Harc?

Az öreg Hegyes rámordul.

– Oszályharc, fajankó. Az, az, mit tátod a szád ... Eh, érted is te azt!...

Legyint, bosszúsan felmászik a kémlelőnyíláshoz.

– Tusákkal mi történt? Miért nem jött munkába? – fordul Majoros Wagenzommerhoz. – Mit gondol ez a fickó?

De Wagenzommer nem figyel rá. A nyakát vakargatja, és mélyen elmerül a gondolataiban.

Kovács egy óra múlva átmegy a főmérnökhöz. Korda a reggeli lapot olvassa.

Megörül Kovácsnak.

– Nagyszerű, hogy jön. Éppen magára gondoltam. Óriási dolgok vannak készülóban.

Kovácsnak ezúttal semmi türelme Korda szóáradatához. Közönyösen belesüllyed a fotelba, kihúzza a cigarettatárcáját.

– Kaphatnék egy kávé?

Amíg Korda kiszól, idegesen cigarettára gyújt, hevesen szívja.

– Azonnali hatállyal felmondok.

Korda vizet kortyol, cigányéira nyeli. Az asztalra támaszkodva köhécse, a zsebkendője után kutat a zsebében.

– Már megbocsásson, villámcsapás a derült égből, ahogy mondani szokás.

Kovács merev arccal hallgatja, a vérig sértett ember fagyos mosolyával szája szögletében.

– Nevezze akárminek. Ragaszkodom az elhatározásomhoz.

– Várjunk csak, várjunk csak... – mormogja Korda.

Kovácsot nem szabad szélnek eresztenie. Nélküle megvalósíthatatlan az átépítés.

Eszter behozza a feketét, felhörpintik. Kovács némileg lecsillapodik, hosszabb kapacitálás után már beszélni is hajlandó. Részletesen elmondja az iménti beszélgetés tartalmát.

Amikor befejezi, ismét rágyújt kihamvadt cigarettájára. Korda ad neki tüzet.

– Először is – mondja komolyan, és már semmi kedélyeskedés nincs a hangjában – uralkodnia kell az idegein, különben kikészítik. Másodszor: ha valóban durva hibát akar elkövetni, kérje a felmondását.

Korda látja, hogy a mérnök figyelmesen hallgatja. Zsebre teszi az öngyújtóját, kényelmesen hátradúl a székben.

– Rendkívül naiv, ha azt gondolja, hogy könnyörögni fognak magának. Ugyan. Megkapja a felmondását, és el van intézve. Megnyertek egy csatát.

Kovácsot kezdik lekötni a főmérnök szavai. Türelmetlenül várja, hogy tovább beszéljen.

– Ha még nem vette volna észre – folytatja Korda, s már csipetnyi gúny is vegyül a hangjába –, itt is és mindenütt ádáz harc folyik. Harc folyik a régi, visszahúzó erők ellen, a politikai hullák falanxa ellen. Ha mi minden apróságért felhúzzuk az orrunkat,

helytelenül cselekszünk. A történelem ezért elítélne minket.

Kovács egyik ámulatból a másikba esik. Korda szavai elnémítják. Úgy érzi, hosszú idő után megtalálta azt az embert, akiben megbízhat. Ez az érzés valósággal föllekesíti, ő maga is tűzbe jön, élénken hallgatja, amit Korda a huszadik kongresszusról beszél. Véleménye szerint már a szovjet Központi Bizottság beszámolója is egészen új hang, új távlatokat nyit meg, különösen az értelmiség előtt. Olyanokat, melyekről eddig legfeljebb csak suttogva lehetett beszélni. Világpolitikai fordulatok, személyek szerepe, lépten-nyomon elkövetett hibák és sérelmezések – mindez köntörfalazás nélkül olvasható a beszámolóban, ami – Korda szerint – azt bizonyítja, hogy a régi vezetés, a régi szemlélet csődbe jutott. Az idő kényszerítette őket arra, hogy mindezt bevallják, és az idő fogja őket arra kényszeríteni, hogy még ezen is túllépjenek.

– Új szelek fújdognak, kedves barátom – mosolyog finoman Korda –, mondhatnám, friss szelek, és nekünk vitorlát kell bontanunk. Maga pedig éppen most hátrálna meg, a huszonnegyedik órában? Az *ő* huszonnegyedik órájukban?

Kovács sokáig, mélyen hallgat. Nehezen tudja rendezni gondolatait.

– Ön szerint mit tegyek?

Kordának gúnyosan csillog a szeme. Sikerült megfognia Kovácsot. Egyszerre nyugodttá, fölényessé válik, a fejét csóválja.

– A megoldást kéri tőlem? Az utóbbi években megtanulhatta, hogy nincsenek istenek. De valamit mégis tanácsolok. Ne vegye szívére az ilyen alattomos támadásokat. Ezek már a vesztüket érzik. Egyszóval, itt van a mi derék, együgyű üzemi lapunk. Nem ártana megemelni a színvonalát. Fogjon tollat, és bátran, de politikusan írja meg a véleményét. A kesztyűt élénk dobták, felvesszük.

Kovács úgy megy el Kordától, mint aki újjászületett. Ismét célt lát maga előtt, és ez a cél talán már nem is a távoli jövő. „Üvölni fognak ezek még a félelemtől” – gondolja elégedetten, és kihúzza magát. Magabiztos, megingathatatlan ember, mint aki régen volt.

Úgy fogják elsöpörni ezt a kártyavárat, hogy híre-hamva sem marad. Lelki szemei előtt már látja a győzelmet, az ellenség leverését. Igen, mintha ismét ötvenháromt írának. Csakhogy akkor ügyetlenül fogtak a dologhoz, nem volt elegendő tapasztalatuk. Ezúttal nem fogják elsietni. Kordának tökéletesen igaza van. Politikusán, de bátran... Széles koncepciójú ember. És újra csak csodálkozik, és nem győz eleget csodálkozni, hogy mennyire félreismerte. Ezt az embert hitte ő vakbuzgó kommunistának!

Hangosan elneveti magát, amit az utcai járókelők nem tudnak mire vélni.

*

A kongresszus lázba hozza az embereket, és felforgatja a kedélyeket. Az üzem megszokott élete szinte egyik napról a másikra felbolydul: Február végén a takarítónők leveszik a klubszoba faláról a Sztálin-képeket, és csak Kőműves erélyes fellépésére hajlandók újra föltenni. Kőműves tisztában van azzal, hogy a takarítónőket általában nem foglalkoztatja behatóbban a politika.

De ez az apró incidens csak az első jel. Március elején az üzemi lap, a Gépgyári Munkás egyik számában elvi cikk jelenik meg a kongresszusról. A cikk szerzője, aki „-s” szignóval látja el írását, elsősorban ideológiai kérdésekkel foglalkozik. „Véget kell vetni az üres politikai szócséplésnek” – a cikk címe, A szerző a szocialista építés gyakorlati feladatainak megvalósításáért száll síkra, legalábbis előljáróban, hogy rögtön

utána szenvedélyes hangon támadja egyes funkcionáriusok és párttagok magatartását a közeljövőben esedékes átépítéssel kapcsolatban. „Ezeket az embereket megszedítették iparunk viszonylagos sikerei – írja a cikkíró íróasztal mögött, a gyakorlati élettől elvonatkoztatva próbálnak hozzáállni a problémához. Pufogó frázisaikkal félrevezetik az egyszerű dolgozókat is, akik sajnos, meg vannak győződve tervezetük helyességéről. Ezek a »tokba bújt emberek« nem veszik figyelembe a történelem alakulását, messze eb maradtak a kor követelményeitől. Nem a szocialista világnézet, hanem saját, egyéni, önző érdekeik irányítják minden cselekvésüket.” A cikkíró végül számításokat, táblázatokat közöl, melyek a műszakiak tervének előnyeit bizonyítják. „Nemcsak rövidebb idő alatt végezhetnénk el a munkákat, hanem alaposabban, megnyugtatóbban is.”

A cikk természetesen nagy feltűnést kelt. Az emberek ebéd közben, műszak után az öltözőben az újságot bújják. Vannak, akik helyeslik a cikket, mások csupán a hangja ellen emelnek kifogást (ezek az óvatoskodók), de sokan akadnak, akik felháborítónak ítélik meg.

A pártszervezet vezetősége összeül, de nem jutnak dűlőre. Kőműves az asztalt csapkodja, elveszti a fejét. Korda finoman mosolyogva ríposztozik vádjaira.

– Vegyék csak elő a kongresszus anyagát – mondja. – A cikkíró szinte minden sorában húségesen ragaszkodik a beszámoló szövegéhez. Így van, Kovács elvtárs?

Kovács, akit teljesen váratlanul ért, hogy meghívták a pártvezetőség ülésére, szolgálatkészen bólint. Az asztal végén cigarettázik, igyekszik elfogulatlanul viselkedni, holott nagyon kellemetlenül érzi magát. Tudja, hogy Korda kötélrancot jár, és nemigen bízik a produkció sikerében. Minden bámulata ellenére is neheztel rá. Végül is miatta keveredett bele ebbe a könnyen végzetessé válható históriába.

Veres, a lap szerkesztője az orrát babrálja, vastag keretes szemüvege minduntalan lecsúszik tömpe, széles orrán.

– Olykor szó szerint idézi Hruscsov elvtársat – erősíti meg. – Még törtük is a fejünket, ne tegyük-e idézőjelbe ezeket a részeket.

Korda jókedvűen mosolyog.

– Márpedig a szovjet elvtársakat aligha lehetne jobboldali elhajlással vádolni.

Erre senki sem tud válaszolni. Kőműves az ajkát rágja, nehezen türtőzteti magát. Vincze már ötödször olvassa el Kovács cikkét, de semmi okosat nem tud kisütöni. Később megkérdezi:

– Szeretném tudni, kikre vonatkozik a „tokba bújt ember” hasonlat?

Egy pillanatra csend támad.

Korda szótlanul fellapozza a kongresszusi brosúrát, hangosan felolvass belőle egy részt.

– „Szép számmal akad még nálunk olyan funkcionárius, olyan tokba bújt ember, aki irtózik minden újtól, minden haladótól. A termelés tökéletesítéséről beszélnek? Érdemes nekem ezen a fejemet törnöm? Majd ha utasítás lesz, meglátjuk.”

Csend támad. Vidák felszisszen, benne még a lélegzet is elakad. „Ez igazán felháborító!” – gondolja. Kovács elnyomja a cigarettáját, egyszeribe megnyugszik. Hiszen ezek semmit sem tehetnek, a saját köteleikkel vannak gúzsba kötve.

Magabiztosan hátradül a széken, keresztbe fonja lábát. „Ez az első igazi siker” – gondolja, és arcátlanul rámosolyog Kőművesre.

Korda visszapergeti a lapokat, végigjártatja a tekintetét a többiekén.

– Azt hiszem, világos. Kovács elvtárs ezeket az elvi jellegű megállapításokat a mi

helyi viszonyainkra alkalmazta. A gyakorlat majd bebizonyítja, hogy véleménye egészében helytálló-e, vagy csupán részleteiben. Konceptiójában mindenesetre helytálló.

Eredmény nélkül szélednek szét.

– Ügyes gazemberek ezek – fortyog Kőműves –, de legalább tudom, ezentúl mit tartsak róluk.

– Csak az a különös – mondja Vincze a kapunál –, hogy valóban szó szerint idéznek.

Hallgatnak. Sehogy sem fér a fejükbe.

– Ha százszor a beszámolóból idéznek is, akkor sincs igazuk. És ezerszer sincs igazuk.

Vincze autója a bejárat elé áll, de Vinczének nincs kedve beszállni. Cigarettrára gyújt, kesernyésen félrehúzza a száját.

– Világos dolog. Én az íróasztal mögül, a gyakorlattól elszakadva akarom megoldani a problémákat. Tokba bújt ember vagyok. Ez különben egy híres Csehov-novella. Tehát bürokrata vagyok. Jó, nagyon érdekes. Fogadjuk el. De hát Majorosnak még íróasztala sincs, és ha az nem gyakorlati munka, amit ő végez, hát akkor mi az?

Kőműves hümmög.

– Ő félre van vezetve. Hogy is mondja? Bombasztikus frázisokkal.

Kínjukban összeenevetnek. Vincze legyint, beül a kocsijába. Kőműves feltűri a gallérját, töprengve bandukol hazafelé. Tokba bújt ember – hazáig ez motoszka a fejében.

*

Korda egyik cigarettáról a másikra gyújt, házikabátjában fel-alá járka a szobában. Hosszú perceket tölt az ablaknál, kibámul a sötétbe, miközben nyomasztó gondolatait igyekszik megszerezni. A cikk sokkal erősebb visszautasításban részesült, mint várta volna. Feltűnően sokan foglaltak állást ellene. Az asztali lámpa zöldes fényétől megnyúlt árnyékát figyeli, mely jobbra dül vagy balra, ha csusszanó papucsában sétálni kezd. „Nem lehet csodálkozni – mormolja sötéten mosolyogva. – Megszokták a központosított agyrendszert. Kényelmesebb, mintha saját fejüket használnák.” Az is lehet, hogy megrémültek a cikk éles hangjától. Tehát nem szabad ennyire sietni. A dolgokat idő előtt kiélezni – fél vereség. Ötvenháromban ő maga is ezen bukott el. Akkoriban egy vidéki nagyüzem főmérnökeként dolgozott, ahová apósa helyezte el. Amikor megindultak az első támadások a túlzott iparosítás ellen, nyomban csatlakozott. Előadás-sorozatot szervezett „Életszínvonal és szocialista jólét” címmel. A Pestről lehívott előadók, akik szívesen kaptak a meghíváson, elítélték az iparosítás, úgymond túlfeszített ütemét, pártolták a kisiparosokat, és óvatos, helyeslő és sokat sejtető megjegyzéseket tettek a nyugati államok életszínvonaláról. Az ankétokat hamarosan meg kellett szüntetni, Kordát szigorúan megrótták. Nem maradhatott tovább a helyén, kompromittálta magát, nem látta biztosítottnak további karrierjét. Feljött Pestre, egy darabig tengett-lengett, majd Noszlopi az első alkalommal elhelyezte a gépgyárba, főmérnöki státuszban. Mindjárt kezdetben roppant energikusnak bizonyult, gyakran megfordult a különböző üzemegységekben, nem volt rest szóba elegyedni az emberekkel; lassanként megszokták, sőt bizonyos népszerűsége tett szert. Mint pártmunkás megbízható és leleményes ember hírében állt, ötvennégy végén a pártvezetőségbe is beválasztották. Ekkor arra gondolt, hogy felhagy politikai

elképzeléseivel. Semmiféle érzelmi kötelék nem fűzte ugyan ezután sem a rendszerhez, de úgy okoskodott, ha egzisztenciái át, karrierjét ilyen körülmények között is biztosítani tudja – megnyugszik.

Egyébként is nehéz időkre volt kilátás. A párt őszi tézisei igen határozottan elítélték a Nagy Imre-féle vezetés jobboldali kísérleteit. Nemsokára azonban látni kellett, hogy a jobboldal ellen megnyilvánuló erély papíron maradt. „Nincs erejük a leszámoláshoz” – vélte Kordp, már korántsem látva olyan vigasztalannak a helyzetet. Csak éppen várni kell. Óvatosan, okosan. Most be kell vallania magának, hogy a Gépgyári Munkásban közölt cikk nem volt se okos, se óvatos lépés. Erre még nem értek meg a körülmények.

Nekidül az ablaknak, árnyéka megtörik, félkör alakban csúszik a plafon felé. Az sem volt éppen jó lépés, hogy Kováccsal íratta meg a cikket. Pártonkívüli, az emberek se igen szeretik. Mégis csínján kell bánni vele, az átépítést nélküle nem tudják elvégezni. Tulajdonképpen mindig is dühítette politikai szűklátókörűségével, idejétmúlt klerikalizmusával, de nem nélkülözhetette. Ám ő okozza a kisebb gondot, a kezében van. A másik dolog azonban nyugtalanítja: a gyanúnak még árnyéka se vetődjék rá.

Fél tizenegy. Felöltözik, lemegy az utcára. Vincze a szomszédos tömbben lakik, megnézi az ablakát, látja, hogy világít. Vincze már pizsamában fogadja, meglepődik.

– Ráérne egy kicsit? – kérdezi Korda, és Vincze nyugtalannak látja az arcát.

Bemennek Vincze szobájába.

– Üljön le – mutat Vincze a székre –, mi történt?

Korda sokáig hallgat. Úgy rémlik, mintha nehezen tudná elkezdni a mondandóját.

– Nyugtalanít engem valami – mondja, és rögtön zavartan elmosolyodik. – Talán meglepő, hogy éppen tőlem hallja. Az a benyomásom, hogy a mai ülésen hibát követtem el.

Vincze valóban meglepődik. Leül az asztal mögé, összekulcsolt kezére támasztja az állát. Korda előrehajol, mereven nézi a parkettát.

– Végiggondoltam ezt a cikket, és valahogy tényleg nem stimmel. Magam sem tudom, ez csak érzés. Igaz, hogy a kongresszus anyagára támaszkodik, igaz, hogy az átépítéssel kapcsolatban a leszűrt tényeket állapítja meg, de mégis ... talán a hangja?

...

Rágyújt, maga elé bámul.

– Úgy érzem, egyelőre káros hatású.

– Egyelőre? – kérdezi Vincze. – Szerintem mindenképpen káros. Bocsánatot kérek, de kommunistákat, vezetőket egyszerűen megtámadni, minden indok nélkül „tokba bújít embernek” titulálni, ez nagyon helytelen.

Korda bólint, Vinczére néz.

– Nyilvánvalóan engem is ezek közé sorol – mondja gyorsan. – Valóban furcsa kategorizálás.

Vincze felhúzza a szemöldökét.

– Nem értem magát. Néhány órával ezelőtt még lelkesen támogatta ezt a förmedvényt.

Korda hallgat. Bizonytalanul vonogatja a vállát.

– Megmondom őszintén, nem értem. Kovácsot tisztességes embernek tartom. Egyszerre megőrült volna?

– Hát az könnyen meglehet.

Hallgatnak. Vincze feláll, fürdőköpenyt terít magára, a fűtőtestre ül.

– Higgye el, általában semmi kifogásom a bíráló ellen. Nem mindig esik jól, de elfogadom. Hanem ezzel a cikkel egyszerűen nem tudok mihez kezdeni. Ad ez segítséget, van benne előremutatás? Nem, nincsen. Célzatosan kiemeli a kongresszus bíráló megállapításait, amelyeket nem lehet önmagukban vizsgálni. Nézze, átolvastam újra a beszámolót. Egyetérték velem, mert őszinte, bátor és kommunista. Egy pillanatra sem kelt bennem visszatetszést ugyanaz, ami Kovács cikkében egyenesen megdöbbentő. Ügyes és aljas machináció, amit ez az ember csinál.

Korda egy óra múlva jön el Vinczétől. Nyugtalanossága, ha lehet, csak fokozódott. Vinczét nem ismeri eléggé, bizonytalan embernek tartotta, mostani határozottsága kényelmetlenül érinti. „Természetesen ő is egy követ fúj velük. Érzik a veszélyt, ilyenkor mindnyájan összefognak.” És megint csak oda lyukad ki, hogy nagy óvatosságra van szükség. Ezerszer is óvatosságra.

*

Enyhe idő van, kellemes este ígérkezik.

Körösztös elmegy Giziért, sétálni hívja. Az utóbbi időben ritkábban találkoznak, Körösztös vizsgáira készül. Ha mégis együtt vannak, nagyokat sétálnak, esetleg színházba mennek, de beszélgetni alig tudnak egymással. Körösztös mostanában örökké csak sérelmeit hánytorgatja. Alig vannak együtt fél órácskát, arcára máris kirajzolódik egy jellegzetes keserű vonás, és panaszkodni kezd. Tele van gátlással, kisebbségi érzéssel. Nagyon megszenvedti az egyetemet. Nyomasztja, valósággal ráüledik a lelkére. Harmadik éve hallgató a bölcsészkaron, de azóta sem tudta megszokni a légkörét. Néha úgy érzi, mintha a szabadságát vették volna el. Pedig a tanulással nincs baja. Mind az öt félévben jeles volt, csak az ideológiai tárgyak miatt nem kitűnő. Mert az ideológiát gyűlöli, csak annyira tanulja, amennyi éppen a vizsgázáshoz szükséges.

Egyszer kellemetlensége is adódott belőle, még elsős korában. Politikai gazdaságtan szemináriumon megkérdezte tőle a szemináriumvezető:

– Mondja, Körösztös, miért nem foglalkozik maga az anyaggal?

Úgy érezte, hogy provokálják.

– Azért, mert a politikai gazdaságtan nekem nem tudta bebizonyítani, hogy apámtól el kellett venni a kocsmáját.

A hallgatók felszisszentek, feszengtek. A fiatal szemináriumvezető mosolygott.

– Maga nyilván azt sem érti, hogy apja mindezek ellenére sem munkanélküli, és azt sem, hogy maga egyetemre jár.

Körösztös elvörösödött, mert mindenki rajta nevetett, de belül csak gyarapodott benne a gyűlölet. „Demagógia – gondolta mindenre tudnak válaszolni, szinte kiszúrják az ember szemét.”

Meg volt róla győződve, hogy kiteszik az egyetemről, de semmi sem történt. A szemináriumvezető sem említette többet a dolgot.

A társaival sem jött ki. A munkásfiúkat szíve mélyéből megvetette, idegesítette őt a viselkedésük. Mintha új urak lennének. Korlátoltak, és dagasztja őket a származásgőg. A polgárok viszont nem fogadták be maguk közé.

„Ezek meg a szagomról érzik, hogy ki vagyok” – gondolta, és őket is gyűlölte. Két év alatt senkinek a barátságát nem tudta megnyerni, nem is igen óhajtott. Ő volt az évfolyamon a hallgatag magányos. Néha jól érezte magát ebben a szerepben. „Még hallani fognak ezek rólam!” – és határtalan keserűségében és nagyravágásában olykor

már egy Julién Soréinak vagy Rastignacnak képzelte magát.

Ebben az évben azonban másképp alakultak a dolgok. Mégiscsak akadtak néhányan, akikhez vonzódni kezdett. Mindenekelőtt a kövér, nyugodt Bórkovics keltette fel a rokonszenvét, vele sokat és szívesen beszélgetett. Bórkovics alapszervi DISZ-titkár volt, de Köröstyös ösztönösen megérezte, hogy Bórkovics más fajta, mint a többi DISZ-vezető. Nem tartozott az elvakultak közé. Nem szerette a nagy frázisokat, sőt szökébb körben maga gúnyolódott a legjobban ezeken. A DISZ-munkát nem is vette egészen komolyan, de sok fantáziát látott benne a jövőt illetően.

– Az ifjúságnak végül is szervezetben kell lennie – magyarázta többször is Köröstyösnek –, semmilyen szervezetet nem kell felrobbantani, csak át kell alakítani. A régi formákat új tartalommal kell megtöltenünk.

Bórkovics barátainak is ez volt a véleménye. Köröstyös jól érezte magát közöttük. Mindig értelmiségi társaságra vágyott, és most teljesült óhaja. Lelkesedett, néha el is ragadtatta magát politizálás közben.

– Hohó – nevettek rajta –, te túlságosan messze mégy. Valóságos anarchista programot tűzöl ki magad elé. Erről szó sem lehet. Mi marxisták vagyunk, a lenini nézeteket valljuk.

Köröstyösnek semmi kifogása nem volt az ő lenini nézeteik ellen.

Egyszer elismerően megjegyezte.

– Jó kis Mikulást csináltatok az öregből.

Ezzel azonban túllőtt a célon, majdnem kenyértörésre került sor.

Valamennyien felháborodtak a megjegyezésen, egyedül Bórkovics igyekezett türelmesen megmagyarázni neki az álláspontjukat.

– Azt hiszem, végzetesen félreértettél minket. Nem ismered fel, hogy itt kiélezett harc folyik a leninizmus és a sztálinizmus között. A kettőt össze szokták mosni, pedig édeskevés közük van egymáshoz. Az egyik a szocialista demokrácia alapján áll, a másik a diktatórikus személyi kultusz alapján. Mi természetesen harcolunk az utóbbi ellen, éppen a lenini normák makulátlanságáért.

Köröstyös nem sokat értett az egészből, de ösztönösen megérezte, hogy tulajdonképpen mindnyájan egyetértenek vele.

Jól érezte magát közöttük, és lassanként már nem az egyetem nyomasztotta, hanem a telep. Akárhányszor el kellett jönnie Bórkovicsék modern ízléssel berendezett, kényelmes lakásából, és hazatért, elfogta a tehetetlen düh és szégyenérzet.

De hát Gizinek mit is beszélhetne erről? Keserűbb perceiben is megelégszik csupán célozgatásokkal. Nem is értené meg őt a lány, meg nincs is hozzá semmi köze. Köröstyös maga sem tudja, hányadán áll Gizivel. Néha határtalanul idegesíti. Kisszerűnek tűnik előtte. Tipikus kispolgárnak. De végül is szép, nagyon vonzó – jó érzés vele lenni. Ha őt sem ismerné, akkor igazán megtévelyodna ezen a telepen.

Gizi ma sokat beszél. Szeretné otthagyni a cukrászatot, és a gépgyárba menni szakmát tanulni.

– Ne legyenek illúzióid – óvta Köröstyös –, a gyárban sem jobb, mint másutt. Ott is csak kiskirályok vannak.

Gizi nem érti.

– Olyan emberek közé akarok kerülni, akik között jól érzem magam. Szeretnék valahová tartozni. Hát nem furcsa, hogy nekem egyetlen igazi barátom sincs?

Köröstyös ezen eltűnődik. Valóban, Gizi is valahogy idegen ezen a telepen. Neki sem lehet könnyű sora.

Megállnak, a vékony jégpáncéllal letakart tavat nézik. Itt-ott repedések hasítják keresztül-kasul. A parthoz két csónak is ki van kötve. Ahol a csónakok pihennek, feltört, kásás lett a jég. A víz halkán csobog.

– Szálljunk be – mondja a fiú.

Egymás mellé ülnek. Köröszös egy pálcával a sötét vizet döfködi.

– Hallottál arról, ami a gyárban történt?

– Arról az újságcikkről?

Köröszös bólint.

– Nagyon ronda cikk volt – mondja a lány mindenki felháborodott rajta.

A fiú ránéz, azután semmit sem mond. „Éppen te értetted volna meg” – gondolja.

– Apád beszéli ezt, mi? – kérdezi.

– Ő is meg mások is. Azt mondják, közönséges támadás volt az igazgató és a kommunisták ellen.

– Te olvastad?

A lány meghökken, aztán elpirul. Nemet int.

Köröszös gúnyosan bólogat.

– Látod, milyen ostoba vagy – mondja szelíden, szomorkásán. – Orrodnál fogva vezetnek.

– Én nem értek az ilyen dolgokhoz, és nem is érdekelnek.

Köröszös hallgat. A vízbe hullajtja a pálcáját, gyöngéden a lány vállára teszi a kezét.

– Ez baj. Megszoktad, hogy mások feje után menj. Hát helyes ez?

Gizi nem tudja, mit feleljen. Azután nemet int. Köröszös vállára hajtja a fejét. Köröszös úgy érzi, fel kell nyitnia a lány szemét. Lelkesedésbe jön, beszél megállás nélkül, gördülékenyen, mint egy jól olajozott gép. A lány nemigen figyel rá. A sötétszürke égboltot figyeli és ábrándozik. Csak időnként kap el egy-egy szót, hogy „szocialista demokrácia”, „régii bürokrácia”, „halódó diktatúra”.

– Aztán mikor jön el ez a ti demokráciátok? – kérdezi tréfásan, amikor már unja a fiú magyarázatát.

Az komolyan veszi, megszorítja a vállát.

– Nemsokára! – mondja kipirultan. – Hidd el, már nincs is olyan messze.

A lány közelebb húzódik hozzá és nevet, sokáig, csúfondárosan. Köröszös megbántottan szorítja össze a fogát, most ébred rá, hogy a lány bolondját járattja vele.

– Kinevetsz? Fantasztának tartasz?

Gizi mosolyogva rázza a fejét, csillog a szeme, a fogai is csillogva bukkannak elő.

– Ó, nem. Csak bolondnak – súgja.

Nézik egymást, nehezen szedik a levegőt. Köröszös megmozdul, lassan ráfonja a karját a lányra, hevesen szájon csókolja. A csónak hintázik velük. Kotyog a vízben ...

Gizi azt hitte, hazatérve nyomban bögni fog. Fojtogatja ugyan valami, de erőt vesz magán. Egyedül van a házban, örül ennek. Olyan lealacsonyító lenne most hazudni, magyarázgatni, hogy hol volt egész éjszaka. Apja éjjeles, csak reggel jön haza. Megveti az ágyát, harapnivalót készít az asztalra, sajtot, aludttejet, azután gyorsan levetkőzik. Nem bújik mindjárt az ágyba. Meztelenül áll a sötétben. Kihúzza magát, végighúzza testén a kezét. Tenyerével érzi a sima, rugalmas bőrt, egész teste zsibong. Amikor becsúszik a takaró alá, ugyanaz a jóleső melegség tölti el. Ugyanaz a bársonyos

puhaság, odaadó ernyedtség, mint amikor Körösztös kínos lassúsággal lefejtette róla a ruhát, és beemelte az ágyba. Nyugalommal gondol vissza rá. Nincs szégyellni valója. Szereti a fiút. Amikor Körösztös belékarolt, és elcsukló hangon a fülébe súgta, hogy a szülei vidékre utaztak, ellenkezés nélkül ment vele. Hiszen hónapok óta ez járt a fejében, várta ezt az éjszakát. Igen, szereti a fiút, bármit megtenne érte. Ez az szerelem, amelyről álmodozott, és amelyért annyit gúnyolták a lányok ...

Odakinn már a hajnal dereng. Gizi behunyja a szemét, továbbra is sötétben akar maradni. Elbújni valamitől: maga sem tudja, mitől. Holnap ismét találkozik Körösztössel, és egész nap együtt lesz vele. Talán már tervezgetni fognak. A kettőjük jövőjéről. Körösztös el akar menni a telepről, ha kell, ő is elmegy vele.

Rajzanak fejében a gondolatok, de nem tudja rendbeszedni őket.

Aztán, amikor már félálomban van, hasra fordul, és fejét a párnába nyomva, sírva fakad. Mikor elalszik, kint már világosodik.

8. FEJEZET

Kordát úgy megdöbbeneti Sorbán viselkedése, hogy pillanatokra elveszti a fejét.

– Te tisztára megőrültél! Már megbocsáss, neked elment a józan eszed ...

Brillantinnal bekent, hullámos haján lecsúszik a fény, mozgékony arcán összekuszálódnak a vonások.

– Te... – vicsorog. – Hátba támadsz minket?

Ettől már Sorbán is megrökönyödik. Zavart kölyökarcán értetlenség látszik. Nem ismeri ki magát Kordán, hiszen eddig sosem volt köztük egyenetlenség, s amióta a lakásavatón összemelegedtek, még jobban megszerette a főmérnököt.

– Nem értelek – hebegi. – Miért lenne ez hátbatámadás? Az öntők terve nagyon tetszik nekem.

Egy hete kapta kézhez. Valamilyen ügyben az öntőműhelyben járt, ahol Majoros meg egy öreg öntő, akiről később megtudta, hogy Hegyesnek hívják, megszólította, és beszélgetni kezdtek. Az átépítésről volt szó, és folyton azt a tervet emlegették, amit a Majoros-brigád készített. Sorbán másfél évig öntödében dolgozott, szívesen vállalta a tervezet átnézését, annak is örült, hogy az emberek hozzá fordultak. Nagyon meglepődött. Ez a terv sokkal realisabb volt, mint a Kovács-Korda-féle. Az átépítés alatt az öntők minden második kemencét üzemeltetni akarnak, mégpedig maximálisan kihasználva a kapacitást. A műhely nem állna le, a munkakiesés sem lenne nagyon jelentős. Éjszaka egy ültő helyében rágta át magát többször is a számításokon, a hevenyében odavetett rajzokon, a nehézkes fogalmazásé magyarázatokon, megokolásokon – és roppantul föllelkesedett. Ezek nem is tudják, mennyire igazuk van! Elhatározta, hogy minden tőle telhetőt megtesz a tervezet támogatásáért. Ezt másnap közölte Majorossal, aki először őszintén meglepődött, aztán megszorította a mérnök kezét. Jólesett Sorbánnak. Ekkor érezte először, hogy valamivel közelebb kerül az emberekhez, amire hónapokon át képtelen volt. Meg volt róla győződve, hogy Korda, ha jobban megismeri az öntők elgondolását, maga is támogatni fogja azt.

Most mérhetetlen a csodálkozása, elképedve bámul Kordára.

– Miért lenne ez hátbatámadás?

Korda sokáig fürkészi a fiatalember arcát, majd minden átmenet nélkül melegen

nevetni kezd. Visszanyeri higgadtságát, megveregeti Sorbán vállát.

– No lássuk ... hátha csakugyan kiötöltél valamit...

Sorbán felsóhajt, a fejét csóválja, ő is nevet. Nyilván rosszkor állított be a főmérnökhöz. Vaskos dossziéjában kutat, rajzokat, hosszú sorban futó számításokat húz elő. Sebtében rágyújt, kissé hevesen, szaggatottan, de nagyon lelkesen kezd beszélni.

– Azt hiszem, sikerül bebizonyítanom az igazukat. Az ő elgondolásuk nem annyira látványos, mint a tiétek, de sokkal gazdaságosabb ...

Korda már a második mondatnál másra figyel. Idegesíti Sorbán lelkendezése, örvendező hangja, és valahányszor az arcára pillant, elfogja a düh. Töröl metszett gazember ez a taknyos, a levesükbe akar köpni. Meg kell adni, ügyesen adta a szerepét. Valamennyiüket levette a lábáról a kölyök képével meg a kamaszos naivitásával. Azt hitték, nem sok vizet zavar, és lám, furfangos egy fickó ... Sorbán kipirult arcára függeszti a szemét. A szavaira nem figyel, a gondolataiba szeretne látni: mit forgathat a fejében?

– Majorosék elgondolása nagyszerű – magyarázza Sorbán, miközben izgatottan, kicsit sután gesztikulál. – Jó a konstrukciójuk, a csontváz, de a húst meg az izmokat nem mindig aggatják rá helyesen ...

Korda elnyom egy mosolyt. Ez kedves. Ez a dagályosság. Valaha ő is így kezdte, tele becsvággal, tűzzel. Aztán lelohadt. Sorbánt is le kell lohasztani. Nem szabad alkalmat adni rá, hogy összekuszálja a dolgokat. Egyik legfőbb érvük közé tartozott, hogy Majorosék tervét egyetlen műszaki sem támogatja. Ezt Sorbánnak is tudnia kell... Nem akarja elragadtatni magát, igyekszik higgadtan mérlegelni Sorbánt. Az is lehet, hogy kihasználta a jóhiszeműségét. Tapasztalatlan gyerek még, könnyű levenni a lábáról. Mindenesetre nem szabad szem elől téveszteni. „Meg kell nyerni, vagy ki kell ütni” – gondolja, mert most az egyszer nem engedi elúszni a nagy alkalmat. A siker mindenképpen az övé lesz. A Kovács-féle tervezetét már amúgy is Korda-Kovács-tervnek emlegetik, pedig néhány jelentéktelen számítást, simítást kivéve édeskevés köze van az egészhez. Mégis a magáénak érzi. Talán jobban, mint Kovács.

Egyre világosabban látja, hogy ezen a munkán áll vagy bukik további karrierje.

Sorbán egy pillanatra elhallgat, az asztalra helyezett lapok között válogat.

– Számításaik elég pongyolák – mondja, de rögtön mentegetőzve hozzáteszi. – Ezen nem is lehet csodálkozni, bonyolult műszaki számítások.

A dossziéból kimarkol egy köteg papirost, Korda felé nyújtja.

– Én megcsináltam helyesen a számításokat...

Korda gépiesen elveszi tőle, lapozgat. Eszébe ötlik valami, elképed. Lehetséges, hogy Sorbán ugyanazon a trambulínon próbálkozik, amelyiken ő? Betársul Majorosékhoz, tanácsokat osztogat, számításokat végez, és végül lefölozi a dicsőséget. „Íme a munkásosztály és az értelmiség konstruktív összefogása” – gondolja gúnyosan, és vetélytársát sejtve Sorbánban, még engesztelhetetlenebbül gyűlöli. Már nincs benne megértés, mérlegelés.

– Kitűnő! – kiált fel élesen. – De tudni szeretném, vállalod-e a felelősséget?

Sorbán kerekre nyitja a szemét.

– Felelősséget?

– Úgy látom, mégsem vagy teljesen tisztában a dolgokkal – mosolyodik el finoman Korda, feláll, a süppedős szőnyegen az asztalához megy.

Felpattintja a szarvassal díszített, nikkelezett cigarettásdobozt, kivesz egyet.

– A kúpolók kriminális állapotban vannak, barátom. Ezt bizalmasan közlöm veled.

Falazatuk tönkrement, a gázberendezés Noé korabeli. Maximális kapacitással dolgozni velük, életveszély. Ezt nem tudja megérteni a te Majorosod.

Szeme sarkából a meglepett Sorbánra pillant, előveszi az öngyújtóját, rágyújt. Sorbán gondolkodóba esik, bár a kemencék ilyen rossz állapotáról még senkitől sem hallott, Kovácstól sem.

Szóltanul összepakol, kedvetlenül még vált néhány szót Kordával, azután elmegy. Korda az asztal sarkára ül, elégedettséget érez. Ennek hamar letörte a szarvát. Nyugtalanossága elmúlik.

*

Az öntőműhelyben az ebédidő végén néhányperces röpgyűlést hívnak össze. Majoros beáll a körbe, zsebre dugja a kezét.

– Nézzétek, én nem vagyok nagy dumás. Tudjátok, miről van szó. Az átépítés alatt feleannyi kemencével hatvan százalékos termelést kéne biztosítani. Jó lenne, ha megbeszelnénk, mert ezt is hozzáadhatnánk a tervünkhöz.

Az emberek hallgatnak. Egy gömbölyű kis ember, ebédről maradt kenyérét majszolgatva, megjegyzi.

– Meg lehetne csinálni... Mindig akad néhány fölös perc az öntés meg a csapolás között.

A hallgatag Sipőcz legyint, morog valamit a bajusza alatt.

– No, mi az, mondd hangosan – biztatják.

– Mire jó ez a céció? – kérdezi. – Csuda szép dolog ez az egész terv, csak nem lehet megvalósítani.

– Ugyan már!

– Ezekből a vén dögökből többet kihozni? Mese a holdban!

Sipőcz megfordul, kilép a körből. Hátrább Kovács mérnök áll, köpenye zsebébe süllyesztve a kezét.

– Mese a holdban! – mondja neki is Sipőcz. – És még törjem is magam a hülyeségük miatt...

Kovács bólogat, de semmi hozzáfűzni valója nincs. Majorossal folytatott kellemetlen vitája után csendes hallgatója mindenféle öntödei vitának.

Az öreg Hegyes kiáll Majoros mellé, az öklébe köhent.

– Szerintem meg lehet csinálni. Különben is, mi a fenét csinálnánk azalatt, amíg leáll az egész műhely? Első két vagy három nap jól jönne a semmittevés, de a negyedik nap már mindenkit a fene enne.

Sokan bólogatnak. Ez bizony így lenne. A végén már az asszony is megunná őket állandóan otthon.

– Sok az a hatvan százalék – mondja valaki csendesen –, úgy kell majd gürcölnünk, mint a rabszolgáknak.

Erre is bólintanak.

– Ez már becsület dolga – mondja az öreg Hegyes. – Senkit se lehet erre kényszeríteni. Aki gürcöl, az gürcöl, aki nem, nem. Én gürcölni fogok.

Jobboldalt néhányan tanakodnak. Az egyik Majoroshoz fordul.

– Ránk számíthattok ...

A Gulyás-brigád.

– Vállaljuk – intenek a díszesek.

Az emberek másik fele még mindig gondolkodik. Aztán innen is, onnan is hallatszik egy hang.

– Egye fene.

– Meg lehet csinálni, majd ráverünk egy kicsit.

– Jó, jöjjön az a hatvan százalék.

Olyanok is vannak, akik hallgatnak. Ki se nyitják a szájukat. De a többség mégiscsak vállalja.

– Rendben van – bólint Majoros akkor közlöm a górékkal, hogy megcsináljuk.

Nincs több beszélni valójuk, szétoszlanak. Mennek a dolguk után.

*

Szviderkának ugyancsak leesik az álla, amikor Vidák bizalmasan félrevonja, és bevallja neki, hogy házasodni készül.

– Hát ezt jól kieszelted – hebegi a kis vörös. – Szegény. Ki kapott horogra?

Vidák az íróasztalon ül, lábával a levegőben kalimpál, és pemetecukrot szopogat.

– Annuska.

Szviderka ostobán néz rá, teljesen összezavarodik. Méghogy Annuska? Ezek szerint hónapok óta idill folyik a szeme előtt, és ebből ő semmit sem vett észre. Nagyon lesújtó véleménye támad magáról.

– No és ... – böki ki zavartan. – Ilyen váratlanul?

Vidák harsogva nevet, a furnérlapot rugdossa széles jókedvében.

– Hovatovább esztendeje húzzuk-halasztjuk a dolgot, öregem ... de most, hogy lesz lakásunk, minden rendbejött ...

Szviderka billent, összeszedi magát, eltökéli, hogy ezentúl semmin se lepődik meg. Vidákot rég látta ilyen jókedvűnek, emberinek. Szinte sugárzik róla a boldogság. Hátha csakugyan használ neki a házasság.

Vidák valóban boldog és elégedett. Remekül elsimult a dolog. Napokig, hetekig rettegett, hogy Annuska valami ostobát tesz, elkezd fecsegni, vagy éppen bemegy a pártirodára, és mindent kitalál Kőművesnek. Valahányszor erre gondolt, szinte rosszul lett. Állandóan a lány sarkában volt, könyörgött neki, fenyegetőzött, és naponta háromszor is átrohant Jancsónéhoz a pártirodára, hogy Annuska nem járt-e Kőművesnél? Jancsóné nem tudta mire vélni a dolgot, és Vidák belátta, hogy ilyenformán még inkább gyanússá teszi magát. „Ha ez így megy tovább belebolondulok” – gondolta. Hiába ajánlott fel újra meg újra pénzt és minden alkalommal többet, Annuska nem volt hajlandó orvoshoz fordulni.

– Én meg akarom tartani a gyereket – mondta határozottan. – Szeretném, ha békén hagynál ...

Lelke mélyéig sértette Vidák eljárása, bármelyik aszfaltbetyár is gerincesebben viselkedne. Végül már azt is megígérte, megesküdt rá, hogy eltitkolja Vidák apaságát. De Vidák nem nyugodott meg. Nem bízott Annuskában. Minden nő idegbajos, kiszámíthatatlan pillanataik vannak.

Március végén megkérte a kezét. A lány nagyon megörült, majdnem elsírta magát.

– Én nagyon szeretlek – vallotta be a fiúnak.

– Én is – ölelte meg Vidák, nem is érezte hazugságnak, amit mond.

Végtére is Annuska nem csúnya. Nem a szépség netovábbja, de nem nevezhető csúnyának sem. Kedves, kissé félénk, okos, szorgalmas – és jó lába van. Vidák ezt döntő körülménynek tartotta, a lányt finoman ívelt, karcsú lába miatt kívánta meg.

– DISZ-esküvőt tervezünk – fordul Vidák Szviderkához. – Ilyen még amúgy sem volt nálunk. Hasznos kezdeményezés lenne, fölfigyelnének rá.

Szviderka a nyakát kapirgálja, kínosan vigyorog. „Semmit sem változott – gondolja kedvetlenül –, ugyanolyan orvosilag kimutatható hülye, mint azelőtt volt.” Azon se lepődne meg, ha Vidák ezt az egész házasságot a DISZ-esküvő miatt csinálná.

Vidák felhúzza a lábát, a térdére könyököl. Komoly arccal fejtegeti Szviderkának az esküvő körülményeit.

– A tanúk itteni elvtársak lennének, Kőművesre meg rád gondoltam. Az esküvői vacsorát az üzemi klubban rendeznénk, ahová a legjobban dolgozó ifjúnunkásokat hívnánk meg.

– Szerintem mind az öt alapszervet meg kéne hívnod – jelenti ki Szviderka lemondóan, és egy korty vizet iszik a kancsóból.

– Hülye vagy – húzza fel az orrát a titkár.

Már bánja, hogy első nekibuzdulásában Szviderkát választotta tanúnak. Utálják egymást, és Szviderka különben sem rendelkezik valami reprezentatív külsővel. Mága előtt látja az üzemi lap fényképét (második oldal, közepén a „DISZ-hírek”), amelyen ott állnak ketten Annuskával, boldogan, mosolyogva, jobbjukon a tagbaszakadt, jóvágású Kőműves, másik oldalon pedig ez a vörös hajú anyaszomorító.

Szviderka előhúzza zsebkönyvét, letelepedik a tanácskozó asztalhoz.

– Na, beszéljünk talán komolyabb dolgokról. Akad itt egy-kettő.

Vidák elfojt egy ásítást, lekászálódik az íróasztalról, belezuhan karosszékébe. A nap betűz az ablakon, éppen szemébe világít. Hunyorog, az arcát sütteti.

– Tegnap a kerületi értekezleten olyan javaslat született – mondja Szviderka –, hogy az üzemi DISZ-szervezetek tartsanak árvízi műszakot.

– Ezt már megtárgyaltuk – legyint Vidák. – Te vagy a szervezőtitkár, a te dolgozol. Isteni idő van, hallod. Mifelénk ilyenkor aratnak. Láttál már aratást?

Szviderka nemet int, bosszúsan figyel Vidákot, de az nem reagál. Zavartalanul sütkérezik.

– Néha olyan kedvem szottyanna kaszálni, vagy kazlat rakni...

Szviderka kopogtat a ceruzájával.

– Leszel szíves ide figyelni? Ezt a műszakot jövő vasárnapig nyélbe kell ütni. Egyedül nem tudom megszervezni.

– Jó, jó, kapsz segítséget. Én is segítek, ha kell.

Szviderka lapozgatja füzetét, homlokát ráncolja.

– Tegnapelőtt itt járt két egyetemista, azt hiszem, Lőrincz fogadta őket. Kapcsolatot akarnak velünk.

Vidák befejezi a napfürdőt, bután Szviderkára mered.

– Miféle kapcsolatot?

– Hát, kijönnének ide, körülnéznének, beszélgetnének a mieinkkel, aztán majd meglátjuk ...

Vidák töpreng, szemlátomást dilemmát okoz neki ez a hír.

– Jó, jó – mondja. – Semmi kifogásom. Csak éppen ébereknek kell majd lennünk. Az értelmiség között még sok ingadozó elem van. No, van még valami?

Szviderka fúj egyet, a fejét rázza. Zsebre teszi a noteszét.

Vidák felpattan a székből, szélesen mosolyog.

– Szóval, vőfély lettél, barátom. Számítok rád.

Szviderka kelletlenül vigyorogva beleegyezik, de a pemetefű cukorkát visszautasítja.

Vidáktól átmegy az öntőkhöz. Wagenzommerék még öntés előtt vannak, néhány szót válthat vele.

– No, mit határozotatok? – kérdezi tőle izgatottan.

Wagenzommer fölényesen mosolyog, csorog az arcáról a veríték, szórakozottan törülgeti.

– Meglesz a hatvan százalék. Elvállaltuk.

Szviderka tiszta szívből örül. Ez már fél győzelem!

Remek banda ez az öntők! Szívesen megszorítaná Wagenzommer kezét, de az túlságosan színpadias volna.

Megvárja, amíg ellendül előtte a színükig töltött üstkocsi, aztán megint odalép Wagenzommerhoz.

– Az árvízműszakkal hogy álltok?

– Meglesz. Belementek a srácok.

Szviderka bólint. Látja, hogy a szomszéd kúpolótól már közeledik a daru, rögtön kezdődik az öntés. Sebtében még odasúgja a másiknak.

– Vidánkunk nősul.

Wagenzommer ránéz, hatalmasat röhög. Alig tudja felcibálni a kesztyűjét.

– Nahát ezt megnézem magamnak. Hanem erről jut eszembe: megcsináltuk Bognárnak a gyerekkocsit.

Szviderka kíváncsi rá. Átmegy a forgácsolóműhely raktárába. Tetszik neki a kocsi. Fehérre festették, és áramvonalas formát adtak neki, látszik, hogy élvezettel csinálták. A kövér Molnár buzgóságában még két stoplámpát is föl akart szerelni; valósággal megsértődött, mikor a többiek nem engedték.

Ő Hegyes Feri meg Wagenzommer, a titkár viszik el a kocsit Bognárhoz. Két nappal azonban elszámolták magukat. Az asszony még nem jött ki a szülészetről. Bognár van otthon egyedül. Mikor azok hárman beállítanak a gyerekkocsival, először valami rossz viccre gondol.

– Mi szél hozott titeket? – kérdezi mogorván.

Kényelmetlenül érzi magát előttük, mert iszonyatos a rendetlenség a szobában. Bevetetlen az ágy, porosak a bútorok, a székeken zoknik, alsónadrágok szellőznek.

– Egy kis látogatás – mondja könnyedén Wagenzommer, aztán résztvevően megkérdezi. – Pocsék dolog szalmának lenni, mi?

Bognár sóhajt, leülteti őket.

– Holnapra muszáj rendet csinálnom, különben botrány lesz.

Hegyes Feri beleül egy tányérba, aggodalmasan tapogatja a nadrágját.

– Lekvár volt benne – dörmögi Bognár, miközben kiteszi a tányért a mosatlanba.

Feri örül, hogy nem öltözött ki a deputációra. Ennek az ócska nadrágnak mit sem számít már az a kis barackfolt.

Bognár visszajön, leül melléjük. Hallgatnak. Wagenzommer végre megköszörüli a torkát, feláll.

– A forgácsoló-öntő DISZ-alapszerv nevében, abból az alkalomból, hogy felesége ... – elvörösödik, nem jut eszébe más, csak a lebabázik, de azt most mégse akarja mondani –, hogy felesége egészséges fiúgyermeknek adott életet, ajándékba hoztuk ezt a kocsit, melyet magunk fabrikáltunk.

A kövér Molnár megkönnyebbülten felsóhajt, hálásan pillant a titkásra. Igazán hatásos volt! Ünnepelesen a szoba közepére tolja a kocsit.

Bognár ismét zavarba jön. A három komoly arcra téved a tekintete, alig tud valami köszönet félét kinyögni.

Utána mind a négyen komoran hallgatnak. Ferit már csaknem szétveti a visszafojtott nevetés, Molnár arcán látja, hogy annak is röhöghetnékje van.

– Igazán nagyon szép ... – motyogja újra Bognár, aki már végképp nem tudja, mit tegyen.

Aztán hármukból szinte egyszerre robban ki a nevetés. Wagenzommer a könnyeit törülgeti. Bognár észbekap, ő is velük nevet.

– Olyan fene hivatalosak voltatok – röstelkedik.

Cigarettával kínálja őket.

– Nem mondom meg az asszonynak, hadd legyen neki is meglepetés.

– Helyes kissrác? – kérdezi Wagenzommer.

Bognár ellágyul.

– Ó, csudálatos... és micsoda toroka van. Barátom, egész nap üvölt, mint a sakál.

– Erősödik a tüdeje – veti közbe Molnár, mert ilyenkor azt szokás mondani.

Wagenzommer a varrógép alatt fölfedezi a hamutartót, bemászik érte, aztán visszaül az asztalhoz.

– Hány kilóval született? Az enyém három kiló ötven volt.

Bognár valósággal sugárzik.

– Ez kerek öt kiló.

Molnár udvariasan felkiált.

– Hű, a mindenit!

– Az enyém lány – mentetetözik Wagenzommer.

Bognár kifújja a füstöt, csillog a szeme.

– Az orvos szerint behemót nagy kölyök lesz belőle.

– Lánynál nem fontos a nagyság – jegyzi meg óvatosan Wagenzommer. – Karcsú, törékeny kis nő lesz belőle.

Erre valamennyien bólintanak. Egyikük se kedveli a debella nőket.

– Aztán, mi lesz a neve? – kérdezi Feri.

Jókedvűen csillog a szeme, valahogy most nagyon szeretné, ha ő is eldicsekedhetne egy gyerekkel.

– Hát, ez a legnagyobb probléma – legyint Bognár.

– Én mondom, ehhez képest gyereket csinálni, kismiska. Molnár öblösen felröhög, reng a hasa.

– Nem tudnak megegyezni az asszonnal?

Bognár nemet int.

– Én Józsefet akarok, az apám után, ő Andrást akar. Az most nagyon divatba jött.

– Mindkettő szép név – hagyja rá Wagenzommer. Elszívják a cigarettájukat, megint hallgatnak.

– Most már csak lakás kéne – dűnnyögi Bognár. Kellemetlen téma. Mindnyájan tudják, csúnyán elbántak Bognárral. Sajnálják.

– öszre megint elkészül két ház. Abba már jut helyük.

Bognár hallgat. Árnyékba kerül az arca, beesettnek látszik.

– Azt hazudtam neki, hogy már megvan a lakás... hogy már át is költöztem... A szülés délelőttjén mondtam, hadd legyen könnyebb neki.

Ők hárman tehetetlenül hallgatnak. Mit mondjanak? Azt, hogy nem lett volna szabad hazudni? Hiszen emberségből tette, az asszonyáért.

Megkeseredve jönnek el Bognártól.

– Az isten csapjon belé – szitkozódik Wagenzommer.

– Aki rendes ember, avval bezzeg kitolnak.

Molnár mellettük szuszog, az ő malacképe is igen elborul.

– Jobban megérdemelte volna sokaknál.

A kocsmánál elválnak. Wagenzommerék beugranak egy hosszúlépésre, Feri hazafelé veszi az útját.

Az első sarkon beleütközik Gizibe. Mindketten meglepődnek. A lány azt hiszi, szántsándékkal toppant elébe.

– Szervusz.

Nézik egymást. A lány fejről lecsúszik a kék sál, szőkésbarna haja a vállára terül. Menne tovább, de a fiú nem tágít mellőle.

– Elkísérlek – szól határozottan.

A sarokig hallgatnak. Gizi kényelmetlenül érzi magát, bosszankodik. Nem kellett volna engednie, hogy hazakísérje. Mégis ő szólal meg előbb.

– Úgy áll a dolog, hogy a gyárba kerülök.

– Hova?

– Még nem tudom. Darusnak szeretnék menni. Gondolom, hogy hamar kitanulom.

A fiú hallgat, csak szórakozottan figyel rá.

– Igen – mondja kurtán.

Már alkonyodik. A házak sötét fedele már egybeolvad a homállyal. Gyerekek rohannak el mellettük, táskájukat lóbálják. Az iskolából jönnek. Egyikük odaköszön nekik. Tusák öccse. Feri megállítja.

– Mi van a bátyáddal? Rég nem láttam.

A kisfiú lehajtja fejét, szőke forgója seprűként ágaskodik a levegőbe.

– Nem tudom – mondja csendesen. – Elutazott vidékre. Látogatóba se jön.

A gyerekek hurrázva tovább száguldanak, ők is tovább mennek. Gizi a fiúra pillant, az mereven lépked mellette, nem néz rá.

– Még mindig jóban vagytok? Rendes fiú volt.

A fiú most ránéz, gúnyosan elhúzza a száját.

– Csak egy lány elvette az eszét.

A lány hallgat, Feri megáll, egyenesen a szemébe tekint.

– Hitegette, aztán faképnél hagyta.

Gizi is megáll. Szembefordul vele. Szigorú az arca és szemrehányó.

– Mit ígértél nekem? Azt ígérted, hogy...

– Jó. Tudom. Békén hagylak. – Elhallgat, küszködik magával. – Értsd meg, nem akarom, hogy megcsúfoljanak. Olyan után futsz, aki nem érdemel meg.

A lány összezárja vékony ajkait, hűvösen pillant a fiúra.

– Ez az én dolgom.

– Gizikém, hallgass meg ...

A lány kiszabadítja a karját.

– Engedj. Kérlek, ne kísérv tovább ...

Összehúzza magát, gyors léptekkel továbbmegy. Feriben felgyűl a düh, tehetetlenül káromkodik magában.

*

Estefelé Bognár is elmegy a kocsmába. Az asszonyra gondol, és némi lelkiismeretfurdalása van, de elhessegeti magától. Otthon, egyedül csak a keserűség emésztene. A helyén, a törzsasztalnál egy ismeretlen fiatalember ül. Jóképű, göndör hajú fiú; amikor mosolyog, kivillan feltűnően szép, szabályos fogsora. A többiek nem kártyáznak, hanem feszült figyelemmel hallgatják.

– Hozz egy széket – szól Bognárnak az öreg Mihálovics.

Amíg Bognár székiért van, a fiatalember kérdőn néz a többiekre.

– Rendes ember, lehet előtte beszélni – biccent Sipőcz. – Neki is megvan a maga baja.

Bognár az utolsó szavakat már nem hallja, mikor letelepedik az asztal sarkához, megkérdezi: – Rólam beszéltek?

– Aha. Na, ismerkedjete össze!

A fiatalember feláll, megint elővillannak a fogai.

– Dézsi – mutatkozik be.

– Az új normás – vigyorog Drigán, miközben szünet nélkül boszorkányos gyorsasággal kevergeti a paklit. – Belevaló ember, nem fukarkodik a pótidővel.

Dézsi megint mosolyog. Bognárt idegesíti ez a kínos, nem őszinte jókedv. „Tiszta lizofom mosoly” – gondolja. Egyébként, már emlékszik rá, néha látta az üzemben. Ezt a kínos mosolygást és ezt a merev, acélkék hüllőszemet nem felejtette el.

Rendelnek, Dézsi cigarettacsomagot bont.

– Külföldi. Pompás zamata van.

Amikor már a füstöt fújják, Bognárhoz fordul.

– Valamit beszéltek itt a többiek ...

– Hát, ez aztán jellemző eset. Ezt hallgassa meg – csap az asztalra Sipőcz. – Múlt télre ígérték neki lakást, és valami pártember elhappolta az orra elől.

Dézsi gúnyosan mosolyog.

– Megszokott dolog. Ki az illető?

Drigán oldalt sercint, lebiggyeszi a száját.

– A főmérnök elvtárs ökegyelmessége.

Nagyobb hatást vártak. Dézsi ugyan elkomorodik, de ezúttal nincs megjegyzése. Kissé fonákul érzi magát. Köhécsel, aztán visszakönyököl az asztalra.

– Szóval, maguk ketten öntödeiek – tereli vissza medrébe a beszélgetést.

Sipőcz meg Mihálovics rábólint. Aztán hallgatnak, Dézsire várnak, de az most eltűnődik. A pultnál tolongókat figyeli. A kocsmá zsúfolva van, izzadságszag, cigarettafüst keveredik a tompa, tengerfenéki zibongással, amelyből csak időnként csattan fel egy hangosabb kiáltás.

– Ide lesz a fél rum!

– No, nézd csak, cimbora, de rég láttalak!

Valaki rekedten énekel, az asztalon veri hozzá a taktust.

Dézsinek összeszalad a szájában a nyál, alig tudja lenyelni. Szinte beleborzong az undorba. „Micsoda disznóól – gondolja. – Micsoda konda! És magam is micsoda disznó lettem, nyakig merültem ebbe a szennybe...”

– Szeme mereven villan, reflektorozik belőle a gyűlölet.

– Sebaj, egyszer még kutyakorbáccsal fogok ezeken végigverni.” – Ismét mosolyog, figyelmessé válik a tekintete. Sipőcz magyaráz valamit.

– Amióta Majorosék kieszték azt a baromságot, azt a tervezetet, mindenki az övékét fújja. Hogy így lepipálják a mérnököket, úgy lepipálják ...

Sipőcz törli magáról a verejtéket, horgas orra remeg a haragtól.

– Aztán persze megint felajánlás, verseny ... hatvan százalékos kapacitás. No, én ugyan egy fikarcnyival se teszek többet.

– Micsoda ugrálós banda – vakarózik Drigán. – Még hogy ők pipálnák le a mérnököket.

Bognár, aki eddig csak hallgatta őket, most közbeszól.

– Lehet, hogy igazuk van. Majoros okos ember. Ránéznek, de felelni nincs idejük, mert kihozzák az italt. Koccintanak.

Sipőcz lekoppantja a poharát, öklével letörüli a száját.

– Különben is bolondság az a nagy igyekezet. Öregek már a kemencék, aztán ha túlhajtják őket, isten tudja, mi sülni fog belőle.

– Bizony, baj lehet belőle – toldja meg Mihálovics.

– Kovács mérnök úr is megmondta.

Dézsi hallgat. Izgalmában az ajkába harap. Ez most a kritikus pillanat.

– Ehhez nem értek. Miféle baj lehet?

Sietve iszik, a szemét is lesüti, nehogy kiolvassák belőle a gondolatát.

Az emberek összenéznek.

– Há-át – húzza a szót Sipőcz –, ha túlhevítik, még robbanhat is ...

– Vagy ha véletlenül több mészkövet adagolnak – mondja Mihálovics. – Attól bedöglök az egész miskulancia. Eltörni a töméntelen salak.

Dézsi fenéig üríti a poharát. Újra int a felszolgálónak.

– Még öt rum.

Rágyújt, a homlokát ráncolja.

– Ez biztos?

- Biztos hát.
 - És ebből nincs baleset?
 - A mézskőből? Affenét! Csak bedöglik.
- Dézsi hevesen cigarettázik.

Százszor is lejátszotta magában ezt a beszélgetést. Szinte kérdés-feleletre kidolgozta, de most habozik. Ha ezek mégsem *olyanok*, vagy éppen begyulladnak, akkor neki vége. Lebukott. A mindenható isten se ráncigálja ki a pácból.

- Hát, nem ártana egy kis üzemzavar – jegyzi meg, csak amúgy mellékesen. Az emberek ránéznek. Drigán is abbahagyja a keverést, figyelmesen tekint rá.
- Üzemzavar?
- Az. Néhány óráig vagy akár egy napig.
- Hogy érti ezt? – kérdezi Sipőcz.

Dézsi arca megmerevedik. Két hullószem szegeződik Sipőczre.

- Okos ember kevés szóból is ért.

Drigán lassan megint keverni kezdi a paklit, szeme sarkából figyeli Sipőczéket. Azok ketten hallgatnak. Semmi sem látszik az arcukon.

Dézsi megérzi, hogy csillapítania kell a feszültséget.

– Maguknak is kedvezőbb a mérnökök terve. Hamarább készül el az átépítés, hamarabb kerül több a borítékba. Es az a néhánynapos fizetett szabadság se jönne rosszul.

Sipőcz rágyújt. Sokáig lengeti kezében az égő gyufaszálat. A láng felett Dézsire pillant.

- Alszunk rá egyet – mormogja.

Bognár feláll, pénzt dob az asztalra, szótlánul távozik.

Utánafordulnak, de egyikük sem mozdul. Nem is hívják vissza.

- Nem fog dumálni – legyint Drigán. – Rühelli őket, mint a férget.

Rájuk kacsint, fölemeli a kártyapaklit.

- No, játszunk?

Választ sem vár, osztja a lapokat.

9. FEJEZET

A reggeli lap munkatársa először a főmérnököt keresi fel. Mielőtt kijött volna a gyárba, a minisztériumban tájékozódott. Noszlopi főosztályvezető szakított néhány perest a számára, kutyafuttában megemlítette a gépgyáriak átépítési problémáját, de érdemben nem tudott beszélni róla. Az újságíró Kordához irányította.

- Forduljon hozzá bizalommal. Régi elvtárs, a kongresszus szavát is megértette.

Mert az újságíró leginkább ez érdekli. Mennyit tanultak az emberek a kongresszusból, és azt hogyan hasznosítják.

Korda szívélyesen fogadja. Rögtön az elején határozott ember benyomását kelti. Megnyerő, kissé fáradt szemével a másik arcát fürkészi, miközben lassan, a szavak között el-eltűnődve beszél.

– Van egy keleti mese a majomról, amelyre üzenetet közvetítő pálcikákat bíztak. A majom rossz postás volt, útközben elpotyogtatta a pálcikákat, és nem tudta átadni a fontos üzenetet. Én nem tudom, maga mennyit írhat meg. Remélem, nem szórja el az összes pálcikát.

Az újságíró feszülten figyel, izgalmasnak indul a beszélgetés.

Korda mégsem folytatja, mert behozzák a feketét. Szótlanul szürcsölik. Az újságíró fiatal ember, s mert jóképű, vállas, kefehajú, sokkal inkább nézhetné az ember bonvivánnak vagy műugrónak. Spricelt zakója zsebéből vastagkeretes pápaszem kandikál ki, ezt csak akkor teszi föl az orrára, ha jegyzet. Ilyenkor arca komolyabbá válik, sőt hivatalos külsőt kap.

Korda beszopja az arcát, zsebkendőjével megtörüli a száját. Örül a riporternek, annak meg különösen, hogy nem valami tapasztalt, kötekedő vén rókát küldtek a nyakára. Ezzel a rokonszenves fiatalemberrel kitűnően megértik majd egymást.

Ismét tölt a kávéból, azt is lehajtják, majd rágyújtanak. Az újságíró várakozóan tekint a főmérnökre, aki némi tiszteletet is kiolvashat a szeméből.

– Azután a másik bosszantó dolog – folytatja Korda kissé sértődött hangon. – Lapjaink mostanában teli vannak gyönyörű elvi cikkekkel. Komolyan mondom, néha a szívnek meg kell szakadnia. De mi lenne, ha egyszer már a gyakorlati megvalósítással is foglalkoznának.

Az újságíró bárgyú képet vág, vajmi kevés meggyőződéssel bólintgat.

– Roppant bonyolult dolog.

Korda kifújja a füstöt, barátságos, mozgékony arca oktatóvá válik.

– Mi ebben a bonyolult? A gyakorlat az elmélet próbaköve. Ez már csak igazán egyszerű. Maguk holtiglan cikkezhetnek az új munkastílusról, ha a gyakorlatban a régi elveket követik.

Az újságíró a ceruzáját rágcsálja, tehetne néhány ellenvetést, hiszen egy-két intézkedés már történt, meg aztán a régi és az új gyakorlat között éles választóvonalat húzni aligha lenne helyes – de hallgat, a főmérnök széles körű tájékozottsága lehengerli. Korda hosszasán fejtegeti az új típusú gyakorlat kínai módszereit, lelkesedéssel emlékezik meg a „virágozzék minden virág” jelszaváról, majd rapszodikusán áttér a jugoszláv munkástanácsok eredményeire.

– Ez a szocialista demokrácia legmagasabb foka jelenleg. A párt nem lehet közvetlenül operatív szerv, mert nem képviseli a munkásosztály egészét. Ebből csak hatalmaskodás származik.

Az újságíró a vállát vonogatja, ezt már valahol olvasta. Korda mosolyog rajta, keresztbe veti a lábát.

– Tamáskodik? Nos, nálunk az üzemben mindez lemérhető. A kongresszus szellemétől felfrissült demokratikus erőket nálunk is hatalmi szóval nyomják el.

Végre helyben vannak. Az újságíró kidugja a nyelvét, ceruzájával sűrű, tömött sorokat húz a füzetébe.

– A legkülönbélebb típusokkal találkozok majd – mondja Korda. – Kőműves elvtárs, a párttitkár még szavakban sem hajlandó elítélni a régi vezetést. Vincze elvtárs, az igazgatónk látszólag új sínen fut. Kiragad a kongresszusból részleteket, a revizionizmus elleni harcot, a nehézipar fejlesztését... Ez önkényes, egyoldalú állásfoglalás.

Korda elhallgat. A kongresszus határozata a nehézipar fejlesztéséről kellemetlenül érintette. Arra számított, hogy a nehézipar fejlesztését túlfeszítettnek fogják minősíteni. A régi irány hívei eltűnnek majd a magas politikai élet porondjáról, s átadják helyüket

az új irány, a kibontakozás képviselőinek, a hozzáértő szakembereknek. Ebben azonban csatlakoznia kellett. Sokkal szívesebben beszél elvi döntésekről. Ezek közül néhányat okosan lehet értelmezni.

– Ezek az elvtársak – folytatja – hatalmi szóval fojtanak el minden egészséges kezdeményezést. Vagyis bürokraták. Nemrégiben, amikor az üzemi lap az átépítés kapcsán elmarasztalta a gyárvezetőséget, szégyenletes dolog történt. A cikk íróját és Veres szerkesztő elvtársat szigorúan megrótták.

– Megkaphatnám az újságot? – kérdezi a riporter.

Korda felugrik, kihúzza az asztalfiókot. Rövid keresgélés után megtalálja a lapot.

Az újságíró belelapoz, azután zsebre gyűri.

– Született már döntés az átépítésben?

– Még nem – Korda a karosszékre veti magát, a lábát lógatja. – A mérnökök beadványa ellen körömszakadtáig harcol a vezetőség. Értelmiségellenes hangulat harapózott el.

Hosszasan magyarázza a mérnökök tervének előnyeit. Objektív ember benyomását kelti, a munkások beadványairól is elismerően nyilatkozik. Számtalan részletben nekik van igazuk. Ezeket okvetlenül föl kell használni. De ha tervük teljes egészében használhatatlan lenne, kezdeményezésüket akkor is üdvözölni kellene.

Az újságíró három óra hosszat beszélget Kordával. Mély hatást gyakorol rá a főmérnök, őszintén örül, hogy megismerkedhetett vele. Az igazgatót már vegyes érzelmekkel keresi fel. Vele azonban nem tud beszélni, éppen egy román küldöttséget kalauzol.

Kőműves pedig ugyancsak fagyos arccal ülteti le. Nincs nagy bizalma az újságírókhoz. Ezek mostanában egyébről se írnak, csak az új munkastílusról meg a bürokráciáról. Mintha a termelés meg a munkás valami másodrendű dologgá vált volna.

Az újságíró a pártszervezet működéséről faggatja.

– Megvitatták-e a kongresszust?

– Ennek így semmi értelme – feleli Kőműves –, kérdezzen konkrétan.

Az újságíró zavarba jön. Annak idején ugyan becsületesen átrágtta magát a kongresszusi brosúrákon, a szemináriumon sem vallott szégyent, de két hónap alatt minden kihullott a fejéből.

– Úgy általánosságban értem – mondja óvatosan, nem akar bakot löni.

Kőműves sokat sejtetően hümmög.

– Általánosságban? Hát hogyan.

– És részleteiben?

– Pláne.

A fiatalember feszeng. Gondosan megkötött nyakkendője félrecsúszik, csinos arca elcsigázottnak tűnik.

– Küzdenek-e az elvtársak a bürokrácia és a személyes túlkapások ellen?

Kőműves rámered. Paprikás kedve van. Tenyérbemászó képe van ennek a fickónak, neki meg ugyancsak viszket az utóbbi időben a tenyere.

– Harcolunk – bólint komoran. – Tudja, a munkát már nem is nagyon erőltetjük. Helyette békés tüntetéseket szervezünk. Van még kérdése?

Kőműves olyan túlon túl barátságosan mosolyog, hogy az újságíró jobbnak látja befejezni az interjút.

– Sajnálom – és igyekszik hűvös lenni. – Érdekeltek volna a dolgok.

– Hát akkor menjen le a műhelyekbe – vágja oda Kőműves –, ne velem szerencsétlenkedjen.

Az újságíró vérig sértve távozik. Mindenesetre egy mellékmondat erejéig megemlíti majd, hogy a pártirodán látott egy Sztálin-képet, és semmi jel nem mutat arra, hogy idővel eltávolítanák.

Ezután lemerészkedik az öntödébe. Divatos nadrágba bújtatott lábát óvatosan váltogatja, mintha tojáson lépkedne. Az öntödében nem árt, ha alaposan a lába elé néz az ember. Valami elszórt vasdarab könnyen lehúzza cipőjéről a bőrt.

Kovács vezeti körül a műhelyben. Kifogástalanul, de kissé lenézően bánik vele. Korda ugyan az imént telefonált neki, hogy fogadja barátságosan a riportert, de azt már ne kívánja, hogy csevegjen vele, vagy a keblére ölelje. Be kell tartani a három lépés távolságot! Megtekintenek egy csapolást, ahol Kovács részletesen elmagyarázza a különféle munkafolyamatokat, majd bemennek a műhelyirodába. Nemsokára Sipőcz is befut, izzadtan, munkaruhában, ormóttan kesztyűjét lóbálva. Kovács hívta fel az irodába. Hadd ismerkedjen meg az újságíró egy munkással is.

– Majorosék ráerőszakolták akarataikat az emberekre – mondja Sipőcz, miután végighallgatta az újságíró kérdéseit. – Mindenki behúzza a farkát, semmi kedvük összeröffeni a górékkal.

Kinéz az ablakon, apró slukkokat húz a körmére égő cigarettából. Az iroda ablakából az egész műhelyt belátni. A daru a kettes kemencéhez csúszik, csapolnak. Vörösben izzik a műhely, az irodába is beszűrődik a fény. Savanykás szag terjeng.

– Így van ez, elvtárs – dűnnyögi Sipőcz, eltaposva a csikkjét. – Gyalázat! Nálunk csak papolnak a demokráciáról ...

Kovács nem szól közbe. Egész idő alatt hallgat. Meg van elégedve Sipőczcel. Időnként ő is rábólint arra, amit mond. Sipőcz alaposan kipakol, még a kúpolók veszélyességét is megemlíti.

Az újságíró hüledezik.

– Mit mond? Felrobbanhatnak?

Sipőcz a mérnökre néz. Kovácsnak bármennyire is kellemetlen (untig elég volt neki a múltkori újsággaliba), válaszolnia kell.

– Tény az, hogy az öntödei berendezések elkoptak.

A kemencék az átlagos termelést még bírják, de nagyobb megterhelés esetén, valóban, robbanás is keletkezhet.

Sipőcz az öklét rázza.

– De csak egy szót ejtenénk erről, tudom, menten kitekernék a nyakunkat.

Nem is csoda, ha ennyi panasz után az újságíró mozgékony fantáziájában valóságos bünszövetkezet alakul ki. Már semmi kedve újra felkeresni Vinczét. Belőle aztán már igazán nem kér. Voltaképpen minden oka megvan a jókedvre. Remek anyag áll a rendelkezésére, ezzel a leleplező riporttal kiugorhat.

De a balszerencse mégis úgy hozza, hogy a kapuban összeakad az igazgatóval. Kovács mutatja be őket egymásnak.

– Sajnos, már indulok haza – szabadkozik Vincze. – Hanem tudja mit? Elviszem a kocsimon. Útközben beszélgethetünk.

Az újságírónak tetszik a gondolat. Legjobban a kocsi tetszik. Ötvenötös Mercedes, pompás darab. Olyan simán gördül a hepehupás makadámon, mintha biliárdasztalon siklana. Vinczét azonban egy cseppet sem találja rokonszenvesnek. Elhízott, kopaszodó

ember, karikatúra. A viselkedésében is van valami joviális. Valami nyárspolgári. Hogy ő mennyire szereti a túrázást, ezt magyarázza. Minden évben túrára indul, és turistaházakban tölti a szabadságát.

– Némelyik roppant elhanyagolt – jegyzi meg. – Többet érdemelnének a turisták.

Az újságíró hűvösen bólogat. Átlát a szitán. Ez az ember nagyon téved, ha azt hiszi, hogy átejtetheti őt. Ez a bájos bőbeszédűség szintiszta porhintés... Szeretne az igazgató szemébe nevetni: „Velem ugyan törököt fogott, tisztelt elvtárs. Nem holmi gerinctelen firkással van dolga.”

A kocsiban halkán suhan az Újtelep felé. Fényszórója végigpásztázza az utat, felvillan a fehérre meszelt útjelzőköveken, majd belevész a sötétségbe. Vincze az üzemről beszél. Az újságíró unottan hallgatja, amit a termelésről, a beruházásról, a munkaversenyéről mond. Csak akkor figyel fel, amikor a két beadványról esik szó. Még Vincze is ingadozik a két lehetőség között. Szeretné, ha az üzemi pártaktiva vitatná meg.

– Nem lenne demokratikus – szúrja közbe az újságíró. – Az üzemben nemcsak kommunisták dolgoznak.

– Hát persze – szólal meg előttük a sofőr. – Akad ott épp elég strici. Volt horthysták meg egyéb mákvirágok.

Nem fordul hátra, a visszatekintő tükörből figyeli őket.

Az újságíró hallgat. Ellenségesen bámulja a sofőr széles tarkóját. „No, nézd csak – gondolja –, hogy a védelmére kell Ezek aztán az új urak meg az új szolgák!”

A végállomásnál leteszik, aztán továbbmennek.

– No, ez is szép rigó – mondja a sofőr. – Még le se szakadt az anyja emlőjéről, máris demokráciáról fecseg.

– Mostanában mindenki csak fecseg, Gáspár.

Vincze a fejét csóválja, sehogy sem fér a fejébe a dolog. Hát miféle demokrácia meg szabadság kell ezeknek? ... Talán ők maguk sem tudják.

A kocsiban a kivilágított házsorokhoz ér. Valahol szól a rádió, a nyitott ablakon keresztül friss dallamokkal harsogja teli az utcát. „Ez az egész ostoba szócséplés – inti le magát Vincze. – Nem kell vele törődni.”

Amikor belép a lakásba, kövér, ballonkabátos fiatalembert talál az előszobában. Gábortól búcsúzkodik.

Vincze a homlokát ráncolja, nem tud rájönni, honnan ismeri.

– Milyen idő van kinn, Vincze elvtárs? Amikor jöttem, pompás volt. Igazi tavasz. No, már itt is az ideje.

Pufók babaarca mosolyog Vinczére. Az már emlékszik rá. Furcsa neve van, Bórkovicsnak hívják, Gábor születésnapján koccant össze vele. Mogorván köszön el tőle.

Azt a múltkori beszélgetést azóta sem tudta kiverni a fejéből. Vacsora közben megkérdezi Gábortól:

– Mit keresett ez itt?

– Nálam járt.

– Nos, és mit akart?

Gábor bosszúsán fintort vág. A főtt hússal kínlódik, nehezen vágja ketté.

– A barátom – mondja kurtán; nem néz az apjára.

– A tormából is vegyetek – kínálja az asszony.

Egyikük se szereti a tormát. De látják vörösre duzzadt szemhéján, hogy megríkkatta a torma. Megsértődne, ha visszautasítanák.

Meleg van a szobában. Alaposan túlfűtötték. Vincze leveti a kabátját, ingujjban eszik tovább. Időnként Gáborra pillant, de a fiú nem néz rá. Nincs kedve a beszélgetéshez. Ha őszintén szólna apjával, kenyértörésre kerülne a sor. Ezt pedig nem akarja, mert szereti. És tiszteli. *Self made man*, olyan ember, aki minden akadályon áttörte magát. Igaz, már kényelemre vágyik, nyugalmat akar, elvesztette a lendületét. Ezért nem tudják megérteni egymást.

– Vegyetek a tormából – ismétli az asszony. – Talán olyan nagy öröm volt reszelni?

Ismét vesznek. Becsülettel nyelik a húshoz. Pokolian erős. Gábor szája elé kapja a szalvétát, csuklik. Vinczének kicsordul a könnye, ettől még ingerültebb.

– Ez a te barátod nekem nem szimpatikus.

Gábor villája hegyére tűz egy húsdarabot, a levegőben táncoltatja.

– Ne haragudj, a barátaimat én válogatom meg. Bórkovics nagyon okos fiú.

– Lehet, de nem látszik rendesnek.

Gábor leteszi az evőeszközt.

– Apám ...

Nincs a hangjában ingerültség, csak szemrehányás. A tekintete is szemrehányó. Vincze elhallgat, állkapcsát előrefeszíti, arcán kidudorodnak az izmok rágás közben.

– Mentegeted? Hát bánom is én ...

Legyint, és nem szól. Pedig törnének, nyomakodnának ki belőle a szavak. A szeme közé kéne nézni a fiúnak, még ha kenyértörésre kerülne is a sor.

– Rittig a hitványabbj át választottad ... – dünnyögi.

Gábor csörrenve leteszi a villát, most már ingerült.

Neki sincs hangulata egy hosszú, kilátástalan vitához, ő is szívesen kerülné el a haragvást. De ért a szóból. Ha az öreg mindenáron ki akarja provokálni a vitát... Elröstelli magát. Hiszen mégiscsak az apja, nemcsak évei számát tekintve, hanem gondolataiban is. És ez a legszörnyűbb. Öreg, s agyában dogmává csontosodott minden gondolat, a fogalmak elvesztették rugalmasságukat, merevek, szétropanók, mint a vén csont. Apja az az ember, aki sohasem tekint körül, nem számol a realitásokkal, csak törtet, rohan előre, ellenzővel a szemén, az az ember, aki talán gonoszságtól sem riad vissza, ha azt a maga misztifikált eszméje érdekében helyesnek tartja. „Ő is a mi korunk machiavellistája – gondolja. – Nélkülük nem lettek volna forradalmak, nem lenne szocialista gondolat, s ha ők nincsenek, senki sincs a frontvonalban.” De az idők változnak, a hőskort lassanként egy józanabb, mérlegelőbb kor váltja fel, s ezek az emberek elmaradnak az idő mögött. Apja képes lenne barikádokon elpusztulni, ostobán, értelmetlenül egy eltorzított ideáért, és ezt másoktól is megkövetelné. Tőle is. Márpedig ő oktanul nem vinné vásárra a bőrét.

Ismét kézbe veszi a villát, rátűz egy darabka húst. Mindketten hallgatnak, úgy fürkészik egymást, mintha csak gyöngéiket akarnák kipuhatolni.

– Tessék, torma – tolja az asszony elébük a tálát.

Nem figyelnek rá.

– Mi bajod van Bórkoviccsal? – szögezi neki a kérdést Gábor.

Nem néz fel a tálból.

– Az, hogy ennyire befolyásol ... az, hogy megesz, lenyel ...

Gábor bosszúsan elneveti magát.

– Nem ezért küldtelek az egyetemre – mondja Vincze, majd hallgat egy darabig. – Miért csak közöttük érzed jól magad?

Gábor hallgat. Csodálkozik is. Nem hitte volna, hogy apja ennyire rátapint a gyengéjére. Igen, ő már nem tudna munkások között meglenni, talán már beszélni sem tudna velük. Főiejük emelkedett, s a szellemi különbségeket nem lehet áthidalni.

– Valahol ott van közöttünk a különbség – mondja eltűnődve –, hogy mi külön-külön valamennyien egyéniséggé fejlődünk. Ti erre nem voltatok képesek. Azt hittétek, káros, ha valaki a saját fejével gondolkodik.

Vincze nem felel. Nincs megsértve. Érti a fiút, s először érzi teljes bizonyossággal: eltávolodtak egymástól. Talán már behozhatatlanul. Rágyújt, Gábort is megkínálja. Az elutasítja.

– Mi az, már nem Tervet szívsz?

– Másfél éve Kossuthot.

Vincze kezében megdermed a gyufaszál; még ezt sem tudta a fiáról. Nagy, erős kezét az asztalra fekteti, felfnyomja magát. Görnyedten megy be a szobájába. Gábor utánapillant, a tányérjába hamuzik. Álmos, kezefejevel megdörgöli az arcát. Tehát, mégsem lehet elkerülni... Talán így jobb, nyíltan, mintha kimondatlanul halmozódna fel bennük a bizalmatlanság. Feláll, szórakozottan végigsimítja anyja karját, majd benyit a szobába.

Apja az íróasztal mögött ül, összekulcsolt kezén pihenteti a fejét. Föl sem pillant, amikor Gábor belép. Gábor a könyvszekrény elé húzza a széket, lovaglólülésbe helyezkedik; arcát felhőbe burkolja a sűrűn gomolygó cigarettafüst.

– Félreértettük egymást – mondja csendesen, megkövetően. – Nem akartalak megsérteni. Ugyanaz a meggyőződésünk, beszéljünk nyíltan.

Vincze konokul leszegi a fejét. Idegen neki a fiú jól szabott, divatos zakójában, gondosan fésült, fekete hajával, amelyen százfelé törik meg a fény. A gondolatai is olyan jól fésültek, mint a frizurája. Hebehurgya gyerek volt régebben, az igaz; sokszor lőtt bakot, de volt benne parázs, indulat, lelkesedés. Megvan-e még benne?

Lassan, alig észrevehetően fölemeli a fejét, sokáig nézi.

– Én nem tudom, mi a meggyőződésed – mondja csendesen.

A fiúnak összeszűkül a szeme.

– Csalónak tartasz, nem őszintének.

– Nem tudom, mit tartsak rólad.

– „Bezzeg, én tudom” – vágna vissza Gábor, de csak annyit kérdez: – Kétkedsz bennem?

Meredten figyel apját, akinek magas, kopaszodó homlokán gyöngyös cseppekben gyűlik a verejték, a szemöldökére görög.

– Belső szükségletem kommunistának lenni – mondja Gábor, és egyszerre érzi magát feszélyezettnek, enervátnak. – Olyan természetes szükségletem, mint az, hogy alszom, eszem, iszom, gondolkozom ...

Félbeszakítja magát, szavai lehullanak, puhán szétterülnek. De Vincze tovább hallgat. Egyre kínosabb a csend.

– Muszáj így éreznem – mormolja a fiú. – Ebben a világban nőttem fel... nincs más utam ...

Apja szembogarára téved a tekintete, az most olyan szúrós, akár a tövis. „Nem fogok megalázkodni előtte – szedi össze magát a fiú –, nincs miért mosnom a kezemet.” Elnéz apja felett, visszanyeri a nyugalmát. Világos, nem lehet más útja, ebbe a világba született. Lasalle jut az eszébe, aki valami olyasmit mondott: ha gazdagnak születik, félelmetes tőkés válik belőle. Nem is olyan bolondság ez. Születésünk determinálja sorsunkat? Lét és tudat...

Drótszálú, sűrű hajába gereblyézik.

– Amit én bírálok a mai világunkban, azt érte teszem, nem ellene. Ezt már József Attila is megírta.

Vincze összeráncolja homlokát, arcára árnyék vetődik.

– Bírálsz? Mit?

– Az éremnek két oldala van, apám. Egy fényes meg egy matt. Évek óta a matt látszik, s az érem lassan még azt a kevés csillogását is elveszti.

Vincze nem szól. „Hát ez vagy te. Te is csak a gyomig érsz fel.” Nyel, elfordítja a fejét. Profilja megnyúlik, éles vonalúvá válik a gyöngé világításban.

– Persze, azt is látom, ami jó – veti közbe a fiú. – Hosszú távon optimista vagyok. Még mindent helyre lehet hozni egy alapos változással...

Vincze mereven ránéz. Az újságban olvasott a napokban egy ilyen cikket. Valamelyik író követelt gyökeres változást. Játszanak a szavakkal, és nem értik a szavak jelentőségét. Már nem is figyel Gáborra. Tudja, mi következik. A nehézipar kifogásolása, a téeszek meg a beadás hibáztatása, azután a békekölcsön, a földalatti, az urán, Kert-Magyarország, több demokrácia, modern demokrácia...

Önkéntelenül mosolyognia kell. Már cseppet sem haragszik a fiúra, kissé elnézően mosolyog rajta. „Hát, fújd csak a magadét. A világ nem törődik veled meg a bolondos ideáiddal.”

– Kinevetsz? – csattan fel Gábor.

„Gyerek még, zavaros a feje – gondolja Vincze, és úgy érzi, nem érdemes az egész dolgot komolyan vennie. – Mi is csináltunk annak idején bolondságokat, a mi fejünk se volt valami rendezett, de a józan ész mindig felülkerekedett. Úgy látszik, mindenki maga-magának fizeti meg a tanulópénzt.”

*

Kőművesék költöznek. Eredetileg április negyedikére ígérték a lakás átadását, de a padló felpúposodott; újra kellett parkettázni a lakást, és így csak most, április közepén kapták meg a kulcsot. Kis vörös szalagon fityeg, Kőműves időnként előveszi, suttyomban megtapogatja. Egyébként a költözködés nem kerül sok fáradságba. Háromszor fordul a kocsi, negyedszerre már az asszonyt meg Fetyót viszi magával. A régi, kiselejtezett tragacs, amely a Benz márkát viseli, és néhanapján az üzemi horgászokat fuvarozza Ráckevére, fülsiketítően puffog, ahogy végigdöcög a telepen. Innen is, onnan is kijönnek a házakból, vannak, akik integetnek. Fetyó előrebotorkál a vezetőfülkéig, rákönyököl, onnan figyel az utat. A tragacs megkerüli a kacsauasztatót, és eldöcög Majoros pajtája mellett, ahol annyi remek heccet lehetett csinálni, és Majoros néha azt is megengedte, hogy kalapáljon az üllőn. Elporzanak a kocsi mellett, amelynek oldalán a bedőlt fészker azelőtt kuglipálya volt. Még két-három esztendeje is játszottak benne. Fetyó sokszor volt állító, és ilyenkor puffadtra ihatta magát málnaszörppel meg bambival. És aztán a Kiserdő, ahol vérfagyasztó csaták, indián párharcok zajlottak le, meg a két akácfa közti rét, ahol annyit fociztak. Távolról

felcsillan a tó, de Fetyó elfordítja a fejét. Ha a tóra, a pompás ladikozásokra, vízi csatákra gondol, majd meghasad a szíve. Olyan remek buli volt ez a telep. Olyan kár elhagyni.

Az utcán gyerekek integetnek, a kocsi mellett szaladnak. Fetyó visszainteget. Az egyik sarkon Bognárt veszi észre. Amikor a fiú feléje int, Bognár elfordítja a fejét, lassan tovább megy.

„Tehát már Kőművesék is...” – gondolja Bognár. Keserűen mosolyog. Arra gondol, hogy Drigánék megjósolták ezt neki, meg arra, hogy valamikor éppen Kőművesnek panaszolta el a balszerencséjét. Nem várt ugyan sokat Kőművestől, de titokban remélte, hogy mégiscsak tesz valamit. Hiszen párttitkár, van beleszólása a dolgokba. Hát van. Előbb költözködik, mint ő, pedig jóval később adta be a kérvényét. Az egyik ház előtt locsolják a földet. Bognár kimegy az utca közepére. Ezen az utcán jöttek haza két hete a kórházból. Amikor a taxi az új házsorokhoz ért, onnan pedig hirtelen balra fordult, a telepre vezető makadámútra, Bognár bevallotta az asszonynak az igazságot. Rettenetes estéjük volt. Nem szóltak egymáshoz. Az asszonyt gyenge rosszullet fogta el, éjjelre belázasodott. Bognár nagyon megbánta, hogy hónapokon keresztül hazudott neki. Azóta sem tudta teljesen megbocsátani az asszony. Olyan volt az, mint amikor legszebb álmából riasztják fel az embert. Bognár már azon töprengett, hogy elmegy ismét Kőműveshez. Elmegy hozzá, és ha kell, könyörgésre fogja a dolgot. Esetleg azt is elmondja, amit a kocsmában sustorogtak. Hogy bedöglesztik a kemencét. Spicli lesz, ha kell. Aztán elállt a tervétől. Nem ment el Kőműveshez. Hallotta, hogy megkapja a kiutalást, hamarosan költözködik. Ezek után már nincs semmi keresnivalója nála.

Majoros pajtája mellett jött el. A pajta ajtaja nyitva van, odabent néhány gyerek meg Majoros jókedvűen nevet.

– No, neked se lesz sokáig jókedved – morogja Bognár, és ebben a pillanatban Majorost is úgy gyűlöli, mintha minden bajának ő lenne az oka.

Kőművesék ugyanabba a házba kerülnek, mint Korda. Kőműves ezt előre tudta, és egy csöppet sem örült neki. Az utóbbi hetekben egyre furcsábbnak találta a főmérnök viselkedését. Amikor összetalálkoznak a lépcsőházban, hűvösen köszönti. Korda azonban nagyon megörül neki.

– Maga az új lakótárs? Tudja-e, hogy ebben a házban csak gyáriak laknak? Valóságos kolóniát alkotunk.

Fölkíséri Kőművest az ötödik emeletre, körülnéz a lakásban. Az asszony meg Fetyó még nem érkeztek meg. Kőműves addig is igyekszik rendet csinálni. Helyre tologatja a bútorokat, nagyjából úgy helyezi el őket, ahogy a régi lakásban álltak, a virágcserepeket kiviszi az erkélyre, de látja, hogy a cseréptartót elfuserálták – újat kell csinálnia. Az előszobalámpa is kész bosszúság. Később szerelték fel, mint a fürdőszoba ajtaját. Így aztán, ha az ajtót kinyitják, leverik a lámpát. Korda ezen a fejét csóválja, jóízűen nevet. A karnist nem tudja egyedül fölszerelni Kőműves, Korda segít neki.

Ledobja a zakóját, fűrgén felkapaszkodik a létrán. Kőműves nem tudja mire vélni a főmérnök buzgalmát, de jólesik neki. Barátságosan hümmög. Amikor lemásznak, pálinkával kínálja Kordát.

Kitöltik a poharakat, egymásra néznek.

– No, szervusz? – kérdezi Korda, és huncutul megvillan a szeme.

Kőműves bólogat. Ám legyen.

– Szervusz!

– Szervusz!

Lehajtják az italt, újra töltik a poharakat.

– Látogassatok meg minél gyakrabban – kéri Korda. – Rajtad kívül senkivel sem vagyok közelebbi viszonyban a házbeliek közül.

– Egyedül laksz? – érdeklődik néhány pohár után Kőműves.

Korda elmosolyodik, vékony ujjával őszes haját simogatja.

– Ó, nem. A menyasszonyommal...

Kőműves elröhögi magát. Kapatos. Vállon csapja Kordát.

– Az esküvődre meghívsz.

Beszédes kedvében van, rögtön elmeséli a DISZ-titkár esküvői tervét. Könnyesre nevetik magukat.

– Ilyen hóbertos ötletei vannak. Nemrégiben beadott valamilyen javaslatot a blokkolóóráról. Szerencsére valahol elsüllyesztették, mert attól felhergelődnének ám az emberek.

Korda cigarettára gyújt, fél szemmel pislant Kőművesre.

– Akkora baromság?

Kőműves kitálatja neki az egész tervet. Korda elkomolyodva csóválja a fejét.

– Ostobaság.

Odakinn motorberregés hallatszik. Kőműves kinéz az ablakon.

– No, megjöttek. Menjünk elébük.

Az első emeleten találkoznak. Kőműves bemutatja a feleségét meg Fetyót. Korda az asszonynak kezét csókol, Fetyónak barackot nyom a fejére. Azután már nem akarja zavarni őket, hazamegy.

Olga a konyhában pancsol, hamisan énekel. Korda nem megy ki hozzá, mogorván beköszön az előszobából. Azután mégis visszamegy, az ajtóból figyeli. A nő megfordul, a hátában érzi a pillantást.

– Éhes vagy? – mosolyog rá.

– Ha kérdik, a menyasszonyom vagy – mondja Korda ridegen.

Olga megfordul, tovább szeleteli a húst. Nem felel semmit. Gyűlölködve néz maga elé. De tudja, hogy meg fogja tenni. Ha megkérdik, azt válaszolja majd: igen, a menyasszonya vagyok, jövőre egybekelünk. Megcsúszik kezében a kés, belehasít vele az ujjába. Fölszisszen, beharapja a száját. Sírni tudna, annyira szerencsétlennek érzi magát.

– Megvágta magad? – kérdezi Korda. – Ott a vatta meg a géz a fürdőszobában. Kösd be.

Visszamegy a szobába, a francia magazinban lapozgat, amit tegnap kapott egy ismerősétől.

Később Kovács jön látogatóba egy barátjával.

Sokáig beszélgetnek. Korda elnézi a másik jóságos, gömbölyű arcát, és képtelen megérteni, hogy élhet benne ennyi gyűlölet.

– Nem értem az angolokat – hadarja, miközben örökké izzadó arcát törülgeti –, hogy parolázhatnak a bolsevikokkal?

– Ez politika – mondja kelletlenül Korda, kellemetlenül érinti a bolsevikozás. Ez az ember őt is felhúzná az első fára.

Kovács mosolyog.

– Hruscsov és Edén kezét fog. Hát aztán? Minden folyik a régiben.

A kerekkepű izgalomba jön. Hadonászik.

– Nagyon tévedsz, kérlek. Ezután a kézfogás után semmi sem folytatódhat a régi mederben.

Kordának nincs kedve vitába szállni vele. Ki nem állhatja az elvakult embereket. Az elvakult reakciókba pedig szíve szerint beléfojtaná a szót, ilyeneket valóban nem ártana feljelenteni az ÁVH-nak. Hiszen ez úgy beszél, mintha legalábbis valami restaurációra kerülhetne sor. Kordának belőlük is elege van. Megízlelte már azt a paradicsomot. Diplomával a zsebében vigéckedhetett... Tekintete rátapad a másik felhevült, kerek arcára, undort érez. „Ki kellene hajítani” – gondolja. De csak annyit jegyez meg csendesen:

– Túloz egy kicsit.

A kerekképű ismét belelendült volna, de szerencsére el kellett mennie. Kovács még marad egy darabig.

– Sorbán járt nálam – mondja. – A kemencékről érdeklődött.

Korda dühösen mosolyog. Lám, ez a tacskozó mindenáron a levesükbe köpne. No, majd tenni kell róla... Bosszúságát azonban nem tudja elhessegetni, hogy ennyire félreismerte Sorbánt.

– A kettős kemence berendezése csakugyan kriminális állapotban van – folytatja Kovács színtelenül. – Megmutattam neki, ő is elismerte. Egyébként, Majoros szerint is a kettőt kéne leelőbb leállítani.

Korda bólint, fél szemmel Kovácsra pillant.

– Dézsivel beszélt? – kérdezi.

Kovács hallgat. Dézsi napok óta rágja a fülét, már úgy suttognak az irodában, akár az összeesküvők. „Dénes bátyám, gondolja végig – hajtogatja rendületlenül Dézsi. – Ha a kettős bedöglük, semmi kétség, hogy a maguk tervét fogadják el. De nem is ez a lényeg. Hanem az, hogy Korda hallgatólagos beleegyezésével történne. Tudja, mit jelent ez?” Dézsi lassan becsukja az öklét, ujjai kifehérednek az erőfeszítéstől. – Korda így a markunkban lesz! ... – De Kovács még mindeddig nem tudott dönteni. Nagyon kockázatosnak tartja Dézsi ötletét. Hiszen ez már valóságos szabotázs. Mindnyájan belebukhatnak.

Ezt az utóbbit Kordának is megmondja.

– Maga meg van örülve – állapítja meg Korda elkeseredetten a hamutartóba nyomkodva cigarettáját. – Bíz-e a mi tervünkben, vagy nem? Ez a helyes, vagy nem?

Kovács töpreng. Sérti a fülét a „mi tervünk”, mert az egyes-egyedül az ő terve. Régóta gyanítja már, hogy a terv is, de ő maga is pusztá eszközzé változott Korda kezében. Teljesen ki van szolgáltatva felettese akaratának. A terv helyességében azonban nem kételkedik. Bólint.

– Hát akkor? Ők talán nem piszkos módszerekkel dolgoznak ellenünk?

– Akkor is, ez nagyon kockázatos.

Korda legszívesebben felpattanna és pofonvágná. Ez az ember annyira gyáva, olyan kispolgár, hogy lassanként az undor is elfogja, ha rápillant. Feláll, nyugtalanul járka a szobában. Odalép Kovácshoz, vállára teszi a kezét.

– Maga fáradt. Ha rám hallgat, néhány napig nem törődik semmivel. Elmegy szórakozni, és kiolvas egy jó könyvet. Ezt kell tennie. Utána majd beszélünk róla.

Kovács maga is úgy érzi, hogy fáradt. Sovány arca törődött, szemére szürke homály borul. Rá akar gyújtani, de Korda megfogja a kezét.

– Sokat dohányzik.

Kovács a nedves réztálcára hajítja a cigarettát, feláll.

– Mennem kell – mondja.

Korda az ablakból néz utána. Látja, hogy lassú léptekkel, görnyedten áthalad az úttesten. Valami szánakozás fogja el, de azonnal rádöbben, hogy ez az érzés nyugtalanság. Egy pillanatig úgy rémlik, mintha szakadt fékű autóban ülne, amely egyre sebesebben, megállíthatatlanul száguld vele az értelmetlen pusztulás felé. Fel-alá járkál x 86 a szobában. Rágyújt, majd rögtön eldobja a cigarettát. Amikor a tükör elé ér, megtorpan. Lomhán, kissé gyanakodva közelít hozzá. Vagy két percig szigorúan vizsgálja arcát, közben semmire sem gondol önmagán kívül. Arca higgadtnak, okosnak tűnik. Egy olyan ember kissé mozgékony, de finom arca, aki nem fél szabadon gondolkodni, és heves gyűlöletet érez a szabad gondolkodáson elkövetett minden erőszakkal szemben. Mindkét kezével végigsimítja halántékát, ott, ahol őszes haja hullámosán omlik füle mögé, aztán ebben a tartásban visszasétál az ablakhoz. Teleszívja tüdejét levegővel, kidüleszti mellét. Olyan játékos, aki nagy tétre tett. És miért is ne nyerhetne? Az esélyek kedvezőek. Micsoda győzelem lenne ez! Az ész, a szabad akarat diadala a tömeg brutalitása felett. Összehúzza a függönyt, a villanyt is lecsavarja: sötétben üldögél. Bízik a sikerben, de idegességét nem tudja csillapítani. Rágyújt, a gyufát találomra az asztalra hajtja. Olga bejön a tányérokért, felkattintja a villanyt. Korda maga mellé húzza a díványra, eltűnődve simogatja a nő tömött, szőke haját. Azután ölébe hajtja a fejét, és valami végtelen gyöngeség fogja el. Olga a haját cibálgatja, szájával megérinti a férfi homlokát. Közben arra gondol, hogy a hús okvetlenül el fog égni a gázon.

10. FEJEZET

Április utolsó hete kellemetlen meglepetéssel kezdődik. A főbejárattól eltávolítják a blokkolóórákat, az egyes üzemrészekben szerelik fel őket. A reggeli műszakosok parázs hangulatban tárgyalják az újítást, szidják a szakramentumot meg az igazgatót. A forgácsolóműhely-beliek, akik a gyártelep legtávolabbi sarkában dolgoznak, küldöttséget akarnak meneszteni Kőműveshez.

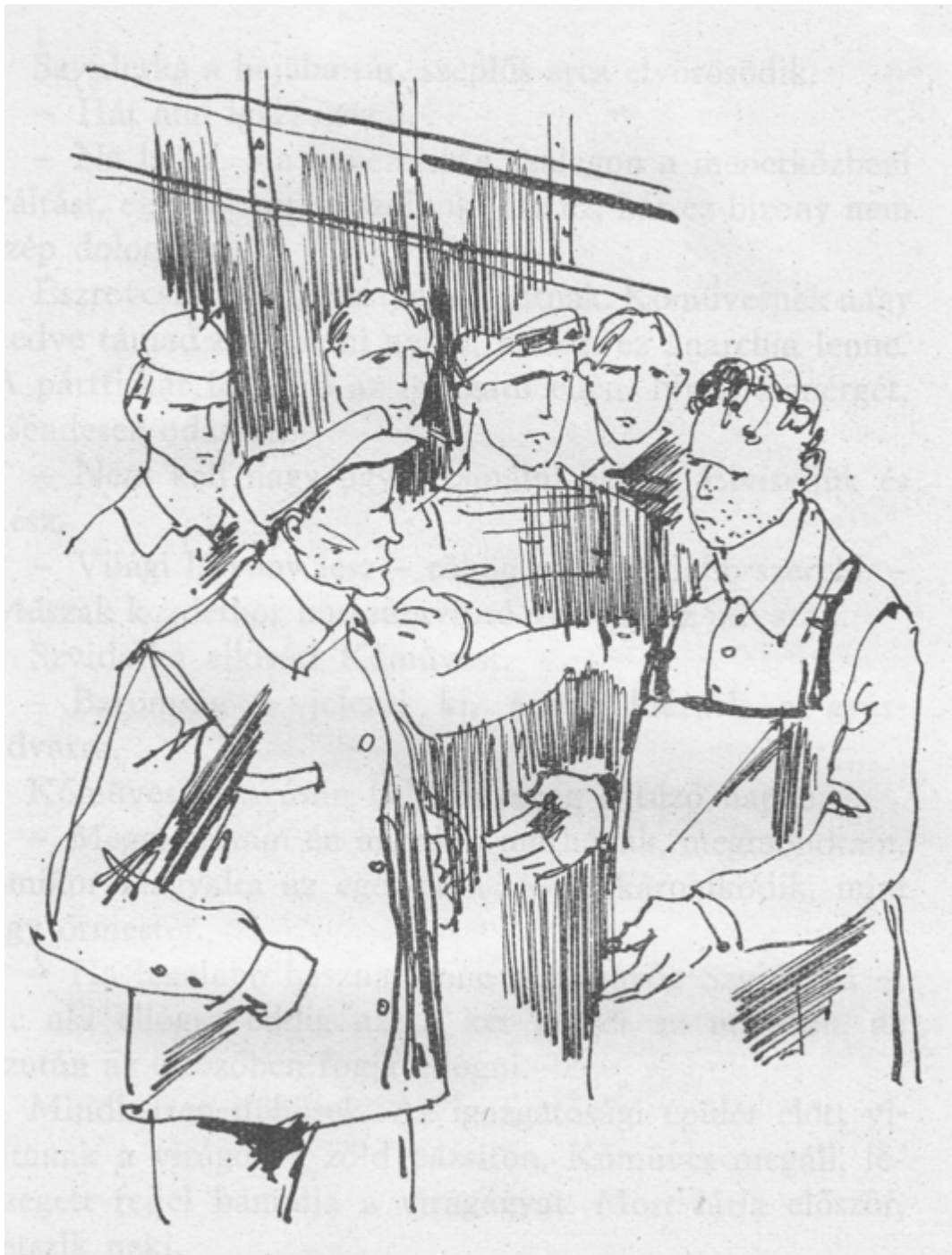
Kőműves azonban senkivel sem hajlandó szóba elegyedni. Félőrültként rohangál egyik műhelyből a másikba, Vidákat hajszolja, aki úgy eltűnt, mint a kámfor. Kőműves reggel tudta meg a bélyegzőórák átszerelését, és enyhe gutaütést érzett. Nyomban feltárcsázta Vinczét, de az még nem jött be. Kőműves elhatározta, hogy óriási patáliát csap. Mi ez, ha nem önkényeskedés? Teljes bizalmatlanság az emberek iránt, nevetséges rendszabályokban való tobzódás, amivel épp az átépítési vita előtt a vezetőség ellen hergelik az embereket – hát ez már nem is ostobaság, ez bűn. Vidákat fenékbe kell rúgni, hogy örökre elmenjen a kedve az ilyen bolond ötletektől. A szerelőcsarnokban azonban Vidák helyett Szviderkába botlik, aki elkeseredett szócsatában igyekszik meggyőzni néhány idősebb szerelőt, hogy nincs ebben semmi megalázó, semmi bizalmatlankodás, egyszerűen csak azt szeretnék, ha az emberek pontosan kezdenék el a munkát, és elmaradna az a néhány perces kiesés műszakkezdéskor.

– Ugyan, hiába is mondod a magadét – legyint az egyik, franciakulcsot lóbálva. – Csúf dolog, ha nem bíznak az ember becsületében.

Szviderka szólna, de a másik, a szürkehajú nem engedi.

– Jól van, na. Neked védeni kell az ügyet. Ez rendes dolog, ez a fegyelem. De felelj csak: ha annyira számít az az egy-két perc, hát nem lehetett volna valami mást

kigondolni?

Szviderka a hajába túr, szeplős arca elvörösödik.

– Hát ami igaz, igaz ...

– Na látod. Ha bevezetik a szalagon a menetközbeni váltást, egy kukkot se szólunk. De ez, hát ez bizony nem szép dolog.

Észreveszik Kőművest, elhallgatnak. Kőművesnek nagy kedve támad helyeselni nekik, hanem ez anarchia lenne. A párttitkár fellázad az igazgató ellen. Nyeli a mérgét, csendesesen odaszól.

– Nem kell nagy ügyet csinálni belőle. Elviseljük és kész.

– Világi látvány lesz – röhög egy fiatalabb szerelő. – Műszak kezdetkor

hosszútávfutó verseny az udvaron.

Szviderka elkíséri Kőművest.

– Baromság – jelenti ki, amint kiérnek a gyárudvarra.

Kőműves bosszúsan behunyorog a tűző napba.

– Megmondtam én annak a marhának, megmondtam, amikor kiagyalta az egészet...
– és káromkodik, mint egy őrmester.

– Ha legalább haszna lenne – dünnyög Szviderka de aki ellógta eddig azt a két percet az udvaron, az ezután az öltözőben fogja ellógni.

Mindketten dühösek. Az igazgatósági épület előtt virítanak a virágok a zöld pázsiton. Kőműves megáll, leszegett fejjel bámulja a virágágyat. Most látja először, tetszik neki.

– A szerelő ifik csinálták. Egy délután összedobták – mondja Szviderka. Kőműves körüljárja a vörös kavicsokból kirakott csillagot, és a fejét csóválja.

Hogy a fenébe csinálták, hogy ilyen hamar kinőttek a virágok? Ezt Szviderka sem érti, ő is gondolkodóba esik. Egy pillanatra fölébred benne a gyanú: talán művirágokat dugdostak a földbe, de szemmel is látni, hogy nem azok, és amikor Kőműves továbbsétál, gyorsan megszagolja őket. Valódi virágok, szaguk van, nincs ebben semmi svindli.

– Talán kétszer annyit locsolták őket – jegyzi meg óvatosan.

Kőműves nevet, ekkora zagyaságot sem hallott még Szviderkától. Megpakolt teherautó bukdácsol keresztben előttük, aztán továbbmennek az igazgatósági épület felé.

A lépcsőfeljárónál Vidákkal találkoznak. Vidák nyájasan mosolyog. Éppen Kőműveshez indul, hogy meghívja esküvőjére tanúnak.

– No, csak gyere – biccent hűvösen Kőműves.

Szviderka igyekszik érdektelen arcot ölteni, de azért a lelke mélyén, bármennyire szégyelli is magát, némi kárörömet érez. Most az egyszer nem viszi el szárazon Vidák.

Így hárman vonulnak be Érdeméhez. A titkárnő fölteszi szemüvegét, szigorúan tekint rájuk. Vállát vonogatva tűnik el az ajtó mögött, hogy bejelentse őket.

Vincze nem az asztalnál ül, hanem az egyik karosszékből, és inge alatt a mellét tapogatja. Olyan szerencsétlen arccal üdvözli őket, hogy Szviderka menten megsajnálja. Kőművest azonban nem lehet ilyen trükkökkel átjéteni.

– Mártírkodunk, mártírkodunk? – kérdezi kedélyesen, a szomszédos székbe vetve magát.

Vincze minden átmenet nélkül ordítani kezd.

– Békén hagynátok már? Mióta betettem a lábam, rajostól jönnek szemrehányást tenni.

Vidák öntelten mosolyog. Kőműves ettől még jobban felpaprikázódik.

– Hat éve dolgozunk együtt – mondja, teleszíva magát levegővel elköveltünk egy-két ostobaságot, de ilyen világnevetségét még soha.

Vincze sóhajt, a szívét nyomogatja, Kőműves lenező tekintetére megint dühbe gurul.

– Mit bámulsz? Valóban fáj a szívem ... Üljetek le – int a másik kettőnek.

– Szedj gyógyszert – veti oda Kőműves.

Vincze rácsap a cigarettadobozra, duzzogva az asztala mögé ül.

– Hát, tehetek én róla? Én talán nem tudom, hogy ostobaság?

Vidáknak megnyúlik az arca. Úgy érzi, mintha leforrázták volna. Habogni akar valamit, de nem jut szóhoz.

– Eh – inti le Vinczét Kőműves. – Az egész üzem fortyog, teljesen igazuk van. Csakugyan kezdesz kiskirálykodni.

Vincze vörös, mint a főtt rák.

– Személyi kultusz, mi? Minden blokkolóhoz mellékelem a mellszobromat.

Felüti a mappáját, Kőműves elé lök egy papirost.

– Nesze. Ha nekem nem hiszel, higgy a szemednek.

Kőműves elolvassa, aztán elhallgat. Morog. Továbbadja Szviderkáéknak. A minisztériumi főosztály utasítása: két hónapi időtartamra kísérletként bevezetendő a blokkolók részlegekbeni elhelyezése. Ha a munkaidő-kiesés csökkenni fog, másutt is bevezetik.

Vincze szótlánul teszi vissza a mappába a papirost. Becsukja, rákönyököl. Öklére támasztott arcát Kőműves felé fordítja.

– Visszavonom a személyi kultuszt – dörmögi Kőműves.

Vincze hunyorít, feláll, kijön az asztal mögül.

– Kísérleti nyulak lettünk, a fene egye meg. Az újságok is írnak majd rólunk. Vidák elvtársat pedig mint újtót lefényképezik. Az sem lehetetlen, hogy Vidák-mozgalmat indítanak. Előre a decentralizált blokkolóórákért!

Savanyúcukorral kínálja őket.

– Az orvos eltiltott a dohányzástól.

Szviderka vörös üstökét vakargatja, kényelmetlenül feszeng.

– Vissza kell mennem a szerelőkhöz – mondja.

Vidák is elmenne vele, de Kőműves egy pillanatra visszatartja.

– Egy óra múlva keress meg. Veled még külön akarok csevegni.

Vidák vigyorog. Megkönnyebbülve távozik. Mégiscsak elfogadták a javaslatát, hiába gáncoskodtak ezek itt. A minisztériumban értik a csíziót, ott felfigyelnek a jó kezdeményezésekre.

Vincze harsogva rágcsálja a cukorkát, aztán hirtelen a szekrényhez megy, rövid keresgélés után kihúzza a dossziét. Leül Kőművessel szembe, megmutatja neki. Vidák javaslata. Miniszterpapiroson, három gépelt oldal, lábjegyzetekkel, felül mottóval: „Nálunk a munka becsület és dicsőség dolga.”

Kőművesnek van egy megjegyzése.

– Mottóstól kellett volna felküldeni, akkor hétszentség, hogy nem fogadják el.

Vincze értetlenül rázza a fejét.

– Hát nem érted? Én ezt a dossziét oda tettem, azóta senki se látta.

Kőműves bekap egy savanyúcukrot, bárgyú arccal néz.

– Hát ez érdekes.

– Az. Vidák nem küldte el, minden héten érdeklődött nálam a javaslata felől.

Gondolkodóba esnek. Akárki küldte el, körmönfont gazfickó lehet. Az emberek ilyen kicsiségek miatt orrolnak meg a legjobban. Most hetekig, amíg újdonság lesz a műhelyek előtti blokkolás, mindenki őket fogja csepegni. Az újságok pedig megírják, micsoda embertelen, bizalmatlankodó légkör alakult ki náluk. A *Ludas*ban megjelenik majd egy rajz, blokkolóóra az esztergapadra szerelve.

Kőművesben felforr a méreg.

– Te persze befogtad a szád. Ahelyett, hogy...

– Hallgass – szakítja félbe Vincze. – Megint csak kiabálsz. Én mindenkit megpróbáltam. Tiltakoztam, fenyegetőztem, elmentem Noszlopihoz. „Bagatell ügy” – ezt felelte. Szépen kioktatott, hogy időnként népszerűtlen feladatokat is kell vállalni. „Ez nem népszerűtlen feladat, ez hülyeség – mondtam –, sőt időzített bomba az átépítés ellen.” Azt felelte, majd elvállik, ez csak kísérlet.

– Szép kis kísérlet – dörmögi Kőműves. – Mindenki a plafonra fog mászni dühében. A nyavalya törje ki azt a szűk agyú bandát odafönn!

*

Majoros este lefekvés előtt bosszús nevetéssel mondja Zsuzsának, aki a kályhavédő mögött vetkőzik.

– Éppen most kell ilyeneket kitalálniuk. Az átépítési vita előtt.

– Dobd ide a csatjaimat.

Majoros alsónadrágban táblából a szoba közepén, széles vállát himbálja. Az asszony meztelen karja átnyúlik a csatokért. Majoros dühösen szuszog.

– Ma beszélek egy formázóval. Azt mondja: üsse kő az egész átépítést, ha így kitolnak velünk.

– Te – kiált fel az asszony majd elfelejtettem. Gere járt itt délután, valamit akar tőled.

Majoros bólint.

– Majd elmegyek hozzá. Szóval nagy bajok vannak – sóhajt, miközben pizsamájába bújik.

*

Éjjel fél tizenkettőkor Veres, a Gépgyári Munkás szerkesztője, ki már az igazak álmát alussza, csengetésre riad fel. A szerkesztő félálomban a másik oldalára fordul, kezével sután az ébresztőóra után tapogatózik, és amennyire egy félig alvó ember képes rá, módfelett csodálkozik, hogy milyen hamar elröppent ez az éjszaka. Azután bosszúsán dörmög, mert nem a vekker, hanem a telefon cseng. Ki kell másznia az ágyból, és az asztalhoz állított asztalkához csoszog. Tüsszent egyet, ettől még bosszúsabb lesz. Amúgy is meg van hülve, tiszta tüdőgyulladás éj idején mezítláb csúszkálni a hideg parkettán.

– Halló – dünnyög a hallgatóba. – Hangosabban, nem értem.

Kidörgöli az álmod a szeméből, a drót másik végén Korda hangját ismeri fel.

– Bocsásd meg a késői zavarást, öreg fiú, de eszembe jutott valami.

Veres kínosan vihog.

– Fél tizenkettőkor! Csudálatos.

– Én már ilyen vagyok. Éjszaka lepnek meg a legjobb ideák. Nono. Mi lenne, ha holnap leadnál a *Szabad Nép*-nek egy rövidke üzemi hírt a blokkolóórákról? Hasznos kezdeményezés, ők is örülnének neki.

„Fene vigye az ideáidat” – gondolja Veres, majd beleásít a kagylóba. – Jó, jó,

leadom. Van még valami?

– Nem elég? – nevet Korda. – Nehogy megfélekedj róla. Holnap. Sürget az idő, öregem.

„Dögölj meg cipőben” – dünnyögi Veres, mikor visszamászik az ágyába. Bekap egy kalmopyrint, vizet kortyol rá, és az orráig húzza a takarót.

Mire Korda visszabújik az ágyba, Olga már elaludt. Csípőjét álmában is a férfihoz nyomja, de az most nem törődik vele. Rajzanak benne a gondolatok. Felül az ágyban, cigarettára gyújt. Pompás ötlet volt ez a bélyegzőóra, kezdetnek nem rossz. Ha Kőműves nem fecsegi el karnisakasztás közben, neki eszébe sem jutott volna. Ilyen pizlicsár dolog. Mindenesetre az embereket csipkedni kezdi a bolha, s máris úgy vakaróznak, hogy öröm nézni. A cigaretta erős füstje kaparja a torkát, kissé szédül tőle.

„A negyvenedik darab ma” – gondolja.

Úgy érzi magát, mint sakkjátékos a végjátszma előtt. Minden figurát gondosan megszemlél, minden eshetőséget végiggondol. Sorra felsorakoztatja a bábokat, egyik oldalon Kőművest, akinek súlyos teste úgy bukkan fel képzeletében, mint a mesék otromba medvéje, a ravasz Majorost, Vinczét, akinek a bizonytalanságában rendíthetetlenül hisz, a másik oldalon pedig Dézsit, akinek iszonyatos hallgatása olykor bronzlovasra emlékezteti, a gyáva Kovácsot, aki a háttérben szeretné megsütögetni a pecsenyéjét, és a többieket, ezen és azon az oldalon, a szürke és érdektelen figurákat, akik a tömegvonzás törvénye szerint cselekednek, és akik mindig csak egyet léphetnek ezen a nagy, groteszk sakktáblán.

Most már büszke magára. Vakmerő játékos, mindig új fordulatokkal tudja meglepni az ellenfelet. Ilyen ember vágyott lenni, és most elérte. A végjátszma feltartóztathatatlanul vezet a matt felé. Megjelenik a leleplező üzemi riport, a minisztérium felfigyel, azután az öntödében valami hiba folytán leáll az egyik kemence ... Egyszerűen nem tudja elképzelni, hogy hiba csússzék ebbe a pontosan kigondolt játszmába. Érzi, hogy egészen áttüzesedik, hevíti a türelmetlenség; szeretné most megnézni az arcát a tükörben, most merülni el a saját vonásaiban, de lusta ismét kikászálódni az ágyból. Elnyomja a cigarettáját az éjjeliszekrény hűvös üveglapján, aztán visszacsúszik a takaró alá. Olga felnyög mellette, gügyög valamit. Korda elmosolyodik, óvatosan megsimogatja az arcát. Néha olyan, mint egy gyerek. Ilyenkor szereti. Egyre gyakrabban fogja el ez az érzés. „Lehetséges, hogy csakugyan szeretem” – tűnődik, de a gondolatait már sehogy sem tudja összeszedni. A figurák felállítását is összezavarja. Egy szempillantás alatt mély álomba zuhan.

*

A május elsejei felvonulásra kedvetlenül megy el Vincze. Reggel még ágyban volt, amikor az asszony behozta az újságot, és kérdő arccal megmutatta neki. Vincze félálomban, bedagadt szemmel futotta át, de azonnal színjőzan lett. Kiugrott az ágyból, és káromkodva, papucsát keresve kiment a fürdőszobába. Meztelen felsőtesttel, pizsamanadrágban üldögélt a kád szélén, és elkeseredésében a száját rágcsálta. Micsoda aljasság, hát ezt is lehet? Visszaemlékezett a kefefrizurás újságíróra, dühében összeszorította az öklét. „Ahol elfogy a levegő” – volt a riport címe, és az újságíró valóban éreztetni tudott valami fojtó levegőtleniséget, amikor a gyárról írt. A riport középpontjában az átépítés kérdése állott. Az újságíró élesen támadta a gyár vezetőit, akik a mérnökök beadványának elsüllyesztésével valamiféle értelmiségellenes légkört igyekeznek megteremtteni, és a munkások öntudatlanabb része be is tévedt az utcájukba. „Hajlandók lennének pusztá osztálygögből valami károsan értelmezett

funkcionáriushatalommal elsüllyeszteni a helyesebb megoldásokat.”

„De hát, ez nem igaz, nem igaz, nem igaz” – mormolta maga elé százszor is Vincze, és a szívét tapogatta. Pánikba esett. Reggelizés közben durván megsértette a feleségét, aki az esernyőjére figyelmeztette, mert esős délelőtt ígérkezett.

A kocsmánál gyülekeznek a felvonulók. Ez amolyan telepí hagyomány. Negyvenötben innen indultak be a városba, és azóta minden évben itt várják –meg a teherautókat. Azok szállítják be őket. Mire Vincze a kocsmához ér, már hosszú sor fellobogózott autó sorakozik. Az első kettő éppen indul, zsúfolva zászlókkal, táblákat lengető emberekkel. A későn érkezők az utolsó két kocsira kapaszkodnak, Vincze is arrafelé siet. Felbög a kocsis motorja, meglódul, őt az utolsó pillanatban húzzák fel.

– No, majdnem lemaradtunk – nevet rá egy foghíjas öreg.

Kevesen vannak az utolsó kocsin, akár sétálgatni is lehetne rajta. De nem tanácsos. A rossz úton úgy ugrál alattuk az autó, hogy két kézzel kell kapaszkodniuk az oldalába.

– Billenő szerkezetes – magyarázza egy fiatalember ha megun bennünket a sofőr, szépen kiborít.

Székfű virít a hajtókáján, kidüllesztett mellel néz körül, mert csupa lány áll mellette. Nevetnek. Az egyik Vinczéhez imbolyog, zöttyen a kocsis, ijedten kapja el a férfi karját.

– Bocsánat – mondja elvörösödve –, az igazgató elvtársnak még nincs zászlója.

Apró selyemzászlót nyom Vincze kezébe. Az mosolyog, megköszöni. Mindketten félszegek, nevetnek rajtuk a többiek.

– Jóféle fehérnép – kacsint a foghíjas öreg, bizalmasan meglökve könyökével az igazgatót.

Vincze nevet, zsebre dugja a zászlócskát. Senkit sem ismer a kocsin, és kissé kényelmetlenül érzi magát. Beszélgetni kellene az emberekkel, érdeklődni róluk, de nem tudja elkezdni. „Vajon mit gondolnak most rólam? – tűnődik, mert a cikket nem bírja kiverni a fejéből. Egy-kettő biztos átfutotta a reggeli lapot.”

A kocsisor elhagyja az Újtelepet, kétoldalt feltűnnek a bolgárkertek, apró parcelláikkal, magános viskóikkal, távolabb előbukkan az országút, mely a város felé vezet. Kicsit fullasztó a meleg, gomolygó felhők tornyosulnak. Zápor ígérkezik.

– Elázunk, mint a kicsapott lovak – jegyzi meg mellette egy szikár, fehér hajú öregember. Sötétkébe öltözött, kezében barna csomagolópapírosba burkolt uzsonnát szorongat.

Vincze emlékszik rá. Az öntödében vitatkoztak egyszer a koksizról. Az öreg akkor hevesen bizonygatta, hogy az import kocsz kúpolókba kell, és nem a konverterekbe. Megörül neki, lelkesen kap a szaván.

– A feleségem rám akarta tukmálni az ernyőt, de nem hoztam el.

– Ilyenben pedig hallgatni kell az asszonyokra – hümmög az öreg olykor csuda jó megsejtéseik vannak.

Az uzsonnáját mutatja. Bosszankodva csóválja a fejét.

– Két napra is sok elemózsia, de mit ellenkezzem vele?

Nevetnek. Vincze kibont egy csomag Tervet.

Füstölnek, előttük már feltűnnek az első házak, húsz perc, és a Ligetnél lesznek.

– Harminc éve minden május elsején ott vagyok – magyarázza az öreg –, harmincegyben, istenuccse, a rendőrlovak is megtapostak. Azok voltak ám a szép idők.

A szekfűs fiatalember ránevet.

– A rendőrlovak miatt?

– Fenéket – mondja az öreg. – Az egész másabb volt, komolyabban vették az emberek... Most elvonulunk egy emelvény előtt, és kész.

Hárman sem tudják meggyőzni, hogy nincs igaza.

– Aztán miért ne volna igazam? Az embernek néha kedve szottyanna elbeszélgetni valamelyik vezetővel. Talán másszak fel a díszemelvényre? Föl se engednének.

Néhányan nevetnek rajta, Vincze elkomorodik. Magára veszi, amit az öreg mond. Lehet, hogy egyenesen neki címezte. Néha ugyan lemegy valamelyik műhelybe, május elsején velük együtt vonul fel – de ez nem elég. Néha összeakadhatna valamelyikkel, aztán kibeszélgethetnék magukat.

Az öreg rápillant, szája sarkából szívja a cigarettát.

– Olvasta a mai újságot? No, az disznó egy cikk. De abban igaza van, hogy keveset vannak velünk. Az igazgató elvtárs is olyan nálunk, mint a ritka vendég.

Vincze hallgat. Mit felelhetne? Hogy nem ezen múlik a dolog? Hát persze, hogy nem ezen múlik. Mégis igaza van az öregnek. Ha jobban megismerik egymást, az egyetértés is nagyobb. Jólesik neki, hogy az öregnek nem tetszik a cikk. Megnyugtítja.

A felvonulás után Gerével találkozik. Gere egy céllövő bódé előtt ácsorog, nézi egy darabig a puskákat, azután ő is befizet.

Hármat lő, egyik se talál.

– Talán vízipuskával, tata – vigyorog mögötte egy bodorított hajú kamasz.

Gere zavartan mosolyog, legyintve jön el a pulttól. Akkor veszi észre Vinczét.

– Nem megy? – kérdezi Vincze.

Gere a fejét csóválja. Leveszi a sapkáját, végigsimítja gyér haját.

– Rég láttalak – mondja Vincze.

Jobbról-balról lökdösik őket, alig tudnak menni a sétányon. Amerre néznek, mindenütt emberek. A zöld gyepen napoznak, esznek, kártyáznak, időnként feltűnik egy-egy mozgó árus fehér köpenye, sört árul vagy szendvicset, szempillantás alatt megrohanják.

Gere nincs beszédes kedvében, szótlánul lépked Vincze mellett. Ő is zavarban van. A cikket nem akarja szóba hozni, hát miről másról beszélhetnének?

– Múltkoriban nálunk járt a lányod – mondja.

Gere bólint.

– Köröztössel?

– Azt nem tudom, valami fiatalemberrel.

– Aha. Ahhoz akar hozzámenni. El akar menni tőlem, be a városba.

Vincze csodálkozik.

– Pedig úgy hallottam, hozzánk készülődik, az üzembe.

– A fiú kiverte a fejéből.

Gere megpillant egy árust, fűgén elsiet. Vincze pillanat alatt elveszti a szeme elől; taszigálják, majd elsodorja a tömeg.

Háta mögött énekelnek, vagy tucatnyian jönnek összefogózza.

Hej, te bunkócska, te drága...

A salakpálya felől gólt harsognak, kézilabdameccs folyik. Valahol, a kiállítási

csarnokok körül hangszóró bömböl:

– Szláv tánc. Előadja ...

– Percet tessék!

Elszabadul egy luftballon, kék hasát csillogtatva egyre följebb szökken. Az emberek forgatják a nyakukat, kiáltoznak.

– No – bukkan fel a háta mögött Gere.

Két üveg sört szerzett.

Kibontják, koccintanak. Húznak az üvegből.

– Keressünk valami nyugodalmasabb helyet.

Leülnek a tó partjára, nézik a csónakázókat.

– Hát így vagyunk – sóhajt Gere –, egyik napon hazajön a lány: hogy ő elmegy. Kérdem: miért? Nem érzi jól magát velem? Nem tudom megérteni. Egyszóval, begyöpösödött vénember vagyok. No, igyunk.

Összeütik az üvegeiket, isznak. Vincze letörli a habot a szájáról.

– Az én fiam is ezt fújja. Bolondok ezek – legyint.

Gere leveszi a pápaszemét, rálehel, dörzsölgeti.

– Nem bolondok. Megzavarták a fejüket. Elolvasnak egy olyan cikket, mint ez a mai, és felháborodottan emlegetik a demokráciát. A hazugságot mindig könnyebb elhinni, mint az igazat. Az a tetszetősebb.

Hallgatnak. Lábuknál csobog a víz, csónak húz el mellettük.

Vincze sóhajt, hanyattdúl a lejtős parton.

– Néha úgy érzem, hogy csapot-papot hagyni kéne, és vissza a gép mellé. Visszavennétek? – néz Gerére.

Az öreg kelletlenül vállat von.

– Jó marós voltál.

Vincze bólogat. Nem először fordul meg a fejében ez a gondolat. Hiába, nem való ő igazgatónak. Csinálja, aki jobban ért hozzá.

Gere erre is csak bólint.

– Az a te bajod, hogy nem hajt belül semmi sem ...

Vincze felkönyököl, a szemébe néz.

– Hát mi hajtson? Ez az újságcikk?

– Adod a sértődöttet – folytatja Gere, és nem néz rá. – Az én helyem a gép mellett van, a tied az igazgatói asztal mögött. Téged odaállítottak, engem meg ide. Hát mi különbség van közöttünk, ha megtesszük a magunkét? Semmi. Csakhogy téged nem kerget a nyugtalanság.

Vincze hallgat. Szeretné megölelni az öreget, de aztán ismét csak a hátára fekszik.

– Fáradt vagyok. A szívem is tönkrement. Nem tudok én már hetykélkedni. Ha ez az átépítés is rosszul végződik, legjobb, ha nyugdíjba vonulok.

– A tóra pecázni, mi? Valami nyugodalmas foglalkozás kéne neked. Bélyeget gyűjteni, vagy virágot szedni.

– Ne gúnyolódj. Nagyon emészt ez a dolog.

Gere maga alá húzza a lábát, törökülésben ül. Szigorúan tekint Vinczére.

– Hát, ha nem szeded össze magad, jobb is, ha nyugdíjba mégy. Tudod, mit tesznek a fronton az ilyen emberrel? ...

Vincze ridegen pillant rá.

– Mit gondolsz rólam?

– Azt, hogy nem a lelkinyugalmunkért léptünk be a pártba. No, maradt még az üvegben?

Ami kevés maradt, lehajtják. Feltápászkodnak, mennek tovább. Gere ismét fejére húzza sapkáját, a bajuszát cibálgatja.

– Az átépítés miatt meg ne nyugtalankodj. Ott leszünk, és kinyitjuk majd a szánkat.

Vincze halványan mosolyog. Nem akarja elvenni Gere kedvét, különben elmondaná neki, hogy nem az aktíva fogja megvitatni az átépítést. A mérnökök váltig elleneztek, a főosztály is beleszólt: ez nem a pártaktíva dolga. Vinczének nem volt energiája vitába szállni velük. A gyárvezetőség dönt majd ebben az ügyben.

*

Már az ünnepre következő héten kiderül, hogy az újságcikk a szokásosnál nagyobb port vert fel. Az egyik minisztériumi értekezleten a miniszterhelyettes megjegyezte, hogy a gépgyárban nincsenek rendben a dolgok.. Az értekezlet résztvevői Vinczére néztek, várták, hogy közbeszól, igyekszik ellenvetést tenni, de az igazgató nem szólalt meg. Ceruzájával az asztalt ütögette, és kiveresedő homlokát törülgette. Aznap este egy régi barátja kereste fel, egy vidéki középüzem igazgatója, és nem titkolta a rosszállását.

– Mi a csodát műveltek ti? – kérdezte, és vékony, keresztül-kasul barázdált arca rosszállóan remegett. – Nálunk állandóan a ti példatokkal hozakodnak elő. „Nem szabad engedni, hogy odáig fajuljanak a dolgok.” A városi pártbizottság meg minden apropó nélkül ellenőrzést tartott, és többször is a lelkünkre kötötték: rugalmasabban, elvtársak, csak semmi hatalmaskodás.

Vincze igyekezett megmagyarázni neki, hogy alaptalan rágalmozás áldozata, de nem tudta megnyugtani. Amikor neki is elmondta, hogy a lemondásra gondol, barátja gyorsan közbevágtott.

– Te tudod. Volt idő, amikor megálltad a helyedet, de úgy látom, nem tudsz átkapcsolni.

„De hát én nem is akarok átkapcsolni – gondolta Vincze. – Mire kapcsoljak át?”

Keserű szájjal váltak el. Vincze egész éjszaka nem aludt, nitromint szedett, meg még valamit, de csaknem még rosszabbul lett. Nem is annyira a cikk fájt neki, amely rosszindulatú bürokratának, az új elfojtójának ábrázolta, hanem az, hogy ezt mérlegelés nélkül elfogadják róla. Lám, ez a régi barát is keményen elítéli. Nyíltan a szemébe vágja: jobban tenné, ha csakugyan benyújtaná a lemondását.

Különös dolog. Egyre biztosabban tudta, hogy a Majoros-féle terv helyes. Egy pillanatig sem volt előtte kétséges, hogy minden támadás végső soron az ellen irányul. Végül már Noszlopiba vetette minden reményét, de a főosztályvezető kereken megmondta neki.

– Ez a gyár saját ügye. Helytelen lenne, ha beleavatkoznánk.

Az üzemben azonban semmi említésre méltó nem történik. A második árvízi műszak is sikerrel végződött, május tizedikén pedig jelentik, hogy a második negyedévi tervet előreláthatóan előbb fogják teljesíteni, méghozzá túlórázások és hajrá nélkül. Vincze még ennek sem tud örülni. A csendet viharelőttinek érzi, bár ha utánagondol, maga –sem tudja megokolni rossz érzését. Mégis, amikor a hét második felében Kovács mérnök értesíti, hogy az öntödében a kettes kemence, nyilván műszaki hiba

miatt, leállt, nem lepődik meg. Valami ilyesmire számított. A baj nem jár egyedül. Később részletesen is beszámolnak neki a történekről.

Péntek volt, a kettes kúpólónál dolgozó Gulyásék az első három csapolást fennakadás nélkül végezték el. Úgy indult ez a műszak is, mint a többi. Tizenkét óra körül azonban eldugult a salaklevezető, azonnal abba kellett hagyniuk a fűtést, nehogy súlyos baleset történjék. Gulyás teljesen értetlenül magyarázta a többieknek:

– Tegnap tisztítottuk meg. Esküszöm, hogy kutyabaja nem volt.

A fél műhely köréje sereglett, az emberek köpködtek és káromkodtak. Majoros biztos volt benne, hogy Gulyás valami hanyagságot követett el. Régről ismerte, jó munkás, de könnyelmű. Alig tudta türtőztetni magát, hogy fel ne pofozza.

– Ezen bukunk meg – magyarázta a többieknek.

– Hát, a kurva istenit! – tajtékzott Gulyás. – Mondom, hogy semmi hibája nem volt.

– Biztos ebben? – kérdezte tőle Kovács.

Gulyás esküdözött, fogadkozott, szitkozódott, de sem Kovács, sem a többiek nem hittek neki.

– Lehet, hogy a gázvezetékekkel van baj – jegyezte meg Sipőcz, aki az adagolást végezte, és félrevonulva állt tőlük.

Nem sajnálták a fáradságot, utánanéztek. A gázvezeték kifogástalanul működött. Kovács zsebre dugott kézzel álldogált a kemence előtt, idegesen himbálta magát.

– Semmi kétség – mondta –, a kemencével van baj. Ezzel egy darabig nem lehet dolgozni.

Majoros izzadt, mint a ló, alig tudott épkézláb szavakat kinyomni magából.

– Két-három nap múlva – a fene egye meg!... miért ne lehetne? ...

Kovács hidegen ránézett, levette a szemüvegét. Vonaglott az arca, és hirtelen vékony hangon rikácsolni kezdett.

– Balesetet akarnak? Örüljenek, hogy nem röpült a levegőbe az egész műhely!

– Nyugi – szólt közbe valaki. – Rögtön abbahagytuk a tüzelést.

– Vegyék tudomásul, hogy leállítatom a kemencét! – hadonászott a mérnök, majd némileg lecsillapulva és kifulladásra csendesesen hozzátette: – Nem akarok börtönbe kerülni a maguk rögeszméje miatt.

Ezt Kőművesnek mondta, azután elment.

– Így történt.

Kőműves a borostát vakargatja az állán, amikor Vincze befejezi.

– Holnapra az egész világ tudja – mormolja elkeseredetten. – Megbabonáztak minket, vagy mi a szösz?

Vincze hallgat. Az ablak kitérve, melegen ömlik be rajta a napfény. Az udvaron teherautó zörömböl, ládákat raknak rá. Vincze visszajön az ablaktól, petyhüdt arccal fordul Kőműves felé.

– Majorosék tervét nem lehet megvalósítani – mondja.

– Le kell állítanunk az egész műhelyt.

Kőműves ellenkezni próbál, de most az egyszer Vincze megingathatatlan.

– Nem fogom tartani a hátamat!

Erre Kőműves nem tud válaszolni. Vinczének az utóbbi időben mindenhol meggyűlt a baja. A minisztériumban Kordáékat támogatják, akiknek kapóra jött ez az üzemzavar. Nyilván kihasználják majd ... Még egy ilyen üzemzavar – könnyen előfordulhat és akkor Vinczének is, neki is befellegzett.

Őbenne sincs meg a szokott biztonság, már nem tudja olyan erősen támogatni Majorosékat, mint régebben.

*

Az értekezlet nemrég ért véget az igazgató dolgozószobájában. Senki sem

menthette ki magát; a műhelyfőnökök, a mesterek, a főmérnök, a főmechanikus, az üzemi pártszervezetek titkárai, a szakszervezeti vezetők zsúfolásig megtöltötték a szűk szobát. Hangosan beszélgetve özönlenek ki a folyosóra, a lépcsőn lefelé haladva is vitatkoznak. Kordának gratulál valaki, ő azonban alaposan szemügyre veszi, és szemöldökét ráncolja.

– Nem értem magát – mondja. – Úgy tesz, mintha túl lennénk a nehezén. Ha elkészültünk a munkával, gratulálhat.

Majoros utoljára marad, szeretne négyszemközt beszélni Vinczével. Alaposan megmondani neki a véleményét. Majoros úgy érzi, hogy aljasul becsapták. Vincze, Kőműves és a gyárvezetőség nagyobbik része egy hete még az ő álláspontját pártfogolta. Most meg egyszerre valamennyien megfordultak, akár a szélkakas. Csak ketten szavaztak Kordáék terve ellen, Sorbán meg ő. Kőműves tartózkodott.

Vincze azonban nem akar beszélni Majorossal, lelkiismeretfurdalása van. Az értekezleten Majoros sorjában előadta indokaikat, bejelentette, hogy a műhelybeliek vállalták a hatvan-százalékos kapacitást, de nem, nem változtatható elhatározásán. Egyszer talán majd Majoros is megérti, hogy nem tehetett másként. Elfoglaltságára hivatkozik, arra, hogy sürgősen a városba kell mennie és elsiet.

Majoros cigarettára gyújt, egyedül megy le a lépcsőn. A cigaretta nem ízlik, megdohosodik tőle a szája. Elhajítja és kiköp. Úgy érzi magát, mint akit alaposan fejbe vertek, mint akinek minden reménye odaveszett. Hogy áll majd az emberek elé? Hogyan közli velük a határozatot? De hát, ő a bolond, hogy bízott ezekben ... Gondolhatta volna, hogy a vezetőség nem fordul szembe a főmérnökkel.

A kapunál, a portásfülke előtt ketten várják. Wagenzommer és az öreg Hegyes. Órák hosszat álldogáltak itt. Már mindenről tudnak. Sorbánt kifelé jövet megállították, ő röviden elmondta nekik az értekezlet eredményét.

Majoros elmegy mellettük, néhány lépés után megáll. Nem fordul feléjük. A másik kettő csak a hátát, meggörnyedt vállát látja.

Lassan odamennek hozzá, közrefogják. Hallgatagon indulnak a telep felé.

– Mozijegyet vettem az asszonynak – mondja csendesen Wagenzommer –, de nem megyek el vele.

– Ne bomolj – tekint rá Majoros. – Annak semmi köze ehhez. Eredj csak.

Hegyes bácsi homlokába húzza sapkáját, rövid léptekkel üget mellettük.

– A héten vizsgázik a fiam. Tudjátok, a továbbképzőn ...

De bármiről beszélnek is, nem tudják lenyelni a vereséget. Fáj nekik. Milyen könnyen eldobták őket! Már sötétedik, a telep felől felvillannak az első fények.

Hátuk mögött felbőg a sziréna, indul az esti műszak.

MÁSODIK RÉSZ

1. FEJEZET

Június közepén beköszönt az igazi nyár. Reggelente hamuszürke felhők úsznak elő, egyre nőnek, terebélyesednek, elfoglalják a fél eget, de a nyugatról kerekedő lomha szél egy-kettőre szétkergeti őket, s déltájban már tenyérnyi felhőt sem találni odafönn, csak a nap tűz, forró sugaraival öklömnyi foltokat égetve a ritkásan vetett kukorica vastagodó szárán meg a káposzta húsos levelein, és sárgás gyommá változtatja a nagyrét tavasszal még bodros, zöld pázsitját. A fák kókadtan hajtják le lombjukat, a telep fuldokol a portengerben, a napsugarak végigperzselik a házak horpadt, bádoggal, vékony palával fedett tetejét; némelyik tetőt nyaranta gyékénnyel, gyeptéglával borítják be, a nap azonban ezeken is áttör, és tikkasztó hőséget áraszt a szűk szobákban. A vakító napfényben halvány csillogással rezegnek az út mögötti hatalmas földek, és meg-megvillan egy ablak, mely úgy fénylik, mint izzadságcsepp az ember arcán.

Rozi a ház előtt üldögél. Azon az oldalon a tető valamicske árnyékot vet. Rozi előtt gyerekkocsi, azt himbálgatja, a kocsi öreg és ócska, fogantyúja régesrég eltörött, ügyes kezek húzták össze dróttal. A kocsiban bágyadtan szendereg a csecsemő, szemét, ha olykor kinyitja, csudálkozva mereszi a verőfényes világba, kíváncsi tekintetével felszippantva a kocsi fölébe boruló kasát, az eresz szegletét, anyja jól ismert arcát. Azután ismét lehunyja pilláját, homlokát ráncolja, mintha jól emlékezetébe akarná vésni, amit lát. Rozi fehér muszlinkendőt lobogtat fölötte, szaporán hessegeti a csecsemő arca elől a bágyadtan zümmögő legyeket. Gondolatai messze járnak.

Két hete engedték ki a kórházból, ahol tüdőgyulladással feküdt. A szülés óta másodszor kellett befeküdnie, legyengült szervezetét mindenféle betegség megtámadta. És egy fillér keresete sem volt, Majoros segítette ki kétezer forinttal, amit isten tudja, mikor és hogyan fog megadni. Talán majd futja a keresetéből, mert néhány napja felvették a gyárba, azt is Majoros intézte el. Jövő héten már munkába áll, a forgácsolóba kerül segédmunkásnak. Nehéz munkája lesz, összeszedni az alattomos, sebző forgácsot, amit szüntelenül ontanak magukból a gépek, és kiskocsin a hulladék közé szállítani. De Rozi már erősnek érzi magát, és jó, nagyon jó, hogy hosszú idő után ismét emberek közé kerül, társai lesznek, esetleg barátokra is szert tesz. Talán mindent előlről kezdhet... Tusák emléke már csak ritkán fordul meg a fejében. Tusák azonban nyomtalanul eltűnt a telepről. Azt beszélik: vidékre vette az útját, üzemről üzemre jár, sehol sem tud megmelegedni.

A műút felől Szviderka és a kis Plavec közzeledik. Messziről látni, hogy hevesen vitatkoznak egymással. Szviderka magasra tartja vörös üstökét, sűrűn törülgeti homlokáról a verejtéket. Mellette elkeseredetten ágál, magyaráz a kis Plavecz. Körbefutja, a másik oldalára lendül, akár egy bakkecske.

Amikor Rozihoz érnek, köszönnek, kimerültén megállnak. Talán elbeszélgetnek egy szusszantásnyit.

– Jó érzés újra itthon lenni, mi? – vigyorog Rozira Szviderka, miközben óvatosan nadrágjába törüli izzadt tenyerét. – A kis kölyök is boldog ám! Látszik rajta. Nocsak, kis legény.

A kocsi fölé hajol, ügyetlenül csücsörített szájjal gügyög, majd elbégeti magát, mire a gyerek behunyja szemét. Rozi nevet, szólítgatja. Jólesik neki, hogy megállnak, beszélgetnek vele.

– Jövő héttől már én is bejárok dolgozni – újságolja.

Plaveczen merev nyakkal biccent, grimaszt vág, mitől pisze, mozgékony orra még inkább fölfelé kunkorodik. Egy kanál vízben meg tudná fojtani Rozit. Szegény Tusák Pistát is miatta szégyenítették meg, üldözték el. „Boszorkány ez – fortyog magában. – Égetni való boszorkány.” De szeme rajta marad a lány sima, fehér nyakán.

Szviderka zavarban van. A csecsemő megvető viselkedésére nem számított. Még egy bégetéssel próbálkozik, de a sikertelenség láttán csak a fejét vakargatja.

– Hm ... vagány kis kölyök ...

Barátságosan a lányra mosolyog, hallgat. Valami szépet kellene mondania a gyerekről, de az égvilágon semmi sem jut az eszébe.

– Szóval, bekerülsz – hümmög, hogy másra fordítsa a szót. – Derék ...

Kissé leereszkedően viselkedik, ettől is zavarba jön. Az ördögbe is, minek sózták ezt a nőt a nyakába! Két nappal ezelőtt ugyanis megszólította Wagenzommer, és elmondta, hogy Rozi az üzembe kerül. Majoros elmagyarázta Wagenzommernak a lány körülményeit, arra kérte, hogy foglalkozzanak vele, viseljék gondját. Mint DISZ alapszervi titkár, Wagenzommerre hárult volna ez a feladat, de ő hosszas tépelődés után úgy döntött: Szviderkára bízta.

– Nézd, én nagyon szívesen foglalkoznék vele – magyarázta Szviderkának, miközben átkozottul nevetségesnek érezte magát... – De ... hogy mondjam, mégiscsak lány...

Szviderka árva kukkot nem értett Wagenzommer szavaiból, azt sem értette, mitől van olyan nagy kínban, ezért közömbös arccal ráhagyta, hogy csakugyan lány.

– Na mármost, mi következik ebből? – csúrte, csavarta Wagenzommer.

– Ugyan mi? Nőgyűlölő lettél?

Wagenzommer vigyorgott. Vagányosan köpött egyet, majd férfiasán bevallotta:

– Nem engedi az asszony, pajtás. Hallani sem akar róla. Attól fél, hogy ez a fruska elcsavarja a fejemet.

Szviderka röhögött. Megvolt a véleménye a titkár otthoni szerepléséről. Kedve szottyant a plafonig ugratni Wagenzommert, de aztán megsajnálta. Hivatalos ábrázattal közölte, hogy a szárnyai alá veszi Rozit.

– Igazi szervező titkár vagy – mondta meghatottan Wagenzommer, és megkínálta egy cigarettával, majd rövid habozás után még a zsebébe is belenyomott egyet.

Megérdemli a kis vörös, nagy követ hengerített le róla!

Szviderka most azonban átkozza Wagenzommert meg azt a hülye szívét. Semmi érzéke nincs a nőkhöz, azt sem tudja, miként kezdje az istápolást. Mert Wagenzommer dünnyögött valamit Rozi fejlettségéről is. Szviderkát ez akkor kevésbé érdekelte, Tusák járt az eszébe. Tusákot bizony elszalasztották, és ebben önmagát is hibásnak érezte. Rozival ennek nem szabad előfordulnia.

– Meglátogatlak majd – mondja búcsúzóul a lánynak. – Elbeszélgetünk erről-arról...

Rozi mosolyog, szívesen látja. Egész nap egyedül üldögél otthon.

– Te is bevásároltál! – köp ki Plaveczen, mikor már tisztos távolba értek.

Szviderka a homlokát ráncolja.

– Derék lánynak látszik.

– Hajjaj, de még mennyire! – dühösködik Plaveczen. – Ötven kilométerről szél ellen érezni rajta, miféle... Kérdezd csak meg másoktól.

– Az emberek szája olyan, mint a kacsá ülepe – feleli méltósággal Szviderka. –

Tücsköt-bogarat összehordanak. Na és ha olyan volt? No, mi van akkor? Nem bízol a fejlődésben?

A kis Plavec nem hajlandó elvi vitába bocsátkozni. Csak magában dünnyög, hogy megette a fene azt a fejlődést, amire Rozi a bizonyíték. No de rájön majd Szviderka is, milyen madárkát fogott.

Később elválnak. Már délutánba hajlik az idő, Szviderka hazafelé indulna, mikor eszébe jut valami. Hegyesék portája felé irányítja lépteit. Feri régről ismeri Rozit.

Hegyeséknél azonban meglepetés éri. A ház ajtaja, ablaka tárva-nyitva, odabent azonban teremtett lelket sem találni. Tanácstalanul téblábol a ház előtt, mikor a tetőről leereszkedik egy láb, és az orra előtt kalimpál. Szviderka káromkodik, kihátrál a sikátor közepére. Hegyes Feri üldögél a tetőn, lábát lógatja és vigyorog.

– Mi szél hozott, fiú?

– Ejtőernyősnek készülsz?

Feri nevet, barnára sült arcából kivillannak fogai. A galambdúcokra mutat. Neki vannak a legszebb galambjai az egész telepen.

– Te sem hibbansz már meg – morog Szviderka, aki szívből utálja a galambokat, mióta lepötyözték a kalapját. – No, mássz csak le, madarász, Beszédem van veled.

– Arról van szó – mondja azután odabent a ládára telepedve hogy rám bízták Rozit.

Feri füttyent egyet, sietve megvakarja az orrát. Szviderka elégedett a hatással.

– Mit tudsz róla? – kérdezi.

– Nem sokat. Tusák Pista habarodott utána, a gyerek is tőle van. A többit már te is tudod ... A lány nem ment hozzá, Tusáknak pedig nem volt maradása. Amolyan kis kurva volt a Rozi... Hogy azóta megváltozott-e? ...

Öt perc múlva már másról beszélnek. Az öreg Hegyes nyugdíjba akar menni.

– Nagyon letörte az átépítés – magyarázza Feri. – Annyit dolgoztak azon a terven. Az öregnek az volt a mindene, szívét-lelkét beleadta. És így kibabrálni velük! ...

Szviderka mélyen hallgat. Nem szeret az átépítésről beszélni. Nagy csalódást okozott neki Kőműves. Olyan embernek ismerte, aki sohasem hátrál meg ...

– Én megmondtam volna a szemükbe – pillant rá Feri –, valami bűzlik a dologban. Nemhiába hajtogatja Majoros, hogy zsíros fogás volt ez a főmérnöknek meg a pereputtyának.

Ömlik belőle a panasz. Sehogyan sem tud lelket verni apjába. Most már minek dolgozzon? – kérdezgeti folyton az öreg. Olyan mindegy, hogy egy évvel előbb vagy később hagyja abba.

– Ha nem akar dolgozni – mondja Szviderka –, nem szabad erőltetni.

Feri ingerülten leinti.

– Csodákat nem akar! Úgy szereti a munkáját, mint gyerek a hancúrozást. Most legénykedik, hogy így, úgy, amúgy, jár majd pecázgatni, de két hét múlva a szíve hasad meg. Érted is te, mit jelent egy ilyen öregnek a munkai A biztonságot, komám, azt, hogy még neki is van ám értéke meg becsülete ...

Szviderka hallgat, nem tudja, mit feleljen. Hogy miért alakult így az átépítés, maga sem érti. „Nem – gondolja –, teljességgel érthetetlen.”

Majoros sufnija sarkig kitarva. A lécekből összetákoltt ajtót meg-megnyekergeti a délutánra feltámadó könnyű szél. Bent, a pajtában azonban megreked a meleg levegő, a kátránytető meg éppenséggel átsüti az egész pajtát. Majoros széles arca izzadságban fürdik, haja csapzottan lóg a homlokába. Félmeztelenre vetkőzve kalapálja a sarokvasakat. Amióta muszáj-szabadságra küldte őt is az üzem, a ház körüli javításokat végzi. Újra vasalja az ablakot, kicseréli az ajtókilincset. A szomszédét is megcsinálja, mert kifogyóban van keze alól a munka. Összeszorított szájjal, bőszen kalapálja a vasakat, időnként egy-egy pillantást vet a sarokban meghúzódó öreg Hegyesre, de nem szólítja meg. Hegyes is hallgatós kedvében van. A legyeket csapkodja a falról, szemlátomást igen jól elszórakozik. Majoros éppen emiatt dühödik meg. Szereti, ha kalapálgatás közben bevetődik valaki, aztán mindenről beszél. A munka is könnyebben megy, meg aztán Majoros a lelke mélyén igen kíváncsi természetű, érdeklí, ami körülötte történik.

Elkészül a vaspánttal, fogja a kézfúrót. Aztán meggondolja magát, bágyadtan letelepedik az öreg mellé.

– Cigaretaszünet.

De Hegyes elutasítja, nincs kedve a füstöléshez. Rossz az, ilyen hőségben. Majoros rágyújt, hanyatt dől a falnak, egy bádoglappal legyezgeti magát. Az öreg összezsugorított szemmel figyel, majd lecsap. Két legyet fogott, mutatja Majorosnak. Majoros rosszkedvűen szusszant, hatalmas, szőrrel borított mellkasát csapkodja.

– Elrohad az ember ettől. A fészkes fene ebbe a semmittevésbe!

Az öreg szórakozottan biccent, a szeme előtt kacsázó legyet figyeli.

– Hát ez a dög meleg is...

A légy után kap, de az kicsúszik a markából, riadt zümmögéssel menekül a pajta másik sarkába. Az öreg bosszúsan morog. Majoros teleszívja magát levegővel, majd szokása szerint egyetlen puffanással kilöki.

– Ilyen még a világtörténelemben nem volt – pislant Hegyesre. – Egyszerűen szabadságra küldik az embert.

Borzasztóan szeretné beszélgetésre csábítani az öreget.

– Dehogynem – dünnyögi Hegyes, már egy másik légyre vadászva. – Egyszer engem szabadságra küldtek, fiam, aztán egyfolytában három évig szabadságon voltam.

Majoros elröhögi magát, de inkább csak vinnyog. A nevetéshez is lusta.

– No, azelőtt... De hát ez? Ez cirkusz. Ingyencirkusz. Öntödei átépítés, jó, hogy nem csukják be az egész gyárat. És hogy hozzuk be a pénzt meg az elmaradást?

Hegyes bácsi a vállát vonogatja.

– Arra magam is kíváncsi vagyok.

Majoros felül, kihajítja a pajtából a cigarettát.

– Hát nekem csak nem fér a fejembe.

– Mi nem fér a fejedbe – néz rá Hegyes és legyint. – Ez már csak világos dolog. Befogták a szánkat, lefogták a kezünket, aztán próbálj valamit csinálni.

Majoros kapva kap a szaván.

– Egy kézlegyintéssel elintéztek minket. Hónapokig veszkölödtünk azzal a rühös tervvel...

Elhallgat, visszadül a falnak. Annyit beszéltek már erről, annyit panaszkodtak egymás közt, hogy a könyökükön jön ki. Csakhogy a keserű pilulát nehéz ám lenyelni. Hátát böki a szálkás fal, előrehajol, rosszkedvűen morog.

– De hát, úgy kell nekünk, marháknak. Minek kell segítenünk ...

Az öreg semmit sem szól. Majoros sokáig nézi.

– És maga, Józsi bácsi? Maga végleg elhatározta?

– El – bólint Hegyes határozottan.

Majoros hallgat. Senkinek sem lehet beleszólni a dolgába, de neki mégsem tetszik az öreg makacskodása. Semmi oka sincs, hogy nyugdíjba menjen, bírja még a munkát, szükség is van rá ... Bár, a fene tudja ... Talán igaza van.

– Csak meg ne bánja később.

– Sose félts – mondja az öreg rátartian. – Pecázni fogok, meg naphosszat olvasgatok. Annyi könyvet fogok kiolvasni, mint eddig hatvan évig.

Majoros elneveti magát, de nem szól. Úgy siránkozik majd az öreg két hónap múlva, hogy hallgatni is szívszakadás. De hát, minek is beszélné le róla. Nem is csoda, hogy elment a kedve mindentől.

Valaki bejön a pajtába. Zsuzsa.

– Maguk mit csinálnak itt? – kérdi gyanakodva.

Kosár himbálózik a karján, vásárlásból jön.

– Hevernek, mint a naplopók?

– Hát hogy hevernénk másképp? – dűnnyög Majoros.

Az asszony legyint. Kosarában kutat. Kihúz egy üveget, mogorván odanyújtja.

– No, ígyák meg, pult alól szereztem.

Egy üveg Családi. Majorosnak felcsillan a szeme, Hegyes is nyomban befejezi a légyvadászatot.

– Remek asszonyka – mormolja.

– Remek asszonyka, remek asszonyka! – pöröl Zsuzsa.

– Én kiteszem a lelkem. Ilyen hassal naphosszat robotolok, maguk meg bezzeg egy gyufaszálat sem tesznek keresztbe.

– Ki kell nyitni azt a sört – tűnődik Majoros, s egy csöpp kedve sincs fölkelni. – Nem nyitnád ki, kincsem?

– Hevernek, mint a grófok – fortyog Zsuzsa, de azért kinyitja a palackot. – Engem akár meg se kínáljanak.

– Akkor mi sem iszunk – jelenti ki Majoros.

– Akkor mi sem – biccent az öreg is.

Zsuzsa megenyhül, férjére pillant.

– Csak a maguk kedvéért.

Bádogpoharat talál a szerszámos ládán, először ő iszik. Aztán az öregnek tölt.

Lassacskán megisszák az egész üveggel.

– Mi újság van odakint? – érdeklődik Majoros.

– Semmi. Ugyan, mi lenne? Az összes asszony a gyárat szidja. Az a sok marha ember most naphosszat a nyakukon lóg.

Ők ketten összenevetnek.

– Ex! – kiáltja Majoros, mert tetszik neki a dolog.

– A végén még deputációba mennek Vinczéhez.

Az asszony nehézkesen felül a ládára, barna lábait lógázza.

– Azt is beszélnek, Erdeiné mesélte, a Vincze titkárnöje, hogy a mérnökök hajba kaptak. Az újságok csak a főmérnök nevét írták ki, mintha egyedül az övé lenne a terv.

– Marakodnak a koncon – kacsint Majoros. – Aztán?

– A hét végén a híradófilmesek is kijönnek. Felveszik az átépítést.

– Ennek örül Vincze. Megint benne lesz a híradóban.

Az asszony legyezgetni kezdi magát, közömbös arcot vág, de halkabbra fogja.

– A Rozinak meg új udvarlója akadt.

– Nofene. Most jött ki a kórházból.

Zsuzsa nevet.

– Aztán tudják, kicsoda? – biggyeszti a száját. – Szviderka, az a kis vörös.

Majoros elkomolyodik, megtörli a száját.

– Azt csak ne bántsák. Nagyon rendes gyerek. Rozinak már éppen kell egy rendes ember is.

Az asszony a vállát vonogatja. Neki beszélhetnek akármit, az a Rozi mégiscsak egy kis kurva. Erről más valami is eszébe jut.

– A te híres Rozid mikor fizeti már vissza a tartozását?

Majoros dühbe gurul.

– Hallgass!

Zsuzsa óvatosan lecsúszik a ládáról, vérig van sértve. Fogait kivicsorítva, gúnyosan mosolyog.

– Hát csak heverésszenek tovább, én nem zavarok.

Hátat fordít nekik, feltartott fejjel megy ki a pajtából. Ők ketten egymásra néznek, jókedvűen csillog a szemük.

– Ilyenek ezek mind – csóválja a fejét az öreg cserfes népség. Én mondom, ezek még a kommunizmusban is mindig egymáson köszörülnek majd a nyelvüket.

Később eljön Majorostól, lassan kocog, nincs még kedve hazamenni. Bemegy egy korsó sörre a kocsmába, de a sör kifogyott. Felhajt valami pincs-pancs bort, eltereferél két snapszlizó nyugdíjossal.

– Nemsokára magam is közétek ülök – mondja. – De akkor ám csak ulti járja majd.

Fűnek-fának elmeséli, hogy ő bizony nem bolond, őt senki sem vezetheti az orránál fogva, mert ha egyszer nem hallgatnak a szavára, akkor búcsút int a kapufélfának – úgy otthagyja őket, mint Szent Pál az oláhokat. De amikor már órák óta csatangol, elnézve a horgászokat a tó közepén ringó csónakban meg a két akác között focizó gyerekeket, kezdi rosszul érezni magát.

– Nekem ugyan könnyöröghetnek – mondogatja a Gulyás-gyerekeknek, aki a két kabát-kupac között, a kapuban áll –, engem már kötéllel sem tarthatnak vissza.

A fiú bólogat. Pelyhedző kamasz, fejjel magasabb az öregnél. Öntőnek készül, az apja is az. Amikor az ellenfél támadásba lendül, bocsánatkérően dűnnyög valamit az öregnek, és a labdát figyeli. Egyik vetődését Hegyes is megcsudálja. Van érzéke a kölyöknek a védekezéshez.

Azután, ha elmúlik a veszély, ismét az öregre figyel. De annak már elment a kedve a panaszkodástól. Nehéz a lelke. Még csak egy hete, hogy nem dolgozik, a kényszer-szabadság miatt, és lám, már nem tud mihez kezdeni. Hát hogy tölti majd el a hónapokat, az éveket? ... Makkegészséges, és nyolcvan évig akar élni.

A gyár felől már szállingóznak haza az emberek. Vége a műszaknak. Néhányan

megállnak, a focizókat nézik, mások odakiáltanak az öregnek.

– Hé, öntők, lazáltok?

– Rá se bagóznak már a szegényemberre...

– Fölvitte az isten a dolgukat. Egész nap a hasukat süttetik.

Az öreg dühösen hunyorog, eszi a méreg.

– Az apátokat!... – sziszegi.

Öklét rázza feléjük.

Feri, a fia jön Gerével. Gere vállán szíj lóg, arra akasztja kopott táskáját. Olyan, mint egy postás. Csillog a szemüvege, ő sem állja meg csipkelődés nélkül.

– Vincze aggódik miattatok. Eltunyultok.

Hegyes kiköp.

– Ördög vigye a pereputtyával...

Gere rámosolyog, izzadó homlokát dörgöli.

– Micsoda bakkecskék – fordul Ferihez. – Akármelyikkel találkozik az ember, mind Vinczét szidja. Hát mire jó ez?

Hegyes ezt is ugratásnak véli, mind jobban indulatba jön.

– Nagy a szátok! Ma velünk esik meg, holnap veletek. Ezek ott fönt már le se csinálnak bennünket, olyan magasan hordják még az ülepüket is.

– Még agyoncsapják a főnökséget – vigyorog Feri.

– Taknyos – háborodik fel az apja. – Töröld meg az orrod.

Gere belekarol, magával húzza.

– Gyere már, ne légy ilyen méregzsák. Ordítózással úgysem mégy semmire.

Hegyes bácsi sértődötten elhallgat, a vállát vonogatja. Olyan durcás arcot vág, mint egy gyerek, és Ferinek nevetnékje támad, ha rápillant. Aztán mégis csak az öreg Hegyes bírja legkevésbé a hallgatást.

– No hiszen, bottal üthetik majd a nyomomat. Úgy otthagynom a gyárat, mint a forgószél.

– Frászkarika – mondja Gere, egyre csak izzadó homlokát törülgetve. – Nem is állnék veled szóba.

– Hát, akkor nem állsz.

Gere elmosolyodik, bajuszán megcsillan egy csepp verejték.

– Nem olyan mindegy az neked.

Hegyes bácsi csak a foga közt mormol valamit.

Már a házak között járnak, nemsokára elválnak. Gere kezét nyújt Hegyesnek, miközben ráhunyorít.

– Ha lecsillapodol, beszélgetünk. De bizisten rád se nézek, ha bolondságot csinálsz.

– Hát aztán? ... – dörmögi Hegyes, amikor Gere már elment.

Kihúzza magát, nem akar ingatagnak látszani a fia előtt. Feri bölcsen hallgat. Ilyenkor nem szabad tréfálkozni az öreggel, ilyenkor olyan, mint a megveszekedett ördög.

– Csák tudnám, mitől van ilyen jó kedve? – int fejével Gere után az öreg.

Feri hallgat. Aztán csendesen azt mondja.

– Biztosan attól, hogy elhagyta a lánya.

Hegyes bácsi elhallgat. Hirtelen elszégyelli magát. Mindenkit a maga panaszával nyaggat, mintha másnak egyéb baja sem lenne. „Bolond vagy, vén bolond vagy – dűnnyögi magában. – Neked se jön már meg az eszed.” Nagyon röstelli magát, különösen a gyerek előtt.

– Te meg mit jártatod a szád? – förmed rá. – Talán már mukkannom se szabad?

*

Gere Körösztösbe botlik a ház előtt. A fiú zsebre dugott kézzel őgyeleg, a karikázó gyerekeket nézi. Az utcán por száll, az egyik ház előtt kannából locsolják a földet.

– Engem keresel? – kérdezi Gere. – No, gyere be.

Körösztös az asztal mellé ül, szétterpesztett ujjait a térítőre nyomja. Egy fél pillantást vet az öregre, aki egyelőre rá sem hederít. A zöldre pingált ládába teszi táskáját, aztán köhécselve az ablakhoz megy, kinyitja. Nem sokat ér a szellőztetés, több por jön be, mint levegő.

Körösztös kioldja nyakkendőjét, mereven nézi az öreget.

– Gizi miatt jöttél? – kérdezi az öreg.

Nem ül le, az ablakszárnynak dőlve figyeli a fiút.

– Igen – Körösztös zavarba jön, elvörösödik. – Azt szeretném csak mondani, hogy... eljegyeztük magunkat ... Egy hónap múlva pedig megesküszünk.

Gyorsan fölemeli a kezét, ujján gyűrű csillog.

– Utólag kérnénk a beleegyezését.

Gere hallgat. Leveszi a szemüvegét, göcsörtös nagyujjával megdörzsöli a szemét. Fáradtan néz maga elé.

– Nem, fiam, erre én nem vagyok kapható. Gizit elengedtem, semminek nem vagyok az elrontója. De olyat nem teszek, amit nem hiszek.

Körösztös beharapja a száját, elsápad. Megalázva érzi magát, a lelke mélyéig megsértve. Magától sohasem jött volna el, csak Gizire volt tekintettel. Előre sejtette, hogy az öreg gorombáskodik majd. Összeszorított fogai közül szűri a szót.

– Miért teszi ezt velünk? Mit tart rólam? Hát gazember vagyok én?

– Én semmit sem gondolok. Azt tudom, hogy nem illetek össze. Ha beleegyeznék a dologba, Gizi megnyugodna. Így gondolkozni fog ... Mert mi eddig mindenben megértettük egymást.

Körösztös haja tövéig elpirul, szeme elsötétül a haragtól. „Vén kókler – gondolja. – Hogy megjátssza magát! S hogy gyűlöl engem.”

– Látja, ezért nem jött el Gizi – mondja aztán nyugodtan az öregnek. – Félt a kellemetlen jelenettől.

Nemsokára elmegy.

Gere leereszkedik az asztal mellé, tenyerébe hajtja arcát. Orráról lecsúszik pápaszeme, s koppanva az asztalra esik. Nem emeli fel. Úgy érzi magát, mint akit megloptak. Gizi két hete költözött el hazulról, egyszerűen csak összepakolt és elment. Egy szavuk sem volt egymáshoz, éppen csak elbúcsúztak. Gere nem is próbálta visszatartani. „Okos lány – hajtogatta magában görcsösen. – Belátja majd, hogy tévedett.” Csak azt sajnálja, hogy nem tudja megóvni egy nagy csalódástól. Nem akarta ő tartogatni, magánál tudni a lányt, dehogy akarta, hiszen maga is számtalanszor elgondolta és elmondta: „mikor férjhez megy a lányom..Az életét is lassanként úgy

rendezte be, hogy idővel egyedül marad. Ez a természet rendje, ebbe bele kell nyugodni. Csak éppen a férjen akadt meg. Még hogy Köröszös? Nem tartotta rendes embernek. Korábban sokat vitatkozott vele, zavaros fejű, gyűlölködő fiúnak ismerte. Hogyan is illenének össze Gizivel? Más a természetük, más szemmel nézik a világot, és egyikük sem tudná annyira befolyásolni a másikat, hogy összeillők legyenek. Gere mindezt pontosan tudta, meg volt győződve arról, hogy igaza van, de sohasem talált alkalmat, hogy a lánnyal erről beszélgesse. Ha szóba került Köröszös, Gizi egyszerre olyan lett, mint a jégfal. „Öregember, fél egyedül maradni. Ezért...” – ezt gondolhatta. Az öreg pedig nem akarta megbántani. Tulajdonképpen mosolyogva váltak el, egy szó vita sem esett közöttük. Az egyetlen, ami fájt Gerének: már nem tudnak olyan őszintén beszélni egymással, mint azelőtt. Mintha valami undok bizalmatlanság lopakodott volna közéjük ... Most pedig eljegyezték egymást. Siettek vele. Köröszös szülei a rokonokhoz mennek lakni, Gizi meg a munkásszállásról – ahova két hete költözött – Köröszöshöz megy. Gere tehetetlenül rázza a fejét. Nincs joga beleavatkozni Gizi életébe, habár tudja, hogy bolondságot csinál. Úgy látszik, a fájdalom bérét mindenkinek meg kell fizetnie.

Később besötétedik, megveti ágyát. Elfújja a lámpát, de még sokáig nem tud elaludni. Rossz, nagyon rossz, hogy nem hallja az ajtó mögött Gizi hosszú, nyugodt lélegzését.

2. FEJEZET

Korda leül íróasztala mögé, sokáig forgatja kezében a táviratot, amit Eszter, a titkárnője adott be az előbb.

„A NEEPKOEZTAARSASAAG ELNOEKI TAN-
NAACSA MUNKA EERDEMRENDDEL TUEN-
TETI KI. KEERJUEK HOGY AZ AUGUSZTUS
HÚSZADIKAI UENNEPEELYES KIOSZTAASON
JELENJEN MEG A PARLAMENT KUPOLA-
CSARNOKAABAN”

Különös dolog. Amikor feltépte, és mohón átfutotta, az volt az első gondolata, hogy nevetni kell a suta fogalmazáson. Mi az, hogy „kiosztás”? Igaz, a parlamentben aligha használják a külvárosi argót, de ebben a furcsa pongyolaságban volt valami kétségtelenül mulatságos. Azután maga elé tette a sürgönyt, és elfogódottságot érzett. Tehát sikerült. Összedörzsölte kezét, gyors léptekkel járkált szobájában. Szerette volna világgá kiáltani a sürgöny tartalmát. Majd megnyugodott, s odaült asztala mögé, kicsit gúnyos mosollyal, összeráncolt homlokkal. Az udvarról vontatók tompa pufogása hallatszik, valahol fülsértően felcsattan egy acélrúd, talán kalapálják. Felemeli a telefonhallgatót, bűg a készülék, aztán mégsem tárcsáz. Valószínűleg már Vincze is hallott a kitüntetésről. Különben is, miért kellene Vinczét értesítenie? Az ember csak legközelebbi barátaival közli az ilyen jó hírt.

Megint elmosolyodott, de olyan kegyetlen gúnnyal, hogy szinte maga is látja arcát valami képzeletbeli tükörben, és megriad tőle. Csakugyan, kit értesíthetne? Kurta mozdulattal hátralöki homlokába hulló haját, mint valami lemondó legyintés, olyan ez

a mozdulat. Értésíteni? Ugyan kit? Olgára gondol.

– Vajon mit szólna hozzá? Örülne. Legalábbis úgy tenne.

Eszébe jut, milyen rossz éj szakájuk, volt. Olga túlságosan követelőző volt, ő pedig fáradt. Olga elfordult tőle, nyakáig húzta a takarót. Ki kéne tenni a szűrét. De akkor már senkije sem maradna.

Kiszól Eszternek, kávéért kér. Cseng a telefon, nem emeli fel. Múlt héten összeakadt Kováccsal, de az úgy ment el mellette, mintha nem ismerné. Sugárzott szeméből a megvetés. Persze, Kovács magának kívánta volna a dicsőséget. Kiharcolni nem tudta, de a sikerben szívesen dúskálna. Nem volt *fair play*, szentigaz, de Kovács sem született gentleman. Kétszer is meggondolná, hogy protestáljon. „Rájött, hogy csak hitvány báb – gondolja Korda, és elfintorítja arcát. – Hitvány báb, semmivel sem több.” Lehajtja a kávéért, a cukrot szórakozott mozdulattal a szemétkosárba dobja. Feláll, az ablakhoz sétál. A szobában a félig lehúzott roletták mögött kellemes, hús homály van, odakint az udvaron szikrázik a nap. Az éles fényben, a felszálló porban minden nagyobbak, súlyosabbnak látszik. Nemrég ért véget a műszak, az udvar megtelik emberekkel. Ólomlassúsággal haladnak a kapu felé, homlokuk fénylik a hőségtől, izzadságuk szagát még az ablakon keresztül is érzi. Kordát enyhe undor fogja el. Két emelet magasból figyel az embereket, arcukat nem tudja felismerni, idomtalan, hömpölygő tömeg – és egyszerre megkönnyebbedést érez, hogy két emelet és csukott ablak választja el őket tőle. Látja, hogy a kapunál összetorlódnak, egymást lökdösve igyekeznek kijutni a rácsos ajtón. „Allatok” – gondolja, és megrázza a fejét. Egyszeriben elmúlik nyomasztó érzése, fölényesen mosolyog. Ezekről tartana? Mennyien vannak, és lám egymaga, igen, szinte egymaga legyűrte őket. Otrombák és tehetetlenek. Keresztbe fonja karját, kihívóan tekint le az udvarra. Az első menetet megnyerte, de a játék még nem ért véget. Teljes győzelmet kell aratnia e söpredék felett; végleg be kell bizonyítania, hogy nem méltók arra a szerepre, amire igényt tartanak. Tekintete a táviratra esik, úgy érzi, nevetnie kell.

– S ezért még ők tüntetik ki az embert.

Otthon váratlan vendéget talál, Sorbánt. Már jó fél órája üldögél az asztalnál, Korda *Life*-jait lapozgatva. Olga szórakoztatja, szünet nélkül pletykál, fecseg neki, szemlátomást jókedvű, és örül Sorbánnak. „Tetszik neki” – gondolja Korda fanyarul, és végigfürkészve Sorbán csinos arcát, muszáj elismernie: nem állja vele a versenyt.

Sorbán teli van panasszal.

– Rendbe kéne már szedni ezt az átépítést. Ekkora fejetlenséget én még nem láttam. Kovácsék adják a sértődöttet, a melósok pedig azt csinálják, ami éppen eszükbe jut. Teljes anarchia.

Korda epés kedvében van.

– Örülsz neki, mi? – kérdezi.

Sorbán elpirulj zavartan végigsimítja az arcát. Megérzi, hogy a főmérnök belé akar kötni. Ő nem akar összekoccanást.

– Nekem jobban tetszett a másik terv – mondja. – Ez igaz. De ha ezt fogadták el, vállalom.

– Te vagy a megtestesült fegyelem – mondja Korda gúnyosan.

Sorbánra sandít, leveti magát a pamlagra, cigaretta után kutat.

– Én nem szólok bele semmibe – vonja meg a vállát. – Éppen elég rosszakaróm támadt mostanában – a láng felett Sorbánra les. – A közvetlen irányítás különben sem az én feladatom.

Mindketten hallgatnak. Sorbán kellemetlenül érzi magát, Korda cinikus szavai

elkeserítik.

– Bocsáss meg, ez nevetséges – mondja. – Elvégre a te kezdeményezésed volt.

Korda gyanakodva tekint Sorbánra. Gúnyolódna? De a fiatalember komoly arccal nézi őt.

– Tened kellene már valamit. A körmére koppintani ennek a felelőtlen társaságnak.

Korda szórakozottan bólint. Hirtelen az asztalra dobja a táviratot, feszülten vizslatja Sorbán arcát. Ő átfutja, egy szót sem szól, összehajtogatja a papirost. Korda ma nem tud uralkodni magán.

– Egy szavad sincs?

– Nem érdemelted meg.

Olga felkapja a fejét, Kordára pillant. Korda hallgat, lassan fújja a füstöt, arcizmai kidudorodnak.

– Tehát szerinted is ... – bíborvörös pír futja el, alig tudja visszafojtani haragját. – Tehát szerinted is elloptam a tervet. Elloptam, mint valami hitvány tolvaj.

Sorbán a fejét rázza. Igaz, egyre többet sustorognak erről az üzemben, de őt sohasem érdeklik a pletykák.

– Ezt én nem hiszem el – mondja. – Én csak azt mondom, hogy a másik jobb terv volt. Azt kellett volna elfogadni.

Korda felugrik, cigarettáját kihajítja az ablakon. Az asztalra támaszkodik, indulattól korbácsolva tekint Sorbánra.

– Valamivel régebbi szakember vagyok nálad. Nem tűröm, hogy leckéztess. Nem tűröm, hogy bárki is keresztezze az utamat. Ezt védj jól a fejedbe, ha barátom akarsz maradni.

Sorbán hüledezve bámulja, lassanként haja tövéig elvörösödik.

– Én beszélgetni akartam veled. Őszintén szót érteni ...

Korda bosszúsan nevet. Visszaheveredik a pamlagra, hátát a falnak támasztja.

– Őszintén szót érteni? Segíteni rajtam? Az utolsó pillanatban ütöttél volna léket a hajómon. Emlékszel még arra?

– Az nemcsak a te hajód volt – feleli Sorbán, s egyszerre nyugalmat érez, megkeményedik az arca. – Jó. Beszéljünk nyíltan. Ez a bizonyos terv, amelyet magad is olyan lelkesen támogattál, gyakorlatilag csődöt mondott. Most, a kezdet kezdetén. Az öntöde átépítése egyszerűen megoldhatatlan a kiszabott idő alatt. A kényszerszünet tovább fog tartani. Ez azt jelenti, hogy az öntöde nem tudja behozni a lemaradást, az üzem nem tudja teljesíteni az évi tervet. Tudod, mi ez? Csőd, szabotázs ...

Korda dermedten mosolyog. Mintha ostorral csapták volna szemközt.

Csend támad, az asztali óra ketyegését is hallani.

– Van még valami mondanivalód?

– Még az – mondja Sorbán elszántan –, hogy ez egészen becstelen dolog volt tőled. Te tudtad, hogy rossz a terv. Remélem, felelni fogsz érte.

– Hálás vagyok neked – mondja Korda kimérten. – Azt hiszem, sikerült beléd látnom.

Sorbán köszönés nélkül megy el, csak Olgának biccent. Rohanvást megy le a lépcsőn, csak az utcán tér magához. „Szabotőr, aljas haszonleső.” Nem szeretett hinni a rosszban. Minden rendbe jön egyszer, mindent derűlátóan kell megítélni – ez volt az elve. Most először találkozott szemtől szembe becstelenséggel. Nyomasztó gondolatok

fogják el.

*

Gábor megfésülködik a tükörnél, sokáig csomóztatja nyakkendőjét. Nehezen szánja rá magát, hogy elinduljon. Bórkovics kora reggel felhívta: „Erikánál valami házimuri lesz ma. Mit szólsz hozzá? Számíthatunk rád?” Gábor az egyetemről ismerte Tárnái Erikát, a jónevű belgyógyász lányát, akit az évfolyamon a legcsinosabbak között emlegettek. Bár nem sok kedve volt hozzá, megígérte, hogy elmegy. „Még mindig jobb, mint egyedül kuksolni otthon” – gondolta, és titokban Erikára is kíváncsi volt. Különös lánynak látszott a maga pompás, telt szőkeségében és megközelíthetetlen, legalábbis úgy tűnt neki – egyetemi ismeretségük alatt hosszabb beszélgetésre sohasem futotta.

Erika azonban úgy fogadja, mintha már régi jóbarátok lennének. Hófehér, erősen kivágott ruha feszül rajta, amitől barnára sült válla még sötétebbnek, kecsesebbnek tűnik.

– Kérem a két húszast – tartja a tenyerét.

Gábor félszegen körülnéz, mindnyájan rajta nevetnek. Nem akar játékrontó lenni, odaadja a bankjegyeket, bár sejtelve sincs, hogy miről van szó.

– Úgy határoztunk, hogy aki utoljára érkezik, egy palack bort fizet – mondja Bórkovics. Átvetett lábbal, cigarettázva ül a pamlagon a fekete hajú, erősen kifestett Medgyessy Klári mellett.

Körösztös vállalkozik, hogy leszalad a borért.

Gábor a sarokban megpillantja Gizit, melléje ül. Zavarban van, nem találja fel magát. A többiek nem sok ügyet vetnek rá.

Egy magas, fekete fiú – csak annyit mondott bemutatkozásakor: Tibor, a medikus – valami bonyolult vizsgálatot magyaráz. Nőgyógyásznak készül, látható élvezettel beszél erről a lányok előtt.

– Tulajdonképpen utálatos dolog – jegyzi meg. – Esküszöm, előbb-utóbb megundorodom tőletek.

Ezt Klárinak mondja, akivel mostanában ismerkedett meg. Klári a fekete fiúkért rajong, a magas, széles vállú, keskeny csípőjű fiúkért, ezenkívül a Fradiban múugrik.

– Remélem, én is kapok valamit az undorodból – pillant Erika Tiborra.

A tálalóasztaloknál szorgoskodik, a szendvicseket rendezi.

– Tessék, hölgyek, urak ...

Gábor rámosolyog Gizire, de nem –tudja, mit mondjon neki. A szomszéd szoba ajtajának mindkét szárnya sarkig kitérve, a homályból fehér bútorok csillannak: a rendelő. „Ez a szoba pedig biztos Erikáé” – gondolja. Lányszoba, játékos, színes bútorokkal, világosra festett falakkal, és ami nagyon tetszik, sok-sok könyvvel. A szemközti falat teljesen befedi a roskadásig rakott, hosszú könyvállvány.

Tibor bekapcsolja a magnetofont, táncolnak.

– Rég találkoztunk – fordul Gábor Gizikehez, cigarettával kínálja.

Gizi hallgat. Mit válaszolhatna. Kellemetlen, hogy Gábor ebben a társaságban látja. Nem akart eljönni, mert egyszer-kétszer már megfordult ilyen házimurin, és nagyon rosszul érezte magát. „Nocsak, milyen válogatós vagy – csóválta a fejét Körösztös. – Ne felejtse el, hogy végül is szellemi munkások vagyunk, szükségünk van néha

feloldódásra... Kirúgunk a hámból, néha malackodunk, istenem, nem lehet kibírni örökös idegfeszültségben.”

– Hogy éltek? – kérdezi Gábor, ímmel-ámmal szívogatva cigarettáját.

– Megvagyunk.

A dzsesszt hallgatják, Erikát nézik, aki nagyon szépen táncol.

– Nem tudsz táncolni? – pillant rá Gizi.

Gábor elpirul, nemet int. Emiatt viszolyog az ilyen összejövetelektől.

Körösztös megérkezik a borral, kibontják a palackokat.

– *Salud!* – emeli fel a poharát Bórkovics, aki spanyolul tanul, és gyakran kérkedik tudásával. – *Pues señoras y señores hagan el favor ...*

– Paul Ankát – kéri Klári, lustán hanyatt terpeszkedve a rugalmas pamlagon.

Gábor nem nagyon kedveli a dzsesszt. Fülét hasogatja az értelmetlen, szaggatott zene, az örjöngésig fokozott ritmus és az el-elcsukló, nőiesen magas férfihang.

Lehajtja, ami pohara fenekén maradt, megint cigaretta után kutat.

– Rosszul érzed magad? – Körösztös telepszik le melléje.

– Én? ...

– Látom – mosolyodik el Körösztös. – Egyiket a másik után szívod ...

Legyint, iszik egy kortyot.

– Mit szólsz a dologhoz? – kérdezi.

– Miféle dologhoz?

Körösztös a pohár fölött rápillant, egykedvűen vonogatja a vállát.

– Szovjet ösztöndíjra javasoltak.

– Téged? – Gábor egészen elképed.

– Furcsa, mi? Én is meghökkenem. Címeres marha lehet, aiki kiötölte.

Iszik, csillog a szeme.

– Ma közöltem velük, hogy nem megyek. Finoman, persze szőrmentén. Családi okok, miegymás... Nem hagyom magamat prostituálni...

Bórkovics elengedi Erikát, hirtelen felbukkan előttük.

– Hagyd abba! – széles, húsos arca vérbe borul.

Valamennyien felkapják a fejüket, rosszallóan nézik Körösztöst. Erika szemrehányóan csóválja a fejét. Mindannyian tudják, hogy Bórkovicsot is javasolták.

– Nem akartalak megbántani – morogja Körösztös. – Kicsúszott a számon.

Tibor lehalkítja a magnetofont, csak a dob tompa dübörgését hallani.

– Nem tudtam, hogy ilyen érzékeny vagy – mondja Körösztös.

Belül háborog. Megveti Bórkovics képmutatását, mintha legalábbis másként gondolkozna. Gyáva, kocsonyás alak, vacak törtető.

Egymás után felhajt két pohárral, az ital a fejébe száll, hirtelen kihívóan tekint Bórkovicsra.

– Mit játszod meg magad? Talán még előttünk is érdemeket akarsz szerezni?

Akkor már mindenki csitítja, Erika Bórkovicsba kapaszkodik. Olyan csend támad, hogy szinte ijesztő. Gizi mereven, sápadtan ül a helyén. Úgy tesz, mintha semmit sem hallana.

Bórkovics kiszakítja magát Erika karjából, vállat von. Körösztös kirohanása mellbe

vágta. Mi lakik ebben az emberben?

Klári ismét hanyatt vágja magát a pamlagon, hangosan nevet. Mindig örömét leli az ilyen apró-cseprő torzsalkodásokban. Ilyenkor kevésbé unalmasak. Kár, hogy nem ugrottak egymásnak.

Erika Bórkovicsra mosolyog.

– Ne izgasd magad, bolond. Barátunk teleszívta magát, mint a szivacs.

Lehúzza maga mellé a pamlagra, fűrge ujjával a fiú hajába túr, cibálgatja. Bórkovics fészkelődik, izzadságcseppek gyöngyöznek homlokán. Gábort is valami túlfűtött erotika csapja meg, valami fojtott, megmagyarázhatatlan izgalom, ami a lány kemény, duzzadó testéből árad. Milyen más ez a lány az egyetemen!

Tibor fog egy párnát, a parkettra hajítja, ráül.

– Akkor talán csevegjünk a köretről.

– Unom – szakítja félbe Klári, és lustán kinyújtózik, hogy rugalmas, hegyes mellére figyeljen a fiú. – Az összes szöveget unom. A barátodat is, aki jógázik, és naponta három nő kell neki... Nem jönnél inkább ki velem az erkélyre?

– Csillagnézés! – ugrik fel Erika.

De senki sem lelkesedik a gondolatért.

– Találjunk ki valami mást – mondja Tibor, aki kényelmesen érzi magát a földön.

– Barkochbázzunk – szól közbe Bórkovics. – Ki kivel izéit utoljára ...

– Hogyne! Az ocsmányságaidat találgassuk.

Klári megrántja a vállát.

– Hát aztán!

Hangosan, gyönyörűséggel káromkodik. Erika úgy kacag rajta, hogy a könnyei kicsordulnak.

– Ül le, hallod? Tűnj el! Nem bírod az italt ...

Gábor émelygést érez, mintha valami rossz ízű italt kortyolgatna. Ojabb cigarettát nyom kiszáradt ajkai közé. Szégyelli magát Gizi előtt.

Tibor ismét felerősíti a magnót.

– Az öregek? Mikorra várhatók?

– Későre, későre. A Bristolba mentek.

Klári odaimbolyog Tiborhoz.

– Szeretsz? – kérdezi, és hegyes cipőjével belerúg. – Hallod, te állat? Szeretsz? Emelj fel, ha szeretsz.

Gábor érintést érez a karján. Gizi sápadtan, nevetést erőszakolva arcára, azt kérdezi tőle:

– Apám jól van?

Könnyedén kérdezi, de a hangja elfúló.

Gábor hallgat, cigarettáját szívja. Tibort figyeli, aki kelletlen arccal, erőlködés nélkül emeli fel a lányt.

– Jól van. Azt hiszem – feleli Gizinek. – Rég találkoztam vele...

– Én is – mondja csendesen Gizi. – Talán szóba sem állna velem ...

– Halkítsátok le! – ordít Bórkovics, már idegeit borzolja a harsogó zene.

– Emelj fel te is! – kapaszkodik belé Klári.

„Ha ide jön hozzám is, pofon vágom” – gondolja Gábor.

Klári hadonászik, szorosán, hevesen magához öleli Bórkovicsot.

– Most én emellek fel. Ha sikerül, hármat kell bukfacezned.

Gábor hirtelen feláll, az ürmös meg a fanyar bor összekeveredett benne. „Förtelem ... Már csak az hiányzik, hogy ön is berúgjak. Kávét kéne inni...” Gizi fásult pillantását érzi magán, egyszeriben megsajnálja, a füléhez hajol.

– Kimegyünk az erkélyre.

Kintről hallják a többiek nevetését. „Bukfacezni! Bukfacezni!”

– Fölemelte – mondja Gábor.

Megszorítja az erkély korlátját, görcsösen markolja, mintha attól félne, hogy felbukik. Odabent súlyos test zuhan végig a szőnyegen. „Bukfacezik” – gondolja, és egyszerre úgy érzi: Bórkovics sem különb a többieknél, ő sem ad az emberi méltóságra. Ha mondaná neki, talán a szemébe nevetne.

Gizi az ajtónak dől, bágyadtan behunyja a szemét. Nagyon felkavarta ez a mai este. „El kellene mennem – villan át rajta. Gáborra néz, fürkészi. – Vajon, mit gondolhat rólam? Talán összeakad valahol apával és elmondja...”

Heves vágy fogja el, hogy tisztázza magát, ő nem ilyenek ismerte Körösztyöt, nem ilyenek szerette meg. Ábrándozó, szép álmokat szövögető fiú volt, akire olyan jó volt hallgatni, és akinek az érintése úgy megnyugtatta az embert. De mostanában mintha megbomlott volna... Ki tudja, mi lesz ebből?

– Mégiscsak igaza volt apámnak – dünnyögi.

Legyint, nem szól többet.

– Hát ti? Csillagot néztek?

Bórkovics áll az ajtóban, szélesen mosolyog.

– Micsoda erő van ebben a nőben – lelkendezik Gáborhoz fordulva. – Hiába, kisportolt test. Fogadok, te nem bírnál felemelni.

Gábor nem válaszol. Megkerüli, visszamegy a szobába. Klári a pamlagon piheg, elszenderedett. A többiek halkán beszélgetnek.

– Rémes dolgokat művel, ha becsíp – csóválja a fejét Erika. – Múltkor meztelenre vetkőzött.

„Voltaképpen semmi közöm hozzájuk – gondolja Gábor. – Olyan távol állnak tőlem, hogy belátni sem lehet.” De nem tudja megnyugtanni magát. Mégis itt ül közöttük, nap nap után érintkezik velük, kicsinyes ügyeikbe keveredik. Talán már meg se szabadulhatna tőlük. Ha sikerülne is, mire jutna? Csak magányosabb lenne. Olyan üresnek érzi magát, mint akiből mindent kisépertek. „De hiszen ezek értelmes, tehetséges emberek! Mire való így élniük? Céljuk kellene legyen.”

Bórkovics, ha hallaná, félrehúzná a száját. „Hagyjuk a pátoszt, öregem – mondaná. – A rossz felől a még rosszabb felé haladunk. Ki tudja, mi lesz holnap? Egy darabig mindenki meg akarja váltani a világot, aztán beletörődik. Ez, kérlek, napjaink sztoikus bölcselése.”

A nyitott ablakon fülledt, trópusi levegő nyomakodik a szobába. Klári nyugtalanul kiabál álmában, Erika figyelmesen hallgatja Bórkovicsot. Csendesen beszélgetnek. „Biztosan filozofál” – gondolja Gábor. Bórkovics szemét figyeli, amely ide-oda siklik a szobában. Még a színe is mintha változna, akár a gyöngyházé. „Hazug szem – állapítja meg. – Nem érdemes vele törődni.”

Hajnalban megy haza, elkeseredetten és tanácstalanul.

*

Vincze egész este Kőműveséknél üldögél. Az asszony meg a gyerek már rég lefeküdtek, de Kőművesnek nincs kedve az alváshoz, nem engedi el az igazgatót. Vinczének eszébe jut Sorbán furcsa viselkedése.

– Már harmadnapja üldöz, hogy hosszasan akar velem beszélni. Azt mondják, félbolond módjára viselkedik.

Kőműves morog valamit, valami olyasfélét, hogy őneki fölöttébb rokonszenvesek a félbolond módján viselkedők, de nem mondja hangosan: Vincze nem érti az akasztófa humort, és megsértődne, hogy viccelődik rajta.

Vincze hallgat, Sorbán már ki is ment a fejéből. Óvatosan felhúzza a vállát, a párttitkárt fürkészi. Azért jött, hogy meggyőzze az üzemi pártaktíva elhalasztásának szükségességéről, de eddig minden igyekezete megtört Kőműves nyakasságán.

– Erről kár vitázni – jelenti ki most is Kőműves. – Naponta jönnek hozzám az emberek, éppen itt az ideje, hogy megvitassunk néhány dolgot.

– Látod, ezért nem helyeslem.

– Szabad tudnom, miért nem? – sötétlik rá Kőműves, és egyszeriben a hanghordozása is olyan agresszívvá válik, hogy Vinczében is fölkelti a makacsságot.

– Az időpont a legalkalmatlanabb – feleli szárazon. – Az öntők fel vannak hergelve, nem kell olajat önteni a tűzre. Úgyis lobog eléggé.

Kőműves bosszúsán elneveti magát. Felpattan, súlyos léptekkel körbejárja a szobát. Csak a zöld sapkás állólámpa világít, homályos a szoba. A falon függő fénykép előtt megtorpan, vastag ujjával rábök.

– Tudod, mit tenne most velünk? Főbe lövetne minket, barátom. Minden teketória nélkül.

Vincze a Lenin-képre pillant, kizökken nyugalmából.

– Most már elég. Végighallgatsz, vagy nem?

– Régesrég elvitetett volna minket a Csekával – fejezi be Kőműves, és egészen közel lép Vinczéhez. Az arcába hajol, mereven szegezi rá pillantását.

– Ne kerüljessük a kását, jó? – mondja kimérten, szinte hivatalosan. – Ami az átépítésnél történt, az szabotázs. Jó, ami megtörtént, azon nem segíthetünk. De most őszintén kell beszélnünk az emberekkel. Életem első becstelenségét követtem el... Két ökölrel kellett volna szétütnöm azok között...

Vinczére pillant, az ridegen hallgat. Kőművesből kibuggyan a harag.

– A keserves istenit! Hát nem látod, mi történik itt?

– Mit kiabálsz? – csattan fel Vincze, remeg a szája széle. – Velem ne kiabálj, hallod-e?

Kőműves meghökken, odébb megy. Elfordítja a fejét. A másik szobából mocorgás hallatszik. Vincze dohogva csóválja a fejét.

– No látod, fölébresztetted a gyereket.

Rágyújt, a gyufát az asztalra dobja. Aztán eszébe jut, hogy az orvos megtiltotta a cigarettát, elnyomja.

– Nem szeretem, ha kiabálsz. Verekedj, vagy harapd el a nyelvedet, bánom is én ... De ne hangoskodj. Fegyelmezettnek kell lennünk.

Kőműves az asztal másik felére ül. Egyszerre megjuhászodik, ömlik belőle a panasz, mint egy gyerekből.

– Úgy néznek rám, mintha elárultam volna őket. És magam is ezt érzem. Ha Majorossal összeakadok, lesunyom a fejem ...

Sóhajt. Olyan ember módjára, akinek nagyon nehéz a lelke, és nem tudja, miként könnyítsen magán. Az asztallapot kapirgálja, nem emeli fel a fejét. Vincze hallgat. Kőművesnek igaza van. Alig fogtak hozzá az öntődei munkákhoz, máris bebizonyosodott, hogy a rosszabbik megoldást választották. Azzal már rég megbékélt, hogy ezért kettejük hátán fognak végigválni, talán az állásából is elmozdítják, de most már következetesen csinálniuk kell, amihez hozzákezdtek. A taggyűlésen pedig csak káosz lenne. Vita, ellenségeskedés, ami végleg demoralizálná az embereket.

– Ki kell tartanunk amellet, amibe belevágtuk a fejszénket.

– Azt a fejszét már akár el is lehet dobni – legyint Kőműves –, úgy kicsorbult, hogy egy rozsdás petákot sem ér.

Vincze nem bírja tovább, mégis rágyújt. Ilyen elkeseredettnek még nem látta

Kőművest. Ha nem hívhatja össze a taggyűlést, talán végleg kicsúszik lába alól a talaj. Őt magát is elragadja Kőműves vívódása. A legjobbakra gondol, Gerére, Majorosra, a vörös Szviderkára meg másokra, akikre eddig mindig számíthattak. Ilyen emberekkel sarkaiból lehet kifordítani a világot. S a körülmények mégis úgy adódnak, hogy még tőlük is tartózkodni kell. A taggyűlés összehívása most tragédia lenne.

– Meg kell értened – mondja Kőművesnek a taggyűlésen nem lehetne elkerülni az átépítési vitát. És mi történik akkor, ha a taggyűlés Majorosék elképzelését támogatja? Na, erre felelj...

Kőműves hallgat.

– Nyomd el a cigarettát – mondja azután csendesen. – Minek ölöd magad?

Vincze vállat von, szippant még egyet, aztán elnyomja a parazsat. Kőműves előveszi zsebkendőjét, arcát törülgeti. Dögletes meleg van, megfüledt a levegő. Odakint már órák óta súlyos, bolyhos felhők tornyosulnak, de a zivatar késik. „Igaza van – gondolja Kőműves –, az elvtársak az öntöket támogatnák. És most már belekapni a másik tervbe – örültség lenne.” Kihajítottak volna egy csomó pénzt az ablakon, elfecséreltek drága heteket, és kezdenék előlről. Józan ésszel be kell látni, hogy Vinczének igaza van. De az emberek követelik a taggyűlést. Majorosék biztosan felvetnék tervük ügyét, a pártban látják azt a legfelső bírót, aki megérdemelt igazságot szolgáltat nekik. Jóvátehetetlen vétség ezt az igazságot megtagadni tőlük...

Lehajtja a fejét, ernyedten hátradől a széken. Karját leengedi, ökle úgy csüng a karfán, mint valami élettelen test.

Vincze megfogja a vállát, megszorítja.

– Sok minden előfordul mostanában. Mi is csinálunk ostobaságokat, tudatlanságból, idegességből, ördög tudja... Az a fő, hogy utána mit teszünk. Én mindig arra gondolok, sokan örülnének, ha leterítve látnának. Nem szerezhettük meg nekik ezt a gyönyörűséget, te sem, meg én sem.

Mikor eljön, úgy érzi, Kőműves megértette, és hallgatólagosan igazat ad neki. Kőműves a legutolsó, aki miatt fáj a feje. Vannak rossz percei, hogyne volnának – kinek nincsenek? –, de végül is olyan, mint a gránit. Az utcán már alig járnak, késő van, és a morajló, szikrázó viharfront egyre közeledik. Heves szélroham csap végig az utcán, súlyos kézzel megrázza a fákat, himbálja a lámpákat, port, szemetet seper maga előtt. Vincze az ereszek alá húzódik, ballonja gallérját feltűri, sietősebbre fogja lépteit. „Majorossal is beszélnem kell – gondolja. – Világos fejű ember, ha csökönyös is, mint a rossz számár. Szót kell érteni vele, rá hallgatnak az emberek.” Egyszerre mintha kezdené feltalálni magát. Már rég kilábalt abból a pánikból, amelyet a májusi újságcikk után érzett. Önbírálatot vártak tőle, a lemondására számítottak. Esetleg kapott volna néhány dicsérő szót is: „Lám, Vincze elvtárs valódi kommunista, revideálni tudta helytelen álláspontját...” Bizony, kis híján elvesztette a fejét. Azóta százszor is eltöprengett, mivel keverhették meg ennyire? Hiszen nem tegnapelőtt szalasztották a világra, megélt már egyet-mást, erről is, arról is összegyűjtött már néhány tapasztalatot, mégis majdnem megették vele a maszlagot. „Olyanok ezek, mint a mesebeli róka. Furfanggal, ügyesen összeillesztett szavakkal szédítik meg az embert.” Gerére gondol, aki a válságos pillanatban ragadta üstökön, és egyszerre mély vágyat érez, hogy egy pohár sör mellett elbeszélgesse vele. Milyen ritkán találkoznak, az is a véletlentől függ! Ez a baj. Külön-külön valamennyiünkkel könnyen elbánnak.

A járdán az első cseppek koppannak. Majd csattogva az egész utcán végigvág a zivatar. Behúzódik az egyik kapu alá. Ott már hárman ácsorognak. Három fiatalember. Nem ismeri őket, de azok biztosan tudják, kicsoda ő. Látja a tekintetükből, s amikor elfordul, pillantásukat akkor is a hátában érzi. Odakint áttetsző függönyt húz az eső,

fehéren perceg az aszfalton. Egyszerre nappali fény világítja meg az utcát, a leszakadó mennydörgés megremegteti a házak falát, mint az ember szívét valami hirtelen támadt félelem.

– Vincze? – kérdezi valaki, és mikor megfordul, ökölcsapás zuhan az arcára.

A falhoz tántorodik, kegyetlenül beveri a tarkóját. Mire felocsúdik, s kiáltana, ezek hárman már kiugrottak a kapun, csattogó cipővel rohannak a sarok felé.

Újabb mennydörgés remegteti meg a házakat, valahol az utcára hullik egy ablak.

3. FEJEZET

Gere rámosolyog Gizire, és azt mondja: – Menjünk le a tóhoz. Szép idő van.

Szótlánul vágnak át a telepen. Gizi szeretné megkérdezni: – mit szól, apám, a látogatásomhoz? – de ez valahogy nem illik most ide. Hiszen úgy fogadta, olyan egyszerűen, nagy szavak nélkül, mintha reggel váltak volna el. Gizi lehajtja a fejét, és arra gondol, hogy nem kellett volna ennyit várnia ezzel a látogatással. Milyen nehezen szánta rá magát! Van úgy, hogy szíves-örömet megtenne valamit az ember, de annyira szégyelli magát, hogy nincs ereje hozzáfogni, ő is így volt apjával. Amióta szinte köszönés nélkül elhagyta, nap nap után rágt a lelkiismeret. Apja helyébe képzelte magát, és úgy érezte: ő bizony nem bírná ki, ha így bánának vele. Ez járt állandóan a fejében akkor is, amikor elindult hazulról, és sokáig, fél órákig kerülgette a házat. Tudta, hogy apja már otthon van, a nyitott ablakon keresztül megpillantotta, amint az asztal fölé hajolva mesterkedett valamin: drótokat egyenesített, valami készülékkal bibelődött. Ez volt régebben is a legkedvesebb időtöltése. Örökké fűrt, faragott, akár egy gyerek, és ha elkészült vele, annak is úgy örült, mint a gyerek. Ő meg ott ácsorgott a ház körül, és nem tudta rászánni magát, hogy bemenjen. Mit mondjon? Mivel kezdje? Amikor bezörgetett, és apja kinyitotta az ajtót, semmit se szólt. Meglepetés se látszott rajta. Csak éppen zavarban volt.

– Rendetlenség van – dünnyögte. – De azért kerülj beljebb.

Gizi megörült a felfordulásnak. Nyomban nekilátott berakni az ágyat, kiporolta a szőnyeget, éppen úgy szorgoskodott, mint azelőtt.

Nem szóltak egymáshoz, de időnként apjára pillantott. Az asztalnál ült, szemüvege az orra hegyére csúszott, és nyelvét kidugva, figyelmesen dolgozott. Később megunt, Gizire tekintett.

Menjünk le a tóhoz. Szép idő van.

És most, ahogy egymás mellett lépkednek, Gizi nagyon boldog. Hányszor tették meg ezt az utat! Volt idő, amikor minden délután kísérták a tóhoz, beszélgettek, ő meg hallgatta az apját: az csendesen, sokáig mesélt neki a telepről vagy valamelyik emberről, vagy éppen hallgatagon, órák hosszat üldögéltek egymás mellett, a tó nyugodt, sima tükkrét bámulva. Néha letelepedett melléjük valaki, hosszasan beszélgetett apjával, ő pedig nagyon büszke volt, hogy az emberek szeretik az apját, hallgatnak rá, éppen úgy csüggnek a szaván, mint ő.

– Olyan jó veled lenni – kapaszkodott egyszer a karjába. – Neked mindent meg lehet mondani, csak a mesében vannak ilyen jó emberek.

Gere rápillantott és nevetett. Jólesett neki.

Amikor Gizi összeismerkedett Köröszttessel, sokáig az volt a legnagyobb bánata,

hogy nem tudja megbarátkoztatni apjával. Mindkettőhöz hozzátartozott, és remélte, hogy egyszer majd összeemelegednek. Azután rájött, hogy minden fáradozása, ügyeskedése hiábavaló volt. Mindketten másfajta emberek. Körösztyöst annyira szerette, mint még fiút soha előtte, szerette a fürge észjárását, a konokságát, a nagyravágyását, s hitte róla, hogy sokra viszi. Körösztyös mindig érezte vele fölényt, bármiről esett is szó, s neki mindig el kellett ismernie ezt a fölényt. „Nem vagyunk egyenrangúak” – nyugodott bele, és bármennyire zavarta, nyomasztotta is ez, nem tudott lemondani a fiúról. Sohasem sikerült olyan közel kerülnie hozzá, mint apjához, legernyedtebb pillanataiban sem tudott annyira feloldódni mellette, hogy benső titkait elárulja neki. De azt is érezte, hogy Körösztyös ezek a titkok, ezek az apró vágyak nem is érdeklik. Esetleg udvariasan végighallgatta volna, talán mond is néhány megnyugtató szót, de – semmi több. Körösztyös többnyire magával volt elfoglalva. Nem is tagadta, hogy önző, mert itt, úgymond, csak így viszi az ember valamire az életben. Csak az boldogul, aki ki tudja kapcsolni a kicsinyes gondolkodást, a másokkal való törődést, aki latolgatás, kétségek nélkül tör a célja felé. Gizi beletörődött. Mindent rendbe rakott körülötte, mindent ráhagyott, mert segíteni akarta. De lassanként saját élete egyre üresebb lett, hiányzottak azok a hosszú, meghitt beszélgetések, amelyek megnyugtatták, és erővel töltötték el.

A tó ugyanolyan nyugodt és sima, mint azelőtt volt. Valahol a szemközti partnál csónak ring rajta. A kétágú fához mennek, annak a tövében telepednek le. Gere leveszi a szemüvegét, rálehel az üvegre, tisztítja.

– Az öreg Hegyes – int mosolyogva a csónak felé. – Nyugdíjba ment, és azóta minden idejét a pecabot végén tölti.

Gizi a csónak felé mereszi a szemét, csakugyan megismeri Hegyes bácsi szürke, ellenzős sapkáját, és még mogorva, keskeny arcát is látni véli.

– Nyugdíjazták? – kérdezi.

Gere a fejét rázza.

– Ő maga kérte. Makacskodott, senki sem tudta lebeszélni.

Hallgatnak. Gizi hátát a fának veti, lábat kinyújtja. Gere ránéz, aprókat biccent, szája sarkában újabb mosoly csillan.

– Csinos vagy ma, lányom. Csak nem apád kedvéért?

Félszeg mozdulatot tesz, legyint.

– Múltkoriban láttalak a villamoson. Gondoltam, odamegyek, aztán mégse mentem

...

Mondana még valamit, de elhallgat. Gizi figyelmesen rátekint, megérinti a kezét.

– Haragszik rám? – kérdezi csendesen.

Nem akart erről beszélni, jó lett volna elkerülni. De nem lehet.

Gere rácsudálkozik, a pápaszemét is megigazítja.

– Haragszom-e? Te bolond vagy.

Nyel egyet, elhallgat, majd hozzáteszi.

– Azért rosszul esett.

A lány felsóhajt, a tó rezzenéstelen, szürke tükrét nézi.

– Ne beszéljünk erről.

Gere ismét rápillant, bólint. Igaza van, kár erre a szót fecsérelni. Ami volt, elmúlt, azon már úgyse lehet segíteni. Igaza van.

Gizi előrehajol, felhúzza a lábát. Térdét átkulcsolja, a fővényt bámulja maga előtt.

– Tudja, szeretnék mégiscsak a gyárba menni. Meggondoltam magam.

– Több pénz kell, igaz? – kérdezi Gere egyszerre hidegen.

A lány elpirul, szinte a fővénybe fúrja tekintetét. Igen, apjának sohasem tetszett, hogy ő tartja el Köröszöt. A maga fizetéséből. Köröszös ezen csak a vállát rándította: „Hamisítatlan nyárspolgár az apád – jegyezte meg. – Ezen megütődni! Egyébként is egyetemista vagyok.” Gere a fejét csóválta, nehezen tudta visszafojtani a dühét. „Mondd meg neki – szólt Gizinek –, hogy nem ő lenne az első, aki munkát vállalna az egyetem mellett...” Gizi két malomkő között őrlődött. Ha ilyesmit említett Köröszös előtt, az mindig dühbe gurult. „Nem fogom aprópénzre váltani magam” – kiabált. Ebbe bele kellett nyugodni. De az ő 1200 forintjából meg a fiú kevéske ösztöndíjából alig-alig jöttek ki.

– A pénz miatt is – mondja Gerének. – Ezernyolcszázat megkereshetnék. Meg más miatt is. Higgye el, olyan egyedül vagyok, mint a kisujjam.

Gere gondolkodóba esik. Már abból a szempontból sem lenne rossz, ha a gyárba kerülne, hogy jobban a szeme előtt tarthatná. Mert nagyon aggódik Giziért. Ez a házasság nem sokáig tart – olyan világos, mint a nap. És nem Köröszös fogja a rövidebbet húzni, hanem Gizi. Mindig az húzza a rövidebbet, akire ráunnak. És utána mi történik? Megint csak a kínzó tehetetlenséget érzi. Hiszen minden a szeme láttára játszódik, s már azt is tudja, mi lesz később. Mégsem szólhat bele.

– Utánanézek majd – bólint. – Most meg mesélj magadról.

Gizi hallgat. Összeszorítja az ajkát.

– Mit meséljek? – kérdezi.

„Kezdek most panaszkodni?” – tűnődik.

Gere biccent. Nem beszél. „Majd legközelebb – gondolja. – Jobb is az kérdezgetés nélkül, ha amúgy magától jön.”

Szemből közeledik a csónak. Elhúz mellettük. Hegyes kitekint rájuk, mogorván köszön. Ők is visszaköszönnek. Aztán följebb ismét lehorgonyzók, beveti a horgait. Tovább gubbaszt a botjai mellett.

– Mennem kell – áll föl Gizi.

Gere is feláll, lassan indulnak visszafelé. Gizi meg-megáll, kicsiket lép, szeretne minél tovább maradni az apjával. Gere meg nem szól semmit. Érzi, hogy a lány szeretne belékapaszkodni, segítséget kérni, csak a büszkesége nem viszi rá. ő meg semmit sem akar siettetni. Mindennek eljön az ideje. Néha türelmesnek kell lenni, a csalódást meg a fájdalmat talán nem is lehet másképp gyógyítani.

*

Vidák mélységes undorral piszkálgatja azt a vastag csomagot (expressz-ajánlott), amelyet az imént hozott be Annuska, és amiről ő is csak annyit tudott, hogy valami DISZ-dolog. Vidák bosszús fintort vág, bekap egy szem pemetefű cukorkát, és végre nekidurálja magát, hogy felvágja a köteget. Már a formájáról látni, valami sokszorosított kiadvány. Jegyzőkönyv. Soha nem érkezett a DISZ-irodára annyi újságcikk, stencilezett tájékoztató, mint az utóbbi időben. Jönnek, csöstül áramlanak, akár a rossz nyavalya. Ez Vidák hasonlata, őt rendszerint elfogja az idegesség, ha át kell böngésznie egy-egy ilyen irományt. Csömöre van már az olvasástól, és fejét úgy teligyömösölte új keletű terminológiákkal, hogy álmában is Kert-Magyarországról, uránról meg mindenféle virágzó virágokról álmodik.

Az íróasztal két fiókját iratgyűjtőnek rendezte be. A felső polcra a dogmatizmust, az alsóra a revizionizmust elítélő cikkeket gyűjti. Gondolkodóba ejti, hogy a felső polc anyaga napról napra gyarapodik, de annyira, hogy rövidesen új fiókot kell nyitnia, az alsóban pedig alig néhány cikkecske szerénykedik. Ebből gyerekjáték levonni a megfelelő következtetéseket. Egycsapásra világossá válik számára, hogy a jelen történelmi periódusban mindenekelőtt a baloldaliság, a dogmatizmus ellen kell hadakozni. Kétségei nincsenek, hiszen ezt például olyan irodalmi tekintélyek is állítják, akiket levett kalappal kell meghallgatni. A másik, ami szöveget ütött fejébe, sokkal inkább gyakorlati probléma. Nyilvánvaló, hogy a gépgyári DISZ-szervezet és személy szerint ő, Vidák József függetlenített titkár fontos harci területté vált, különben mi az istennyilának küldözgetnék unos-untalan ezeket a rejtélyes csomagokat, amelyekről többnyire hiányzik a feladó neve és a küldemény tartalmának megnevezése. Egyébként ő nem olyan ember, aki ne tudna a sorok között olvasni, aki elejtett, finom célzásokból ne sejdítené meg a történelem intését. „A marxizmust nem szabad statikus tanként kezelni – magyarázta előző nap Annuskának, miközben az éppen éjjelre pelenkázta a csecsemőt. – Akik ilyennek tekintik a marxizmust, azok megcsontosodott bürokráták, és félre kell állítani őket. A marxizmus rugalmas és velejéig dialektikus elmélet, amely adott történelmi periódusokban a kor szükségletének megfelelően változik.” Annuska nem figyelte rá, lefektette a gyereket, és maga is vetkőzni kezdett. Hanem Vidákot az „adott történelmi periódus”, amely különösen tetszett neki, bonyolult fejtegetésekre ragadtatta. „Tudod, néhány esztendeje még a revizionizmus ellen kellett szót emelnünk – folytatta, miközben bebújt az ágyba. – Ma azonban, és ezt is az adott történelmi periódus diktálja, a dogmatizmus ellen lépünk fel.”

„Szóval, az egyiket mindig elhanyagoljuk?” – kérdezte Annuska. Vidák elgondolkodott, de nem emlékezett rá, hogy erről olvasott volna, ezért bizonytalanul bólintott. „Kétségtelenül. Most éppen a revizionizmussal állunk így.” Annuska álmos volt, meg azon is bosszankodott, hogy férjének se jut eszébe jobb helyen szemináriumot tartani, mint éppen az ágyban, és megkérdezte, mi az a revizionizmus, és miért van az, hogyha az három éve még rossz volt, akkor ma már nem rossz, sőt elhanyagolható. Vidák hümmögött, és megint eltöprengett. Nem tudta pontosan, mi a revizionizmus, ezért az első kérdés felett ügyesen elsiklott, a második azonban megdöbbenetett. „Kétségbeejtő! – nyögött fel. – Ilyen antidialektikusan nem lehet kérdést fölvetni. – Végül is üzemi példával hozakodott elő. – Arról van szó, nézd, hogy azok, akik néhány éve még jók voltak, ma már nem jók. Érted? – Annuska már félálomban volt, de erre felült. – Mit beszélsz? Miért ne lennének jók? – Mert kikoptak – felelte Vidák meggyőződéssel. – Nem tudnak lépést tartani.” Annuska ezt sem értette. Kivel és mivel kell lépést tartani? Ettől a kérdéstől azonban Vidák annyira felháborodott, hogy egy szót sem szólt többet. Kétségbe-ejtette Annuska tájékozatlansága.

Mert Vidák önmagát tájékozottnak és realistának érzi. Beszédeiből lassanként kihagyta a Sztálin- és Rákosi-idézeteket, amelyek korábban még gondosan cédulázva, betűrend szerint sorakoztak az e célra fenntartott skatulyáiban. Csak ki kellett nyújtania a kezét, máris megtalálta a „Nem rés, hanem bástya vagyunk a béke frontján” vagy „A munka nálunk becsület és dicsőség dolga” című lapocskákat. Új dobozokat kellett beszereznie, amelyekre gondosan, szépen cirkalmazott betűkkel felírta: „írók”, „jugoszláv elvtársak” – s felszólalásaiban egyre többet idézett tőlük. Vidák azt tartja, hogy a politikai agitációban egy jól megválasztott idézet – fél győzelem.

Az ajtó nyikordulása rezzenti fel gondolataiból. Szviderka borzas üstöké vörösük az ajtóban. Vidák elkomolyodik, torkát köszörüli: – Foglalj helyet, Szviderka elvtárs.

Szviderka dűnnyög valamit, sejti, hogy hivatalos beszélgetés következik. Erre Vidák arckifejezéséből lehet következtetni. Vidák töpreng, szemlátomást gondolatait

próbálja tetszetős csokorba gyűjteni.

– Parancsolj cukorkát – mondja hosszabb szünet után.

Szviderka szokásához híven visszautasítja.

– Arról van szó, hogy az egyetemisták a nyakunkra másztak – közli gondterhelten Vidák. – Minden áldott nap valamilyen nyavalyát küldenek – gyors mozdulattal húzza ki a fiókot, és mutatja meg. – De ezenkívül is állandóan zaklatják az embert. Ki akarnak jönni az üzembe.

Szviderka bólint.

– Érdeklődnek a munkásosztály iránt.

Vidáknak nincs füle az iróniához. Nagy szemet mereszt.

– Hát ez nagyon helyes. Ismerkedjenek csak velünk az értelmiségi elvtársak.

Szviderka nem akar rosszmájú megjegyzéseket tenni az értelmiségi elvtársakról, tehát csak annyit mond:

– Hát ismerkedjenek. Eddig ugyan le se köptek minket. De hát, a fene tudja. Ronda dolog mindenben gyanakodni. Lehet, hogy csakugyan jószándékúak.

Végül megegyeznek abban, hogy a következő vezetőségi ülésen javasolni fogják az egyetemisták meghívását.

– Ez pedig a másik dolog – mutat Vidák egy szelet papirost. – Mit tudsz a Petőfi-körről?

– Hallottam róluk – vonogatja a vállát a kis vörös.

– Kőműves szerint csirkefogó társaság, mások szerint: vursli.

Vidák komoran rápillant. Szeretne valami csípőst mondani, aztán mégsem mondja. Kőművessel még korai lenne ujjat húzni.

– Kérik – mutatja ismét a cédulát –, hogy az alapszervi gyűléseken foglalkozzunk előadásaikkal. Megtehetjük. Természetesen kellő kritikával.

Szviderka bólint, és sokáig bámulja Vidák áttetsző, jámborul csillogó, kék szemét.

– No, és mi van a társadalmi brigádokkal?

– Ezt rád bízunk – jelenti ki gyorsan Vidák.

Szviderka biccent. És örül neki. Kényes munka, szerencse, hogy Vidák áthárította magáról.

– Két héten belül munkába kell állítani őket – mondja Vidák, és vörös irónnal bekeretezi a vezetőség határozatát.

Szviderka amíg lemegy a lépcsőn, ezen tünődik.

Harminc-harmincöt ifjúmunkást kértek az öntödébe az átépítési munkák meggyorsításához. Más körülmények között egy-kettőre össze lehetne verbuválni a fiúkat, de most rázós dolog lesz, alaposan a lelükre kell beszélni. Szviderka ismeri az emberek hangulatát. „Csúnyán elbántak az öntőkkel” – hajtogatják. Aztán most, mikor bebizonyosodik, hogy az elfogadott terv a rosszabbik, beléjük bújt az ördög, szinte örülnek a hibáknak meg az elmaradásnak.

– Nyakig ülnek a szarban – röhögött két napja Wagenzommer, és látszott rajta a káröröm. – Most majd hozzánk fordulnak, segítsetek, elvtársak. Mutassátok meg, mi az a munkásvirtus, legyetek öntudatosak ...

Szviderkához fordult, az öklét mutatta.

– Hát ezt ni! Lássuk csak, mit érnek nélkülünk.

– Ostoba, siránkozó vénasszony vagy – mondta dühösen Szviderka.

Wagenzommer meghökkent, ő is fújt, hangoskodott, de a lelke mélyén teli volt kétséggel, és nem tudott egész őszinteséggel handabandázni. Szviderka előtt visszahőkölt, elcsendesedett. De az öklét továbbra is lóbálta.

– No, csak ne ijesztgezz... Mit gondolsz?

„Öt kell először megkeresnem” – gondolja Szviderka, és megpróbálja összeszámlálni azokat, akikre számíthat majd. Nem sokra jut, legyint, zsebre dugja a kezét. „Marhaság! Harmincat embert össze kell szedni, azután majd lehet számolgatni.”

A főépületnél Majorossal találkozik. Majoros cigarettázik, és az épületet fürkészi. Utcai ruhában van, ingét a hasáig kigombolta, a homlokát törülgeti.

– Kőműveshez? – kérdezi Szviderka; nem nehéz kitalálni, mi járatban van Majoros.

– Hozzá.

– Bent van, láttam.

– Aha ...

Kissé félszegen pillantanak egymásra. Majoros röstelli magát a fiú előtt. A mellét vakargatja, és káromkodik a hőség miatt. Mindketten elvagyorodnak, kezét ráznak.

Szviderka sajnálja Majorost, aki még mindig reménykedik a taggyűlésben. Szviderka ma reggel tudta meg, hogy a pártvezetőség elhalasztotta a gyűlést.

Majoros lassan felmegy a lépcsőn, közben ingét gombolgatja. Még emiatt is elfogja a rosszkedv. A régi irodaházban akár fél-pucéran is mászkálhatott az ember, és oda se neki. De amióta felhúzták az új épületet, köpöcsészéket helyeztek a fordulóba, mindenki olyan finoman, úri módon közlekedik a linóleumon, hogy az színtiszta nyavalyatörés. Majoros tehát állig begombolja ingét, hajába gereblyézik, és szégyenkezik, hogy az imént zavarba jött Szviderka előtt. Tulajdonképpen meg kellett volna mondania a véleményét. Azt beszélik, Szviderka valamiféle önkéntes ifi-brigádot toboroz az átépítéshez, ő is cserbenhagyja a fajtáját, pedig róla nem hitte volna.

Kőműves zavartan fogadja Majorost, még aláír valamit, iszik egy pohár vizet, szemlátomást húzza az időt. Nem néz Majorosra, kerüli a szemét. A pártvezetőségi ülésen Vincze beszámolt az öntödei átépítés állásáról, elsorolta mindazokat az érveket, amelyek a jelenlegi építkezés folytatását támogatják. Nem is kerekedett vita. Valamennyien elfogadták Vincze érvelését, és úgy döntöttek, hogy a nehéz körülmények között helyesebb, ha az átépítés befejezéséig halasztják a taggyűlést. Kőműves meg se mukkant. Időnként a szemközt ülő Kordára pillantott, aki nagy figyelemmel hallgatta Vinczét és bólogatott.

– Feltétlenül igaza van Vincze elvtársnak – jegyezte meg később. – Tényleg felvetődött néhány probléma, részben a tervezet néhány hiányossága, részben a rossz munkaszervezés miatt, de most már fele úton belekapni a másik tervbe – merő képtelenség.

Kőműves ezt már nem hagyhatta szó nélkül.

– Nem részletkérdésről van szó, nem a tervezet egyik másik hibájáról. Ez a terv, úgy, ahogy van, csapnivaló, rossz elképzelés. Majoroséké százszor átgondoltabb. Ezen nem is lehet csodálkozni. Olyanok dolgoztak rajta, akik magukénak érzik az üzemet, szeretik a munkájukat, és eszükbe sem jutott a haszonlesés. Mi, elvtársak, a párt- és üzemvezetőség súlyos hibát követtünk el, olyan rövidlátóaknak bizonyultunk, hogy azt már aligha tehetjük jóvá.

Amit Kőműves mondott, azon elgondolkoztak. Néhányan felvetették, mi legyen a teendő. Korda nem szólt, de Vidák tiltakozott az ellen, hogy nyilvánosan beismerjék a hibájukat.

– Mit gondolnának rólunk az egyszerű párttagok? – kérdezte felhevült arccal, széles taglejtésekkel. – Elvesztenénk a tekintélyünket, ellenséges támadásoknak tennénk ki magunkat. Ezt az ügyet el kell ejtenünk, erről nem szabad beszélni.

Vincze is felszólalt, tőle szokatlan eréllyel.

– Miféle álláspont ez? – kérdezte. – Micsoda aljas módszer? Most már igazán elérkezett az ideje, hogy az asztalra csapjunk. A mostani terv rossz, de a másikat már nem vehetjük elő. Hibáztunk, de ha takargatni akarjuk, bünt követünk el. Hazudozzunk talán, mint valami ócska szélhámósok? Csak az őszinte beszédhez van jogunk. Ennek az üzemnek én vagyok az igazgatója, én felelek az emberekért, a munkáért. Semmiféle kalandorpolitikába nem egyezem bele.

Kömüves most Majorossal áll szemben. Nem tudja, hogy kezdje el a beszélgetést. Majoros sem szól, figyelmesen, várakozóan fürkészi Kömüves arcát. Türelmes és fenyegető.

– A pártvezetőség úgy döntött, hogy nem hívja össze a taggyűlést – mondja Kömüves.

Majoros gúnyosan mosolyog, mint aki ezt várta.

– Mivel indokoljátok?

Kömüves hallgat. Elfordítja fejét, a semmibe néz. Sejtette, hogy ez lesz Majoros első kérdése, s nem is annyira kérdés vagy kérés, mint felelősségrevonás. Hiszen egész lényéből, tartásából ellenkezés, konok, sötét bizalmatlanság árad. Ezt kell kiűzni belőle. De vajon lehet-e? Sarokba szorítva érzi magát, mentegetőzésre gondol, suta, védekező szavak jutnak az eszébe. De Majoros – elvtárs. Úgy bíz benne, mint saját magában. A tűzbe tenné érte a kezét. Vincze tegnapi szavaira gondol. „Csak az őszinte beszédhez van jogunk.” Majoros kommunista, munkásember, az a fajta, akit küzdelmek, harcok, bukások és győzelmek formáltak becsületessé, szilárd akaratú emberré. Majoros drágán adja a becsületet, megköveteli a tisztességet, az őszinte szót. Neki nem lehet hazudni.

– No, mivel indokoljátok? – kérdezi Majoros.

Kidülleszteti mellét, fejét fölveti. Pontosán tudta, hogy ez a jelenet játszódik majd le kettejük között; Kömüves hallgatni fog, hiszen mit is felelhetne neki. És mégis vár, makacsul, türelmesen, valami halvány reménykedéssel, hogy Kömüves eloszlatja ezt a szörnyű félreértést. Kömüves nem hazudhat... Tévedhet, de nem hazudhat. Kömüves csak az igazat mondhatja, kommunista, olyan ember, akire egy kicsit mindig felnézett, titkon példaként állította maga elé... Félreismerte volna? Annyi sok év után most csalódnia kell benne? ...

Kömüves arca fáradt. „És ha Majoros nem érti meg? – villan át rajta. – Ha nem tudom meggyőzni? ...” Higgadt fővel latolgatja a dolgokat. Ha Majoros csalódottan távozik el innen, vége az egységnek. Forgácsokra bomlik a közösség, felbomlik a fegyelem.

Lassan, görcsösen buknak ki száján a szavak.

– Hibáztam, én belátom, hogy hibáztam. Ma már magam is belátom az igazatokat. De gondold csak el, én sem vagyok csálhatatlan ... én is megtévedhetek ... – elvörösödik, Majoros szemét kutatja. – Nem mentegetőzöm. Kész vagyok felelni a hibáimért. Ha úgy találjátok, hogy méltatlan vagyok a tisztetremre, én fejet hajtok. Semmit sem akarok letagadni. Én minden gondolatommal a párt érdekeit akartam szolgálni... Éppen úgy, mint te ... A te igazad bizonyosodott be, és most mégis neked kell engedned ...

Majoros nem szól, kemény az arca. Kömüves leül az asztalhoz, nem pillant rá.

– Kommunista vagy – mondja csendesen. – El kell fogadnod a vezetőség döntését.

Most úgy alakultak a körülmények, hogy hiba lenne taggyűlést tartani. Akadnának, akik felhasználnák az alkalmat, hogy vizsályt keltsenek közöttünk. Kihasználnák azt a pillanatnyi zavart.

Majoros sokáig hallgat. Arca mozdulatlan, szeme sem rebben.

– Nem lesz taggyűlés – mondja később, pillantását lassan, fürkészően Kőművesre szegezve. – Tehát nem lesz. Nem mondhatjuk el a magunkét. Miért akarjátok belénk fojtani a szót? Mi bebizonyítanánk az igazunkat, napnál világosabb lenne... Miféle körülményeket emlegetsz te? Micsoda suskus folyik itt titokban? Szégyen.

Kőműves a lélegzetét is visszafojtja. Szeretné megrázni Majoros kezét. Az bizony, szégyen! Szégyenletes dolog. Az ember nap nap után csak a szája sarkát harapdálja, tehetetlenül kell végignéznie az ilyen Korda-félék garázdálkodását, téged meg pártfegyelemre kell figyelmeztetnie, Majoros. De neked tudnod kell, Majoros, kivel lépj egyszerre, és tudnod kell, ki zavarja össze lépteinket. Okosnak kell lennünk, okosabbnak, mint bármikor, és ha ez sem elég, bölcsekké kell válnunk. És keményekké, mint a kő.

– Én értelek téged – mondja Kőműves. – Az igazadért küzdesz, és semmi sem tántoríthat el attól. A taggyűlés nektek adna igazat, a ti terveteket támogatná. De ebbe a másik tervbe már munkaerőt, anyagot, pénzt, sok-sok időt öltünk ... Gondold csak el, előlről kéne kezdenünk az egészet. Még súlyosabb károkat okoznánk. És október közepére be kell fejezni az átépítést.

Az udvarról kiabálás, motorok dübörgése szűrődik be. Nedves, pocsék idő van, amitől csak jobban elmegy az ember kedve. Majoros végigsimítja arcát, háborog benne valami. Néhány perce még mérhetetlen fölényben tudta magát, Kőműves hallgatása csak gúnyt, megvetést keltett benne. De az érvek lassanként lelohasztották. Kőműves nyugodtan beszélt, őszintén, szeme szenvedélyesen lobogott. Ilyen szemmel nem lehet hazudni. Hanem Majoros úgy érzi, nem adhatja meg magát. Hosszú hónapok munkáját, gyötrődését dobná sutba. Eszébe jut a sok-sok átvirrasztott éjszaka, Hegyes, Wagenzommer, Eszterhás meg a többiek lankadatlan szorgalma, lelkesedése, az öntödei röpgyűlés, mikor melljük álltak az emberek ...

– Nem, nem, nem! – rázza a fejét. – Ne is próbálkozz meggyőzni.

Kőműves felhajt egy pohár vizet, de torka tikkadt marad. Háttal áll Majorosnak, nem látja, de olyan erős bizonyossággal tudja, mi zajlik benne, mintha arcáról olvasná.

– Az öntödét október közepén már üzemeltetni kell – mondja. – Itt már nem is napokon, de órákon, perceken múlik a dolog. Én megmondom neked, Majoros, ha mégoly igazad van is, most nincs igazad. Az üzem, az ország érdeke azt követeli, hogy minél előbb befejezzük ezt az építkezést. Ez a feladatunk.

Majoros nem válaszol, lehajtja a fejét.

– Hónapokig dolgoztunk a terven – mondja halkán, csüggedten. – Mindent beleadtunk, és úgy éreztük, igazunk van. Hát most álljak oda az enyéim elé, és mondjam: nincs igazuk, Kordának van igaza, gyerünk, támogassuk őt. Ezt nem lehet megtenni.

– Nem Kordáról van szó – feleli Kőműves. – Most minden ettől az építkezéstől függ. Az üzem jövője, az egész kollektíva sorsa. Felülkerekedtünk-e a bajokon, vagy sem.

Majoros ránéz, azután elfordítja a fejét, kitekint az ablakon. Keserőséget érez. Nem maga miatt. A többiekért aggódik, akik szívüket-lelküket adták. Talán örökre elveszítenek életükből egy szikrát...

– Szükség van rátok – mondja Kőműves. – A te brigádodban olyan emberek

vannak, akikre sokan hallgatnak. Részt kell vennetek az építkezésen, szükség van a ti példátokra.

Majoros nem néz rá. „Azt mondják majd, én is beadtam a derekamat – gondolja. – Meghátráltam, meghajlítottam magam, ezt fogják beszélni... Ezt nem lehet megmagyarázni nekik.”

Letörli homlokáról a verejtéket, bólint.

– Jól van – mormogja. – Jól van. Ránk számíhattok ...

Kőműves felsóhajt, lezöttyen a székre. Két ököllel szeretné verni az asztalt. Úgy rémlik, idegei tüstént felmondják a szolgálatot.

Rágyújt, ettől kissé felélénkül.

„Mégsem vágnak rendet közöttünk” – gondolja. Melegséget érez, lassan felemeli a fejét, hogy valamiféle suta köszönést mondjon Majorosnak, hogy megszorítsa a kezét, de az már eltűnt. Kiment, be sem húzva maga után az ajtót.

4. FEJEZET

Korda hajnalban vetődik haza, a kimerültségtől meg az izgalomtól szinte bedűl az ágyba. Olga helye megvetetlen, nincs otthon. Korda tíz napra leküldte Siófokra. Nem tudott már mit kezdeni vele, a nő minden szavával, mozdulatával ingerelte. Csömört kapott tőle. „Ha egy darabig nem látom – gondolta talán még el tudom viselni.” így aztán Olga elutazott. Egy cseppet sem esett nehezére az elválás, ez látszott rajta. Jókedvűen fecsegett a vonat indulása előtt, igyekezett felhívni magára a figyelmet, ami égővörös, kivágott ruhájával, dús, szőke kontyával nem került nagy fáradságába, s szemlátomást alig várta, hogy elinduljon vele a vonat. Korda közömbösnek akart mutatkozni, de amikor lassan, meg-megdöccenve kigördült a csarnokból a szerelvény, valami tompa sajgást érzett. Úgy látszik, jobban hozzákötődött ez a nő, mint eddig akárki más, a feleségét is beleszámítva. Néha azon kapta magát, hogy tervezgetéseibe, holnapjába akarva-akaratlan Olga is belekerül...

De most, már harmadik napja semmi hiányérzete nincs. Tréfálkozik ugyan, hogy szalma, de voltaképp szeret egyedül lenni. Egészen egyedül, gondolataival maradni. Ebben pedig Olga pusztá jelenléte is zavarja. Felkönyököl az ágyban, kipillant a redőny keskeny nyílásai között. Kint már megvilágosodott. A szobába vékony, vakító szeletekben bukik be a fény. Elcsigázottnak érzi magát, de nem tud aludni. A minisztériumi értekezlet alaposan felizgatta.

Pedig ahogy kezdődött, a szokott unalmas, vontatott módon, senki sem hitte volna, hogy reggelig tartó vita kerekedik belőle. Az új ötéves terv gépipari irányelveinek részletes, konkrét javaslatát bocsátotta megbeszélésre a minisztérium. Legalább hatvanan-hetvenen szorongtak a szűk tanácsteremben. Kordának a második sor legszélén, közvetlenül a fal mellett sikerült helyet szereznie, innen az elnökséget meg a hallgatóságot is átfoghatta pillantásával.

A hosszú, enyhén hátragörbülő, aszimmetrikus asztalnál alacsony, jelentéktelen arcú férfi emelkedett szólásra. A javaslatot ismertette, miközben rögtön saját megjegyzéseit is hozzáfűzte. A teremben figyelmesen hallgatták. Korda szinte érezte, miként fojtja vissza lélegzetét a hallgatóság, hogy egyetlen mondat értelme se sikkadjon el, és miként próbálnak a kimondott gondolatok mögött egy másik, rejtett gondolatra bukkanni. Korda azonban hamarosan rájött, hogy az a szürke kis figura

tulajdonképpen szörnyűséges frázisokat puffogat: „Nehézipar további fejlesztése ... a népgazdaság alapja ... beruházások szakadatlan növelése ... a szükségletek maximális kielégítésének talpköve ...”

A hátsó sorokban kezdtek el a pisszegést. Lassanként mindenki mocomogni, suttogni kezdett, valaki kinyitott egy ablakot. A miniszterhelyettes ceruzájával megkopogtatta az asztalt.

– Csendet, elvtársak.

Csend lett, de az előadó már amúgy is befejezte.

Rögtön elsőnek Noszlopi kért szót. őt az egybegyűltek csaknem kivétel nélkül ismerték. Felszólalásában nem is csalódtak a „friss szellemiségre” fülelők. Olyan hevesen támadt az előadóra, hogy néhányan meghökkentek.

– Talán ismerik az elvtársak annak az öreg monarchista újságírónak az esetét, aki a húszas évek derekán öfelsége Ferenc József terveiről vitt cikket a szerkesztőnek. Miután egyről-másról felvilágosították, összecsapta a kezét: – És erről nekem senki sem szólt!

A teremben halk nevetés hullámozott végig. Korda is elmosolyodott, megérezte, hogy Noszlopi máris fölénybe került. Mindig irigyelte szellemességét, frappáns rögtönzéseit. Noszlopi azonban komoly maradt.

– Úgy látszik, a mi előadónknak sem szólt senki, elvtársak. Mintha az ő időszámítása szerint még ma is 1950-et íránk. Mintha mitsem hallott volna a XX. kongresszusról, mintha érintetlenül hagyta volna az az új irányzat, mely az iparban is, figyelembevételével a nemzeti sajátosságok lenini tételét, a szocialista demokrácia jegyében halad a szocializmus felé.

Dörgött a taps. Kordát is elragadta a lelkesedés, őszintén csodálta Noszlopi merészségét. Az előadóra pillantott, aki száját akaratosan összeszorította, és mereven bámulta összekulcsolt kezét. Noszlopi arca kipirult. Pontosan fogalmazott mondatait széles taglejtések kíséretében, csengő hangon adta elő. Tudta, hogy a hallgatóság – mérnökök, műszaki vezetők – többségének rokonszenvét, helyeslését élvezzi. Erősen bírálta az irányelvek nehéziparra vonatkozó határozatait.

– Ezek a határozatok nem nevezhetők gyökeres leszámolásnak a múlt hibás gyakorlatával.

Itt aztán ketten is közbekiáltottak.

– Mit ért a gyökeres leszámoláson? Fejtse ki!

– Csendet, elvtársak – mondta a miniszterhelyettes, és ő is Noszlopira pillantott.

„Elvetette a súlykot” – gondolta Korda némi kárörömmel.

Noszlopi egy pillanatra elhallgatott.

– Nem egészen pontosan fogalmaztam – ismerte be, mire néhányan elnevelték magukat. – Mindenesetre a nehézipar, ezen belül a gépipar beruházásainak túlfeszített üteme hibásnak bizonyult, még a Szovjetunióban is, amint a kongresszus leszögezte. Nálunk, a speciális helyi viszonyokat figyelembevételével, méginkább helyes ez a nézet.

– Ez nem igaz – szólt közbe valaki.

Korda névről nem ismerte, de tudta, hogy az egyik nagy, vidéki gépgyár főmérnöke.

– Bocsásson meg – fordult az szemüvegét levéve Noszlopihoz –, az az érzésem, hogy félreértette a helyzetet. A kongresszuson valóban hangzottak el bírálatok a nehézipar fejlesztéséről, de a kongresszus határozata ezeket a véleményeket elutasította, és kimondta: továbbra is a nehézipar, többek között a gépgyártás fejlesztése az

elsődleges cél az iparban. És ez természetesen így igaz. Ha nem ez történt volna, akkor a Szovjetunió ma nem lenne az, ami, sőt a fasiszta támadás idején elbukott volna. Véleményem szerint, kezd nyugtalanító lenni, hogy néhány elvtárs a kongresszusra hivatkozva alapjában helytelen nézeteket hangoztat.

Többet nem mondott, leült. Látszott, hogy arcán minden ideg megfeszül a felháborodástól és az izgalomtól. „Ostoba demagógia” – gondolta Korda, és valósággal fojtogatta a benne szorult, tehetetlen harag. Tudta, hogy Noszlopi kezéből kicsúszott a kezdeményezés. Valóban, Noszlopi mondott még néhány jelentéktelen szót, majd visszaült a helyére. Karját összefonta, és megbántott arccal, gúnyos mosollyal tekintett maga elé.

Ha erre a jelenetre visszagondol, Kordát nyugtalanság fogja el. Úgy látszik, néha rózsaszínűen ítéli meg a helyzetet. Nem ez az első alkalom, amely ráébreszti arra, hogy vissza kell térnie a realitások világához. „Hiába, nem gördülnek olyan olajozottan a kerekek, mint szeretné az ember – tűnődik. – Ezek pedig még elég erősek ahhoz, hogy fékezzék a kocsit. Persze a dolgok, ha csigalassúsággal is, de előrehaladnak ... És ez a megnyugtató.” Noszlopi viselkedése azonban bosszantja. Végig a megsértett, meg nem értett mártír szerepét adta, ahelyett hogy igyekezett volna megvédeni álláspontját. Végeredményben nagyon szánalmasan viselkedett. Ki se merte nyitni többet a száját, és nyilvánvaló ijedtségét ironikus mosolya mögé akarta rejteni. Közben pedig egymás után szólaltak fel ellene. Alaposan leszedték róla a keresztvizet. Korda ebből is tanult. „Ez is csak azt bizonyítja, hogy a meghátrálás vereség” – gondolja. Támadni kell, szünet nélkül támadni, engedményeket kicsikarni tőlük. Ahogy a neves író megjegyezte minap egy társaságban: addig nyomni fejüket a víz alá, míg levegőt se kapnak már. Úgy, ahogy ő teszi az üzemben. Amikor Dézsitől meghallotta, hogy az öntöket rá akarják kényszeríteni az átépítés támogatására, csaknem táncra perdült örömeiben. Lám, sikerült olyan helyzetbe hozni a pártvezetőséget meg Vinczét, hogy kénytelen-kelletlen az ő terve mellett foglaljanak állást. Ez aztán sakk-matt! És az ilyen apró, helyi győzelmekből születik majd meg a nagy győzelem, az országos.

Alig másfél órát alszik, mégis frissen ébred. Kilenc órakor indul a gyárba. Az újságárusnál szokása szerint megveszi a reggeli újságokat. Valamennyi lap első oldalon közli a Központi Vezetőség ülésének határozatát, Rákosi lemondását. De öröme nem tart sokáig. Gyökeres változásról még aligha lehet beszélni. Nagy Imrét nem választották be a Központi Vezetőségbe, sőt pártrehabilitálásáról sem esett szó.

*

Délben átküldik a DISZ-ből az átépítési munkára jelentkezők névsorát. Vidák cédulát írt a listához, Korda olvasatlanul hajítja a szemétkosárba. Vidák mostanában erőnek erejével kegyeibe akar férkőzni, Vidákkal azonban semmit sem lehet kezdeni, azonkívül hogy végtelenül, riasztóan buta – márpedig ő valami babonás félelemmel viseltetik az ilyenekkel szemben –, alaposan kompromittálta magát, és az üzemben senki sem veszi komolyan. Szerencsétlen kísérlet lenne bármiben is támaszkodni rá. Pedig komolyan nyugtalanítja, hogy az üzemi DISZ-szervezetben semmiféle mozgolódást, újfajta hangot nem tapasztal. Átfutja a névsort, amelyet üzemegység szerint állítottak össze, s rögtön feltűnik, hogy öntöt egyet sem talál. „Úgy látszik, az ő ellenszegülésük nem holmi szószátyárkodás – gondolja, és sokáig simogatja az állát. – Hiszen ez már valóságos csendesztrájk!” Ebben a helyzetben, az átépítés kapcsán, ez nagyon veszélyessé válhat. Ha nem készülnek el a kitűzött határidőre, Vincze nem szalasztja el az alkalmat, hogy valamennyiüket, de elsősorban őt magát, teketória nélkül elintézzék. Korda ezzel tisztában van. Kötéltáncot jár, nyaktörő magasságban, de

az út nagyobbik felét már megtette. Az öntőknek persze könnyű lesz letörni a szarvát, az igazgatóság nyilván erélyes eszközökhöz folyamodik. Az öntők szívják majd a fogukat, de dolgozniuk kell az átépítésen. És aztán nincs az az isten, aki még egyszer összebékíti őket Vinczéékkel. Egyszerre könnyűséget érez, az a felemelő, gondtalan érzés keríti hatalmába, amit már annyiszor ki akart irtani magából, amelynek rózsaszín hangulatvilágában mindent egyszerűnek, simán gördülőnek ítél meg, és amiért még néhány órával ezelőtt kárhoztatta magát. Már Sorbán viselkedése sem nyugtalanítja, hiszen a helyzet megint csak úgy alakult, hogy ez a fiatal fickó tehetetlen vele szemben. A kutya sem hallgat rá. Az igazgatóság tegnapi döntése után, legalábbis egyelőre, teljesen ártalmatlan. Ha továbbra is erősködik az átépítés ellen, csak a saját bokáját ütheti meg.

Délben, amikor Sorbán felmegy hozzá a társadalmi munkára jelentkezők névsoraért, Korda nem állja meg gúnyos megjegyzés nélkül.

– Remélem, ezek után is lángpallossal véded ellenem a népi demokráciát.

Sorbán nem válaszol. Mappába teszi a névsort, a mappát hóna alá csapja. Korda leül az asztal mögé, figyelmesen nézi.

– Tudok arról, hogy következetesen rágalmazol. Hangulatot teremtesz ellenem. Ez hazardjáték, öregem. Szabotőrnek nevezel, holott napról napra magad kerülsz szembe a gyár érdekével, hátráltatod az öntödei építkezések befejezését, a termelés megindítását.

Sorbán elfordítja a fejét, kitekint az ablakon. Egy perce még fullasztotta a tehetetlen düh, ami gombóccá változott torkában, és amit nem tudott lenyelni, de most már visszanyerte nyugalma. „Hiszen Kordát nem lehet gyűlölni – gondolja. – A legszenvedélyesebb haragvásban is megbújik egy szikra becsülés ...”

Korda hátradül, hintázik a székén, mosolyt erőltet szája szögletébe.

Sorbán, mintha csak jól emlékezetébe akarná vésni, figyelmesen, lassan végigjártja tekintetét a főmérnök arcán; nézi apró, szúrós s mégis áttetszően világos szemét, frissen borotvált, duzzadt arcát, kissé hátrabicsakló, gömbölyű állát – és akár valami undok, sikamlós állat láttán, megrázkódik az utálattól. Sokáig hallgat. Amikor megszólal, hangja, maga előtt is idegenül, szárazon csattan.

– Ne gondold, hogy ennyiben marad ez az ügy. A te személyedről, tevékeniségedről senki sem feledkezik meg.

Korda rágyújt, sokáig billegtetni ujjai között a parázsló gyufaszálat.

– Hogy mást ne mondjak, elképesztően vakmerő vagy. Ha párttag lennél, tüstént fegyelmet kérnék ellened, így csak rágalmazásért perelhetnék be, annyit azonban nem ér meg az ügy. Fenyegetőzöl? Csak rajta! Nem először teszik velem, kedvesem. Amióta beléptem a pártba, egy perc nyugalmam sincs. Vádoltak már pártellenességgel, karrierizmussal, meghurcoltak, az ÁVÓ-val fenyegettek ... Most pedig te fenyegetsz? Edzett vagyok már én, barátom. Nem ijedek meg tőled.

Sorbán sarkon fordul, köszönés nélkül távozik. Míg Korda gúnyoros arccal, ajkát kesernyésen félrehúzva, alattomos fenyegető pillantások kíséretében előadta mondókáját, mindvégig olyan érzése volt, hogy egy színpadi intrikus alakítását figyeli, aki ráadásul túljátssza szerepét. Handabandázása már-már nevetségessé válik. Megerősödik a véleménye: veszélyes ember, alattomos gonosztevő, de sem esztét, sem erejét nem kell felülbecsülni.

Teljesen érthetetlen, hogy Vincze nem tud eligazodni rajta. Két hete végre beszélhetett Vinczéével, alaposan kipakolt neki.

– Szabotázs – hajtogatta Sorbán semmi egyéb. Korda mérnöknek tudnia kellett, hogy a Kovács-féle terv egy ilyen kis műhelyben, mint a mi öntödénk, teljesen

értelmetlen. Nagy beruházás, fölösleges költségek, időpocsékolás... Korda csak a saját érdekeire volt tekintettel.

– Mit tegyünk? – kérdezte Vincze, elfintorította arcát, bekapott egy Nitromin tablettát, s kortyintott hozzá az íróasztalán álló pohárból. – Hagyjuk félbe az építkezést? Maga mit javasol? Kezdjük az egészet előlről a másik terv alapján? ...

Sorbán hallgatott. Szerette volna megkérdezni: mi a véleménye Kordáról, de Vincze az órájára nézett és felállt.

– Ne haragudjon, el kell mennem injekcióra. Időnként tisztogatni kell az ereimet.

Sorbán együttérzően tekintett petyhüdt, fehér arcába, megsajnálta. Beteg ember, Korda könnyedén vezetheti az orránál fogva, és nincs benne semmi erély. Tehetetlenül túri Korda fondorlatait. Belekapni a másik tervbe, csakugyan képtelenség. De mi akadály van annak, hogy Korda meglakoljon? Fertőző, rákos góc.

Értetlenül és elkeseredetten gondol erre a beszélgetésre. Semmi haszna nem volt. Az udvaron Dézsi ráköszön, de ő annyira elmerül gondolataiban, hogy nem veszi észre.

Dézsi Kovácsot keresi. Elsők között jelentkezett az öntödei munkára, remélve, hogy ezúttal is felhívja magára a figyelmet. Jól számított, mert a DISZ-alapszerv hivatalosan is elismerésben részesítette, és – ami nagy elégtétel volt – annak a kis vörösnek kellett megdicsérnie, aki kézzel-lábbal hadakozott a felvétele ellen. Az egész ceremónia kényszeredettnek tűnt, a taggyűlés unatkozott, Szviderka pedig olyan arcot öltött, mint aki elcsapta a hasát. Dézsi belül mosolygott. „Lám, lám, te ronda kis vörös hajú. Sejted, sejted ugyebár, mégsem tehetsz semmit ellenem. Ha szemedbe nevetnék, azt is le kéne nyelned. Még csak csúnya pillantást sem vethetsz rám, te kis vörös zsidó.”

Tudta, hogy ismerik a nevét, hogy nemegyszer szóba kerül a értekezleteken is, példaként állítva mások elé: lám, szigorú, meg nem alkuvó normást is becsülhetnek az emberek, ha a nyelvükön beszél. Amikor aztán Majorosékat is leterítették, a szó teljes értelmében győztek, már megengedett magának szemtelen megjegyzéseket, sőt vakmerő lett, akár a rohamra induló katona, akinek füle mellett már elsüvítettek az első golyók. Szinte kiprovokálta, hogy szóba hozzák előtte az öntők makacskodását.

– Kemény emberek – jegyezte meg olyankor elismerően. – Becsület meg büszkeség is van bennük.

Az emberek ilyenkor többnyire bólogattak. Becsülik az öntőket, megnőttek a szemükben. Amikor társadalmi munkára szólították az embereket, Dézsi teli szájjal halhotázott.

– Ezeknek aztán van sütnivalójuk, mi!?! Nélkülünk úgy bedöglene az építkezés, hogy valamennyien attól koldulnánk.

Drigán itt rendszerint közberöffen.

– Meg is érdemelnénk, hogy az öntők szembe köpjenek.

Bognár is ilyesformán beszélt, ha faggatták. Ennek örülni kellett, mert a korhely Drigán szava lyukas fillért sem ér, de Bognár nem beszél a világba.

Így aztán az első három nap a kommunistákon meg egy-két DISZ-tagon kívül senki sem jelentkezett a forgácsolóból. Negyedik nap azonban váratlanul Dézsi is föliratkozott.

Senki sem értette. Sokan csodálkoztak, mások morogtak.

– A legjobban jártatta a száját...

– A fészkes fene az ilyenekbe!

Dézsi lenyelte. Nem a háta mögött suttozták, a füle hallatára beszéltek, még a szemébe is mondták.

Egyszer aztán Drigánt elfutotta a méreg.

– Elég már a dumából! Tán a seggetekkel gondolkodtok? Behívatták az igazgatóságra, visszajött, fölíratta magát. Odafönn talán csak a két szép szemét akarták látni?

– No, szökdécselj odébb, angyalkám – intett udvariasan a kis Plavec. – Zaklasd a mamádat ilyen baromságokkal.

Saját szemükkel látták: az jelentkezett, aki akart. Aki meg nem akart, arra rossz pillantást se vetettek.

De a bogarat csak elültették a fülükbe.

Hátha van igazság benne. Talán kényszerítették.

Dézsiből egy árva szót sem szedtek ki. Kelletlenül vonogatta a vállát, köntörfalazott; a vak is láthatta, hogy nem akar beszélni.

– Hagyjanak már békét! – fakadt ki végül, türelmét veszítve. – Az állásomat veszítsem el? ...

Ebből aztán mindenki értett, akinek nem volt bedugva a füle, és akadt valami kevéske fantáziája. De az öreg Gere alaposan lelohasztotta a kedvét. Ördög tudja, hogy keveredett a hallgatóság közé, csak egyszerre ott állt, és szúrósan, fürkészően nézett Dézsi arcába.

– Szóval, magát kényszerítették? – és fenyegetően felemelte az ujját. – Annyit mondok magának, hogy bárki tette, nem viszi el szárazon. Még ma panaszt teszek Kőművesnél.

Dézsi arcából kiszállt a vér. De csak egy pillanatig. Nem vesztette el a lélekjelenlétét.

– Már felesleges – mosolyodott el. – Kőműves elvtárs megtudta, és alaposan lehordta az illetőt.

– No, akkor még kihúzathatja magát.

– Ha már fölírtak, nem vonom vissza...

– Akkor ezt se felejtse ki, ha erről beszél – villant rá Gere szemüvege. – Így mindjárt más a dolog értelme.

Csak aztán sápadt el, hogy Gere elment, és az emberek lassan szétoszlottak. Egy paraszthajszái választotta el a lebukástól. Olyan érzése támadt – s nem akkor először –, hogy az öreg Gere szem előtt tartja. Tőle különösen tartott. Néha úgy érezte, hogy az öreg a veséjébe lát, s csak a megfelelő alkalmat lesi, hogy fülön csíphesse. Csaknem ő maga szolgáltatta az ürügyet. Az első ijedtség után már józanabb fejjel hányta-vetette meg a történeteket. „Muszáj *nekem* turkálnom a ganajban? Van itt tíz-tizenöt dörzsölt, megbízható melós, apró-cseprő ügyeket ők is jól elvégeznek.”

Kovácsot nem találja a kuckójában, hosszas keresgélés után a kettes kemence alapozásánál akad rá. Fakó, agyongyűrött kezeslábasban guggol a tégely előmelegítő friss betonozása előtt.

Amikor észreveszi Dézsit, az iroda felé int.

Dézsinek jó tíz percig kell az irodában üldögélnie, amíg Kovács kényelmesen, útközben meg-megállva, egykét szót váltva az emberekkel visszajön.

– Mi újság? – kérdezi Dézsit, miközben rögtön a főzővel kezd bíbelődni, kávé tölts bele.

Dézsi hallgat, beszopja az ajkát. Kovács hangjából, viselkedéséből nyegleséget érez. Ez kihozza a nyugalmából, de túrtörteti magát. Régen futotta idejükből hosszabb

beszélgetésre, Dézsinek néha úgy rémlett, a mérnök szándékosan kerüli.

– Törökösen kéred? – pillant rá Kovács.

Biccent. Kovács bekapcsolja a főzőt, leül az asztala mögé, amelyen keleti rendetlenségben papirosok, rajzok, vonalzó, műszerek hevernek. Egy pillanatig mély csend támad, aztán odakinn, a csarnokban felbúg az egyik daru, csörömpölve halad a födetlen kemencesor felett.

– Hogy haladtok?

– Rákapcsoltunk – feleli egykedvűen Kovács.

Keskeny, nikotintól sárgult ujjaival a fiókban kotorászik, egy papirost húz elő, kisimítva Dézsi elé helyezi. A pártbizottság és az igazgatóság határozata az átépítés ütemének gyorsításáról.

– Téged tettek felelőssé?

Kovács bólint, idegesen lekapja fejről a sapkát.

– Nem hagytak kétségben, hogy a határidő-túllépés a beosztásomba kerül.

Dézsi olvasatlanul gyűri össze a papirost. Kibámul az ablakon.

– Azt hallottam – mondja óvatosan –, hogy te, Dénes bátyám nem rokonszenvezel az öntők csendes-sztrájkjával.

– Jó informátoraid vannak. – Kovács kihúz egy cigarettát a zsebéből, a szájába dugja. – Az öntők segítsége nélkül lehetetlenség időre befejezni, akkor pedig ...

Dézsi hallgat. Érti Kovácsot. Befűtöttek neki az igazgatósági határozattal.

A csarnokban ismét elindul a daru, fülsiketítő csattogással gördül visszafelé.

Kovács rágyújt, mereven mosolyog. Előtűnnek megfeketedett, odvas fogai, rossz lehelete arcul vágja Dézsi. Megrándul az arca az utálattól, aztán ismét olyan, mint rendesen, akár ha kőből mintázták volna. Hátradúl a széken, Kovács petyhüdt, sárga arcát fürkészi. Nem teregetheti ki előtte a lapjait, jól ismeri gyávaságát... Márpedig a határidőt nem szabad betartani, alaposan el kell húzni ezt az átépítést. Legyen csak minél tovább zavaros a víz. Rögtön az elején felismerte, hogy Kordáék terve egybevág az ő számításaival. Azóta minden igazolja bizakodását. Az emberek kisemmizettnek érzik magukat, a fegyelem teljesen meglazult... igen, zavaros a víz. És nem szabad, hogy megtisztíthassák. Odafönn rájöttek, hogy rossz vásárt csináltak ezzel a tervvel, de szorultságukban nem vallhatják be. Most minden erővel be akarják fejezni az átépítést. „Meg kell hagyni, elég hamar észbekaptak” – gondolja. Nagyobb zavarra számított. Az öntőkkel ugyan még nem boldogulnak, és a jelek szerint nem is boldogulnak egyhamar, de a termelést minél előbb meg akarják kezdeni. Jó fogás a részükről, hogy Kovácsot tették felelőssé. Kovács begyulladós, máris megijedt.

– No és be lehet fejezni október közepére?

– Feltétlenül – bólint Kovács. – Ha az öntők is munkába állnak.

Hallgatnak, csak a kávéfőző zubog. Kovács hirtelen feláll, járkálni kezd. Cigaretájáról nem veri le a hamut, a mellére hullik.

„Kutyaszorítóban van – tűnődik Dézsi. – Ahhoz persze gyáva, hogy beosztását kockáztassa. Pedig mindenáron el kell odáznia a határidőt. Hadd vászon bele a foguk ...”

Kováccsal nem lesz könnyű szót érteni.

„Egyedül érzi magát – villan át rajta. – Ráadásul gyáva is, ösztönösen a kiskaput keresi.” Harag gyűl benne az ilyen alamuszi, pipogya nyárspolgárok ellen. Hiszen ő még akkor sem kereste a kibúvót, amikor kétségbeejtően magányosnak tudta magát,

amikor disznót kellett őriznie egy halasi tanyán, vagy amikor hajnali háromkor 282 már kint trógerolt a Nagyvásártelepen. Egy pillanatra sem fakult meg benne a gyűlölet, tisztán őrizte, akárcsak fanatikus bizakodását és higgadt bosszúvágyát. „Ha szükséges, Kováccsal is lehet szakítani. A harcban csak az erősek, a kitartóak választódnak ki, a többiek eltiporják az erősek, a harcra hivatottak..És az erőre éppen most lesz a legnagyobb szükség, amikor a szembenállók is rendezgetni kezdik soraikat, és már rázzák felemelt öklüket...

– Kész a kávé – mondja Kovács.

Kihúzza a konnektorból a dugót. Kiönti a kávé, a magáét rögtön lehajtja, összeégeti a nyelvét. Dézsi a cukrot kavargatja a bádogpohárban.

– Nézd, Dénes bátyám – mondja csendes mosollyal –, ha nem megy, hát nem megy. Nem ezen áll vagy bukik a dolog. De gondolkodhatnál. Talán mégiscsak akad valami ... valami apróság, amivel ezek nem számoltak...

Kovács vállat von, leereszkedik asztala mögé. A levegőbe bámul. Még egyszer nem veszik rá egy olyan szabotázsra. Micsoda izgalmakat kellett kiállnia! Arca megrándul, kint sivít a daru motorja. „Ez az elvakult, ostoba kölyök kalandfilmet akar játszani – gondolja hirtelenül fellobbanó dühvel. – Romantika kell neki! Aztán valamennyiünket lakat alá dugnak ... Hát nem megtettem mindent, amit csak lehetett? De bizonyos határokon átmerészkedni már örültség, kifejezett öngyilkosság. A mennykő csapjon ebbe a daruba!..

Elnyomja cigarettáját, felugrik. Megretten Dézsi merev, átható tekintetétől, szemének dermedt fényétől.

– Gondolkodni fogok – mondja sietve. – Magától értetődik. Valamit majd kieszélünk ... Gondolkodni fogok ...

Dézsi is feláll, bizalmatlanul nézi a mérnököt.

– Megkereslek majd, Dénes bátyám.

– Kisütünk valamit... – bólint a mérnök és felsóhajt, kezet nyújt Dézsinek.

Amikor Dézsi elmegy, másik cigarettára gyújt. A daru elcsörömpöl az iroda előtt, belerezdül az ablak is.

– Elvakult, elvakult – hajtogatja.

Ez a Dézsi képtelen felfogni, hogy vannak harcos alkatok, mint ő, és vannak olyanok, akik csupán rokonszenveznek, és csupán akkor állnak melléjük, ha elérkezik az idő. Nem lehet örök rettegésben élni, mindenkitől félni... az embernek idegrendszere van ... Olykor kis nyugalom is szükséges... De jó lenne fülig húzni a takarót és megpihenni, semmivel sem törődni...

Rosszul érzi magát, enyhe szédülés fogja el. Kimegy az irodából, eldobja a cigarettát. Amikor zúgó fejjel, rosszkedvűen visszamegy a kettes kemencéhez, nagy megrökönyödésére Majorost is ott találja.

– Osszon be valahová – morogja Majoros. – Meguntam a tétlenséget.

Ellenségesen bámul a mérnök elképedt arcába.

*

Délután Majoros ki sem teszi a lábát hazulról. Pedig igazán nem otthon ülő ember, nyugtalan természetű, akinek véreben van a tevés-vevés. De most isten tudja hányadik nap csak ül otthon, ül magában és gubbaszt.

– Nincs neked valami bajod? – aggodalmaskodik Zsuzsa minduntalan.

Inkább ne is kérdezné. Majoros hátat fordít neki, szóra sem méltatja vagy ráripakodik, de olyan gorombán, hogy lelke mélyéig megbántódik az asszony. Még hogy neki áll följebb! Aggódik érte, segíteni szeretne a lelke nyavalyáján, és ez a köszönet! Ha másra nem is, legalább arra lenne tekintettel, hogy nemsokára befekszik a kórházba, itt a szülés ideje. Ha nem is valami elkényeztetett kisasszony, annyit elvárhatna, hogy rendesen szóljon vele, kedves legyen hozzá... „Fújd föl magad – fortyog magában. – Pukkasszon szét a méreg, én ugyan nem törődök veled...”

De alig fél óra múlva ismét hozzáfordul.

– Miért nem mondod meg, mi bajod? Igazán, én nem is értem ... Örökké csak gyötrődnöm kell miattad. Legalább a gyerekre gondolj. Ő sínyli meg.

Majorost a guta kerülgeti. Az ablakhoz megy, kibámul rajta, tehetetlenül káromkodik magában. Szépen összegyűlt a sok baj! Főleg magával nem tud megbékélni. Legutóbb, mikor eljött Kőművestől, keményen megfogadta: napokon belül összeverbuvál két brigádnyi embert. De csak a fogadkozás maradt. Már akkor inába szaladt a bátorsága, amikor Wagenzommerhez indult, akire pedig a leginkább számított. Sokáig ácsorgott a ház előtt, nem tudta rászanni magát, hogy bezörgessen. Végül is hazament, ette a szégyen. Mindennek elmondta magát, gyávanak, alamuszinak, megalkuvónak, de azóta is akárhányszor alkalma nyílt volna kirukkolni a dologgal, benne rekedt a szó. Pedig egyre erősebben tudta, hogy Kőművesnek igaza van. Valamelyik reggel elolvasta az újságban a Központi Vezetőségnek az iparosítás fejlesztéséről szóló határozatát, s az méginkább megerősítette igazában. „Sokat kérnek tőlünk – gondolta. – Ha nem fogunk össze, szégyenben maradunk.” S nekik a saját helyükön kell bizonyítaniuk, hogy teljesítik a párt iránti kötelességüket. Ez pedig – s Majoros ezt számtalanszor elismételte magában – az öntödei építés támogatása, az öntés megkezdése. De itt most minden a feje tetején áll. Az emberek dolog híján álló nap a hasukat süttetik, lustálkodnak, akár egy püspök. A bért persze felveszik, és azzal védekeznek, a gyár küldte szabadságra őket. A rendesebbek már röstellenek egymás szemébe nézni. A többiek persze remekül érzik magukat, uraskodnak. „Hát igen, ez aztán a kommunizmus – vigyorgott rá a múltkoriban Sipőcz. – A magunk részéről már megvalósítottuk.” Össze kellett volna törni a pofáját, ahelyett hogy kelleetlenül elnevette magát.

Most is csak az a vége, hogy felbosszankodik, fejébe száll a vér. Igaz, ma összeszedte magát, bement az öntödébe. De az is hogy történt! Lement a tóhoz, aztán a mezőn keresztül, öles kerülővel ment a gyárba, nehogy útközben ismerőssel találkozzon. Tudta ugyan, amúgyis híre megy a dolognak. Mogorván hazajött, azóta itthon ül, és rágja a kétség. Vajon mit szólnak a többiek? Wagenzommer, a hallgatag Eszterhás meg az öreg Hegyes. Neki aztán a szemébe sem tudna nézni. Még szította is a parazsat, hogy nyugdíjazzassa magát. – Hát, okosabbat mi mást tehetne? – mondogatta. Hegyes Feri jött el egyszer panaszkodni; azóta se éjjele, se nappala az öregnek. Ebédig még csak elüti az időt a horgászással, de délután már elunja magát, lézeng, mint az alvajáró. Senkihez sem szól, ha meg hozzá szólnak, hát olyan, akár a megveszekedett ördög. Odahaza már rátekinteni sem mernek, mert abból is patália kerekedik. „Azon se csudálkoznék – kesergett Feri –, ha egy nap a tóba ölné magát.” Ő meg csak hümmögött, s ha meg is látogatta mindjárt másnap az öreget, épp erről nem beszélt vele. Ezt a témát kerültek. Iddogáltak, mélyeket hallgattak. Egyikük sem merte feltárni a lelkét, tudj’ isten, mi lett volna abból? Úgy tettek, mintha büszkék volnának a makacosságukra, mintha hízelegne nekik, hogy nélkülük nem boldogul az üzem, és közben háborgott a lelkiismeretük.

Zsuzsa benyit a szobába, nem szól. Majoros nem fordul feléje, hallja, hogy roppan a

szék, leülhetett. Most biztosan őt nézi, nagy, ijedt, kisírt szemmel – szeretné, ha hozzáfordulna. „Vele is másképp kéne bánnom – gondolja Majoros jobbnak kéne hozzá lennem, kedvesebbnek ... Hiszen úgy viseli, zokszó nélkül a terhességet, hogy az már csodálatos. Nemhiába erős asszony, a lelke is erős.”

Zsuzsa sóhajt, hasán nyugtatja nagy, barna kezét.

– A gyárba mentél ma? – kérdezi csendesen.

A boltban hallotta, és rosszul esett, hogy mástól kell megtudnia.

Majoros nem lepődik meg. Számított rá, hogy Zsuzsa kérdőre vonja. Kibámul az ablakon, tompán feleli:

– Oda.

Megfordul, erős tekintettel keresi az asszony szemét.

– Rosszul tettem talán?

Csendes a hangja, de ingerültséget érezni benne.

Zsuzsa vállat von, nem néz rá.

– Én tudnám? Neked kell tudnod.

Nyomja valami, látszik rajta. Többet is mondhatna, amit az asszonyok beszéltek vásárlás közben. Majoros az arcát fürkészi, lassan odamegy hozzá. Megérinti a vállát.

– Beszélnek rólam?

Az asszony rápillant, majd sóhajtva ismét elfordítja a fejét. Aztán félszegen bólint. Majorosnak ökölbe szorul a keze. „A szemembe nem merik mondani...” Hallgat, amíg le nem csillapodik. Végére is, mit vethetne a szemükre? Kerüli őket, mintha valami rossz nyomná a lelkét. Nem csoda, ha suttognak róla.

Zsuzsára néz, gyengén mosolyog.

– Te kinek adsz igazat?

– Én mindig neked. Te mindig azt teszed, ami a legjobb. Úgy hiszek benned, mint a szentírásban.

Majoros elvörösödik, zavarában megmarkolja az asszony vállát. Amióta ismeri, nem hallott ilyet tőle. Mennyire szereti őt ez az asszony. Újra elszégyelli magát, és egyszerre rádöbben: Zsuzsa sokra tartja. Nagyon sokra, fölnéz rá. Szeretne mindent elmondani neki, a lelkét felmutatni az asszony előtt.

– Sejttem, mit beszélnek – mondja halkán. – Ne hidd el nekik. Engem nem vesztegettek meg, meg se fenyegettek ...

Elhallgat, izgatottan nyel. Még hogy neki kelljen védekeznie? ... Hatalmas akaratot érez, nem tántoríthatják el.

– Én ma valóban bementem dolgozni. Ha úgy vesszük, megaláztam magamat Kovács előtt, ha úgy vesszük, beadtam a derekam az azoknak, akik összeeskábálták azt a másik tervet. De ez csak a látszat. Hát megalázkodik akkor az ember, ha azt teszi, amit a lelkiismerete parancsol?

Zsuzsa hallgat. Vértelen ajkát összeszorítja.

– Te sosem alázkodol meg.

Majoros kesernyésen mosolyog. Hát nem megalázó ez az egész helyzet? Sehogy sem rendeződnek el fejében a gondolatok. Megértette Kőművest, el kellett ismernie, hogy igaza van: semmi haszon nem származik abból, ha folytatják ezt a szégyenletes vakációt. Ez nyomban világossá vált számára. De képtelen megérteni, miként fajulhattak idáig a dolgok. Miért kell nekik most valósággal erőt venni magukon, és egy rossz elképzelést támogatniuk, amikor volt egy jó? Aztán hogyan lehetséges, hogy

ő hosszú hetekig megátalkodott ellenségének tartott egy másik kommunistát, Kőművest? „Nem hiszem, hogy csak bennem lett volna hiba” – gondolja, de Kőművest sem tudja elítélni. Hiszen eleinte ő is meg az igazgatóság is a pártjukat fogta ... Többségükben nem olyan emberek, akik ok nélkül változtatgatják a véleményüket. „Valami bűdös van a dologban” – gondolja. Korda ott a fertőző góc, árasztja magából a dögvészt. Első pillanattól kezdve tudta, hogy a főmérnöknek meg az egész sleppjének érdeke fűződik a tervükhöz. Pénz, karrier meg az irántuk érzett leplezetlen ellenszenv ... Talán még ennél is több – ez sem először fordul meg a fejében –, a bizalmatlanságot, az ellenségeskedést akarják beléjük oltani. Igen, egyre tisztábban látja céljaikat. Csak arra nem tud feleletet találni, hogyan kerekedhettek ezek felül. Mert arról meg van győződve, hogy Kőműves is világosan látja ezeket a dolgokat. Valami nagy bajnak kell lennie, ha az ilyenek háborítatlanul kevergethik a kártyáikat.

Elkeseredett gondolatait csakhamar józanabbak váltják fel.

„Mi követtük el a hibát – gondolja. – Tudtuk róluk, hogy csalók, haszonleső gazemberek, csak éppen a szánkat nem nyitottuk ki.” ő ugyan egyszer megmondta a magáét Kovácsnak, alaposan nekidurálta magát, de azzal semmit sem használt. Az emberek fejét kellett volna megvilágosítani, és körömszakadtáig harcolni ezek ellen, s akár a Központi Vezetőségig elmenni az igazukért. De mit tettek ők? Hallgattak, ölbe tett kézzel vártak a döntésre, és Kőműves meg Vincze ellen szították a többieket. Kordáék keresve sem találhattak volna jobb társakat.

Megint előnti a tehetetlen harag, felugrik az asszony mellől, az ablakhoz megy. Az asszony hallgat, nem meri megzavarni gondolataiban. Majoros rágyújt, kilöki az ablakot. Már alkonyodik, feltámad a szél, a víz szagát hozza a tó felől.

„Igen – gondolja Majoros. – Ezek valamennyien ravasz, körmönfont emberek, de nincs igazán erejük. Csak akkor érnek el eredményt, ha valamilyen zavar támad köztünk. Hát most nem így történt? Rögtön kihasználták. Először egymás ellen uszítanak minket, aztán kettéroppantanak engem, utánam Kőművest, s mire észbekapunk, már fegyvert kell fognunk ellenük ... Annyira vérszemet kaptak már, hogy az igazi énjüket se nagyon takargatják.” Saját fülével hallotta, hogy a főmérnök forradalomnak nevezte a poznani zavargásokat, és úgy beszélt az esetről, mint valami nagy munkásmegmozdulásról. S amikor valaki közbekiáltott, hogy várjunk csak, ott kommunistákat, munkásokat gyilkoltak meg, a vállát vonogatta.

– A forradalmakban ártatlan emberek is elpusztulnak.

És amikor ő megmondta a véleményét, mert nem tudta türtőztetni magát, és elutasította Korda gyalázkodó szavait, az fejcsóválva fordult hozzá.

– Nem helyes ilyen vitákba beleszöni a sértődöttséget meg a személyi elfogultságot.

Néhány napja meg Szviderka elmesélte, hogy valamelyik este suhancok támadtak Vinczére és leütötték. Ökölbe szorult a keze. „Fasiszták” – gondolta és egész este úgy járt-kelt, mint valami rács közé zárt vadállat. Egy percig sem gondolt arra, hogy véletlen incidens történt ... Mert akkor a főmérnök áskálódása, az emberek megzavarodása, az egész terv-história véletlen lenne. Márpedig ennyi véletlen nincs. Majoros lassan kezdte megérteni, hogy az öntödei események valahogy összefüggnek ezzel a számtalanul sok, riasztó jelenséggel, amelyekkel nap nap után szembekerül, és amelyek tehetetlen, gyötrelmes haraggal töltik el.

„Itt csak egyet nem lehet tenni – gondolja gubbasztani nem lehet. Úgy látszik, minden nap meg kell harcolnunk a magunk igazáért.”

Egyszerre nagyon szeretné, ha most mások is itt lennének mellette, Kőműves, az öreg Gere meg a többiek... Bennük talán már előbb megfogalmazódott. Jó lenne megkérdezni az ő véleményüket is. Lehetetlen, hogy magára maradjon az az ember,

akinek igaza van.

– Nem, mi sohasem alázzuk meg magunkat – mondja csendesen, az asszonyhoz fordulva. – Hiszen erősek vagyunk, mint a tölgy.

Az asszony nem válaszol. Amikor közelebb megy hozzá, látja, hogy szemét lehunyta, elszenderedett.

Majoros takarót tesz rá, aztán lábujjhegyen visszamegy a kitárt ablakhoz, és kibámul a sötétbe.

5. FEJEZET

Augusztus utolsó napjaiban Gizit alkalmazzák a gépgyárban.

– Darus akar lenni, igaz? – kérdezi az irodán Baumann, a lemezműhely főnöke. – Szép szakma. Hanem azt még ki kell tanulnia. Egyelőre a lemezszállításhoz osztom be. Nem valami igényes munka, de figyelem, az kell hozzá.

Együtt mennek a műhelybe, Baumann avatja be a munkába. Csakugyan potommunka. Jön a lemez, lassan, imbolyogva, két széles horogra állítva. Ezt a lemezt kell ráteríteni a kocsira, amely a függőjárat végén várakozik. Az alacsony, makacs állá Baumann (zömök termete miatt nevezik Botondnak) Gizi kezébe nyomja a rudat, int neki, aztán szétvetett lábbal megáll, mint a cövek. Ragyaverte arcán verejtek gyöngyöznek, kezefejevel törülgeti. Fülledt, trópusi meleg van a műhelyben, a széles tetőablakokon bágyadt sugarakban bukik be a nap, átforrósítja a falakat, vakítóan csillan a tükörfényes lemezeken, szinte lánggra lobbantja a portól, kéntől sűrű levegőt. Gizit először a rosszullét környékezi, aztán lassanként alkalmazkodik. Szeme megszokja az elmosódott, tompa színeket, a homályosabb zugokban is fölfedez egy-egy embert. Tüdeje, torka már nem ellenkezik olyan makacsul a fullasztó levegő ellen, és már fülét sem sérti a szomszéd műhelyből áthallatszó dübörgés, a nagykalapács dobhártyát szakasztó csattanása.

Gizi hamarosan rájön, hogy munkáját csak külső szemlélő tartaná egyszerűnek. A rúd, amelyet Baumann imént a kezébe nyomott, nagy, hosszúka kampóban végződik. Ezt a kampót kell a lemez élére akasztani, majd nagyot rántva rajta, a lemezt kocsira billenteni. Az első kísérlet nem sikerül. A kampó félresiklik a lemez élén, a hatalmas lap lomhán előrebillen, rézsút zuhan a kocsira. Mire azt úgy-ahogy helyére igazítja, már ott is a következő. Sietségében ügyetlenül fogja meg a rudat, 292 megroppan az ujjá. Beléhasít a fájdalom, de most nincs idő azzal törődni. Beakasztja a kampót, vaktában megrántja. A lemez megrezzen, puhán hasára fordul a levegőben, majd fülsiketítő csattanással a földre zuhan.

A kocsi mellett álldogáló szállító segédmunkás felordít, cifrát káromkodik.

Baumann is a fejét csóválja, vörösre főtt arcáról egyre döngöli az izzadságot.

– Ez így nem lesz jó – kiáltja. – Ne kapkodjon, csigavér.

Gizi végképp zavarba esik. Oldalt pillant, vajon mások is figyelik-e ügyetlenkedését. Dörgő hang rezzenti össze.

– A lemez! Mit báméskodik, a francos istenit!

Mire felocsúdik, már előtte billeg a lemez. Éppen hogy az utolsó minutumban löki meg a rúddal. Az is sután, keresztben kerül a kocsira. S már a következő, a második, a harmadik ... hosszú, apadhatatlan sorban, mintha meggyorsulna a járat, s

másodpercenként követnék egymást a vakítóra fényesített lemezek. Izmai megfeszülnek a görcsös erőlködéstől, szeme elhomályosul a homlokába lecsurruló izzadságtól.

Aztán lélegzésnyi szünet. Újabb kocsi áll a járat végére. Szentől már közeledik a lemez, gyöngén himbálózva, fényét csillogtatva.

– Engedj csak – érinti meg egy lány Gizi vállát.

Kiveszi kezéből a rudat, beroggyant térddel várja, amíg a lemez a járat végére ér. Aztán, mikor már billenne lefelé, alányúl a kampóval, teste kifeszül – erőlködés nélkül teríti a kocsira.

Odaát lezuhan a kalapács, beleremeg a levegő. Aztán kongó, üres csend támad.

– Látod? – fordul a lány Gizihez, és kövér, gödröcskés arca mosolyra húzódik. – Trükkös dolog ...

Gizi biccent, hálásan csillog a szeme. Akkor veszi észre, hogy már hárman-négyen állnak körülötte. Lány mindegyik, s oly egyformák kék kendőjükben, overálljukban, hogy megkülönböztetni se lehetne őket.

– Figyeld csak – mondják Gizinek

A kis tömzsi lány újra fölemeli a rudat, ügyesen, szinte művészién teríti a lemezt a kocsira. Aztán megmutatja harmadszor is. Negyedszerre már ismét Gizi kezében a rúd.

Megvárja, míg billen a lemez, alányomja a rudat.

– Rántsd meg! – kiáltja a kis tömzsi.

A lemez huppanása után hallani, hogy nevet.

– Na, látod – mondja, és megszorítja Gizi karját. – Pofon egyszerű. Sokkal ügyesebb vagy nálam, én két napig kínlódtam, amíg rájöttem.

A következő lemez is hajszál pontosan fekszik a kocsira. Gizi visszanyeri önbizalmát, lámpaláza is elmúlik. Már fölösleges mozdulatok nélkül, takarékosan dolgozik, mint akinek régóta véreben van ez a munka.

– Köszönöm – fordul a lányhoz. – Köszönöm, hogy segítettél.

– Liba vagy – dünnyögi a kis tömzsi, és kapja magát, elszalad.

Csak Baumann csóválja elégedetlenül a fejét.

– Ezek a nők – mormogja elmenőben. – Nemhiába áldotta meg őket furfanggal az isten.

A segédmunkás a szemébe vigyorog.

– Na, maga is rágyütt valamire ...

Műszak után a zuhanyozóban meg az öltözőben is összekerül a kis tömzsivel.

A többi lány is rájuk figyel. Az újonnan jött mindig szenzáció.

– Engem Klárinak hívnak – mutatkozik be a kis tömzsi de mindenki csak Kajának szólít.

A lányok nevetnek.

– Rajtam röhögnek – legyint, és elfintorítja az arcát. – Tényleg sokat zabálok. De hát bűn az?

Gizinek nagyon tetszik Kaja. Micsoda jókedvű, életrevaló lány! Ez aztán nem ijed meg a saját árnyékától.

– Én meg Gizi vagyok – mutatkozik be –, Gere Gizi.

– A drehus Gere lánya? – kérdezi valaki.

Gizi elpirul, jóleső büszkeség fogja el. Itt is ismerik az öreget.

– Az – bólint.

– Mesterünk volt az MTH-műhelyben – mondja a lány. – Irtón szerettük az öreget.

Gizi hümmög, mit is mondhatna. Csak a szeme csillog örömeiben.

Kaja közben begombolja blúzát, fésülködni kezd a tükör előtt.

– Honnan jöttél?

– Cukrászüzemből.

Kaja megfordul, szája tátva. A lányok összegörnyednek neveltükben.

– Hallod ezt, Kaja? Cukrászattól...

Juli, a szép, magas lány bosszúsan pillant rájuk.

– Mit piszkáljátok folyton? Szálljatok le róla.

Ők ketten a legjobb barátnők

Kaja nyel egyet, visszafordul a tükörhöz. Életének egyik nagy vágya lehet, hogy beszabaduljon egy ilyen csokoládékombinátba.

Juli a harisnyáját húzza fel. Szigorú, szürke szemével Gizit kutatja.

– Kitanulsz majd valamit?

– Darus akarok lenni.

– Aha, szóval komolyan veszed – bólintott a lány. – A daru nehéz szakma. Sokat kell hozzá magolni.

Feláll, belebújik a cipőjébe.

– Tudod, mindig jönnek ide új lányok. Itt vannak két-három hónapot, kelletik magukat, lógnak, összeszűrik a levegőt néhány pasassal, aztán továbbállnak. Egyik nagyobb ribanc, mint a másik.

Hármasban vágnak át az udvaron. A salakot frissen locsolták, ropog a talpuk alatt.

– Férjnél vagy? – kérdezi Juli, megpillantva Gizi ujján a gyűrűt.

– Két hónapja.

– Hol dolgozik a férjed?

– Egyetemista.

A lányok rácsudálkoznak, Kaja elfütyyenti magát.

– Te tartod el? Ez igen! Meg is követelheted, hogy becsüljön.

Gizi hallgat. Érti, hogy megnőtt a szemükben. Egy pillanatra őt magát is eltölti a büszkeség: „Hát nem sokan tennék meg, az igaz!” Elpirul, leinti magát. Nem olyan nagy dolog, így a természetes ...

Körös-körül a műhelyekből kifelé özönlenek az emberek. Kiabálás, fütyty, nehéz verejtékszag tölti be az udvart. Gizi oldalra sodródik, elszakad a lányoktól. Háta mögött teli szájjal nevetnek, egy öblös hang harsog.

– Én aztán beolvastam neki. Nekem ne add a bankot, édesapám, ráülök a szádra, aztán az ülepemet harapdálhatod!

– Hé, öreg! – kiált valaki. – Kigyüszsz a meccsre?

– Nicsak, a kis Steiner! Rég láttalak, koma. Megemberesedtél...

– A góré szerint visszaserelik a blokkolókat a régi helyükre.

– Na ugye! Nagy szükség volt a handabandára...

– Apukám, nézz a lábad alá. Kékre rugdosod a bokámat ...

Gizi elmosolyodik. Jókedvet érez. Szereti ezt a sok sok embert. Egyszerre azon kapja magát, hogy fütyörészik.

A kapu előtt megpillantja a lányokat. Türelmetlenül várják.

– Azt hittük, felszívódtál – dörmögi Juli.

Karcsú, magas termete ellenére is van valami mackós benne.

– Merre laksz? – kérdezi Kaja.

– Itt, a telepen.

– Hát akkor hiába vártunk meg – legyint Juli. – Mi villamossal megyünk.

Szerencsére ők is utálják az összecsókolózást. Kezet fognak, aztán sietnek a villamoshoz. Gizi meg átmegy az út túlsó felére, keresztülvág a réten, a telep felé.

Odahaza leül az ablak alá húzott díványra, ölébe ejti a kezét. Körösztos még nincs otthon, mostanában sohasem jön meg tíz előtt. Gizi már rég beletörődött, szemrehányást sem tesz neki. Abból rendszerint csak veszekedés pattan ki... De hát miért gondol mindig erre? Mitől van az, hogy amint hazajön, rögtön elromlik a kedve, és valami egyhangú, nyomasztó tépelődésbe merül?

Ezer dolga akadna: rendet kéne csinálni, letörölni a port, elmosogatni, kimosni férjének a fehér inget, amit estére kért – mindez valahogy végtelenül terhes kötelesség. Ereje sincs hozzá. „Kifáradtam – gondolja, de azonnal leinti magát. Még saját magának is hazudjon? – Semmihez sincs kedvem, ez az igazság” – gondolja.

Sóhajt, eszébe jutnak a lányok meg a többiek, akik körülfogták az udvaron. Mennyivel más ezeknek az embereknek az élete. Azokra gondol persze, akik lelkiismeretesek, akik ugyanolyan komolyan veszik életüket meg a világot, mint ő. Nekik valami végtelen megnyugvás a gép mellé állni, s nem egyszerűen megbékélés azzal a gondolattal, hogy ez a feladatuk, ezért kapják a bérüket. Egész sorsukat, boldogságukat erre alapozzák. Igen, mennyivel könnyebb lehet az ő életük, minden gonddal, bajjal együtt, mint az övé, aki sehogy sem találja meg a maga helyét. Gizi mindig úgy képzelte, az életben mindenkinek megvan a maga kijelölt helye. Ez a hely az értelmet meg a boldogságot jelenti az ember számára. És ő? Hány helyen megfordult már. Elvégezte az iskolát, nem tanult tovább. A konzervgyárba járt dolgozni, majd a cukrászathoz került. Apja örökké hívogatta a gyárba, de ő nem érzett hozzá kedvet. Olyan otrombák a gyári lányok olajos kezeslábasukban, arcukra por, mocsok tapad, és homlokukon verejték gyöngyöznek. A cukrászathoz épp a tisztaság, a fehér köpeny vonzotta. De a munka nem érdekelte, titokban le is nézte, akár csak az ottani lányokat, akikről első pillantásra látni lehetett kifélék, mifélék – csupa lecsúszott úrifajta lány, puccos kis szajhák. Két évig dolgozott a cukrászatban, de senkivel se melegedett össze. S itt – már az első nap után is – milyen más. Hogy magával ragadja az embert, ha megszámlálhatatlanul sokan veszik körül! Elvegyül ebben a tömegben, szinte feloldódik benne, erőt, biztonságot kap. S gondolatai sem a megszokott, levert, unott gondolatok, hanem mások... amiket még megfogalmazni sem tud, csak valami nagy izgalommal, felelősséggel, jóleső gondokkal vegyes érzés tölti el.

Eszébe jut a délelőtt. Megijedt a lemezektől. Csak jöttek, egyre jöttek, gépiesen, zajtalanul, hideg csillogással, és úgy érezte, nem tudja megfékezni őket; a következő pillanatban rászakadnak, maguk alá temetik. Milyen kedvesek voltak a lányok. Mindegyik nagyon tetszett neki. Talán össze is barátkozik majd velük... Aztán, mikor már uralta a lemezsort, szinte gyönyörűséget okozott, hogy a súlyos acéllapok kezesként engedelmeskednek akarátának, erejének – egy-egy pillanatra hatalmas, végtelenül erős embernek képzelte magát, s ekkor olyan távolinak, aprónak tűnt minden egyéb ...

S most itthon van. Takarítania kell, vacsorát főzni, kimosni férje ingét, s a tegnapról megmaradt piszkos edényt is el kell mosogatnia. „De hát mért volnának ezek kicsinyes gondok – tűnődik. – Enni csak kell, frissen mosott, vasalt ing csak kell, takarítani is kell...”

Sokáig bámul maga elé. Egyszerre rádöbben: nem szeret otthon lenni. Otthon minden annyira vigasztalan. „Én vagyok az oka – gondolja. – Mindent kedveszegetten csinállok, még az evéshez, alváshoz sincs kedvem.” Miért is lenne? Másnap ugyanolyan sivár nap várja. Nem így képzelte a házasságot. Csupa fénynek, derűnek látott mindent, azt hitte, még a gondok is elenyésznek abban a nagy-nagy csuda boldogságban. Aztán jöttek a buta kis veszekedések az eltört tényér miatt meg az elsózott leves miatt, és a sértődések, hogy Elek ide meg oda nem viszi el, hogy mert sohasem hallgatta végig, csak ajkbiggyesztve leintette: „Ebből csinálsz olyan nagy ügyet?” Később már mindent magába fojtott. Lassanként már a tárgyak is rossz emlékeket elevenítettek meg. Ilyenkor gyűlölte a férjét. Rájött, hogy mosogatólányt, takarítónőt csinált belőle, akit mindenre fel lehet használni: a piszkos zokni kimosásától a szeretkezésig... Ha ellenkezett, Elek napokig nem szólt hozzá. S azt is ő sínylette meg. Férje elszórakozott a barátaival, eljárt gyűlésekre, vitákra, ő meg egyedül üldögélhetett otthon. Aztán belefáradva az ellenkezésbe, ő kezdte a békülést. A férfi ilyenkor gögösen viselkedett, lekezelte, oktatgatta, szemlátomást élvezte helyzetét. S ha este magához húzta az ágyban, azt is úgy tette, mintha kegyet gyakorolna. Gizi nyelte a könnyeit, szégyellte gyöngeségét, de nem tudott a sarkára állni. „Csak azért teszem, mert szeretem” – nyugtatgatta magát.

„Valamit tenni kell – gondolja. – Attól, hogy tűrök, mindent elviselek, még inkább vérszemet kap.” Eszébe jut a múltkori házimuri. Miket fecsegett ott összevissza ... Csak úgy fröcskölt belőle a gyűlölet, amikor a szovjet ösztöndíj került szóba. Milyen megdöbbenő volt. Úristen, ha apa ezt sejtené! ... ő azt mondta egyszer: „Tudom, téged nem érdekel a politika. De arról már hallottál talán, hogy az embernek világnézete van. Majd magad is rájössz, mennyire ez az alapja mindennek: barátság, szerelemnek, az ember egész életének.” Ezt akkoriban mondta, amikor ők ketten már jegyben jártak. Biztosan Elekre célzott vele.

Odakinn már alkonyodik, aztán olyan hirtelen zuhan le a sötétség, mintha bakacsiból szótt függőnyt eresztenének le. Gizi felcsavarja a kislámpát, sokáig bámul az éles, bántó fénybe. Aztán, mikor elszédül az erős fénytől, elfordítja a szemét, homlokát tenyerébe hajtja.

Körösztös rosszkedvűen megy át Gáborhoz. Alig tíz percig tartózkodott otthon, ez a rövid idő is tökéletesen elég volt ahhoz, hogy összekapjon a feleségével. Nem mosta ki a fehér ingét. Nem akart nagy ügyet csinálni belőle, éppen csak szemrehányást tett. Gizi azonban teljesen megbolondult. „Torkig vagyok az uraskodásoddal” – vágta a fejéhez, és szó nélkül elment hazulról. Neki még elképedni sem maradt ideje. Negyed kilenc volt, és eszébe jutott, hogy fel kell ugrania Gáborért. Bórkovics többször is a lelkére kötötte: „Nagyon fontos, hogy Gábor eljöjjön. Munkás igazgató fia pusztán jelenlétével is komoly érv.”

Gábor azonban sehogy sem akar kötélni állni.

– Nem megyek, öregem. Elegendem van már ezekből a vitákból...

Az ebédlőben ülnek, Vinczéné pálinkával kínálta őket, azt szopogatják. Körösztös ingerült, de igyekszik békülékenynek mutatkozni.

– Nézd, a mi szakunk rendezti a vitát. Tanárok is jönnek, más egyetemek is képviseltetik magukat. Tudod jól, milyen fontos kérdés ez a bizonyos *numerus clausus*.

Gábor eltolja maga elől a poharat, hallgat. Ezt a vitát már hónapok óta tető alá akarták hozni. Hol az egyetem nem engedte, hol a DISZ tiltakozott. Ő maga is nagyon kardoskodott: „Öntsünk csak tiszta vizet a pohárba. Én ugyan munkás származású vagyok, de nem helyeslem a megkülönböztetéseket.” Mennyire ész nélkül fecsegett! Azóta eltöprengett néhányszor a dolgon, és rájött, a munkás- meg a paraszthallgatók

ellen beszélt. „Csak a tudás legyen a mérvadó” – mondogatták Bórkovicsék. Elvben persze ez lenne a helyes. De honnan meríthetne annyi tudást például egy munkásfiú, mint Bórkovics vagy Tárnái Erika, akik hazulról annyi ismeretet hoznak. El kéne mennie, és ezt megmondani... De csömöre van már az egésztől. Üres szócséplés ... Bórkovicséknak persze érdekük, hogy minél több hasonzorú embert vigyenek be az egyetemre. Bórkovicsot nagyon meggyűlölte a legutóbbi összejövétel óta. Azóta nem is találkoztak. Bórkovics néhányszor kereste telefonon, de ő letagadtatta magát. „Undorító, dekadens figura... – gondolja. – Ez a Köröstyös pedig állat. Fut utána, mint a megkerült birka.”

– Nem, nem megyek el – int elutasítóan, mikor Köröstyös újra kapacitálni kezdené.
– Kárba vezett fáradság rábeszélni. Egyszerűen sajnálom az időmet.

Amaz vállat von, lehajtja a poharában maradt italt.

– Kérlek, a te dolgod.

Órájára pillant, feláll.

– Nekem viszont mennem kell, fél nyolc múlt.

Szótlánul búcsúznak el.

„Kétkulacos” – gondolja Köröstyös, mikor lemegy a lépcsőn. Elégtételt érez. Mégiscsak neki lett igaza. Első pillanattól ellenszenvvel viseltetett Gábor iránt.

A fiú visszamegy a szobájába, leül az asztalhoz. Folytatná az olvasást, de nincs hozzá türelme. Bórkovicsra gondol, aki ágálni fog, tetszetős, népszerű követeléseket hangoztat, és aki szembeszegül vele, azt egyszerűen letorkolja: papokkal nem vitatkozunk ... Nemrégiben még ő is ezt vágta apja szemébe. Kellemetlen érzés fogja el, valahányszor arra az esti beszélgetésre gondol. Hogy meg volt győződve a maga igazáról! Holott csak azok szövegeit szajkózta, akik az ő fejét is telitöltötték elégedetlen, zavaros gondolataikkal, fröcskölő gyűlöletükkel. Valósággal terrorizálták. Ha véletlenül más nézetet volt, Bórkovics rögtön lecsapott rá: – Megint az új-arisztokrata szól belőled.

Igen, ő volt közöttük az új-arisztokrata, a gyárigazgató fia, a munkáshallgató, akiben ugyan nem lehet teljesen megbízni, de aki nagyszerű fedezékül szolgál. „Bórkovics dühöngeni fog” – gondolja Gábor, és némi kárörömet érez. Határtalanul megundorodott tőlük és önmagától is.

– A szalon-kommunista tipikus esete vagy – mondta neki a napokban évfolyamtársa, a szőke Virág Feri, aki olykor egyedül is vitába szállt Bórkovicsékkal, és nem hagyta magát megfélemlíteni. – Sopánkodol, a kezedet tördeled, őszinteségedet bizonygatod, de ugyanazokat az aljasságokat hajtogatod, mint ők. Azt hiszed, különbözöl tőlük?...

Gábor hallgatott, semmit sem felelt. Virág Feri kimondta azt, amit ő sohasem mert bevallani magának. Mindig rettegett az egyedüllétől... És most egyedül marad.

Rágyújt, kinéz az ablakon.

Odaát, a műút túlsó felén halvány fények csillannak. Mintha megannyi máglya lobogna. A csillagtalan égbolt előtt lomhán, körvonalazatlanul terpeszkedik a telep. Elnyomja a parázsló cigarettát, egyszerre heves vágyat érez, hogy odamenjen. Milyen rég nem járt a telepen! Pedig alig egy ugrás ...

Az előszobában apjába ütközik. Most érkezett haza, jókedvűen csillog a szeme.

– Láttad a tüzeket? – kérdezi.

– Hát mégis tüzek?

– Azok – feleli apja összedörzsölve kezét. – Elfelejtetted már a rőzsettüzeket?

Nemsokára beköszönt az ősz.

A telep szélén, a kiserdőnél egyszerre több helyen is lobog a máglya. Rőzsetüzek égnek a sötétben. Az emberek a láng köré gyűlnek, üldögélnek, szalonnát sűtnek, beszélgetnek. Olykor nóta is csendül, de inkább hallgatnak, a ropogó tüzet nézik. Ki tudja, mire gondolnak? Az emlékezés tüzei ezek. Régi szokás, olyan régi, mint maga a telep. Senki sem tudja már az eredetét, de a hagyomány apáról fiúra száll. Rőzsetűzzel fogadják a szeptembert, az őszet.

– Tegyéél rá, hadd lobogjon – szól valaki.

Sokan veszik körül a tüzet. Ki széken ül, ki felfordított ládán vagy összegyűjtött almon, ki meg csak úgy a fűvön hasal.

– Jó dolog ez a tűz – mondja valaki csendesen. – Egy telet húztam ki mellette. Így máglya mellett, fedél nélkül.

– Hát, sokat kibír az ember... – sóhajt egy másik.

Hallgatnak. Komoran, rezzenéstelen arccal, a tűz vörösre festi hajukat.

– Megszámlálhatatlan máglya lobogott akkor – folytatja az előző hang. – Nem jutott fedél az embereknek... A Karitászhó rothadt krumplit adott, de felhúzta a templomot. Micsoda tél volt. Úgy hullottak az emberek, akár a verebek.

Gábor közelebb lép a tűzhöz, lassan kiveszi az arcokat. Egyiküket sem ismeri. A kis, kopasz öreg, aki hosszú botján a szalonnát sűti, felpislog rá, odébbhúzódik.

– Ül csak le, jut hely.

Amikor a fiú letelepedik, kihúzza a tűzből a szalonnát.

– No, add a kenyered. Nincs? Fiúk, vágjatok neki egy karéjjal.

Valaki átnyúl Gábor válla fölött, kezébe nyom egy szelet kenyeret.

Az öreg szuszogva csöpögteti meg zsírral.

– Egyed csak, jó falat. Aztán rájuk se hallgass, amit beszélnek.

Gábor mosolyogva biccent, beleharap a kenyérbe.

Valaki fölemelkedik a tűz másik oldalán.

– Csak ne beszélje le róla. Igenis, nyissa ki a fülét, hallgassa csak ...

– Úgy is van – helyesel egy rekedt, mély hang. – Ezek már el se hiszik a régit. Én mindennap tízszer is meghallgattatnám velük.

Bólogatnak.

Gábor zavarba jön, most látja: ő a legfiatalabb. A forró zsír ujjára csöppen, megégeti.

– Ugyan már – ellenkezik megint a kisöreg. – Ti talán szívesen teregetitek ki a szennyesteket?

Ropog a tűz, valaki beleköp.

– Akkor is – mondja sötétben –, akkor is hallgassák csak meg. Ezek mindent semmibe vesznek.

– Azért fiatalok.

Valaki felhorkan.

– Miféle fiatalok ezek? Mást se hall tőlük az ember, csak örök elégedetlenséget. Hogy se autójuk, se luxusvillájuk ... A lányok meg egyenest Párizsból hozatnák a ruháikat... Felvitte az isten a dolgukat!

– Ne légy dühös – szól közbe valaki békülékenyen –, nincs igazad. Te talán nem vágyódtál autó után.

– Én? – s rekedten nevet a másik. – Két kiló szárazbab után vágyódtam, komám ...

Egyszerre mindenki beszélni akar. Rozsét dobnak a tűzre, szikrák perccennek, nagyobbra lobban a láng. A kisöreg már mukkanni sem mer, engedelmesen forgatja a szalonnát a lángokban.

– Talán őket is szárazbabra fognád?

– Ugyan már – kiált valaki. – Világos, hogy jobbat akar nekik az ember. Éljenek csak jobban az apjuknál, de ne akarjanak mindjárt toronyórát... becsüljék meg, ami kijut nekik ...

– Úgy is van – dörmögi egy hang. – De ezek? Hát mit tudnak ezek? Guberáltak ezek férges gyümölcsöt a szeméttelenen?

Kesernyésen nevetnek.

Csak a tűz percegése hallatszik.

– No, tartsátok a kenyeret – szólal meg halkan a kisöreg. – Ki hozott valami innivalót? Elő vele, és diskuráljunk vígabb dolgokról.

Bólogatnak, falják a sült szalonnát.

– Megégetted, öreg.

– No, már ez is micsoda finnyás!

Nevetnek, aztán lepisszegik egymást. A szomszéd tűznél énekelnek. Valami lassú, szomorú dalt. Elszorul tőle a torkuk.

– Azok is búsulnak, a nyavalya beléjük. Elmegy az ember kedve.

Gábor egészen a tó partjáig sétál. Ott is lobog egy tűz. Rőtre színezi a tó tükrét. Megismeri Gerét, köszön, leül mellé.

– No, a Vincze-gyerek – öleli meg a vállát az öreg. – Hát apád? Talán már megveti a rőzsetüzet?

Gábor a fejét rázza.

– Dolgozik.

Csupa ismerős üli körül a tüzet. Gizi, az örökké mord Eszterhás meg Szviderka. Ők már kiszalonnázták magukat, krumplit sűtnek a parázsban. Szviderka gallyat hajít a tűzre, a láng felcsap, tüzes szikrákat szór a tóba. Gábor eltakarja a szemét, égeti a hőség.

– Hátrább, hátrább – morog Gere tüzet kap a hajad.

– Attól veres az enyém is – vigyorog Szviderka. Csendesen nevetnek. Gere kikotorja a hamuból a krumplit, egyik markából a másikba ejtegeti.

– Ez aztán megsült...

– Főve jobb – jegyzi meg Gizi.

– Jó az így is. Aj, de még milyen jó ...

Gábor is kap egy szemet.

– Héjastul harapd – figyelmezteti Gere. – A pörzsölt héja a püspökfalat.

Égeti szájukat a forró krumpli, nevetnek, tréfálkoznak egymással. Gábor gépiesen majszolja a krumplit. Csendes jókedv melegíti. Milyen furcsa emberek ezek! Milyen különös, megfoghatatlan hangulat ez!

Ismét gallyat hajítanak a máglyára.

– Meg kéne látogatni Majorosnét – mondja Szviderka. Gizi odafordul, kerekre tágul a szemé.

– Megszült?

– Tegnapelőtt. Fiút szült. Majoros majd kiugrott a bőréből.

Eszterhás hümmög.

– Úgy böngött, mint egy dedós.

Mosolyognak. Milyen lehet az, ha Majoros böng. Egyikük sem tudja elképzelni.

Gere újabb krumplikat szed ki, öklével megigazítja szemüvegét.

– Karakán gyerek – dünnyögi. – Tetőtől talpig derék ember.

Gábornak eszébe jut az öntödei história. Majoros ment be egyedül dolgozni. Ő nem értette Majorost: saját magát alázza meg?

Gere Eszterhásra sandít, krumplit nyújt neki.

– De ti épp olyan fafejűek vagytok, mint azelőtt. No, egyél.

Eszterhás fészkelődik, borostás arcát simogatja.

– Nem olyan egyszerű az. Ha én be is mennék, a többi úgysem jönne. Csak a hátukat mutatnák nekem.

Bekapja a krumplit, akár a tökmagot.

– Így pedig Majorost piszkálja mindenki – pillant rá Gere. – Ti meg a vállatokat vonogatjátok ...

Lekapja szemüvegét, megtörüli. Nehezen szedi a levegőt, haragos. De semmit sem mond. Ismét orrára tűzi a pápaszemet, a krumplikat piszkálgatja.

Eszterhás hümmög, a lángokba bámul. Nem néz a többiekre. Látszik, hogy rossz a lelkiismerete. Nemigen lát a dolgok mélyére, meg sem lehet magyarázni neki, de talán ő szenved a legjobban a tétlenségtől. Úgy bolyong naphosszat, mint egy alvajáró.

– Hát, ha jobb neked a kínlódás... – jegyzi meg a bajusza alatt Gere, és egyszerre két krumplit ad Eszterhásnak. Azután, rövid töprengés után még kettővel megtoldja.

Gábor összerosolyog Szviderkával. Eszterhás bánatosan falatozik, lekókad a feje. Gere a torkát köszörüli, ő is lopva elmosolyodik.

Máglyaoltás után Szviderka hazakíséri Gábort.

– Jövő héten jöttök ki hozzánk? – kérdezi.

Gábornak eszébe jut Bórkovics, elkedvetlenedik.

– Azt hiszem.

– Rendes embereket hoztok?

– Akad ilyen is, olyan is.

Szviderka bólint, ő is így gondolta. Eszébe jut valami.

– A múltkor kezembe nyomtak egy paksamétát. Petőfi-köri vita, újságírók meg egyetemisták ... Sok mindent nem értettem belőle, nem vagyok valami lángész, de mondtak néhány olyan dolgot, amitől fejembe szaladt a vér.

– Hát, fecsegnek – dünnyögi Gábor.

Elvörösödik. Annak idején ő is mennyire lelkesedett azokért a vitákért. S most mennyire kicsinyesnek tűnik az egész.

– Nem hiszem, hogy csak fecsegnének – feleli Szviderka, s zavarba jön: sok mindent nem értett, talán nem is helyes, csak érzés után véleményt mondani. – Én úgy éreztem, hogy rosszindulattal beszélnek. Semmi sem tetszik nekik.

– De hiszen kommunisták – feleli Gábor. Szviderkának is ez ütött szöveget a fejébe. Ha azokat a dolgokat mások mondanák, mindjárt világosabb lenne. De azok az

emberek kommunisták. Igaz, Korda főmérnök is kommunistának vallja magát meg az a félnótás Vidák is ... Nehezen ismeri ki magát az ember. Pedig beszámolót kell tartania két DISZ alapszervben is. Emiatt fő leginkább a feje.

– Ördög tudja – mondja, amikor elbúcsúznak. – Sehogyan sem ismerem ki magamat. Neked biztosan könnyebb, tanult ember vagy.

Gábornak egész este ez jár a fejében. A szalonna perzselt ízét érzi a nyelvén, és Szviderka szavain töpreng. „Alig ismer – gondolja –, mégis így elmondott mindent. Úgy látszik, megbízik bennem ...”

Nyugtalan gondolatokkal alszik el.

A rőzsetűz éjszakája után következő este Wagenzommer és Sevcsik, a darus váratlanul beállít Majoroshoz. Mindketten zavarba jönnek, Majoros meglepődése se kicsiny. Amióta bejár az üzembe, még a véletlen se hozza össze Wagenzommerral, ő meg nem hajlandó hinni az ilyen véletlenekben, annál inkább nem, mert Wagenzommerről olyanokat hallani, hogy ugyancsak megmakacsolta magát, és szítja a parazsat. Márpedig nincs rosszabb az olyan embernél, aki éppen a butaságban makacsolja meg magát. „De ha már eljöttek, oka lehet” – gondolja, és behívja őket a konyhába. Ott letelepednek hármasban, fejük felett az ernyőslámpa, aztán hallgatnak, fürkészik egymást.

Wagenzommer unja meg legelőbb a hallgatást, haját simogatja, torkát köszörüli.

– Gratulálni jöttünk – böki ki. – Hallottuk, hogy megszült a Zsuzsa ... fiad lett...

Sevcsik hümmög, vitorlafülei izgatottan piroslanak. Selyempapirosba göngyölt csomagot tesz az asztalra. Majoros kibontja, elmosolyodik. Csörgő van a csomagban, meg füttyölős baba meg nagyra nőtt plüssmackó.

Ő pedig egy palack bort rak az asztalra meg poharakat. Így aztán inkább belemelegednek a beszélgetésbe.

– Jól bírta az asszony?

– Bírta.

– Erős asszony, szó se róla. A terhességet is de bírta!

Majoros biccent, kissé meghatódik a hangja.

– Az, erős asszony.

Az ő egészségére koccintanak először. Másodszor a gyerekére.

– Nőjék nagyra ...

– Apjánál is magasabbra.

Megisszák a bort, hallgatnak egy sort. Az asszonyról és az újszülöttről nincs mit beszélni többet. Majd ha megjönnek, aztán. Majoros is hallgat. Sejtí, hogy nemcsak a gratuláció kedvéért jöttek. De nem szól. Ő el nem kezdi, vágjanak csak bele ők, Eszterhásnak se szólt, de lám ma reggel besettenkedett az öntödébe. Szakasztott úgy viselkedett, mint aki véletlenül csöppent oda. Lábatlankodott, az alapozást figyelte, de örökké útban volt, rágyújtott, két slukk után elhajította a cigarettát ... Másfél óra hosszat nézegette őket. Majd rettentőt sóhajtva Kovácshoz cammogott.

– Úgy gondoltam ... – kezdte, de aztán legyintett, hallgatott.

Természetesen Majoros mellé került, és Majoros a megmondhatója, hogy nem hazudtolta meg magát. Egész nap hallgatott, meg se mukkant, de öt helyett dolgozott. Akár egy motor. Majoros később megkínálta cigarettával, és nem állta meg elismerés nélkül.

– Na, te marha, hát leesett a gyűrű az ujjadról?

Eszterhás morgott valamit, vigyorogni is próbált, de átkozott pocskul érezte magát. A munka miatt is lelkiismeretfurdalása volt; általában dühös volt az egész világra, Gerére, aki – szerinte – rábeszélte, Majorosra, aki az egészet elkezdte, mindenekelőtt azonban magára ... Jóságos isten, mi lesz délután, ha megtudják a többiek! ...

Majoros pontosan tudta, mi zajlik Eszterhásban. Jó emberismerő, talán emiatt is nem áztatja magát hiú reményekkel. Látja, hogy az öntők nagyobbik részét szép szóval nem tudják munkára fogni. Nagyon megkavarták az embereket, nem ismerik ki magukat, meg aztán az aljanép mindig kapva kap a lazáláson ... Az övéire azonban első perctől számított. Hatodik esztendeje vannak együtt, s nemcsak a brigád köti össze őket, hanem a barátság is. Szeretik és megbecsülik egymást. Lehetetlen, hogy ez az erős kötelék csak úgy szétfoszoljon. Wagenzommerra számított legjobban. „Eljön, el fog jönni – gondolta. – Én tanítottam ki, az én kezem alatt szabadult, senki se bírt összeharagítani minket.” Lám, nem tévedett.

Majoros nézi őket, szemlátomást küszködnek magukkal. Nehéz ilyenkor a beszéd! Sevcsik kerek, telihold képét lassanként kiveri a verejték, nyakát behúzza, szinte púpos vállába süpped a feje. Már rég megbánta, hogy eljött. Mukkanni sem mer, mit is mondhatna ... Wagenzommer cipelte magával, hát tegye le ő a garast.

Wagenzommer vastag ujjai közé veszi a csörgőt.

– Nemcsak emiatt jöttünk – pislant rá a szemével. – Úgy esett, hogy Eszterhás ma eljött hozzám, az orrom alá dugta az öklét. – Annyit mondok, jobb lesz, ha te is bemegy, Majorost meg engem már épp eleget szapultak. Miféle fajzat vagy te? ...

Elhallgat, fejét lehajtja, a csörgőt vizsgálgatja. Majoros biccent, belül vigyorg. „Ezt jól kifundáltátok, ti senkiháziak. Így aztán a kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad... Ti csak az erőszaknak engedtetek.” De azon mégiscsak nevetni kell, hogy éppen a jámbor, légynek sem ártó Eszterhást festik ördögnek. Még hogy Eszterhás? Mutakozni sem mer az ma, szegény feje.

De olyan ábrázatot ölt, mint akit mélyen megérintettek Wagenzommer szavai.

A szeme sarkából felpillant rá, óvatosan hozzáteszi.– Hát bizony, egyikünk se kívánja azt a nagy marha öklét a bordái közé.

Sevcsik buzgón helyesel. Először megdöbbenette, majd felvillanyozta Wagenzommer váratlan, rafinált hazugsága.

– Engem is fenyegetett, akár egy ördög.

Nevetgélnek, Majoros a fejét csóválja Eszterháson, kitölti a maradék bort is. Wagenzommer mohón, egy hajtásra lehúzza. Érzí, hogy süt az arca. Szégyelli magát. Nem kellett volna hazudnia, ez még önáltatásnak sem jó. Egy hete még csaknem leharapta Szviderka fejét, aki megpendítette előtte a munkát.

– Nem érdekel a Majoros – lármázott. – Az atyaúristen se agitálhat meg engem. Én nem árulom el a többieket ...

Ilyeneket mondott. De a lelkiismerete rossz volt. Azzal vigasztalgatta magát: szabadságolta őket a gyár, akkor meg nem lehet valami égető szükség rájuk. Valami azonban büzlött a dolog mélyén. Hát akkor meg Majoros miért ment be, éppen Majoros? Ha meggondolja az ember, hát miatta robbant ki az egész háborúskodás... Akárhogy csúrte-csavarta, nem tudott dűlőre jutni. Aztán összeült Sevcsikkal, aki ugyanazon siránkozott, mint ő, elpoharazgattak egy délutánt, és eltökélték: várnak néhány napot. Hátha addig jobban kiismerik magukat. Szviderkát azonban ezzel sem hatották meg. Mindennek elmondta őket, és azóta a fejét is elfordítja, ha meglátja. Ők azonban – hiába érezték egyre kutyábbul magukat – nem tágítottak.

Tegnap este aztán, a rözsetűznél, megint csak erre terelődött a szó. Az történt, hogy

néhányan mocskolni kezdték Majorost, hogy érte álltak ki, s az cserbenhagyja őket. Azt is megfigyelte, hogy egy idő óta főleg az aljaemberek szidják Majorost, Sipőcz, Drigán meg a velük egy húron pendülők. Velük aztán még Gulyásék sem tartották a szövetséget, pedig ők is nagyon haragudtak Majorosra. Később felbukkant a tűznél Dézsi, letelepedett melléje, egy darabig szótlánul hallgatta a többieket.

– Felpaprikázta a népet a dolog – nevette el magát Dézsi, s cigarettát kínált.

Gallyat húztak ki a tűzből, arról gyújtottak rá.

– Én ugyan nem ismerem ki magamat – folytatta Dézsi. – De nekem se nagyon tetszik a dolog. Az összetartás volt mindig az erőnk, nem jó dolog azt megbontani.

Neki eszébe jutott Dézsi DISZ-tagfelvétele. „Nem tartozol te olyan régóta közénk, hogy hivalkodj vele” – gondolta. Valahogy nem illettek az ilyen szavak Dézsi szájába.

– Hát nekem se tetszik – mondta ő. – De ha Majorosnak igaza volt, győzött volna meg bennünket is.

Dézsi rápillantott, hallgatott.

– Aligha van igaza – jegyezte meg, s gallyat hajított a tűzre. – Ellenkezőleg. Elérhették volna, hogy a fejések meghátráljanak. Visszacsinálták volna a mostani tervet, s muszáj lett volna a tiéteket elfogadni. Ebbe aztán maguk is belebuktak volna.

„Az előbb még ki sem ismerted magad, most meg már tanácsolgatsz” – gondolta. Egyszeriben más füllel hallgatta Dézsit.

– Az ördög sem akarja lebuktatni őket.

– Pedig nem ártana – nézett rá Dézsi. – Karrierista ez egytől egyig. Itt van például Kőműves. Valóságos kiskirály. Talán már el is felejtette, hogy melós sorból küzdötte fel magát.

Ő nem felelt. Egyre kevésbé tetszett neki ez az ember. Még hogy ilyennek kontrázzon? Dézsi megérezhette ezt, mert egyszerre begombolkozott. Tartózkodóvá vált.

– De hát fene tudja – mormogta. – Ti dolgotok, ti látjátok jobban.

Egész éjjel ez a beszélgetés járt a fejében. „Itt valakik nagyon szeretnék, ha végleg összeördülnénk Kőművesékkal” – gondolta. Azt sem árt megfigyelni, kik szítják a parazsat. Sipőczék meg az ilyen Dézsi-féle alakok.

Aztán eszébe jutott Majoros. Nem olyan ember, aki vakon, értelem nélkül cselekszik. Az is meggondolni való, hogy sok rendes ember az ő pártját fogja: Szviderka is, az öreg Gere is meg hát Kőműves is. Csak azt nem értette, miként lehetséges, hogy a főmérnök és Kovács is támogatja a dolgot. Hogyan vallhatja Kőműves meg Kovács ugyanazt? Itt valami nagy disznóság lehet, de hiába töprengett, nem tudott rájönni. Átvillant a fején, amit egyszer hallott, hogy Lenin idején átmenetileg sok mindent előlről kezdtek; visszaadták a gyárat a tőkésnek, a boltot a kereskedőnek. Ezt egy szemináriumon hallotta, és amikor elcsudálkozott, az előadó azt mondta: szükséges taktika volt. „Ez is valami olyasféle lehet” – gondolta. Egy pillanatig sem hitte, hogy Kőműves lepaktált Kovácsékkal. Ez valami taktika lehet.

Az álmatlan éjszakának az lett az eredménye, hogy fülön fogta Sevcsiket és eljöttek. Egyedül nem tudta volna rászáni magát.

Közben Sevcsik, már a második üveg bor mellett, egyre csak Eszterhás haragját ecseteli. Wagenzommer megunja, leinti.

– Hadd el, úgysem hiszi...

Ettől Majoros jön zavarba. Most ő mentegetőzne, de Wagenzommer közbevág.

– Mi holnap bemegyünk. Körülnézünk, aztán majd meglátjuk...

Sevcsik is rábólint, noha Wagenzommer pálfordulása kis híján kihozza a béketűrésből. Elcipeli magával, belerántja a hazugságba, és amikor már ő is fülig benne van, elkottyantja magát...

Amikor már elkészöntek Majorostól, és hazafelé tartanak, szemére is veti a dolgot. Wagenzommer azonban dühbe gurul.

– Semmit sem értesz, te ostoba! Fogalmad sincs a taktikáról. A taktika a párt egyik harci fegyvere. Enélkül nem lehet harcot vívni. Na, te tökfilkó, védj ezt jól a szűk agyadba!

Ennél többet ő sem tud mondani. Sevcsik azonban nem ellenkezik. A taktika végképp leteríti, tiszteletet érez iránta. A párt taktikája nem lehet értelmetlen dolog. Rábízhatja magát az ember.

6. FEJEZET

Korda rossz hangulatban indul a hétfő reggeli igazgatósági ülésre. Az elmúlt hét jónéhány kellemetlen eseménnyel szolgált, ezek közül Olga szakítása kavarta fel leginkább. Olga csinosan, leburnulva érkezett haza a nyaralásból, és első dolga volt bejelenteni: elköltözik. Mindezt olyan röviden, magabiztosan közölte, hogy kész tény elé állította Kordát. „Felszedett valakit Siófokon” – gondolta kesernyésen mosolyogva. Nem érte váratlanul a nő elhatározása, tudta, ez a perc előbb-utóbb elérkezik, mégis szíven ütve érezte magát. Ellenkezni próbált, jobb belátásra bírni, de Olga fölényesen szerelte le erőtlenségeit.

– Nem maradhatok itt tovább – jelentette ki, miközben a tükör előtt átöltözött. – Megcsaltalak, és rossz lelkiismerettel élnék ezután veled.

Volt valami végtelenül komikus az egész szituációban, s Kordának rosszkedve ellenére mosolyognia kellett. „Most éppen a nagyvilági hölgy szerepét játssza” – gondolta, és már csak nem is bosszantotta, hogy Olga magától értetődő természetességgel meztelenül mutatkozik előtte. Ezzel kétségtelenül túljátszotta szerepét. Ő maga nem tett mást, beletörődött a játékba.

– Ezek után már semmi közünk egymáshoz – mondta hűvösen, és ezzel nagyjából már túl is tette magát a dolgon.

Olga a harisnyáját csatolta fel, megkönnyebbülten nevetett.

– Édes pofa vagy, igazán nagystílű... Félttem, hogy jelenetet csinálsz.

Szájon csókolta a férfit, aztán összepakolt.

– Különben – jegyezte meg elmenőben – van egy ismerősöm, ha érdekel. Helyes

kislány ...

Keresett egy darabka papirost, és felírta rá a nevét meg a telefonszámát.

– Mártát kérd, ha nem ő venné fel.

Valahogy mégis rossz volt, hogy elment. A lakás kietlenné vált, a közeli napok értelmetlennek látszottak. Furcsa érzés fogta el, magának sem tudott pontosan számot adni róla. Végül is egy cseppet sem fájlalta Olga távozását, idegen volt, néhány hónap, és az arcára sem emlékezik majd. Csak a szükség kötötte Olgához. Ragaszkodása nem volt egyéb, mint az egyedüllétől való félelem. Ez ejtette rettegésbe, ismét magányos marad, nyomasztó gondolatok, rossz érzések között.

A rossz azonban, úgy látszik, nem jár egyedül. Olga távozásával sokkal kellemetlenebb dolgok is történtek. Másnap Noszlopi váratlanul bekérte a minisztériumba, és az átépítésről faggatta.

– Szeretnék végre világosan látni ebben a kérdésben.

Korda gyanúja beigazolódott. Az átépítés körüli bonyodalmak már a minisztériumot is foglalkoztatták. Arról ugyan nem tudott, hogy előző nap a miniszterhelyettes szigorúan megróttta Noszlopi az ügy felületes kezeléséért, de azt rögtön látta, hogy Noszlopi komolyan nyugtalankodik a gépgyári história miatt. Neki legalább annyira nem volt ínyére ez a beszélgetés, mint Kordának. Kénytelen-kelletlen nézett utána az ügynek. Túlságosan elenyészőnek tartotta, hogysen ebben kompromittálja magát. Így aztán rideg hangon kezdődött beszélgetésük. Korda palástolni sem igyekezett ingerültségét, s miközben füstölgött magában, a lehető legrosszabb színben igyekezett feltüntetni a helyzetet. Végül nyíltan kijelentette: képtelenség határidőre befejezni az építkezést.

– Sajnálom – vontta meg a vállát Noszlopi, hosszú, gondosan ápolt ujjával az asztalon billentyűzve –, a felelősséget nektek kell vállalnotok. Mindenekelőtt neked.

Korda közömbösséget erőltetett arcára.

– Lehetséges – mondta csendesen. – Hanem annak idején a terv elfogadását, megvalósítását a minisztérium is szorgalmazta. A felelősség okvetlenül megoszlik.

Szemközt ültek, hidegen méregették egymást. A szélesre tárt ablakon hirtelen felerősödvé, fülsértően hatolt be a forgalmas utca lármája, valahol aszfaltvágó gép csattogott. Noszlopi végre abbahagyta a billentyűzést, felállt, becsukta az ablakot. Félig égett cigarettájáról másikra gyújtott, nesztelenül sétált fel-alá a bokáig süppedő szőnyegen. Korda nem vette le róla a szemét, megfeszítetten gondolkozott. Noszlopi jóindulatára már aligha számíthat, ha veszélyben a karrier, a barátság is meggyengül. Noszlopi most mindenesetre a maga bőrét igyekszik menteni. Hitvány szemforgatás lenne ezen felháborodnia: ő maga is ezt tenné a helyében. Szerencsére Noszlopi eléggé beleártotta magát ebbe az ügybe, talán még maga sem látja tisztán, mennyire.

Noszlopi is erre a megfontolásra juthatott, mert két tableta Demalgont bekapva, békülékenyebben folytatta.

– Fáj a fejem, ne heveskedjünk. Tehát ha jól figyeltem szavaidra, az öntőitek makrancoskodnak. Bojkottálják a munkát, mondhatnám: sztrájkolnak. Ez ám nagyon súlyos dolog.

Ismét az asztal mögé ült, folytatta a billentyűzést.

– Beszéljünk talán kertelés nélkül. Ez a tervezet, ugyebár, számodra jelentős anyagi és erkölcsi sikert hozott. Az utóbbit bizonyára kamatoztatni kívánod a továbbiakban, hogy úgy mondjam, saját jól felfogott érdeked, hogy elkészüljete a munkával. Ha elúsztok, öregem, a zsidó atyáuristen se rángat ki a slamasztikából.

Elmosolyodott, úgy tett, mintha mogyorót ropogatna a fogai között.

– Barátok vagyunk, ami tőlem telik, kötelességemnek érzem ... A minisztérium kötelezni fogja az üzemeteket a szabadságolt emberek munkábaállítására. Ha velük sem fejeztek be, hát mit mondjak? ...

Korda rossz hangulatban távozott. Nehéz gondolatai születtek. „Elbuktam” – állapította meg, csak az bosszantotta, hogy közvetlenül a cél előtt. Csúf vesszőfutást kell majd megjárnia. Azonban hamarosan latolgatni kezdte az esélyeket. Hajnalig égett a szobájában a lámpa, két hamutartó telt meg az elszívott cigarettavégekkel. Számításokat végzett, gondosan kisakkozva a lehetőségeket. Úgy találta, az öntők munkábaállításával, a jelenleginél háromszor több munkaerővel meg lehet fordítani a vesztesre álló játszmat. Szenvtelenül mosolygott. A belső izgalom annyira kimerítette, hogy képtelen volt megkönnyebbülni, jobb kedvre derülni. Annyit azonban tudott: Noszlopiig az egész társaság, aki az ő nyaka kitörésére sóvárog, a falba verheti majd a fejét dühében. Ettől aztán már valami fáradt mosoly is megjelent a szája szélén.

Amikor azonban hétfőn bemegy az igazgatósági ülésre, megint előveszi az aggodalom. Lámpalázat érez, mint holmi szerepében bizonytalan színész. Noszlopi természetesen beszélt Vinczével, meghányták-vetették a tennivalókat, s ki tudja, talán az ő feláldozásával akarják meg nyerni az istenek tetszését.

De amint az asztal túlsó végén megpillantja Vincze sápadt, álmatlanságtól elgyötört arcát, már biztos a dolgában. Magabiztosan várja Vincze szavait. Vincze nagyon rövid bevezetőt tart, alig néhány szavasat. Tájékoztatja az igazgatóságot a szabadságolt öntők munkábaállításáról.

A szobában csend támad. Senki isem szól. A hosszú asztal két oldalán ülnek az ülés résztvevői. Egyiküket sem érte váratlanul az intézkedés, előbb-utóbb sort kellett rá keríteni. Csak éppen mondani nem tudnak, mit. Hallgatnak, egymást nézegetik. Vincze előveszi a zsebkendőjét, magas, kopaszodó homlokáról letörüli az izzadságot, ő sem szól, a többieket sem erőlteti.

Szombaton a minisztériumban valóságos plénumot hívtak össze, a miniszterhelyettes is ott volt. Vinczét meglepte a nagy apparátus, de Noszlopi referátuma után semmin sem csodálkozott. A főosztályvezető rendkívül hevesen bírálta az üzem munkáját, s a hibákért a vezetőséget, elsősorban Vinczét okolta. Az átépítés problémáit boncolgatva arra a meggyőződésre jutott, hogy Vincze gyöngesége, vezetésre alkalmatlansága, a munkásoktól való eltávolodása miatt fajulhattak idáig a dolgok. Éles szavakkal bélyegezte meg az üzemben uralkodó anarchisztikus állapotokat, amelyek – szerinte – a pártszervezet és az egész vezetőség helytelen munkastílusának, bürokratikus intézkedéseinek következménye. Azzal is megvádolta őket, elsősorban Vinczét, hogy minden erővel akadályozni igyekeztek Korda tervének elfogadását, majd miután erre rákényszerültek, kivitelezését gátolták. Bizonyítgatta, hogy Vinczének ezek a hibái nem újkeletűek, és felolvasta azt a bizonyos májusi újságcikket.

– Íme, elvtársak – mondta befejezésül, az előtte fekvő vaskos iratcsomóra mutatva –, ezek a tények. Cáfolhatatlanok, mert tények. Nem akarom elvi következtetésekre ragadtatni magamat, de szeretném hangsúlyozni: nem egyes személyek kisebb-nagyobb mulasztásairól, hibáiról van szó. Nem. Ezek a tények ismét azt bizonyítják, milyen súlyos következmények származnak abból a megcsontosodott, bürokratikus munkastíusból, szüklátókörségből, abból a „galeri-érdekeket” dédelgető munkából, amelyet Vincze elvtárs és társai folytatnak.

Vincze először hallgatni akart, úgy érezte, Noszlopi durva kirohanása valami belső védekezésbe, önigazolásba kényszeríti. Azután megértette: hallgatásával csak a rágalmakat erősítené meg. Szót kért, és érezte, hogy az értekezlet résztvevői nagy figyelemmel várják a szavait. Nyugodt lett. „Elvtársak között vagyok – gondolta. –

Nem lehet titkom előttük.” Sokukat közelebbről ismerte, amikor posztjára került, nem egytől komoly baráti segítséget kapott. „Nem tételezhetek fel róluk rosszindulatot – gondolta. – Tehát nem védekezem, hanem támadnom kell, a vádak alaptalanságáról kell meggyőznöm őket.”

Világéletében rossz előadó volt. De most a második mondat után szenvedélyessé vált a hangja. Először is visszautasította Noszlopi befejező szavait, visszautasította, hogy alvilági jelzővel illessenek olyan embereket, köztük kommunistákat, akik sok-sok év munkájával bizonyították be hűségüket, áldozatkészségüket a párt, az ország iránt. Aztán sorra vette a főosztályvezető vádjait. Különösen a két tervről beszélt hosszasan.

– Nem igaz, hogy rosszindulattal, bürokratikusán kezeltük Korda tervét. Épp azzal követtünk el súlyos mulasztást, hogy a másik, tervet túlságosan hamar elvetettük. Azon már felesleges volna vitatkoznunk, melyik volt hasznosabb, egy biztos: Korda főmérnöké volt a kevésbé szerencsés.

– Ez nem igaz! – kiabált közbe Noszlopi. – Itt számításokról van szó, nem lehet pulpitusról ítélni...

– Hát éppen ez az – fordult feléje Vincze. – A számítások hibásnak bizonyultak, akár az időt, akár a munkaerőt tekintjük. Különben nem így állnánk.

Noszlopi megint közbevágott.

– Csakhogy minden éremnek két oldala van ám! Tisztességesen támogatták Korda tervének realizálását? Nem. Össze tudtak szedni elegendő társadalmi munkást? Abbahagyták a főmérnök elleni támadásokat? Bevonták az öntőket a munkába? Szabadságra küldték őket. Hát nem nevetséges? Vincze elvtárs egész védekezése nevetséges, elbagatellizálja a problémákat.

Vincze elhallgatott. Egyre gyarapodott benne a feszültség, fegyelmeznie kellett magát. Végül azt mondta: nem szabad anarchiáról, felbomlásról beszélni.

– Mindent megteszünk, hogy a határidőre, október közepére, befejezzük az öntödei rekonstrukciót.

Abban állapotok meg, behívják az öntőket, és bevonják őket az építkezési munkákba.

Vincze felemás érzésekkel gondol erre az értekezletre. Kétségtelen jóindulatot tanúsítottak irántuk. Ez a jóindulat adott esetben, a bizalom. Nem került sor fenyegetőzésre, nem említettek szankciókat, ahogy a miniszterhelyettes a végén összefoglalta: eddigi munkájukkal rászolgáltak a bizalomra, és helytelen volna az első megtorpanásnál rögtön drákói szigorral sújtani őket. A keserű pilula azonban a nyelvén maradt. Noszlopi rágalmaiban végeredményben csak félig-meddig sikerült megcáfolnia.

Bársony köhécselése riasztja fel gondolataiból. A szakszervezeti titkár szokása szerint vizet tölt magának, kortyint a pohárból, csak azután beszél. Várakozóan néznek rá, nehezen kezdi el.

– Hát, a magam részéről elfogadom ... Persze, nagy zúgolódás lesz ebből, kérem – végigsimítja elhízott arcát, szusszant egyet. – Rossz vért szül manapság az ilyesmi...

– Úgyis folyton morognak – jegyzi meg valaki.

Néhányan bólogatnak, Bársony petyhüdtlen hátradúl.

– Várhatnánk még ezzel... Csak végszükségből hozakodnék elő vele.

Kömüves felpillant, aztán ismét lehajtja fejét. Egész idő alatt ceruzájával játszott.

– Azért mégiscsak furcsa – mondja csendesen –, hogy ennyire tartunk ettől a dologtól. De hát muszáj. Magunk másztunk bele, elnézést... a szarba.

Valaki idegesen elneveti magát.

– És most velük etessük meg?

Kőműves hallgat egy darabig, majd azt mondja:

– Tudjuk, nem akarom ismételtetni: megszorultunk az idővel. Aztán az is furcsa, hogy néhány tucat ember lébecol, amíg a többi dolgozik. És akadt egy-kettő, például Majoros, aki bejött dolgozni. Rájuk is kell gondolnunk, nem lehet cserbenhagyni őket. Aztán még egy: népszerűtlen dolog, hát persze. De én nem hiszem, hogy bizonyos áldozatot ne követelhetnénk meg az emberektől. Elvégre nem tartunk még ott, hogy mindenkinek kedve szerint cselekedjünk. S bízunk meg annyira a munkásosztályban, hogy megérti a saját érdekét meg a kötelességét. Mégiscsak furcsa, hogy mindig a szájalókra meg a zúgolódókra gondolunk, azokra pedig nem, akik becsületesen dolgoznak. De nem szabad félig csinálni a dolgokat. Nem az a hiba, hogy áldozatot követelünk tőlük, az a hiba, hogy emberi szóval nem magyarazzuk meg nekik: nézd, öregem, szükség van most erre, ezért meg azért. Megcsinálják, nagyobb dolgokat is megcsináltak már ...

Hallgatnak. A forradásos arcú Pető, a kovácműhely főnöke bólint.

– Rendben van – mondja csendesen. – Értjük a dolgot.

Nem mond többet. Mások se szólnak. Bólogatnak. Vincze felsóhajt, megint a homlokát törülgeti.

– Hát akkor, szavazzunk ...

Egyedül Korda ellenzi a javaslatot.

– Önök, elvtársak, jól tudják, hogy nekem személy szerint is érdekem fűződik a tervhez. Lehet, hogy itt néhány elvtárs úgy véli, az eszközök nem fontosak, csupán a cél – engem ez Machiavellire emlékeztet, és nem fogadhatom el. Gyönyörű dolgok, amiről Kőműves elvtársunk beszélt, áldozatok, vállalás, termelés, de mindez valami rettenetes, lealacsonyító, lélektelen dologgá válik, ha az ember kimarad belőle. Hát bábokat tologatunk ide-oda, vagy embereket irányítunk? Én ezt a módszert nem érzem humánusnak, még kevésbé demokratikusnak ...

Olyan csend támad, hogy az már fülsértő. Vincze Kőművesre pillant, az beharapott szájjal ül, haja tövéig vörös. Amikor megszólal, annyira kell türtőztetnie magát, hogy még a hangja is idegenül, tompán cseng.

– Hallgasson rám, főmérnök elvtárs. Hagyjuk az udvariaskodást. Maga bent járt a minisztériumban. Amit most elfogadtunk, azt maga vetette fel. Nem tudom, mit gondoljak magáról, de amit nekünk elmondott: demagógia. Szégyellheti magát.

– Én pedig fenntartom a véleményemet – ugrik fel Korda. – És nem tűröm ... kikérem magamnak ezt a hangot!...

– Hallgasson már, az ég szereimére – szól közbe valaki.

Csak most ocsúdnak fel megdöbbenésükből. Korda érvelését hallva, nem akartak hinni a fülüknek.

– Én is fenntartom a magam véleményét – mondja Kőműves; arca feszes, de a tekintete, hangja nyugodt. – Ha kívánja, más alkalommal vitatkozhatunk erről, de most sem a hely, sem az idő nem alkalmas erre.

Korda összeszorítja a fogát, merően nézi Kőművest egy darabig, sápadtan áll. Aztán hirtelen hátralöki a székét, gyors léptekkel elhagyja a termet.

Senki sem szól. Odakint felbög a sziréna, az ebédidőt jelzi. A teremben egyszerre megélnék az emberek; beszélgetni kezdenek, köhécselnek, cigarettára gyújtanak.

Vincze a torkát köszörüli.

– Befejeztük, elvtársak.

Amikor már csak ketten maradnak, Vincze sétálni kezd a teremben, majd odaáll Kőműves mögé. Megfogja a szék támláját.

– Volt ennek valami értelme? – kérdezi csendesen.

Kőműves nem válaszol.

Vincze vállat von, egy csöppet sem sértődik meg. Cigaretta után kutat az íróasztalán, aztán legyint, nem gyűjt rá.

– Nem hiszem – mondja, s szinte önmaga számára fűzi tovább gondolatait. – Ugyan mi értelme lett volna? Kordáról tudjuk, hogy csirkefogó. Ő meg tudja rólunk, hogy tisztában vagyunk vele ... Nagyon a nyeregben érzi magát. Nem is csoda

Kifogy a szóból, nevetést erőszakol ki magából. Hirtelen elhallgat, gondolkodóba esik.

– Tegnap egymás után vágta hozzám mocskosabbnál mocskosabb rágalmakat. Egyszerűen tehetetlen voltam ... – kezét értetlenül kifordítja. – Anarchia van nálatok, mondták. Jól van, mondtam, akkor megerősítjük a munkafegyelmet. Ettől azonban úgy megijedt az áldott jó Noszlopi, hogy lélegzethez sem jutott. Csak aztán óvatosan, semmi türelmetlenség, hangos szó ... mint a hintés tojással... Ilyesmit hebegett – megint eltűnődik. – Mit lehet csinálni? Ha Korda most panaszra megy, te húzod a rövidebbet.

Eljön az asztaltól, a fejét csóválja.

– Úgy teszel – mondja –, mint az egyszerű katona.

Ide löjjetek, mutatja mellét az ellenségnek. Azok aztán oda is lönek.

Kőműves megrázkódik, mint aki hideg vízbe ugrott. Kihúzza a derekát.

– Nekem ne anekdotázz, azt én is tudok – húzza össze a szemöldökét. – Ismered az óvatos nyulacska történetét? Nem?

Vincze elpirul, nem szól. Szemlátomást megbántódott. Kőműves széles, ingerült mozdulatot tesz.

– Mit sértődsz meg? Gondolkozz – megdühödik, mert Vincze vállat von. – Ó, azt a gyöpös fejedet! Hát itt ez a mai értekezlet. Harminc ember. Korda elmondja a magáét, mindenki tudja: képmutatás. No, hát mit szólnának ezek az emberek, ha az igazgató meg a párttitkár velük együtt lapítana? És mit gondolna Korda? Ezeket már úgy tekerem az ujjam köré, ahogy akarom? ...

Kőműves zsebre vágja füzetét, sapkáját keresgéli.

– Én amondó vagyok – áll Vincze elé –, amíg harminc ember fülehallatára megmondhatod egy rongy fráternek, hogy rongy fráter, addig nincs baj. De ha már le kell nyelned, megette a fene... Olyan egyszeregy ez, komám, mint az a pofon, amit oda, a képedbe kaptál.

*

Korda kulcsra zárja ajtaját, kihúzza a telefondugót, íróasztala mögé ül, tenyerébe hajtja fejét. Egy kis nyugalom kellene, alig néhány perces nyugalom, hogy összeszedje magát. De a csukott ablakon keresztül is behatol az üzem lármája, tompa, tengerfenéki dübörgése, amibe, időnként belehasít a szállítómozdony füttye vagy egy túrázó teherautó motorjának csattogása. Aztán felugrik, fülére tapasztott kézzel fel-alá jár a szobában, Gondolatait, érzéseit vak gyűlölet homályosítja el. Harminc ember előtt szégyenítette meg Kőműves. S holnapra a fél üzem beszéli majd a dolgot. Kőműves az adósává tette. De a jó adós hamar visszafizeti a kölcsönt. Kamatostul. „Nyűszítesz

majd, mint a megtaposott kutya, Kőműves ...” – átkozódik tehetetlen haragjában, hogy még az epéje is belesajdul.

Iszonyatosan szaggat a feje. A székbe veti magát, homlokára szorítja kezét. Görcsös rémület ragadja meg, egyszerre ismét egyedül, elszomorítóan magányosnak érzi magát. Nincs egyetlen ember, akire számíthatna. Ezek eltiporják, s ő védekezni sem tud. Csak egy szó kell, egyetlen kurta szó, és megindul a lavina, mely nyomtalanul betemeti. „Még a kiáltásom sem hallik majd az ő kórusuk mellett” – gondolja. – Egy modern *Krisztus és Barrabás*-történet hőségnek látja magát. A halált kiáltó tömegben majd Kovács is, Dézsi is ott áll. Valamennyien az ő feláldozásával mentik majd bőrüket. „Végem van – szorul össze a szíve. – Itt már mindennek befellegzett. Kőműves rám támad, és megindul ez az embertelen, sötét gépezet...”

Lehunyt pillája alatt arcokat vélt felfedezni, amelyek szigorúan, kérlelhetetlen konoksággal bámulnak rá.

– Én szabad ember vagyok! – kiált, s felugrik az asztaltól.

Az iménti riasztó látomás olyan erővel hat képzeletére, hogy percekig nem csillapodik le heves szívdobogása. „Az igazságért álltam talpra” – gondolja. De mi ez az igazság? – döbben meg maga is. Most, hogy ilyen nyersen, cicomázatlanul kiszakadt belőle, önmaga is meghökken jelentőségétől. „Igazság? – gondolja zaklatottan. – Természetesen szabadnak kell lenni. Ez az igazság. Abszolút módon kell szabadnak lenni. A szabadságnak azt a fokát kell elérni, ahol a lét már az egyén szuverénitásával válik. Az egyéni cselekvés szabadságává ... a választás szabadságává ...”

Hosszú idő eltelik, míg annyira megnyugszik, hogy rendezni tudja gondolatait. Ha mélyen belegondol, nem is olyan kilátástalan a helyzete. Hát számít valamit Kőműves támadása? Valamennyien az ő markában vannak, moccanni sem tudnak. Az építkezés időre befejeződik majd, akkor meg senki sem veheti el tőle a sikert. Az emberek rokonszenvét is elnyeri, hiszen híre megy a mai értekezletnek... Az emberek megértik, hogy mellettük kardoskodott. Talán rájuk is támaszkodhat majd, tömeget tudhat a háta mögött, megnyugtató, hatalmas erőt.

Cigaretta nyom a szájába, leül. Nyomasztó érzése amilyen hirtelen támad, olyan hirtelen múlik el. Elégedetten bámul maga elé. Elveiért küzdő, meghajszolt embernek érzi magát. De úgy látja: minden nappal az ő pozíciója erősödik. Zsebébe nyúl az öngyújtóért, amikor kezébe akad egy cédula, amire Olga felírta a telefonszámot.

Egy darabig tanácstalanul forgatja, habozik. Majd hirtelen elhatározással bekapcsolja a telefont, feltárcsázza a számot.

– Mártát kérem – mondja, mikor a vonal túlsó végén felemelik a hallgatót.

*

Dézsi az utóbbi időben sokat nyugtalankodik Bognár miatt. Bognár eltűnt, nem jár kocsmába, az esti ultipartikra, valamennyiüket úgy kerüli, hogy az már nem lehet véletlen. Dézsi egyszer összetalálkozott vele, hazakísérte a telepre. Bognáron látszott, hogy szeretne minél hamarabb túlesni a beszélgetésen. Ő barátságos képet vágott, jókedvet erőszakolt magára, de a másik mogorvaságát nem tudta megtörni.

Aznap rosszul aludt Dézsi, lidérces álmai voltak. Reggelre egész teste izzadságban fürdött, és amikor a szállás fürdőszobájában ia csap alá dugta kóválygó fejét, és a friss víz végre kijózanította, beléhasított a gondolat: Bognár el tudna róluk egyet-mást mondani. Különösen nyomasztotta, hogy akkor is ott volt, amikor a kemence megrongálásáról beszélgettek. Bognár akkor felállt – erre világosan emlékezett –, és

szó nélkül távozott. „Persze, a természetével is magyarázható a dolog. Elvadult ember, nehéz eligazodni rajta” – gondolta, miközben olyan mereven, kérlelhetetlenül fürkészte arcát a tükörben, mintha arról akarná leolvasni a választ.

A többieknek is elmondta a dolgot, csak amúgy mellékesen, nehogy a kelleténél jobban rájuk ijesszen, ők azonban félvállról vették.

– Világéletében habókos ember volt – mondta Sipőcz horgas orrát piszkálva, és egykedvűen mosolygott –, nem kell törődni vele. Hallgat az, akár a sír.

Drigán meg azt mondta:

– Amióta megkölykezett az asszonya, mással se törődik.

Dézsi bólogatott, nagy kortyokban nyelte a fröccsét. Az biztos, hogy nemcsak velük kerüli a találkozást. Az öreg Gere akarta szóra bírni a napokban, meghívni egy korsó sörre, de Bognár nem állt kötélnek.

– Semmi közöm hozzátok – mondta olyan hangosan, hogy ő is meg mások is hallották az öltözőben. – Én senki szekéréhez nem kötöm magam.

Csakugyan. Lehet, hogy magányos farkas. De Dézsi okosabb annál, hogy ilyen magyarázatokkal üsse el kételkedését. A legrosszabb üzlet lenne önmagát becsapni.

Bognár nem lepődik meg, amikor egyik este beállít hozzá. Dézsit azonban meglepi a szoba lakályossága, a rend és a tisztaság. Ha a falon nem árulkodna néhány terebélyes vízfolt, beázás nyoma, és a mennyezetből nem kandikálna elő egy vastag nádköteg, alig hinné, hogy telepi házba került. Amint leülnek a fehér szőttessel terített asztalhoz, az asszony azonnal karjára veszi a gyereket, és kimegy vele a konyhába. Dézsi hallgat. Fejében már számtalanszor lepergette ezt a beszélgetést, a legkülönbélebb variációkat agyalta ki a dolog óvatos gombolyítására. Nyomorúságról, szegénységről akart beszélni, hogy növelje Bognár elkeseredését, de ez füstbe ment. Erről nevetséges lenne beszélni. Bognár átható, fekete szeme azonban rákényszeríti, hogy ő kezdje meg a beszélgetést.

– Hogy áll a lakás? – kérdezi végre.

Bognár hallgat, izzik a tekintete.

– Sehogy.

„Jó úton járok” – villan át Dézsin, és most már biztos a dolgában. Erről a témáról nem szabad letérnie. Hanem ismeri Bognár természetét, csínján kell bánnia vele.

Ezért csak annyit mond.

– Hát, ez pedig nem éppen egészséges. Pláne a gyerekeknek ...

Érzékeny helyén döfte meg. Bognár arca megfeszül, halántékán kidülled az ér. Ez a nagy keserősége. Még meleg időben is olyan nedves a ház, hogy nyaranta nemegyszer leverte lábáról a nátha. Télen meg akár egy erdőt hányhat a kályhára, reggel olyan gémberegett tagokkal ébred, hogy szinte mozdulni sem tud. Mi lesz a csecsemővel, ha itt kell kihúzniok a telet?

Lassan, szaggatottan megered belőle a szó, mindent elpanaszol. Maga sem tudja, miért. Talán, mert oly rég beszélt valakivel. Dézsi bólogat, fejét csóválja vagy mosolyog, ahogy Bognár szavai éppen megkívánják, de közben borsózik a háta. Ha az öreg Gere jön el helyette vagy éppen Kőműves, azoknak pakol ki. Azok esetleg segítenek rajta, s máris az ő emberük. „No, nem – mosolyodik el belül s megkönnyebbül. – Öt sem kell máshogyan mérni. Mogorva, bogaras természet, de őt is csak az érdeke vezérli.”

Tudja, mit kell tennie. Mivel foghatja meg Bognárt. Engedi, egy darabig hadd folyjon még a maga medrében a beszélgetés, nem szakítja félbe Bognárt. Amikor

elhallgat, megjegyzi:

– Tudnék én megoldást.

Bognár felcsillanó, hitetlenkedő tekintete végérvényesen megerősíti a dolgában. Rágyújt, szándékosan húzza az időt.

– Hallottam, hogy a hó végén átadnak öt lakást.

– Ki vannak már adva – legyint csüggedten Bognár.

Azt is tudja, ki az az öt. Még nálánál is komiszabbul élnek. Hegyesék házáat például már csak a szentlélek óvja. A legelső téli fürgeteg, amit itt a telep felett semmi sem zaboláz, talán még a tetőt is leszaggatná fejük fölül.

Dézsi hosszú slukkot húz a cigarettájából, mosolyog.

– Megvan mind az öt kiutalás, szentigaz. De hát a magáé is megvolt, mégis elcsapta a főmérnök...

Elfordítja a tekintetét, szemesarkából figyelni Bognárt. Annak összeszorul az ökle, csak azután kapcsol. Lassan Dézsire fordítja a pillantását, rezzenéstelen szemmel fürkészi. Barnára sült, kerek arca kemény, mint a márvány.

– Hogy én ... – mondja halkán, szinte fenyegetően szótagolva a szavakat. – Még hogy én ...

– Ez nem csalás – vág közbe Dézsi.

Ismét olyan merev a szeme, mit a hullóé. „Fordítva is gcsülhet a puska” – gondolja bosszúsan, tekintetét egy pillanatra sem fordítva el Bognárról.

Hallgatnak.

– Ez nem csalás – mondja csendesen Dézsi. – Hát kinek van nagyobb szüksége a lakásra? Nem itt van maga asszonyal, csecsemővel? ...

Bognár nem felel. Öklére támasztja homlokát. Más elől orozza el a lakást? Másnak is olyan keserűséget okozzon, mint amilyen az övé volt? ... De hát, csakugyan, a gyerek ... Talán ki sem bírná a telet, belepusztulna ... Olyan hirtelenségei rohanják meg a gondolatok, hogy meg sem kísérli rendezni őket.

– Elmenjek valamelyikhez? Talán megértenék ...

Dézsi fölényesen mosolyog.

– Hát, próbálja meg. Majd a szeme közé nevetnek ... Én annyit mondok: jobb, ha rám bízza.

Nem teketóriázik sokat, a tenyerét nyújtja. Kérges, akár Bognaré. Bognár sokáig habozik. „Próbáltam én becsületesen is” – mondja magában. Rossz lelkiismerettel csap a másik kezébe.

Aztán italt tesz az asztalra, de kedve nem jön meg, hallgat. Dézsi azonban jó hangulatba emelkedik.

– Lesz lakás – mondja. – Ha nem is tart barátjának, nem hagyom cserben.

Ígérete egy cseppet sem izgatja, a többi már Korda dolga.

Ezekben a napokban azonban Kordának kisebb dolga is nagyobb annál, hogy Bognár ügyével foglalkozzon. Órákat tölt lent a műhelyekben, szóba elegyedik az emberekkel, akik előtte sem tagadják, hogy nem tudnak napirendre térni az igazgatóság döntése felett. Ilyenkor Korda rögtön megjegyzi: ő ellenezte a javaslatot. Igaz, hogy érdeke az öntödei átépítés, de az efféle diktatórikus intézkedésekkel nem ért egyet. Az emberek hiszik is, meg nem is. Akik elhiszik, tovább mondják a többinek. – Kordának meg éppen ez a célja. Csak Gerével gyűlik meg a baja, aki négyszemközt alaposan megmondja neki a véleményét.

– Maga párttag, pártvezetőségi tag. Ha egyszer a párt határozatot hoz, és magát leszavazzák, kutyakötelessége engedelmessé válni.

Korda zavarba jön, mentegetőzik, de végül is jobbnak látja, ha vérig sértve elhallgat. „Telisulyikolták a fejét pártfegyelemmel” – gondolja bosszúsan. Igen, ez az a bizonyos „személyen kívüli szerkezetbeli hiba”, amiről nemrégiben beszélt egy neves író, vagy ahogy egy másikuk fogalmazta meg: „a bizantinus hierarchia szelleme”.

A Gerével történt incidens után sürgősen befejezi a műhelybeli sétákat, nincs sok értelme, hogy egy-egy ilyen apróság miatt belékössenek. Így aztán Bognár dolgára is sort kerít, főleg azután, hogy Dézsi töviről hegyire elmeséli azt a kocsmai megbeszélést, aminek Bognár is tanúja volt. Korda hallgat, semmit sem szól. Odakint esik, a súlyos függönyökkel borított ablakon alig tör be valami kevés fény. Egy pillanatig arra gondol, a szabotázs ürügyén lebuktathatná Dézsit, akinek magabiztossága egyre inkább nyugtalanítja. De bizonyítani úgysem tudná, ha meg tudná is, kipattanna az ügy, és azzal csak Kőművesék kezére játszana. Ezután már egy szó ellenvetése sincs Bognár miatt, telefonon megbeszéli a dolgot Gerébbel, aki mint máskor, ezúttal is készségesnek mutatkozik. A kiutalásra javasoltak közül kihúzza egyet, a Hegyes-családot, és délben magához hívja Bognárt.

– Két héten belül beköltözhet – mondja. – Soron kívül kapta meg, barátom. Szerencsés csillagzat alatt született.

Amikor szombat este Hegyes Feri betoppan Szviderkához, minderről még mit sem tud. Szviderkáva! együtt örül a lakásnak, aminek ugyan még nincs meg a hivatalos kiutalása, de már biztosra lehet venni. Szviderka már lefekvéshez készülődött, pizsamában van, minduntalan nadrágját kénytelen ráncigálni, nehogy lecsússzon róla. Titokban ő is reménykedik: előbb-utóbb csak rá kerül a sor. Hiszen ha valaki idegen belép ebbe a házba, csakhamar fulladozik az átnedvesedett falakból áradó büztől, ami mindent átítat: a bútorokat, az ágyneműt, de még a ruháját meg a teste verejtékét is. Hegyesék lakásának már csak azért is örül, mert ez talán még az öreg Hegyes kedvét is felderíti.

Erre azonban Feri csak legyint.

– Ő már a lakásnak se tud örülni...

Egyszerre elborul a kedve, sokáig nem szól semmit.

– Nekem is elment a kedvem, pajtás – sóhajtja később. – Nincs elég szuflám a dologhoz, ez az igazság.

Szviderka meghökken, Feri szavai nagyon kellemetlenül érintik. Hiszen úgy tapasztalta, hogy megváltozott az utóbbi időben. Nemcsak a vonásai komolyodtak meg, hanem a gondolatai is. Mások is jó véleménnyel voltak róla. Ezért szeptember elején, amikor különválasztották a forgácsoló-öntő alapszervet, Ferit javasolta a forgácsológ DISZ-titkárának. Igaz, Feri akkor szabódott. Azt hajtogatta, nem rátermett ember, meg gyakorlata sincs a titkári teendőkhöz.

– Majd belejössz – nyugtatta meg Szviderka, és a maga részéről elintézettnek vélte a dolgot. – Egyikünk se született lángelmédk.

Feri nem mondott se igent, se nemet, egy nap gondolkodást kért. Másnap elvállalta, és úgy tűnt, hogy a kedve is megjött hozzá. Azóta nem találkoztak, és úgy látszik, Feriben ismét felülkerekedett a kishitűség.

– Mintha valami méreg fertőzné az embereket – mondja Feri. – Bizonyisten, nem értem ... Tudod, az öntödei munkára tőlünk szépen jelentkeztek. Tíz embert kért a főnökség, húszán mentek. Aztán mintha meghabarodtak volna. Először csak egy-kettő maradt el, ma meg tízen ugrottak ki. Az egyiknek megbetegedett a mamája, a másiknak

várandós lett a felesége, a harmadik megrántotta a lábát... Mintha az ördög bújt volna beléjük.

– Az könnyen meglehet – bólint Szviderka. – Te mit mondtál nekik?

– Melegebb éghajlatra küldtem a bitangokat.

Szviderka együttérzően hümmög. Ez a „melegebb éghajlat” nagyon szemérmes megfogalmazása lehet Feri szitkainak.

– Nem kellett volna – dünnyögi. – Inkább megmagyaráztad volna szép szóval...

Ettől Feri ismét dühbe gurul.

– Hagyjuk már ezt a dumát! Mi vagyok én, prédikátor? – lecsillapodva int. – Ha egyszer magam sem értem ...

Feri cigarettát kapar elő, csakhamar füstfelhők borítják el a csöpp szobát. Szviderka változatlanul hümmög, és teljesen tanácstalan. Három napja terjedt el, hogy behívják az öntőket. Mindenkinek felborzolódott a szőre. Délben a kovácsműhelyben járt, olyan puszkaporos volt a levegő, hogy jobbnak látta nem firtatni a dolgot. Egykét nap múlva lecsillapodnak a kedélyek, akkor majd szót lehet érteni az emberekkel. Persze, az az igazság, hogy nehéz ezt elmagyarázni az embereknek. Mert ha egyszer szükség volt az öntőkre, minek küldték őket szabadságra? Szétzilálódott, vörös hajába túr, Ferire pillant.

– Az öntők nélkül nem lehet időre befejezni az építkezést.

Feri bosszúsan nevet.

– Köszönöm, ezt én is elmondtam. De most már szeretném tudni, mi van emögött?

Szviderka arcán kivirítanak a szeplők.

– Ne beszélj marhaságokat! – mondja hevesen. – Emögött az van, hogy üzem vagyunk és nem nyaralótelep.

– Jó – bólint Feri. – Meg vagyok agitálva. De ezt legyél szíves elmondani apámnak. Úgy kívág, hogy a lábad sem éri a földet.

Mindketten elhallgatnak. Érzik, jobb, ha nem szólnak. Semmi értelme, hogy ők ketten is összekapjanak. Szviderka felugrik, lekapja a lángról a tejet. Majdnem kifutott.

– Vacsoráztál? – kérdezi mogorván, egyik kezével a lábas fülét, másikkal a nadrágját fogva.

Feri nem felel, erre dühösen telitölti az előtte álló bögrét, és egy fél cipó társaságában elé teszi. Hörpölik a forró tejet, rágják a cipót.

– Nem szűrték össze Kőművesek ezekkel a levet? – kérdezi Feri óvatosan.

– Kikkel?

– Hát... a főmérnökkel meg a többi díszpinttyel...

Szviderka mérgében fenékgig üríti a bögrét, összeégetia nyelvét.

– Kár, hogy ilyen hülye vagy – kiált fel, miközben kicsorduló könnyeit dörgöli. – Hát mi a nyavalyát csináljanak. Tiltakozó sztrájkot?

Feri a vállát vonogatja. Szégyelli magát, hogy ekkora mafláságot mondott, de benne volt, piszkálta a dolog, ki kellett böknie, ő sem tudja, mit lehetne csinálni, de hogy ez így nem jó, az biztos. Ebből még csuda nagy disznóságok lesznek. Megissza a tejét, a maradék cipót is befalja.

– Jó, jó – szól csendesesen. – Én is ismerem Kőművest. Fecsegek. Igazad van. De hát hogy a fenébe ne!... Én már csak álmélokodom. Mindenki tudja róluk, hogy csirkefogók, haszonlesők ... No és? Mi úgy táncolunk, ahogy ők fütyülnek? Hát örökké az ilyeneknek áll a világ? Az ilyen törtetőeknek?

Szviderka hallgat. Mit is felelhetne? Öt talán nem ez a gondolat gyötri? Néhány ember az orránál fogva vezet sok százat, és nem lehet, egyszerűen lehetetlen fülön csípni őket. Ez izgatta fel akkor is, amikor a Petőfi-kör füzeteit olvasta. „Ezek mást akarnak, mint mi – gondolta. – Egészen mást akarnak, csak éppen nem mondják meg, hogy reakciósok. Helyette azt mondják, hogy szocializmus meg XX. Kongresszus, meg éljen a párt, és tehetetlen velük az ember.”

Kömüves sem tehetett mást múltkor, amikor elmondta neki a kételyeit, csak dörmögött, a tarkóját vakarta.

– Túl sötéten látod a dolgokat. Légy már egy kicsit türelmesebb ...

Szviderka kínosan vigyorgott. Kevés embert ismert önmagánál türelmesebbet. Tulajdonképpen nagyon elkésértették volna Kömüves szavai, ha nem tudja róla: legalább úgy gyötrődik, mint ő. Nem is erőszakolta a dolgot, csak annyit mondott elmenőben.

– Ne higgye, hogy panaszkodom. Csak éppen nem tetszenek nekem ezek a dolgok.

Kömüves eltűnődhetett azon, miért hallotta két órával előbb ugyanezt Majorosról.

– Nekem azt ne mondd, hogy panaszkodom – kiáltotta Majoros. – Én nem szoktam panaszkodni... – a tenyerét mutatta, teli volt sebhellyel, forradással, nem kímélte magát az átépítésnél, a legnehezebb munkát vállalta. – Ilyen kézzel nem lehet panaszkodni. Ilyen kézzel rendre utasítani szoktak.

Azt követelte, hogy hívjanak össze gyűlést, amelyen megmagyaráznák az embereknek: miért kellett behívni az öntöket. Kömüves ebbe nem egyezhetett bele. Úgy döntöttek, az építkezés végéig nem hívnak össze gyűlést. Egy ilyen gyűlést néhányan felhasználnának arra, hogy még. jobban felingereljék az embereket.

Kömüves azonban nagyon örült, hogy Majoros és Szviderka tartja magát. Az lenne katasztrófa, ha még ők is elveszítenék a fejüket és az önérzetüket.

Szviderka persze, sem Kömüves gondolatairól, sem Majoros méltósággal elmondott szavairól nem tudott, csak azt tudta biztosan: nem szabad elkéserednie. És másoknak sem engedheti meg, hogy elérjék magukat.

Ezért csak azt feleli Feri kérdésére:

– Nem, öregem, nem nekik áll a világ. Ravaszak, furfangosak, mint a róka. Nehéz fülön csípni őket. De mifelénk az ilyen rókáknak kitekerik a nyakát, ebben biztos lehetsz.

Feri hallgat. Ebben ő is biztos, ez másképp nem is lehet. Csak néha megkeseredik az ember szája íze ...

Nem hozzák ezt többet szóba. Feri ismét rágyújt, a plafonra fújja a füstöt. Kisvártatva megkérdezi:

– Igaz, hogy Gizi az üzemben van?

Szviderka ránéz, aztán elfordítja a fejét. Ránt egyet a nadrágján.

– Igaz.

Hallgatnak. Maguk elé bámulnak.

7. FEJEZET

Az egyetemi év már egy hete megkezdődött, de Gábor csak beiratkozni volt. Még meg sem indult az oktatás, máris csömöre támadt tőle. Nem lenne türelme végighallgatni egy előadást a klasszikus német regényről vagy Feuerbach materializmusáról, miközben maga is tetszetős logikai fejtegetéseikre, elcsepült irodalmiaskodó frázisokra ragadtatja magát. Gáborban már hetek óta felülkerekedett az unalom, az a fajta tespedtség, amitől egy pillanatig sem lehet szabadulni, ami belerágja magát az ember gondolataiba, és képességeit is megbéklyózza, céltalan, ostoba önvizsgálatra kényszeríti. Ilyenkor minden végtelenül kicsinyesnek és kilátástalannak tűnik, az ember úgy érzi, hogy erőfeszítései kárba vesznek, s csak egy megoldás marad: a magába temetkezés.

Vinczének is feltűnt fia kedvszegettsége, de kérdezősködése elől Gábor minduntalan kitért, hallgatott, vagy türelmét veszítve gúnyosan azt mondta:

– Őszi napfolt-tevékenység ...

Nem érezte szükségét, hogy bárkinek is beszámoljon rosszkedvéről, aminek okát egyébként maga sem tudta pontosan.

– Sovány vagy, leromlottál – dünnyögte fejcsóválva Vincze. – Vitamintablettát kéne szedned.

Gábornak semmi dolga sincs, és nem is tudja lekötni magát. Reggeltől estig ödöng, esetleg belelapoz egy könyvbe, amit találomra emelt le a polcról, de nincs türelme végigolvasni. Odakint súlyos, tömött felhők borítják el az eget, de nem esik, hűvösre fordult az idő. Tavaly ilyenkor, szeptember közepén kánikula volt, most mintha novembert írnának. Kora reggel kelt, dolgozni akart, körülbástyázta magát könyvekkel, jegyzetekkel, szakdolgozatának utolsó részét kellene befejeznie, de türelme sem volt hozzá, gondolatai is örökké máshová kalandoztak. Ráadásul Bórkovics reggel felhívta telefonon. A délutáni üzemi látogatásra figyelmeztette, majd teljesen váratlanul Turgenyev *Apák és fiúk*járól kezdett beszélni.

– Néha úgy rémlik, mintha mi magunk is Bazarovok lennénk – mondta. – Velünk szemben patriarchális kényelemben terpeszkednek az apák, egy modern oligarchia védelmezői... Egész éjjel nem tudtam aludni, úgy felkavart ez a gondolat.

Bórkovicsnak tehát újabb vesszőparipája akadt, hangyaszorgalommal gyűjti vélt bizonyítékait zavaros nézetei számára. „De nekem még gondolataim sincsenek – tűnődik. – Csak undorodom.” Éppoly feleslegesnek érzi magát, mint amilyen Bórkovics. Hová tűnt az a lelkesedés, az a buzgalom, amivel nekivágott az egyetemnek! Maga is elcsodálkozik, ha két-három év előtti énjére gondol, akkor teli volt tervekkel, megvalósításra váró feladatokkal, harcolt, vitatkozott, érvelt, s többet, minél többet akart tudni. Hová tűnt mindez? Tudásának semmi hasznát –nem veheti, telitömte a fejét filozófiával, amiben régebben az emberi tudás hatalmas tárházát látta. S mindennek mi értelme? Ehhez is, ahhoz is konyít valamicskét, bizonyos dolgokról mély értelmű fejtegetésekbe tudna bocsátkozni, ha hirtelenjében Arisztotelész *Metafiziká*járól vagy a modern egzisztencializmusról kéne beszélnie, vagy be kellene bizonyítani Mach és Avenarius filozófiájának harnadikutasságát, aligha jönne zavarba, de mindez mit számít, ha éppen a jelenben, a mindennapi élet problémáiban nem ismeri ki magát. Számptalan olyan apró jelenséggel, hétköznapi kérdéssel találta magát szemközt, amiket képtelen volt besorolni könyvekkel szerzett tudásának rekeszeibe, megcsalatra érezte magát. Az utóbbi hónapok eseményei csak megerősítették kételyeit.

Egyik este apja mesélni kezdett az üzemben zajló eseményekről. Szokatlan módon megeredt a nyelve, úgy rémlett, jólesik egy kicsit panaszkodnia. Késő éjszakáig beszélgettek.

– Kőművest már úton-útfélen rágalmazzák, rólam azt állítják, hogy tokba bújít

vagyok. Az összes kommunistát be akarják mocskolni, végső soron persze a pártot. És minden eszközt felhasználnak, rágalmazást, zsarolást, megfélemlítést. – [a legnagyobb aljasságtól –sem riadnak vissza. iN-éha bizony tehetetlenek vagyunk.

Ő nem akart hinni a fülének. Úgy érezte, hogy apja túlságosan sötéten látja a valóságot. Ezt meg is mondta neki.

– Hát te mit gondolsz? – kérdezte Vincze. – Egyszeribe mindenkiből lángoló bolsevik lett?

Elmesélte, hogy néhány hete hazafelé jövet leütötték.

– Leütöttek? – kiáltott fel.

Irtózott mindenfajta durvaságtól. Ha ilyesmiről hallott, megborzongott, majd nyomban heves gyűlölet fogta el.

– Kik voltak?

– Honnan tudjam? – Vincze fanyarul mosolygott. – Nincs kizárva, hogy éppen a barátaid.

Ő hallgatott, elfordította a fejét. Sohasem szeretett hinni a rosszban, ha ilyesmiről hallott, legszívesebben bedugta volna a fülét. De apja szavaiban sok igazság volt. Be kellett látnia, hogy Bórkovics szónoklatai és az apját ért ökölcsapás között összefüggés van, mint ahogy az egyetemi mozgolódások meg a gyárban történtek sem véletlenek. De mindezek okaira nem tudott magyarázatot találni:

– Érthetetlen – mondta. – Pontosan tudjátok, kik a bujtogatók. Miért nem csaptok közéjük?

Vincze a szeme sarkából pillantott rá, hallgatott.

– Nem olyan egyszerű dolog ez – mondta később. – Új az irányvonal, ezek meg ügyesen beálltak a friss keréknyomba. Demokráciáról beszélnek, rugalmas politizálásról, bírálják a hibákat, látszólag a párt útján haladnak – no, fogd meg őket! A lelkük persze az árulásé, egy tál lencséért eladnák magukat, de ez nincs rájuk írva. Itt is, ott is támogatják őket, minisztériumban, másutt, néha még a pártban is... Nagy a bizonytalanság, ők pedig biztonságban érzik magukat, merészek.

– És ti belenyugosztok ebbe? – kiáltott fel.

Vincze ránézett, komolyan azt mondta:

– Soha.

Igen, ez a beszélgetés felizgatta. Utólag sok minden megvilágosodott, Bórkovics kétszínű szereplése éppen úgy, mint saját bizonytalankodásai. Kezdett fölfigyelni olyan apróságokra, amiket korábban észre sem vett volna. Egy újság került a kezébe, írók vitatkoztak különböző ideológiai és politikai kérdésekről. Olyan nézetekre bukkant a sorok között, amiket eddig csupán tankönyvekből ismert, és amiknek káromságáról meg volt győződve. Most mindezek, úgy tűnik, polgárjogot nyertek, a szerzők elferdült nézeteik hirdetésében tobzódtak, s jezsuita soraik olvasásakor őt nemegyszer kétségbeesés fogta el. „Gyökeres változást kell fontolóra vennünk” – írta egyikük. Ezt már nem lehetett félreérteni. Csak abban reménykedhetett, hogy a szerző nincs tisztában a fogalmak jelentőségével.

Anyja mesélte, hogy a piacon valamin összekaptak az asszonyok, ő is beleszólt, de a többiek nekitámadtak. „Maga csak hallgasson, Vinczéné. A maga ura bársonyszékben ül, luxusautón viteti magát...”

„Valami lóg a levegőben – gondolta, és nyomasztó érzéseinek többé nem tudott parancsolni. – Okvetlenül tenni kell ellene, különben minden eresztékeire hullik szét.”

Az egyetemen újból fellángoltak a viták, mindenki túl akart tenni a másikon.

Leginkább Nagy Imre nevét lehetett hallani, de úgy rémlett, hogy a személy lassanként eltűnik, s a név jelzéssé válik. Egyik évfolyamtársa, a szőke Virág egyszer dühösen kifakadt:

– Örökké csak Nagy Imre! Hát micsoda ő, Csodatévő Krisztus, aki rendbeteszi a bajokat, és enyhet ad a fekélyeseknek?

Szarkazmust érzett Virág szavaiban, és igazat adott neki. Azok hangoskodtak leginkább, akiket csak éppen meg kellett volna kapirgálni. Már az ő hiszékenységet sem lehetett megnyerni azzal, ha valaki „szocializmus” feliratú csomagokba bugyolálta hazug szavait. Bórkovics ezért gyanakvónak tartotta.

– Ma már az eszme beivódott az emberekbe – erősítette. – Már régóta nem a célon, hanem a módon folyik a vita.

– A te szocializmusod – vágta valaki Bórkovics fejéhez – egy óbudai kiskocsmá. Egy gebines-kocsmá ...

„Tulajdonképpen semmi értelme az ilyen szócstatáknak – gondolja. – Egy idő után majd lecsillapodnak, higgadtabb fejjel gondolkodnak.”

De az az igazság, hogy bátortalan szembeszegülni velük. Úgy érzi, demagógiájukat nem lehet megcáfolni.

Estére azonban erről is megváltozik a véleménye.

Fél kilenc tájt már csak hárman maradnak az üzemi klubszobában. Szviderka alig szól, gondolataiba merül, Wagenzommer azonban szünet nélkül fecseg, a sok ital megoldotta nyelvét.

– Ezzel a ti Bórkovicsotokkal – dűnnyögi Gáborhoz fordulva – szívesen találkozónék össze egy sötét utcában.

Nagy, vaskos ujjait begörbíti, markában megroppan a pohár. Szviderka ránéz, semmit sem mond. Gábor nevet, kicsit neki is fejébe szállt a bor.

– Nem baj – mondja. – Nem baj. Mit számít Bórkovics?

A látogatás minden várakozását meghaladta, gondtalan, könnyed érzés tölti el.

Négy órakor jöttek ki a gyárba, tizenhármán voltak. A szőke Virág megkérdezte Bórkovicstól, babonás-e? Bórkovics bosszankodott, Virág szurkálása sosem volt ínyére. Fölényesen mosolygott ugyan, de idegességét nem leplezhette. Lányosán duzzadt ajkai enyhén remegtek, gallérját feltúrta, fázósan összehúzta magát. Keveset szólt, mint mindig, ha bizonytalan érzései voltak. Gábor pontosan tudta, mi zajlik benne. Bórkovics hátsó gondolat nélkül aligha szervezett volna üzemi látogatást, minden bizonnyal ott is szövegeit akarta előadni. De munkásokkal még sohasem beszélgetett. Olyan lámpaláza volt, mint a színésznek, ha ismeretlen színpadra kell lépnie. A műhelyeken is úgy sétált keresztül, hogy egyszer sem nézett körül, mintha valami unalmas kötelesség szólította volna, amelyet a lehető legrövidebben akar elvégezni.

Később felmentek a klubszobába, ahol terített asztalokkal, szendviccsel, borral fogadták őket. Wagenzommerék kitettek magukért, dagadt is az önérzetük, csak akkor jöttek zavarba, amikor Virág Feri valamennyiük nevében megköszönte a vendéglátást.

– Ugyan már, lófülét – szabadkozott Wagenzommer, s rettentő nagy zavarában többször is bozontos hajába gereblyézett. – Hülyék vagytok ... Ilyen csekélység, lófüle...

Nehezen melegedtek a beszélgetésbe. Az üzemiek – húszán voltak – eleinte félrehúzódtak, nem nagyon tudták, hogyan viselkedjenek a diákokkal. Szótlanok voltak, nem is nagyon ettek-ittak, a vendégeket figyelték, és szüntelenül cigarettáztak. Gábor

kiválasztotta a sarokasztalt, ahol Szviderkát és Hegyes Ferit látta, letelepedett melléjük.

Szviderka megörült neki.

– Ismerkedjete meg – és bemutatta őket egymásnak.

Feri feszengett, nem tudta, mit mondjon. Az orra alatt dűnnyögött valamit.

– Lányokat nem hoztatok? – kérdezte Feri.

Gábor zavarba jött. Bórkovics ellenezte, hogy lányok is jöjjenek. „Ki tudja, mifélékkel kerülünk ott össze?” – mondogatta.

– Pedig gramofont, lemezeket is szereztünk – mondta Feri.

Felsorolt néhány címet, de Gábor sem a slágereket, sem az énekeseket nem ismerte.

Szviderka vigyorgott, töltött a borból.

– Hát akkor igyunk – sóhajtott.

Egy pillanatra mély csend lett. Wagenzommer felállt, s ahogy előző nap Vidák kiiktatta, megkocogtatta poharát. Zömök, erős csontú arca kivörösödött, elfogódott volt.

– Úgy illene, hogy tóosztot mondjak – kezdte rekedten, köhécselt, majd hirtelen elhatározással ünnepélyesen magasra emelte poharát. – Az egyetemista elvtársak egészségére, sikeres tanulásukra.

– Helyes!

– Jól van, fiú.

Összecsendültek a különböző nagyságú poharak, megitták a bort, jókedvük kerekedett. A hangulat feloldódott, egyszerre mindenki otthonosan kezdte érezni magát. A szűk, könyvesvitrinekkel agyonzsúfolt szobába befűledt a levegő, a fejek felett már vastag gomolyban úszott a cigarettafüst. A lámpák erős fénye meleget árasztott.

Egy ideig mindenki a szomszédjával beszélgetett, kínálgatták egymást, újra meg újra bemutatkoztak, mért az elején nem értették pontosan egymás nevét. Bórkovics is tóosztot mondott, az üzemiék egészségére ivott. Neki is nagy sikere volt, Wagenzommer zavarában lesodorta a poharát, és háromszor is kezét rázott a szónokkal.

– Elég a tésztákból – mondta szomszédjainak egy vézna, szemüveges egyetemista.
– A bor gyomorsavat csinál.

Az asztalnál ülő két lány nevetett.

– Maga nem szereti a bort?

A szemüveges elpirult.

– Dehogynem – mondta óvatosan. – Bizonyos mértékig ...

– Az egyetemen nem isznak?

– Nem tudok róla – felelte a szemüveges, igyekezett tekintélyesnek mutatkozni a lányok előtt. – Inkább könyveket vásárolunk, tanulunk ...

A lányok nevetgéltek, hitték is, meg nem is.

– Sok a tanulnivalójuk?

A szemüveges nem akarta lejártni előttük az egyetemet.

– Rettenetesen sok – legyintett panaszosan. – Különösen vizsgák előtt.

Az idősebbik lány kicsit elszontyolodott.

– Pedig jövőre estire iratkoznék.

– Kemény dolga lesz – bólogatott együttérzően a fiú. – Nem is képzeled.

Igyekezett rémítőnek bemutatni a vizsgákat.

– Aki ide belépsz, hagyj fel minden reménnyel – sóhajtott.

Virág nem bírta tovább, átszólt a másik asztaltól.

– Ne higgyenek neki, a legnagyobb lógós.

A lányok megütődve néztek a szemüvegesre, aztán nevettek. Az fülig elpirult, töltött a poharakba.

– Inkább igyunk.

A lányok ellenkeztek.

– Maga ne igyon. Gyomorsavat csinál.

A másik asztalnál meg Molnár nem ihatott. A kis Plavec letakarta kezével a poharát.

– Micsoda dolog ez? – kérdezte erélyesen. – Ez már a harmadik.

A kövér Molnár majd elsüllyedt. Tanácstalanul forgatta a szemét, rózsaszínű holdvilág-képe lángolt. A látogatás előtt ugyanis Wagenzommer összehívta az alapszervet, és ígéretüket vette, hogy öt pohárnál senki sem iszik többet.

– És aki szódával issza? – problémázott Molnár.

– No jó – enyhült meg Wagenzommer. – Hat pohár. De aki leszívja magát, azt másnap végigpofozom a műhelyen.

Molnár erre gondolt, és komoly lelkiismeretfurdalása támadt.

Roppant szégyellte magát a vendégek előtt.

– Na, ne izélj – dünnyögte Plavecznek, nem merte fölemelni a szemét. – Ez még csak a második. Bizisten, csak a második.

Plavec hajthatatlan maradt.

– Tíz perc múlva ihatsz. Osszuk csak be szépen ...

Gáborék az egyetemről beszélgettek.

– Meghívhatnátok minket egyszer – jegyezte meg Szviderka, de Hegyes Feri rosszalló pillantására zavarba jött. – Nem akarunk tolakodni... Csak tényleg, kíváncsiak vagyunk...

Feri rábiccentett, csak fél füllel figyelt rájuk. Néhányan elkésve érkeztek, Gizi is köztük volt. Feri észrevette Köröosztös megrökönyödését. „Úgy látszik, akarata ellenére jött el.” Pillantása találkozott Köröosztösével, mindketten elfordították fejüket. Köröosztös szótlánul, mereven ült Bórkovics és Wagenzommer között, mint aki idegen gyülekezetbe csöppent, és a nyelvet sem érti.

Feri ivott egy kortyot, Gizit kereste szemével, de valahol hátul ülhetett, eltűnt előle. Úgy érezte, szándékosan kerül távol tőle.

Gábor azt mondta Szviderkának:

– Bórkovicstól kérdezősködj. Érdekes dolgokat fog mondani.

Szviderka szemügyre vette Bórkovicsot. Az kedélyeskedett, futballról társalgóit Wagenzommerral, de teljesen tájékozatlannak bizonyult. Szviderkának úgy rémlett, hogy nem viselkedik őszintén. Még a kézmozdulatai is keresettek voltak.

Szviderka felállt, Bórkovicshoz fordult.

– Kérdezhetnék néhány dolgot?

Csend lett, mindnyájan figyeltek.

– Arról van szó – kezdte Szviderka, krárogott, helyesen akarta kifejezni magát hogy nálunk az üzemben különféle mendemondák terjednek rólatok, egyetemistákról. Hogy nyugtalankodtok, zavaros vitákat folytattok, elégedetlenkedtek...

Bórkovics mosolygott, bólogatott, mint aki készült erre a kérdésre. Ivott egy pohár bort, lázasan gondolkozott. „Jobb, hogy ők kezdték el. Így egyszerűbb.” Nehezen tudta visszafogni magát, nehogy egyszerre mindent kimondjon.

– Nem tudom pontosan, mire gondoltok – felélté óvatosan, érezte, hogy mindenki őt figyeli, ettől megjött az önbizalma. – Zavarosfejúek persze, akadnak. Hamis hangok minden vitában előfordulnak.

„Nesze semmi...” – gondolta Gábor. Kíváncsi volt, Szviderkát kielégíti-e a válasz. Szviderka nem értett a diplomáciához. Egyenesen nekiszegezte a kérdést.

– Hát, például a Petőfi-kör? ...

Az egyetemisták összenéztek, meglepte őket a kérdés.

– Hallottatok róla? – kérdezte Virág Plavecztől.

Plavecز könnyedén biccentett.

– Hogyne. A kis vörös szidta le őket a napokban.

Virág hümmögött. Rokonszenvesnek találta Szviderkát.

– Nézd, ez így nagyon általános – mondta Bórkovics, rágyújtott, ezzel is időt akart nyerni. – Vitatkoznak. Ahogy ilyenkor lenni szokott, igazuk is van, meg nincs is igazuk.

Szviderka hangjából megérezte, hogy az más véleményen van. Pontosán akart látni a dologban.

– Olyasmire gondolok – mondta Szviderka –, ami a párt meg a munkásosztály ellen irányul.

Bórkovics felhúzta a szemöldökét, már nem mosolygott.

– Ilyenről nem hallottam.

– Hát az értelmiség meg az ifjúság vezetőszerpe? ...

Gábor látta, hogy néhányan ismét meghökkennek. Egyszerre feszült lett a levegő. Bórkovics szája egyik sarkából a másikba lökte cigarettáját, hevesen szívta.

– Szerinted ez helytelen? – csattan fel élesen Köröszös.

Eddig hallgatott.

– Az – bólintott Szviderka.

– Talán továbbra is a munkásságot idealizáljuk?

Wagenzommer felkapta a fejét. Köröszös mellette ült, szúrósan nézte. A szobában tompa csend volt. Kintről a homályos ablakon bevetődött egy imbolygó lámpa fénye. Az eső halkán kopogott az üvegen.

– Azt nem mondtam – felelte Szviderka az bizony nagy hiba lenne.

Köröszös nem nyughatott.

– A munkásságból már rég kiveszett a forradalmiság.

Virág Feri közbeszólt.

– Hallgass már el. Miféle hülyeség ez?

Bórkovics bólintott, rosszalló pillantást vetett Köröszösre.

– Nincs igazad – mondta ő is. – Nem hinném, hogy közelebből ismernéd a munkásokat.

– Úgy is van – helyeselt Wagenzommer, kényelmetlenül érezte magát, kapva-kapott Bórkovics szaván. – Itt él, és azt sem tudja, kik között. Néhány részeges alak még nem a munkásság.

A szobában feloldódott a feszültség. Körösztös elhallgatott, csak a szeme parázslott.

– Ami pedig az ifjúság vezetőszerpét illeti – vonogatta a vállát Bórkovics –, ez ostobaság. Az ifjúság nem osztály, nem egységes valami. Közöttünk talán nincsenek jampecek, léhűtők?

Megelégedéssel látta, hogy sokan helyesednek. Gábor pillantását érezte magán. Ez nyugtalanította. Gábor sejti, mire akar kilyukadni.

– A nemzedék-gondolat – folytatta csendesebben – nem azonos az ifjúsággal.

Ezt sokan nem értették. Bórkovics Szviderkára pillantott.

– Ismered Turgenyevtől az *Apák és fiúkat*?

Szviderka elpirult, nemet intett.

Bórkovics hallgatott egy pillanatig. A regény tartalmát kezdte mesélni:

– Sommásan, az apák és fiúk, a régi meg az új összecsapásáról szól. Nem egyszerűen az öregek és fiatalok harcáról, hiszen a regény hőse, Bazarov, az új eszmék hirdetője, már nem is olyan fiatal ember. Csupán arról van szó, hogy a társadalom két nemzedékre oszlik. Maradi és haladó erőkre.

Gábor látta, hogy az üzemiék feszülten figyelik Bórkovicsot. „Most elemében van – gondolta gúnyosan. – Elmondhatja a szövegeit.” A diákot csakugyan felvillanyozta a figyelem – gondolatai egyre inkább elragadták. Már nem óvatoskodott, nem leste az arcokon szavai hatását, nem ügyelt kifejezéseinek finomságára, csak a figyelmet érezte, a hallgatóságot látta, amely szomjasan issza szavait. Hangja felerősödött. Mélyről, a melléből beszélt, gondosan ügyelve a helyes hangsúlyokra, hangjának finom színezésére.

– Az apák megszokták a kényelmet, tunya eszmék szerint kormányoznák a világot, de a fiúk látják a korhadtságot, a lélektelenséget, a tespedt gondolatokat, és ifjúi hevületükkel, vitalitásukkal szembefordulnak velük. Választás előtt állunk, mondja ki az író, az apákkal tartunk, s akkor mi is elvtelen kispolgárok, puha karosszékekbe süppedt bürokraták válunk, vagy – Bórkovics hangja szenvedélyesebbé vált, pátosz izzott benne –, vagy a fiúkkal haladunk együtt, ledöntünk minden előítéletet, akármi légyen is az, és akkor hegyeket mozgatunk meg.

Hirtelen elhallgatott, összehúzott szeméből gyors pillantásokat lövellt a szoba mindegyik sarkába. Szavainak hatását figyelte.

Gábor észrevette sunyi, fürkésző tekintetét, elment a kedve. „Itt is megtalálta a hangot” – gondolta elégedetlenül. Ismét az járt a fejében, ami napok óta foglalkoztatta: a demagógia ellen nincs ellenszer. Ezek itt most minden szavát elhitték.

Csend volt, senki sem szólt. A vitába forduló beszélgetés lekötötte őket, bár legtöbbjük nem tudta pontosan, miről van szó. Szviderka szórakozottan töltött magának, megitta. Valaki kinyitotta az egyik ablakot, hideg levegő áramlott be. Szviderka a maga nyelvére akarta lefordítani Bórkovics szavait, mert ösztönével megérezte azok kétértelműségét. „Apák és fiúk – tűnődött. – Maradi öregek, haladó fiatalok. Ugyanazt mondta el felcifrázva, amit az előbb még tagadott...”

Tehetetlennek érezte magát. Akadozó mondataival hogyan is szegülhetne a másik fürge észjárása ellen? Talán ki sem tudná fejezni magát. Görcsösen összeszorította a száját, valami a torkát kaparta. Az járt a fejében, hogy nem szabad alulmaradnia.

Gábor megértette Szviderka tusakodását. „Kisebbségi érzete van” – gondolta sajnálkozva.

Szviderka váratlanul megkérdezte:

– Mikor játszódik ez a regény?

Bórkovics meghökkent. Nőiesen keskeny szemöldöke a homlokába ugrott. Aztán észbekapott, meg akarta előzni Szviderkát.

– Persze minden analógia hamis – mondta sietve. – Turgenyev a feudálkapitalizmusról írt, mi pedig szocialista rendben élünk.

A szemüveges diák a lányoknak mondta, de valamennyien hallották.

– Kis különbség ...

Bórkovics eleresztette a füle mellett.

– Az ifjúság akkor is, ma is a haladás oldalán állt.

– Ez mind szép – jegyezte meg Virág gúnyosan. – Csakhogy ez még semmit sem bizonyít.

– Nekünk már nincsenek múltbeli kötöttségeink – vágott vissza Bórkovics.

Idegesítette, hogy örökké közbeszólnak.

– Igaz – szólalt meg Plavec. – Mi már nem sokat tudunk a régiről.

Bórkovics mohón kapott a szaván.

– Pontosan. Lassan már azt is elfelejtjük, hogy mi a részvénytársaság, tőkés, földbirtokos...

Hegyes Feri a fejét csóválta.

– Túlzol – jegyezte meg. – A belgákra például mindenki emlékszik nálunk. Én még gyerek voltam, az eszemet is alig tudtam, mégis emlékszem rá. Ha fiam lesz, az is emlékezni fog rá. Megkövetelem tőle. Nem jó mindenről megfélemedezni, rózsaszínben látni a világot.

– Úgy is van – kiáltották.

– Na, igyál – mondta Plavec engedékenyen Molnárnak.

Nagyon elégedett volt Ferivel.

Bórkovicsnak jó arcot kellett vágnia. „Minden szavamba belekapaszzkodnak” – gondolta ismét bosszankodva.

– Igazad van, elvtárs – mosolygott Ferire. – De ami neked fakó emlék, fiaidnak már alig hihető mese, apádnak még szomorú valóság volt. Az öregeket, akármilyen kiváló kommunisták is, gondolkodásukban, szokásaikban nem hagyhatta érintetlenül a régi rend. Hiszen az szülte, nevelte őket.

Néhányan eltűnődtek. Úgy érezték, van igazság a szavaiban. Az öregek valahogy régimódiak maradtak, egyhangú az életük.

Hegyes Feri megint ellenkezett.

– Mi nem hagyta őket érintetlenül? Igaz, akit tiltott gyűlés vagy sztrájk miatt elvittek a zsaruk, az holta napjáig megemlegeti. A gondolkodásukra is hatott, hogyne hatott volna. Megtanultak gyűlölni, verekedni...

Arca kipirult, nagyon nekiveselkedett.

– Helyes! – mondta valaki.

Mások is bólogattak.

Wagenzommer is megszólalt, aki eddig hallgatott. Érdes hangját toroka köszörelésével próbálta finomítani.

– Először is – mondta –, őket nem a régi világ szülte, hanem az anyjuk. Akiből meg kommunista lett, azt a párt meg a munkásosztály nevelte.

Megint helyeseltek. Ezek a szavak, melyeket annyiszor hallottak, máskor talán érintetlenül hagyták őket, de most a vita hevében megértették jelentőségüket, különös

hatást gyakoroltak rájuk. Gábor Bórkovicsot figyelte. Az erős fényben arca puhábbnak, fehérebbnek tűnt. Kócos haja árnyékot vetett kissé düllede, világos szemére, és szája mellett a két barázda mélyebbnek látszott. Az a nyomasztó érzés kínozza, ami már idejövet elfogta. „Nem tudok a nyelvükön beszélni, képtelen vagyok az észjárásukra.” Kedvetlenné vált, mert sokat várt a látogatástól. Hallotta, hogy a gyárban is vannak olyan erők, melyek a kibontakozásért küzdenek. Fontos lett volna felvenni velük a kapcsolatot. Ehelyett ostoba védekezésre kényszerült.

– Ne értsetek félre – kérte, hangja már korántsem csengett olyan magabiztosan, mint előbb. – Én már tisztelettel tekintek az öregekre. Nagyszerű harcosok. De nem kocoghatunk utánuk az idők végtelenjéig.

Lehajtott egy pohár bort, sokat ivott már, de nem látszott rajta.

– Szóval, tegyük félre őket? – kérdezte valaki.

Ferinek összeszorult a torka, Gizi volt az.

– Az én apám régi kommunista – folytatta Gizi, és villogott a szeme. – Nem dicsekvésből mondom, hanem mert büszke vagyok rá. Amíg élek, büszke leszek rá, és hozzá hasonló akarok lenni.

Feri látta, hogy Köröstyös arca elsötétedik, ő azonban büszke volt Gizire, szerette volna megszorítani a kezét.

– Ő talán már hasznavehetetlen? – kérdezte Gizi kipirulva.

Egyszerre felforrósodott a levegő, vibráló izgalom töltötte meg. Mindenki egymás szavába vágva akart beszélni. Molnár kihasználta a zűrzavart, suttyomban lehajtott egy pohárral. A lárma sokáig nem szűnt meg, Bórkovics nem jutott szóhoz. Megismerte Gizit és megijedt. Egyéb se hiányzik, mint hogy itt kiteregesse a szennyesüket... Ingerülten nézte a felhevült arcokat, a terítő rojtjait cibálgatta.

– Nem állítom, hogy hasznavehetetlenek – mondta erős hangon, mikor csitult a zaj.

– Csupán azt állítod, hogy bürokraták, megcsontosodottak – szólt közbe Virág Feri –, nem először kerül szóba köztünk...

– Senki sem makulátlan – kiáltotta Bórkovics, szeme alatt rángott egy ideg. – Az ellenkezője: szintizta idealizmus, lakkozás ...

– Nono – dörmögte valaki.

– Nekik talán nincsenek hibáik? – kérdezte ingerülten Bórkovics elég már ebből a különös ember-maszlagból. Ők sem szüzek, makulátlanok, nekik sem tiszta a lapjuk ...

Csend támadt.

– A kommunisták tiszta emberek, Bórkovics – mondta szigorúan Virág. – Ezt jegyezd meg magadnak. A hibáikat pedig sohasem tagadják le.

Bórkovics összeszorított fogakkal hallgatott. „Közhelyek, elcsépelte frázisok” – gondolta nekidühödve. Szerette volna ezt Virág szemébe vágni, s aztán csak gúnyosan mosolyogni rajta, tudomást sem véve válaszáról. De nem tette. Megriadt a tekintetektől. „Tömegpszichózis” – gondolta. Vonásai petyhüdtté váltak, szeme nyugtalanul ugrott egyik arcra a másikra. Gizi heves kézmozdulatokkal magyarázott a körülötte ülőknek. Amikor Bórkovicsra emelte haragos tekintetét, ő másfelé kapta a pillantását.

„Itt nem érdemes – gondolta kedvetlenül. – Ezeket összeválogatták. Ellenünk uszították őket. Ezek arra is képesek lennének, hogy ízekre szaggassanak ...”

Halvány borzongás futott végig rajta. Behunyta szemét, lassú, nagy kortyokkal ivott, de a bor már nem ízlett, megsavanyodott a szájában. Gábor gúnyos tekintetét érezte az arcán. „Most boldog – gondolta. – Azt hiszi, vesztettem.” Összehúzott szemmel, válla közé süppedt fejjel bámult maga elé. „Nem tesz semmit – vigasztalta

magát. – Másutt majd meghallgatnak.”

Gyűlölete ezen a délután még engesztelhetlenebb lett.

*

Amikor már csak hárman maradnak, és Gábor azt mondja: „Ugyan, mit számít Bórkovics!...” – Szviderka, aki tudj’ isten mióta hallgat, leinti:

– Nagyon is számít.

Gábor a vállát vonogatja. Bórkovics nyilvánvaló meghátrálása szertelen jókedvre ragadta. Nem is érti a kis vörös kedvetlenségét.

– Nagyon jól megfeleltetek neki. Remek volt. Mindenkinek rögtön akadt gondolata, okos szava, átláttatok rajta.

– De azért csak kellemetlen – mondja Szviderka. – Az ilyenek egy csomó embert megbolondítanak.

Wagenzommer fölveti nagy, bozontos fejét. Büszkén csillog a szeme.

– De minket nem! A mi proletárösztönünket.

Szviderka nem szereti az ilyen beszédet.

– Frászkarikát nem! – mérgelődik. – Téged talán nem bolondították meg? Egy hónapja a torkomat haraptad el...

Wagenzommer dörmög valamit, marka között csillogtatja a poharat. Megszégyenülten pislog.

– A rossebet – dörmögi. – Rossebet a fajtájába. Ki kellett volna tekerni a nyakát.

Gábor tanácstalanul hallgat. Könnyed hangulata elillant, mint a bűvópatak.

– Sokan vannak ezek. Jönnétek csak egyszer az egyetemre. Az ember lassanként mukkanni sem mer tőlük.

Az asztalra könyököl, homlokát tenyerébe támasztja.

Wagenzommer vas villa-szemet mereszt. Sokat ivott, felhevült.

– Félsz? Behúzod a farkad? ...

Szviderka feléje vág a szemével, mire elhallgat. Nyakkendőjét még jobban meglazítja, ingét kigombolja. Majd szétveti a féktelen harag.

– Mitől félsz? – dünnyög.

Gábor hallgat, az asztalt bámulja. Szájával lefelé fordít egy poharat, szórakozottan tologatja. Nehezen jönnek belőle a szavak.

– Az ott egy más világ – mondja csendesen. – Itt az ember soha sincs egyedül... Ti ezt úgysem értitek... Nincs rosszabb, mikor az ember olyan magányos, mint a kisujjam ...

– Nincs igazad – rázza a fejét Szviderka. – Ocsu itt is akad, tiszta szem ott is terem. Például az a szőke, a Virág ... Milyen remek srác. Meg volt még néhány ... Te azonban, furcsa, egy szót sem szóltál.

Gábor bólogat, nem szól. ő is szégyelli magát.

Kilenckor elindulnak haza. Már nem esik, hűvös van. Teli tüdővel szívják a friss, erős levegőt. Az Újtelep szikrázó, messzi fényei felé mennek. Az éjszaka sötét és csendes, néha egy-egy távoli vonatfüty harsan. A szél olykor megrázza a fákat, zizegve surran végig az árok elszáradt dudvái között, ők hárman hallgatagon bandukolnak a halvány, csillogó műúton, lábuk alatt cuppog a nedves aszfalt.

– Nem találom a helyem – szólal meg Gábor.

Csendes, elfogódott a hangja. A másik kettő arcát fürkészi, de azok hallgatnak, kissé leszegik a fejüket, mert szemtől fúj a szél.

– Csak élek a világba... Szívem szerint hozzátok tartoznék, hiszen a fajtátok vagyok... hozzátok húzok ... De ha egyszer máshová kerültem ... Csak úgy lebegek a kettő között.

Letérnek a műútról, keresztülgázolnak a nedves fűvön. Valahol egy magányos tücsök ciripel, a földek felől erős boglyaillatot hoz a szél. A levegő megtelik párával, köd ereszkedik.

– Miért lenne az más világ? – kérdezi Szviderka. – Ott talán nem ugyanazok a bajok? ... Lehet, hogy nálatok nehezebb. De ott is csak helyt kell állni. Különösen neked ... Hiszen hozzánk tartozol ...

Wagenzommer dörög valamit, helyesel.

– Én nem mehetek helyetted filozófiáról vitatkozni – mondja Szviderka –, ez a te dolgod.

– Úgy is van – bólint Wagenzommer. – Szolgáid csak meg te is a béredet.

Miután elbúcsúztak Gábortól, együtt indulnak a telepre. Wagenzommer kijózanodott az erős levegőn, de sötét gondolatai nem tángóznak. Elégedetlenül csapkodja combját, időnként Szviderkére pillant.

– Azért csak ki kellett volna tekerni a nyakát annak a Bórkovicsnak.

Szviderka máson töpreng.

– Rendes fiú ez a Gábor, csak a fene tudja...

– Az – biccent a másik. – Csak éppen vért kéne belépumpálni.

Az út szélére húzódnak. Egy autó vág eléjük, óvatosan fényszórózva halad a sűrűsödő ködben.

– Meghívhatnátok egyszer – jegyzi meg Szviderka. – Tartson valamiről előadást. Ti sem járnátok rosszul, neki meg jót tenne ...

– Lehet róla szó – dünnyögi Wagenzommer.

Nincs jó kedve. Sok rossz érzést hagyott benne az egyetemistákkal töltött délután. Hát ilyenek is vannak még. Az ember csak dolgozik, a gyárban meg a telepen forog, néha örül, néha meg dühöng, haragra gerjed, de azt hiszi, hogy végül is minden rendben ... De lám, más is van az életben. Ezzel is számolni kell.

– Ki kellett volna tekerni a nyakát – dünnyögi fellobbanó haraggal.

A köd már egészen alacsonyra szállt. Vakon botorkálnak hazafelé.

8. FEJEZET

Kőműves ugyancsak meglepődik, amikor vasárnap reggel Gere beállít hozzá.

– Mesélnék egy-két érdekes dolgot – hunyorog Gere.

Bajusza alatt halványan mosolyog, látszik, hogy mosolyával zavarát próbálja palástolni. Kőműves a torkát köszörüli, még mindig nem tért magához álmélkodásából.

– Hát, jöjj be – int bizonytalanul.

Papucsban, pizsamában van, kócos haja hátul, a tarkója felett, tarajként ágaskodik. Szemlátomást nincs elragadtatva a korai vizittől. Az asszony meg a gyerek valamilyen matinéra bement a városba, ő meg úgy tervezte, hogy kihasználja a kedvező alkalmat: délig a lábujját sem dugja ki a paplan alól, olvasgat majd, miközben az ágy lábához állított bütykös tartalmával lelkesíti magát.

A bütykös az asztalra kerül, ők kerten letelepednek melléje, szótlánul nézegetik egymást. Sohasem voltak 366 barátok, csak éppen becsülték egymást, s ha nagy néha egyikük meglátogatta a másikat – így követelte az illendőség –, üzemi dolgokon kívül másról nemigen esett szó közöttük, annyira nem volt személyes témájuk. Később ez a kapcsolatuk is megszakadt. Gere felállt egy taggyűlésen – három vagy négy éve már annak –, megbírálta Vinczét és Kőművest.

– Ritkán jártok le a műhelyekbe – mondta –, nem helyes. Az emberek érzékenyek ilyesmire. Már csak gyűléseken látnak titeket.

Vincze pislogott, akkoriban tüntették ki, neve gyakran szerepelt a lapok hasábjain, a protokoll-listán, kényelmetlenül feszengett a helyén. Kőműves pedig megsértődött. Bíborvörös arccal ült az emelvényen, makacsul összeszorította száját. Egyikük sem szólt, de felelt helyettük Vidák, akit előző héten választottak DISZ-titkárrá. Felelt, de úgy nekitüzesedve, hogy sokakban még a lélegzet is fennakadt. Demagógnak, tekintélyrombolónak nevezte Gerét, azoknak a jellegzetes típusa – úgymond –, akik koholt vádakkal, alattomosan áskálódnak az üzem vezetői ellen. Szenvedélyes kirohanása másokat is elragadott, olyanokat, akiknek becsületében nem lehetett kételkedni, ők is egyértelműen elítélték Gerét. Csaknem fegyelmi lett belőle, és aznap este Kőműves nem ment el Geréhez, holott előzőleg megbeszélték.

Azóta keveset találkoztak, néhány véletlen esetet kivéve, ilyenkor, ha úgy adódott, beszélgettek, mintha semmi sem történt volna, de néhány szokványos kérdés, felelet után témájuk rendszerint elfogyott.

– Arról van szó – mondja Gere, miután megszokott mozdulatával levette szemüvegét, és törülgetni kezdte –, hogy valami újabb disznóság van készülöben.

Kőműves mormog valamit. Remélte, hogy a disznóságoktól legalább vasárnap megkíméli magát, de ennek, úgy látszik, befellegzett.

Gere visszatúzi szemüvegét, sokáig igazgatja orra tövén.

– Abba már beletörődtem, hogy mostanában egyre többet hallani a mi ügyünkről, tegnapelőtt azonban kifogytam a béketúrésból. Délután beállít hozzám Vidák, érdeklődik az egészségemről, csudamód ünnepélyes, ötöl-hatol, végül kiböki: a pártszervezetnek javasolná a rehabilitálásomat. Úgy látszik, nem teljesítenénk a tervet, ha nem rehabilitálnánk nálunk is valakit.

Kőműves Gerére néz, figyelmesen hallgatja. Persze a dolognak a fele sem tréfa. A tegnapi pártvezetőségi ülésen, miután már második órája vitatkoztak a pártszervezet korábbi munkájáról, egyszer csak szót kért Vidák.

– Tárjuk csak fel az összes hibát – követelte izgatottan. – Az egyik elvtárs az előbb azt állította, nálunk nem voltak despotikus jelenségek. Miféle lakkozás ez? elvtársak? Szemet hunynánk például egy olyan nagymúltú kommunista, mint Gere elvtárs meghurcolásán? Megtörtént a rehabilitálása?

Néhányan csodálkoztak.

– Miféle rehabilitálás?

Első pillanatban azt hitték, Vidák meghibbant.

– Erkölcsi rehabilitáció – szólt közbe Korda.

– Úgy van, elvtársak – bólintott Vidák –, taggyűlés előtt.

Vinczének elfogyott a türelme. Második órája szorongtak Kőműves szűk, hideg szobájában, de üres szócséplésen kívül még semmit sem csináltak.

– Elvtársak, annyi megbeszélnivalónk van. Az átépítés meggyorsítása, az utolsó negyedévi terv termelési feladatai ...

– Ez nem jelentéktelen eset – vágott közbe Korda.

Külön ült, az asztal túlsó végén, és nyugodtan cigarettázott, mint akit egy percre sem ragad el a vita.

Vidák élénken helyeselt.

– Egy ember becsülete sohasem lehet jelentéktelen dolog. Egy kommunista becsülete ... Igaz, ezt nem lehet tervszámokkal mérni...

„Hát ő is megtanulta a tolvaj-nyelvet” – gondolta Kőműves. Érezte, hogy az egész ügy felhánytorgatása az ő kontójára történik.

Vidák látogatására kíváncsi.

– No és mit akart tőled Vidák? – kérdezi Gerét.

– Ötölt-hatolt egy darabig, aztán elkezdte a mondókáját: velem annak idején igazságtalanságok történtek, amiben ő is ludas, de ő csak eszköz volt a te kezében ... A te despotikus, kiskirályoskodó uralmad őt is elnyomta. Ő akkoriban csupán egy félrevezetett tökfilkó volt, aki még saját apját is megtagadta volna, ha megkövetelik tőle...

Kőműves nyugodt akar maradni, de szája széle remeg az indulattól: – Mit feleltél neki?

Gere rágyújt, nagy slukkokban engedi ki a száján a füstöt.

– Kitéssékeltem.

Hallgatnak. Odakint tiszta idő van, a félig leeresztett roló nyílásai között éles, hideg fénnel tör be a nap.

Kőműves tölt a pálinkából, koccintás nélkül lehajtják. Kőműves másodszor is teliönti a poharakat, de Gere többet nem iszik.

– A vérnyomásom ...

Kőműves lehajtja. Feje lassan kitisztul, az álmoság végképp kiröppen belőle. Gerét fürkészi, mint aki beléje akar látni. Egyszerre ráébred, pusztán Vidák miatt nem jött volna el hozzá az öreg. Három év után egy ilyen semmiség miatt? ... Valami más ügyben jár, valami fontosat akarhat. Talán ...

Hallgatnak, csend van.

Gere egy pillanatra halványan elmosolyodik, zavartan csillan a szeme, mintha valami ostoba feladatot kellene végrehajtania, amit maga is röstell.

– Felejtsük el azt a régi ügyet – szól csendesén.

Találkozik a tekintetük, komolyan, kissé gondterhelten nézik egymást.

– Pizlicsári dolog – dünnyögi Gere.

Végtelenül nyugodt. Keskeny, barázdált arcán egyetlen izom sem rándul, mintha kőből formálták volna. Nehezen szánta rá magát erre a látogatásra, bántotta az önérzetét, még útközben is vissza akart fordulni.

– Nekem kutyakötelességem megvédeni téged – mondja Gere egyszerre szárazon, csaknem kimérten. – Nemcsak te vagy a céltábla. Azt hiszed, téged akarnak befeketíteni, egyedül csak téged mocskolnának be? A pártot, azt vernék be sárral...

Kőműves a vetetlen, gyűrött ágyra telepedik, karikás, fáradt szemmel pillant

Gerére. „Hálásnak kéne lennem” – gondolja, nagyon jólesnek neki az öreg szavai. Az ereje, íá biztonsága szilárdul meg. Annyi port, szennyet kavarnak körülötte az utóbbi hetekben, hogy néha már meginog, kétségbeesik.

– Igen, most engem piszkálnak – mondja. – Fáradhatatlanok. Néha kérdelem is magamtól: ejnye, ilyen fontos ember lettél? ... Úgy, ahogy mondod. Hitetlenséget, kiábrándulást hintenek szerteszt. A pártot, tizenegy esztendő munkáját szeretnék bemocskolni az emberek előtt. Azok pedig könnyen megtévednek...

Mindketten eltűnődnek. Nap nap után valami különös, nyugtalanító erjedés tanúi. S miként a gyertyát leviszik a pincébe, hogy jelezze a veszélyt, úgy érzik meg ők is a körülöttük ólálkodó mérgezett levegőt. Hány olyan emberrel találkoznak, akik hosszú éveig hallgattak, sunyin lapítottak, s most egyszerre megered a nyelvük, forradalmiságot, hazafiságot papolva. Hány fröcskölő szájú, szájtépő „igazhitű” tűnik fel, aki már rég nem a személyi kultuszt, a hibákat bírálja, hanem a nép hatalmát támadja, a pártot rágalmazza.

S milyen sokan hallgatnak rájuk tévelygők is, akik nem ismerik ki magukat az eseményeken, akiknek csak okos, irányt mutató szó kellene, hogy észbe kapjanak, visszaforduljanak, s pusztá tekintetükkel a hangoskodókba fojtsák a szót.

– Nem értik, miről van szó – legyint ingerülten Gere. – Nem látják, hogy a terv keresztülhajszolásával kezdődött, a te tönkretételeddel folytatódna, aztán Vincze következne, aztán mindenki, aki kommunista ... De hát, mitől is világosodna meg a fejük? Ki érteti meg velük a dolgokat? Múltkoriban odajött hozzám egy elvtárs: nem értem, mondja, feloszlott nálunk a párt, vagy mi az isten? ... Aztán, hogy elmondtam neki, miért nem tartunk taggyűlést az átépítés végéig, megértette, helyeselt is. Minek kell előttük titkolóznunk? Mi hallgatunk, emésztjük magunkat, ezek a ... Vidákok meg egyre pimaszabbak, már akkora a szájuk, hogy a Bécsi-kapu is kismiska ahhoz.

Kömüves erőtlenül tiltakozik.

– Nono, túlzol. Egyet-mást mi is tettünk. Az átépítés jól halad ...

– Ez igaz – vág közbe Gere, s legyint. – Hisz nem akarok én pánikot kelteni. De örökké csak elfordítani a fejünket, hallgatni – bűn, legalábbis hiba. Mikor vágunk már a szemük közé? Milyen keményen megválaszoltak fiaink azoknak az egyetemistáknak, nem félistenek ezek, csak jól csúrik-csavarják... Hanem én majd elsüllyedtem a szégyentől, mikor meghallottam, ők verekednek helyettünk, amíg mi az ujjunkat rágjuk.

– Még nem jött el az ideje ...

– Minek? – kiált fel Gere, ritkán esik meg vele, hogy elragadja a harag, de most még a keze is remeg tőle. – Minek nem jött el az ideje? Hogy nem gyújtották fel a gyárat? De a gyufa már lobog a kezükben.

– Megint túlzol.

– Igen? – Gere tekintete szúróssá válik, de hangja nyugodtabban cseng. – Tegnap Sorbán mutatott nekem egy újságot. Tudod, mit írtak benne? Ideje már elhajítani az olyan elcsépelet, sztálinista jelszavakat, mint munkaverseny, népi demokrácia, világ proletárjai egyesüljete ...

Kömüves döbenten tekint rá, szája sarkában valami hitetlenkedő mosollyal.

– Ezt írták?

– Ezt. Saját szemeddel is olvashatod.

Kömüves hallgat. Lehajt egy pohárral, majd lassan elboruló arccal járkálni kezd. Gere szavaiban nem kételkedik, de neki is látnia kellene. Addig nem hiszi. Ez már valahogy hihetetlen ... Érti, hogy cseppenként gyűlik fejében a vér.

– Ez már a proletárhatalomra emeli a kezét! – kiált fel.

Olyan izgalom fogja el, milyet talán még nem is érzett. Csattogó papucsban rója fel-alá a szobát. Az imént még lankadtan próbálta csillapítgatni Gerét, de már nem tudja legyűrni magában az indulatot.

– Hallgass rám – ragadja meg Gere vállát. – Ezt az újságcikket meg kell szerezni Sorbántól. Aztán műhelyenként összegyűjteni az embereket, ismertetni és megvitatni velük. A párt tiszta levegőt akar teremteni, tisztábbat, mint valaha. De ezek búzzal akarnak elárasztani bennünket... Szellőztetni fogunk.

– Mi már kigondoltunk valamit – jegyzi meg Gere csendesen. – Amíg nincs taggyűlés, tehát október huszadikáig, Majoros meghívna magához a telepi kommunistákat. Esetleg egyszer én is... Amolyan baráti összejövetel lenne, ahol beszélgetni, füstölni szoktak, és étel-ital is kerül az asztalra. Nincs ebben semmi kivetni való.

– Nincs – feleli Kőműves.

– Ez így is van – biccent elégedetten Gere. – Hanem jó lenne, ha számíthatnánk rád.

Kőműves bólint. Okvetlenül elmegy. Megnyugtató, hogy a telepen ilyen komolyan veszik a dolgokat, és főleg Gere, a hallgatag, félrehúzódo Gere... „Kiütjük a kezükből a gyufát” – gondolja elszántan.

De azt a cikket nem tudja kiverni a fejéből.

*

Hétfőn reggel Korda megkapja az öntödei átépítésről készített részletes felmérés eredményét. A jelentésből kitűnik, hogy az építők már csaknem az ütemtervben kijelölt idő szerint haladnak, sőt az első és a második kemence építői megelőzték a tervet, s minden bizonnyal határidő előtt elkészülnek. Az egész átépítést figyelembe véve, alig másfél napra csökkent az elmaradásuk.

Kordát kellemesen meglepik ezek az adatok, annál is inkább, mert szombaton ismét heves szóváltása támadt Vinczével, aki dühösen lobogtatta a főkönyvelő jelentését.

– Haladunk? – kiabált. – Maga azt mondja: haladunk. Szép kis haladás. Háromszor annyi munkaerő, sokszoros költség ... Tessék, nézze meg! Látszik, hogy nem a saját zsebére dolgozik.

Kordát megdöbbenette az igazgató kifakadása. „Ő eddig legalább viselkedésében korrektnek bizonyult” – gondolta. Átfutotta a jelentést, olyan közömbös arcot vágott, mintha nem is ellene irányulna Vincze haragja.

– Kétségtelen – válaszolta. – Nagy megerőltetés. De én mégis; csak azt mondhatom, az építkezés igen jól halad.

Vincze legyintett. Kordával teljesén: felesleges bármiről vitatkoznia.

– Haladunk – ismételte már gúnyosan. – Százezreket fizet rá az állam, de haladunk.

Epés kedvében volt, szeretett volna alaposan odamondogatni a főmérnöknek, de fegyelmezte magát.

– Ezt maga úgysem érti meg soha – mondta bosszúsan, a jelentést is az asztalra dobva. – Maga nem az az ember, akinek fáj, ha Kiskunbörgözdön tízezer forintot elherdál egy gépállomás, és nem az az ember, akinek jólesik, ha Csepelen fél milliót megtakarítanak egy újítással. Ezért beszélünk mi két nyelvet.

Korda a vállát vonogatta. Egykedvűen valami olyasmit fejtegetett, hogy semmit sem lehet ugyanazzal a mérővel mérni, hiszen az ő esetükben egyszerű rekonstrukción kívül egy nagyszabású műszaki kísérletről is szó van, amely esetleg milliókat hoz majd az államnak.

A felmérés eredménye után azonban már Vinczének is aligha lehet oka panaszra. Ő pedig nem is tudja palástolni az örömét Kovács előtt.

– Kitűnő, kitűnő – lelkesedik sokáig. – Nagyszerű eredmények. Vallja be őszintén, maga sem számított erre.

Kovács ironikus mellézköngét gyanít Korda hangjában, fanyarul mosolyog. Sápadt, pergamenszerű arcára ráncok gyűrődnek. Mint mindig az utóbbi időben, ezúttal is mélységesen megalázva érzi magát Korda társaságában. Sem kávé, sem cigarettát nem fogad el. Önérzetét nem képes zsebébe gyömöszölni, s megvetését szeretné éreztetni, azt, hogy Kordát erkölcsi hullának, közönséges tolvajnak tartja. Mióta a főmérnök eltulajdonította tőle a tervezet érdemét, kapcsolatuk teljesen megszakadt, csupán a felettes és: beosztott hivatalos érintkezésévé korlátozódott. Anyagi elismerésre egy percig sem panaszkodhatott, különféle indokok alapján, tekintélyes summa ütötte markát, s valószínűleg az öntöde átadásakor is a jutalmazottak között lesz ... de az önérzet nem piszkos zsebkendő, amit ki lehet mosni. Az erkölcsi sikert is igényelte. Egyik-barátja azt tanácsolta, indítson pert. Bizonyosan megnyerte volna, de a pusztá gondolat is ellenkezéssel töltötte él. Csak azok kezére dolgozna, akiket Kordánál is jobban gyűlöl ...

Korda pedig tisztában lehet az érzéseivel, mert nagyon a nyeregben érzi magát. Egyszerűen nem hajtható tudomást venni Kovács fagyos viselkedéséről. A mérnök sértődöttsége, mártíromsága, túlgyötört ábrázata ingerli, undorral tölti el. „Nem sül ki a szeme – dühöng magában. – Súlyosan kompromittált horthysta. Fegyház helyett fontos pozícióban terpeszkedik...”

Dühét nem mutatja, ezt az örömet nem szerzi meg neki. Fölényesen, szelíd gúnnyal mosolyog.

– S ha elgondolom, ezek a nagyszerű eredmények mind a maga építésvezetői munkáját dicsérik ...

Kovács hallgat, görcsösen szorongatja hóna alatt dossziéját. Kordának valósággal gyönyörűséget okoz látni az arcát. Erősnek, diadalmasnak érzi magát, akár az ujja közé csavarhatná ezt az undorító, száraz figurát. Ezúttal jogosnak érzi fölényes, őszinte örömét. Az átépítést – ez már nyilvánvaló – határidőre átadják... voltaképpen ez is apróság, csupán egy lépcsőfok... Lassanként azonban már feléje fordul a figyelem. Cikke jelent meg a *Szabad Népb*en, az egyik műszaki folyóiratban, és előadásra kérte fel a Kossuth-klub.

– Ne bolondozz – veszekedett vele Noszlopi, mikor ő színleg húzódozott ezektől a feladatoktól –, most már nem fordulhatsz vissza. Nyélbe ütöttem a lehetőségeket, tessék, használd ki azokat.

Korda hűvösen mosolygott. Tudott róla, hogy Noszlopi alaposan megingott a minisztériumban, és az ő sikerükkel szeretné megerősíteni a helyzetét. Nyilván megpróbálja majd a siker egy részét learatni... Erre azonban aligha lesz módja.

Később Kováccsal együtt lemegy az öntödébe. Az átépítés kezdete óta még nem járt a műhelyben, s most valahogy minden szokatlannak tűnik. Odafent nem dübörögnek a daruk, nem sistereg szikrákat, lángokat lövellve a nyersvas. Hideg van. Az emberek, akik máskor ingujjra vetkőzve is verejtékeznek, most fázósan összehúzzák magukat; a lyukas tetőablakon besüvít a szél, akár a leheletét is megnézheti az ember.

A főmérnök fürgén lépked, itt is, ott is szóba elegyedik az emberekkel, cigarettával kínálja őket. Párnázott, keskeny szemével érdeklődve figyel rájuk.

– Sokszor használhatatlan az anyag – mondja egyikük, füle mögé dugva a cigarettát. – Múlt héten például olyan samottot kaptunk, hogy a felét eldobhattuk.

A másik, alacsony, zömök ember, a munkabiztonságra panaszkodik.

– Teljes zűrzavar van. Hát nézzen körül... Csoda, hogy eddig nem esett baj ...

Korda szorgalmasan jegyezget a füzetébe, mindent felír. Odafent a szemétkosárba ikerül majd a füzet, de ezeknek itt látniuk kell, hogy érdeklődik gondjaik iránt, törődik velük.

Az adagolópódiumra is felkapaszkodnak.

A megszokott, tompa dübörgés helyett itt is csend fogadja őket. Néhányan ímmel-ámmal a kürtöket tisztítják. Nem ismerik őket, azok sem vetnek ügyet a mérnökökre.

– Melyik kemence ez? – kérdezi Korda.

– A kettes. Majorosék dolgoznak rajta.

Korda rámosolyog Kovácsra.

– Látogassuk meg őket.

Majorosék két szerelő irányításával a gázvezetéken dolgoznak. Amikor megpillantják a közeledő mérnököket, abbahagyják a munkát.

Korda halványan elmosolyodik, úgy érzi, ez az a pillanat, amikor békét kell ajánlania. Majoros azonban egy cseppet sincs békülékeny kedvében.

– A munkát jött ellenőrizni? Tessék.

Korda rá sem hederít elutasító hangjára, lehúzza vastag kesztyűjét, barátságosan mosolyog.

– Ugyan. Nem az én dolgom. Csak nézelődöm, beszélgetek ...

– Erre viszont nem érünk rá – közli szárazon Majoros, s nem fogadja el a főmérnök kinyújtott kezét. Visszamaszlik az állásra.

Wagenzommer szélesen vigyorog, a lábát lógázza odafent.

Korda beharapott szájjal nézi őket. Keze egy darabig még sután lóg a levegőben, aztán zsebre dugja. Vállat von, Kováccsal együtt elindul. Wagenzommer, mintha csak véletlenül történne, leejti mögöttük a kalapácsot, és ijesztőt ordít.

Korda megtorpan. Úgy tesz, mintha nem hallotta volna a szerszám súlyos puffanását, lassú, vontatott léptékkal halad tovább, mint aki ok nélkül sohasem siet. Kovács belül elégedetten nevet –Számára kisebbfajta elégtétel a főmérnök és csúfos kudarca.

Korda, amint visszatér a szobájába, azonnal felhívja Verest.

– Mondja, mi véleménye arról, hogy az öntödében kalapáccsal hajigálják az embert?

Veres belesüppedve szerkesztőségi karosszékébe, vállával szorítja füléhez a kagylót, mert éppen körmét tisztogatja.

– Hm. Különös szokásaik vannak – feleli egykedvűen. – Haláleset?

– Ne bohóckodjon, Veres – csattan: fel a vonal túlsó felén Korda hangja. – Ez az eset megér egy cikket. Az öntödeiek amúgy is sokat panaszkodnak a baleseti veszélyre.

– Szóval elmarasztaló cikk – ásít a kagylóba Veres.

Amikor Korda leteszi a hallgatót, abbahagyja a körömpucolást, gondolkodóba esik. Délután valamiféle röpgyűlésre hívták, de Korda bizonyosan zokon venné, ha nem írná

meg a cikket. Kordára nem lehet panasza. Ha valami fontosabb ügyben kéri segítségét, a prémiumról sem feledkezik meg.

Kicsavarja a tollát, előhalászik egy darab papirozt, írni kezd. „Kíváncsi vagyok, mikor fog felpofozni Majoros – gondolja. – Ez lesz ellene a tizedik cikk.”

*

Gere a röpgyűlés után megvárja Bognárt, együtt indulnák haza; Bognár ottmaradt a röpgyűlésen, amit a műszak után tartottak meg, félrehúzódva, szótlanul hallgatta végig a hozzászólásokat!

Gere bevezetés helyett rögtön felolvasta az újságcikket. Az emberek – vagy harmincan verődhetek össze – csendesen végighallgatták, csak bámultak egymásra ... mint akik nem hisznek a fülüknek.

Gere összehajtogatta az újságot, egykedvűen, zsebre dugta.

– Ennyi az egész – mondta felindulás nélkül szemüvegét igazgatva. – El kell hajítani a jelszót, tanácsolja ... A pártra, a proletariátusra emeli a kezét. Nem tréfadolog.

Az emberek hallgattak.

– Ez le van írva? – kétkedett valaki, gyöngyhíttelenkedő mosoly lebegett a szája szélén.

Gere odaadta nekik az újságot. Az emberek elkomoruló arccal, szótlanul elolvasták a vörös írónnal aláhúzott sorokat, majd továbbadták társuknak. Bognár is elolvasta, aztán Gerét nézte. Mikor visszakerült hozzá az újság, ő sem szólt. Várta, beszéljenek előbb az emberek. A csend egyre nyomasztóbb lett. Egyszerre mindannyiukban felrajzottak az emlékek; különös, furcsa emlékek ezek, talán még sohasem rajzolódtak ki olyan élesen, tisztán, mint most. Egy-egy elszuttogott szó, lopva továbbadott, agyongyűrt papiros... „Világ proletárjai egyesüljete!” És most azt olvasták: idejét múlta, el kell hajítani. Voltak közöttük, akiknek e mondat nyomán világosodott meg az értelmük. Mintha valami nagy ősi titok nyitjára ébredtek volna, mikor először hallották ezt a mondatot... És a titok többé már nem volt titok, életük értelme lett, félelmetesen csendülő kiáltás, valami hatalmas, felemelő érzés magva, vaspántnál is erősebb kapocs, mely összefogta őket...

Gerét nézték mindnyájan, várták, mikor mosolyogja el magát, mikor nevet a szemük közé, eloszlatva a félreértést.

Gere azonban hallgatott, keskeny, barázdált arcán izom sem rándult, úgy rémlett, egyszerre néz valamennyiük szemébe.

Egy fiatal esztergályos szólalt meg elsőnek.

– Tudják, én nem vagyok párttag. Meg is mondtam mindig. Emiatt sokszor meggyűlt a bajom, hivalkodom vele, mondták, ellenpropagandát csinálok, lenézem a kommunistákat... Reakciós vagyok ...

Értelmes, kissé duzzadt arcán kesernyés mosoly siklott keresztül.

– Hát ez a cikk? Ez nem ellenpropaganda? Én reakciós vagyok, ugye. Jól van, na. Hát azt kérdelem én, a reakciós: ugye 1956-ot írunk, ugye tizenegy éve beszélünk munkáshatalomról... Hát akkor ez mi?

– Igaza van! – kiáltott fel valaki. – Az embernek kinyílik a bicska a zsebében.

– Hát aztán? Látod, mennyire félnek ők a te bicskádtól.

Egyszerre felcsattannak a hangok, mindenki a másik szavába vágva akar beszélni. Gere Bognárt figyelte, egyedül őt nem ragadta el a szenvedély, mozdulatlan arccal álldogált a többiek között, mint aki még a szavukat sem érti.

– Hogy nem félnek?! – kiabált valaki.

Zömök, ferde szemű ember furakodott előre, kicsattantotta bicskáját.

– Hogy nem félnek? Azt mondod, nem félnek?!...

– Ha a munkáshatalom – folytatta az esztergályos – megengedi, hogy ilyen cikk jelenjen meg, mitől féljenek?

– Tedd el – szólt valaki csendesen a bicskásra. – Nem a kocsmában vagy.

De az csak egyre kiabált és hadonászott.

– Negyvennyolcban bezzeg kinyithattam. Emlékeztek az államosításra? Bejött a belga mérnök, kinyitottam ... Eliszkolt, mint a kutya.

Néhányan bólintottak.

– Hát... akkor más volt, igaz.

– Megmondták: ezt tegyük, azt csináljuk. Nem is volt abban hiba. De most?

Egy tagbaszakadt öreg bólogatott.

– Úgy is van. – Gerére nézett. – Valljad csak be, Gere elvtárs, nem bíztok ti már bennünk. Hányszor hallja az ember: ezek már nem olyanok, mint régen... Ezekből már kiveszett az öntudat. Nemrég a főmérnök mondta ezt a szemembe. Mit tehettem volna? Rágtam a szájamat ... Ő párttag, én meg nem.

– El kell némítani az ilyen embert – mondta valaki szigorúan.

Egyszerre öten is feleltek:

– Könnyű mondani. Na, eredj, próbáld meg. Úgy jársz, mint Majoros. Beléd rúgnak.

Keserűen hallgattak.

– Mi megbízunk a pártban – mondta az öreg –, lám, ide is eljöttünk. Hallgattunk rá. De a párt ezekre... a cikkírókra hallgat. Ezeket ajnározza.

Megint egyszerre akartak beszélni. Helyeseltek, izgalomba jöttek, mindenki el akarta mondani a maga gondját-baját.

Gere fölemelte a kezét, megvárta, míg csend lett.

– A párt ma is hozzánk fordul, elvtársak. Kihez fordulhatna máshoz? Kire hallgathatna, ha nem a munkásosztályra ... Te meg dugd el a bicskád, nincs arra szükség.

– Dehogy nincs – kiáltotta az. – Úgy védekezik az ember, ahogy tud.

– Te keresztos vitéz – dörmögött valaki. – Kevés benned a kurázi, azért ágálsz így.

– Nekünk nincs mitől félnünk – bólintott Gere. – Meg lehet támadni egy embert, be lehet mocskolni sokakat, mint Majorossal meg Kőművessel tették. Sokféleképpen lehet ravaszkodni, meg lehet támadni sötétben az embert... lehet ilyen szennyes cikkeket írni... De a munkásosztályt nem lehet megfélemlíteni. A kommunistákat, a pártot nem lehet becsapni, sarokba szorítani. Mennyi küzdelmet vívtunk mi meg. Gondoljatok csak vissza negyvenötre, elerőtlenedve, éhesen, a háborútól, a nyomortól elgyötörtén megteremtettük a magunk üzemét, a magunk országát, a magunk életét. Milyen nagy akarat, micsoda erő kellett ehhez... Hát lehetséges volna, hogy egy maroknyi áruló ellopja a szemünk világát, az akaratunkat, az erőnket. Hamis szavakat kiáltoznak, fufangosak, csalfa beszéddel félrevezetnének bennünket, de a hazug embereket előbb-utóbb utoléri, megfogják és eltáposzják, mint a patkányt...

Az emberek hallgattak, de ez a hallgatás már más volt, mint az előbbi. Lélegzetük súlyosabbá vált, parázslóit a szemük, mintha valami nagy, döntő ütközet előtt álltak volna.

Gere sokáig hallgatott.

– Nem – mondta csendesen rajtunk nem fognak az ilyen beszédek. Sarkaiból fordítjuk ki a világot. És semmi... semmi sem tántoríthat el bennünket, se szurony, se hamis beszéd .. semmi sem ...

Bognár hosszú, átható pillantását érezte magán. Mintha az ő szemében is fellobbant volna valami. De Bognár nem szólt. Hallgatott, a szemét is elfordította ...

S már jó darabot mentek, már alkonyodik, de Bognár hallgat. A műút fehéren villog előttük, rövid eső mosta fel, attól csillog nedvesen.

– Miért maradtál ott a gyűlésen? – kérdezi Gere. – Semmit sem szóltál.

Bognár egy pillantást vet rá, aztán ismét maga elé mered. Semmit sem válaszol.

Gere elmosolyodik.

– Mitől vagy ilyen vadember? Megbecsülnek, senkinek sincs rossz szava hozzád... Hallom, a lakással is rendbejöttéi, nem értem.

Bognár maga elé bámul, csak sokára felel.

– Nem is *kell* értened.

Gere már nem mosolyog. Vállára vetett, hosszú szíjon lógó táskája minden lépésnél combjához verődik. Ellenzős sapkáját homlokába húzza, a fejét csóválja.

– Valami bánt téged. Látni rajtad. Nyugtalan vagy, örökké folyik az orrod vére ...

Bognár összeszorítja a száját, arcán kidudorodnak az izmok.

– Semmi közöd hozzá.

Gere hallgat, nem néz a másikra.

– Mikor láttalak a gyűlésen, megörültem. Örültem, hogy eljöttél... Rád sokan hallgatnak. Te segíthetnél nekik.

– Én senkinek se segítek.

Gerére néz, elhúzza a száját.

– Ott voltam. Hát aztán? Hátha kémkedni akartam. Honnan tudod, hogy nem?

– Hát csak kémkedj – vonja meg a vállát Gere. – Nem titkolózunk.

– Hátha én is olyan patkány vagyok ... amilyenekről beszéltél.

Egymásra néznek, hallgatnak.

– Hallottad őket – szólal meg Gere. – Eltapossák a patkányokat.

– Közöttünk is vannak patkányok.

– Lehet.

– Én tudom, hogy vannak.

– Lehet. Azokat is eltapossák.

Megállnak, egymás arcát fürkészik. Bognár arca kigyullad, előnti a düh.

– Te papolsz? Téged is megugrattak ötvenkettőben, majd a nyakadat szegted.

Gere hidegen pillant rá.

– Ehhez neked nincs közöd.

Lecsillapul, zsebre dugja a kezét.

– Emlékszem – mondja csendesen. – Akkoriban rosszul esett. Igazságtalanság volt.

De büszke vagyok arra, hogy nem bolondultam meg. Hát, mi volt az? Egy keserű morzsa ... egy morzsa ...

– Sok keserű morzsától keserű a kenyér.

– A te kenyered?

– A másoké is.

Lassan elindulnak, nem néznek egymásra. Az út hosszát fürkészik.

– A te kenyered keserű – mondja Gere. – Rossz a lelkiismereted. Azt is gyanítom, mitől...

Bognár megtorpan, megragadja a vállát. Eltorzult arccal mered rá.

– Mitől?!

– Eressz el – mondja Gere.

Ismét szemtől szembe állnak, méregetik egymást. Bognár elengedi, arca elpetyhül. Hirtelen kilép, hosszú léptekkel megy tovább. Gere lassan halad utána. Látja Bognár leszegett fejét, görnyedt hátát. Úgyis megáll...

Bognár megfordul, bevárja. Fáradtan pillant rá.

– Jó. Tudod a lakást... – elfordítja a tekintetét, csendesen beszél. – Muszáj volt lakáshoz jutnom, a gyerek nem húzta volna ki... Odaveszett volna.

Lassan bandukolnak tovább. Bognár egyre inkább belelendül, látszik rajta, hogy őszintén beszél. Gyötrődik. De Gere nem figyel rá. Máson jár az esze.

– Ki segített? – kérdezi.

Bognár elkomorodik, megakad a szava.

– Nem vagyok spicli.

Ismét előnti a düh, gyűlölködve törnek ki belőle a szavak.

– Eredj. Jelents fel! Csaltam, hazudtam... Dobass ki.

Gere hallgat, összeszorítja a száját. Nehezen szedi a levegőt.

– Hallgass!

Mikor elérik a bekötőutat, ami az Újtelep felé fut, megállnak.

– Egyik este elmegyek hozzád – mondja Gere. – Majd beszélgetünk.

Bognár szinte futva megy hazáig. Otthon nem szól a feleségéhez, egyenesen kimegy az erkélyre. A hűvös szél belekapaszkodik a hajába, arcát pirosra csípi. Végtelenül fáradt. Ez a délután teljesen felbolygatta. Kíváncsiságból maradt a gyűlésen, és őt magát is csaknem magukkal ragadták. Amikor Gere beszélt, neki is ökölbe szorult a keze, egy pillanatig úgy érezte: közéjük tartozik. Különös érzés. Legtöbbjükkel évek óta együtt dolgozik, szürke, köznapi embereknek ismerte őket, akik bejönnek, mondanak egy-két kurta szót, dolgoznak, aztán hazamennek. Sohasem tudta, mi lakik bennük. Gere is meglepte, róla tudta, hogy kommunista, de azelőtt keveset beszélt... és most, mintha tűzzé változott volna, amely lobog, megvilágítja az embereket, megperzseli őket... Lehajtja a fejét, hallgat. „Én is patkány lennék?” – kérdezi magától. Hiszen ő semmit sem tett, őt nem tudta befogni Dézsi, neki nem barátja sem Drigán, sem Sipőcz, sem a többiek... Megborzong, a szél erősebben fúj. Leint, az utcán senki sem jár. A villanykandeláberek erős, hideg fénnel csillognak.

Dézsi jut eszébe, fejét lassan elborítja a vér. Sohasem mert arra gondolni, miért járta ki számára a lakást... Igen, a lakással akarta lekenyerezni... „Ez már bűnügy – gondolja, s verejték lepi el a homlokát. – Ezért börtön jár, büntetés..Megbélyegzett ember lesz. Azokra gondol, akiket ma hallott a gyűlésen. Ezek az emberek összevesztek, gyötrődtek, kiábrándultak ... Ő pedig mindent tudott, egy szavába került

volna az igazság. „Nem, spicli nem leszek” – szorítja meg a korlátot, hogy belemarjul a keze.

De úgy érzi, többé nem tud a szemükbe nézni. Mintha mindeddig ködben járt volna. Hiszen, ha van becsülete, csak előttük, őelőttük, Gere meg Majoros meg a többiek előtt lehet becsülete. Dézsi előtt nem lehet becsülete. Ott nincs becsület... Egyszerre olyan érzése támad, mint akinek eltörött a gerince, aki már sohasem tud kiegyenesedni. Eddig mindenféle vak-igazsággal, hazugsággal tartotta magát, de az árral szemben nem lehet úszni...

A szél port kavar, a tetőről korom hullik. Megint eső készül.

Bognár összehúzza magán a kabátot, didereg. Egy pillanatig arra gondol, hogy elmegy Geréhez. Elmond neki mindent, semmit sem hallgat el. „Spicli legyenek? – hasít bele ismét a gondolat. – De hát, ezek patkányok! Melyiket sajnáljam közülük? Gazemberek egytől egyig ...”

Később bemegy a szobába, cigarettára gyújt. Az asszony már lefektette a gyereket, odaül melléje.

– Bánt valami?

Az asszony a nyakára fonja meleg karját, de ő kibontakozik öleléséből, odébbhúzódik.

– Semmi – mondja csendesen.

Hallgatnak, csak a csecsemő szabályos, halk lélegzése hallatszik.

„El fogok menni Geréhez” – gondolja Bognár, és úgy érzi, ettől lassan megnyugszik.

9. FEJEZET

Október hatodikán, Rajk László temetésének napján az igazgatósági épületre kitűzik a gyászlobogót. Valami megfoghatatlan nyugtalanság vibrál a levegőben. Az emberek mogorván végzik dolgukat, ingerült kiáltások csattannak. Délben elindul egy küldöttség a temetésre, vörös, nemzeti színű és fekete zászlókkal kapaszkodnak fel a főkapunál túrázó teherautókra.

Az üzemi lap rendkívüli kiadása gyászkeretben jelenik meg, „Emlékezzünk” címmel Korda írta meg a vezércikket, párhuzamot vonva a két október hatodika, az 1849-i és a mostani között. „Elérkezett a végső számvetés ideje – írta. – Látnunk kell, hogy a közéleti tisztulás, a szocialista demokrácia kiteljesedésének útjában még igen sokan állnak. A dogmatizmus és az önkény kisebb-nagyobb elkötelezettjei. Hogy kik ezek az emberek? Becsületes megtévedtek, ostobák vagy tudatos gazemberek? ... Pszichológiával később is ráérünk foglalkozni...”

Vincze felindulás nélkül, csaknem közönyösen olvassa el a cikket. Lassanként már nincs min csodálkozni, hozzá kell szokni, hogy az ilyen, már alig burkolt kirohanások mindennaposakká válnak. „Elérkezett a végső számvetés ideje” – ismétli magában rosszkedvűen. Vincze már régóta gyanította, hogy naiv ábránd arra gondolni, hogy az általános erjedés éppen az ő üzemet kerüli, de ha volt is eddig ilyen reménye, Korda cikke végleg meggyőzte e remények alaptalanságáról. A következő néhány hónap az üzemben is nagy erőpróba lesz. Ki tudja, talán ez a cikk az a jeladás, mely ellenük is megindítja az összpontosított támadást. Amúgy is már sok mendemonda terjed róluk,

éppen elég ember szemében jelentenek vastag szálkát.

Vinczét előző héten behívták a kerületi pártbizottságra.

– Szeretném végre tudni, mi van nálatok? – kérdezte a titkár, alacsony, éles vonású ember, apró, szürke szemével bizalmatlanul fürkészsze az igazgatót.

Vincze kínosan érezte magát. Annak rendje és módja szerint Kőművesnek kellene a helyén ülnie. Ezt rövid kertelés után meg is mondta.

A titkár idegesen leintette.

– Hagyjuk Kőművest. Torkig vagyok vele. Egész ügy kerekedik körülötte.

A másik csodálkozó mozdulatára felcsapta az előtte heverő dosszié lapját, leveleket szedett elő.

– Olvasd ezeket. Az üzemetekből meg a telepről kapjuk. Rovatot nyithatnánk belőlük.

Vincze egyiket sem olvasta el.

– Névtelen levelek – mondta megvetően.

A titkár biccentett, odáblökte a paksamétát. Rosszkedvűen az ablakra bámult. Odakint reggel óta szemerklélt, szinte esti homály borította az utcát meg a súlyos, sötét bútorokkal agyonzsúfolt dolgozószobát.

– Néhány napja nálam járt Korda főmérnök. Sürgős vizsgálatot kért az üzemi párt-szervezetben. Allítólag Kőműves régi túlkapásaira derült fény. Annak idején meghurcolt egy idős elvtársat, egy másikat pedig arra indított önkényeskedése, hogy kizárását kérje ...

Vincze rágyújtott, alig győzte megőrizni nyugalmát.

– Kordától ez, enyhén szólva, pártszerűtlen magatartás.

– Az hát! – a titkár dühösen mosolyog. – Én nem ismerem ki magam nálatok. Egyébként is, ki törődik ma már ilyennel? Pártyszerűség, fegyelem .. elkoptatott frázisok, ugyebár?

Vincze hallgatott egy darabig, a füstöt fújta.

– Mit tanácsoltál neki?

– Intézzétek el magatok között. Taggyűlés elé kell vinni a dolgot.

– Ez a konformizmus – jegyezte meg Vincze.

A titkár elkomorult, hátradült oroszlánfejekkel díszített székében.

– Nekem ilyet ne mondj. Öt éve ismersz ... – legyintett. – Egyébként teljesen mindegy. Pártunk olyan szilárd, mint még sohasem.

Ironikus pillantást vetett Vinczére, de az mereven nézett rá.

– Azt akarod, hogy kiábránduljak belőled?

A titkár erőltetetten felkacagott, kulcsait csörgetve kinyitotta a falba épített safe-szekrényt.

– Tessék! Fused át a jelentéseket. Esküszöm, soha ilyen felhőtlen nem volt az életünk. Sehol semmi hiba. Itt-ott ugyebár még fészkel ugyan néhány dogmatikus, hogy is mondják? ... kucsera, de azokat hamarosan leszerelik. Revizionizmus, oportunizmus? ... Az mit jelent, kérem? ...

Becsapta a páncélajtót, mogorván visszaült az asztalhoz.

– No. Mi van nálatok?

Vincze röviden összefoglalta az üzem fontosabb problémáit. beszámolt az átépítésről, az utolsó negyedév várható nehézségeiről, nem hallgatta el ?

pártszervezetben mutatkozó riasztó jelenségeket sem.

– A képlet a következő – mondta –, ezt nálunk is sokan hajtogatják: ami tizenegy évig volt, az mind rossz, ami van, az az átmenet, ami lesz ...

– Nem vagyunk jószok – intette le a titkár. – A Kasszandrától pedig különösen borsózik a hátam.

Vincze elhallgatott. Kíváncsi lett volna a kerületi párttitkár véleményére, de belátta, hogy sem véleményt, sem segítséget nem csikarhat ki tőle.

– Sajnálom, hogy cinikusnak mutatod magad – mondta elmenőben. – Ha egyszer ezek szabadkezet kapnak, nincs megállás. Ma csak Kőművest akarják kikezdeni, de holnap már rád is sor kerül.

– Figyelmeztettelek, nem szeretem a Kasszandrát. A párt leszámol majd ezekkel a jelenségekkel.

Vincze rossz érzése csak növekedett ezután a beszélgetés után. „Kordáékat nem támogatja, ez igaz – gondolta. – De minket sem. Igazi opportunizmus.” Ez a tojástanca a legriasztóbb. A párt lassanként már néma szemlélője lesz az eseményeknek. Intézzétek el magatok között, tanácsolja ... Bizony, riasztó diszkréció. Pedig, ha a párt a sarkára állna, egy-kettőre leszámolhatnának a szájtépőkkel. De így? ... Mindenki a saját feje után cselekszik, ellentmondó utasítások között vergődnek, ettől aztán még azok is megzavarodnak, akikre bizton lehetne számítani. „Hol itt ütnek lyukat, hol ott – gondolja. – Amint betapasztjuk az egyiket, ott tátong a másik. Mi lesz akkor, ha a víz előnti a csónakot?”

Tudja, erre gondolnia sem szabad. Végül is, nem kell megkondítani a vészharangot. A párt tekintélyét meg kell szilárdítani az üzemben, és le kell számolni a Kordákkal. Magukra utaltak, de azért nem csekély az erejük.

Későn délután Kőműves és Majoros látogatja meg.

Szótlanul mennek be Vincze szobájába, arcukra van írva: nem jó hírrel jönnek.

– Hát, panaszkodjunk... – mosolyodik el fanyarul Vincze, és felüti cigarettatartóját. – Gyújtsatok rá, elvtársak.

Azok összenéznek, Vincze humorizálása egy csöppet sincs ínnyükre.

– Nem panaszkodni vagyunk itt – mondja csendesen Majoros. – Elolvastuk a főmérnök cikkét, és *nekünk* is számot kéne vetnünk a dolgokkal.

Rágyújtanak, kissé fáradtan nézegetik egymást. A meleg, félhomályos szobában nyomasztóan érzik magukat. Vastag, ónszínű felhők borítják el az eget, eső készül. Vincze felcsavarja az asztali lámpát, kellemes, gyenge fény terül szét a szobában. Az ajtón túl varrógép zörög, Vinczéné örökké szab, átalakít, akár egy varrónő.

– Erre a számvetésre azért is szükség van – folytatja Majoros, cigarettája rezgő parazsát bámulva mert a telepen furcsa dolgok történnek. Ma a tó melletti halászkunyhóban elásott fegyvereket találtak. Jól gondozott, zsírozott fegyvereket.

Vincze magas homloka ráncokba gyűrődik, szótlanul fújja ki orrán-száján a füstöt.

– Gyönyörű, mi? – kérdi lassan Kőműves. – Világos. Ahol fegyver van ott, olyanok is vannak, akik löni akarnak vele. Legalább ötven puskát szedtek össze az ávósok ...

Vincze feláll, egy darabig szólni sem tud az izgalomtól. A másik szobából beszűrődik a varrógép kattogása. Idegesen megrázza fejét.

– Nem értem – kapja fel a hangját. – Ez rejtély, ötven puska ... Mit akarthattak?

– Nna – pillant rá bosszúsán Kőműves. – Bölcs kérdés. Vajon mit?

Majoros kelleetlenül elneveti magát, Vincze azonban hallgat. Ujjait tördeli,

szórakozottan bámul maga elé. Ötven puska? Meg akarták támadni a gyárat? ... Nevetséges ...

Egyszerűen képtelen összeszedni gondolatait, ettől még idegesebb lesz. A varrógép monoton kattogása majd megbolondítja.

Az ajtóhoz megy, kiszól.

– Mária ... nem lehetne ezt abbahagyni? Őrjítő. Inkább csinálnál nekünk feketét.

Aztán ismét leül, másik cigarettára gyújt.

– A telepen valóságos riadalom tört ki – mondja Majoros. – Holnapra a gyárban is elterjed a híre. Tenni kéne...

Vincze hallgat. A kerületi titkár jár az eszében. „Nem szeretem a Kasszandrákat.” De hát ez az ötven puska ... Nem, ez már nem tréfadolog. Ezt már nem lehet vállvonogatással elintézni.

Kőműves mintha csak ellesné a gondolatát.

– Itt valami készül – szólal meg csendesen. – Gondoljunk csak vissza. Milyen egyenes út vezetett az első demagóg szavaktól idáig.

Sokáig nem szólnak. Egyikük sem meri kimondani, amire gondolnak. Kőműves a sötétben ül, csak a szeme fehérje csillog.

– Akárcsak egy összeesküvés.

Vincze úgy ugrik fel, mint akit tűz ért.

– Hülyeség! – csattan fel. – Ma már ez ... nevetséges feltételezés...

Megzörren az ablak, szálkás cseppekben verik végig az első esőcseppek. A lámpa sárgás fénye arcára vetődik, összekuszálja, széttöredezi vonásait.

– Dobálóztok a szavakkal! Összeesküvés, még mit nem? ... Elfogott benneteket a pánik.

Kőműves dörög a sötétben.

– Lám, már te is ezt hajtogatod. Múltkoriban bemegyek a kerülethez. Baj van, elvtársak, mondom, nagy baj van, holmi demagóg bitangok elcsavarják az emberek fejét, sok a hamis beszéd. Énre ők: csillapodj, elvtárs, nyugodj meg, nincs okod ilyen sötét pesszimizmusra ... Olyan önelégültek, mintha az orrukig se látnának.

Vincze ingerülten legyint. Nem akarja elmondani a kerületi titkárnál tett látogatását. Csak jobban elkedvetlenítené őket.

– De hát ezek a puskák – mondja óvatosan Majoros, a fénybe hunyorogva. – Nem takarhatjuk el a szemünket.

– Semmit sem kell felfűjni – vág vissza Vincze.

Aztán hallgat. Olyan érzése támad, mintha most ő játszaná a kerületi titkár szerepét. Pedig ő tudja leginkább, milyen rossz a hangulat az üzemben. Az emberek idegeskednek, egymást marják, maguk sem tudják, miért... „Senki sem törődik velük – gondolja. – Demoralizálódnak. A legedzettebb hadsereg is széthullik parancsnok nélkül.”

– Nem lett volna szabad elhalasztani a taggyűlést – mondja Kőműves.

Majoros pillantását érzi magán, zavarba jön, hallgat egy darabig.

– Saját magunkat fegyvereztük le.

„Az emberek még ránk figyelnek – gondolja Vincze. – Mit tesztek? Kivezettek-e bennünket a kátyúból? Holnap talán már másokra hallgatnak, élj átszöttük a bizalmukat ...”

Az asszony behozza a feketét, aztán szótlanul kimegy. Ismét kattogni kezd a varrógép.

– Fel kell ébreszteniük az embereket – dünnyögi Kőműves. – Senki sem tántoríthatatlan ... Ez a rossz álom mindenkit elnyom ...

Egyikük sem iszik a kávéból, Majoros is csak kavargatja. Egyszerre úgy érzik, tehetetlenek. Nem tudják feltartóztatni ezt a rettenetes mélybe zuhanást. Szemük láttára hullik darabokra az üzem, a párt, de hiába látják, moccanni sem tudnak. Mint akiket valami dupla büntetés sújt, ami elől nem lehet kitérni, amivel nem lehet szembeszegülni ...

Amikor este Gábor hazajön, és benyit a cigarettafüsttel borított szobába, mindhármukat együtt találja. Keserűen hallgatnak, és nem néznek egymásra, mintha valami nagy szégyen mardosná őket.

A fegyverekről ő is hallott. Hegyes Feri mesélte el, akivel véletlenül összetalálkoztak a városban. A Nemzeti Színháznál nézték a temető felé hömpölygő tömeget. A közlekedés megszűnt, a villamosok hosszú sorban álltak a Körúton, zaj sem hallatszott, fülledt, nyomasztó csend telepedett az utcákra. Hirtelen feltűnt két egyetemistával tömött teherautó. Nemzeti színű zászlókat lengettek, és jelszavakat kiáltottak a járdán szorongó tömeg közé.

– Nagy Imrét a vezetésbe!

– Demokráciát!

– Ébredj, magyar nép!

Az emberek hallgattak, de tekintetüket nem vették le a lassan előrenyomakodó teherautókról.

– Vissza az Uralt! – dörmögte valaki elkeseredetten. Senki sem nevetett, néhányan ellenséges pillantásokat küldözgettek a hang irányába.

– Tulajdonképpen mit akarnak ezek? – kérdezte valaki Gábortól.

Gábor savanyúan mosolygott.

– Nem hallja? Szocializmust.

A másik alacsony, sovány képű ember gúnyosan megemelte kalapját.

– Köszönöm, uram. Most már nincsenek aggályaim.

Zsúfolt villamossal jöttek haza a telepre. Az emberek minden kanyarban összepréselődtek, ingerülten nézték egymást. Gábor Ferihez szorult, mindkettőjüket a peron sarkába nyomták.

– Mint a heringek – dörmögte valaki. – Öt éve könyörgünk, hogy állítsanak be pótkocsit.

– Kíváncsi vagyok, meddig basáskodnak még rajtunk – jegyezte meg egy éles hang. Valaki ráfordult.

– Tartsa a száját!

– Én csak kérdezősködök – védekezett a másik. – Mégiscsak nevetséges...

– Maga csak tartsa a száját.

A kocsiban szinte izzott a feszültség. Az emberek még jobban összeszorultak, lökdösődtek, egymás lábára tapostak, izzadságszag terjengett.

– Jelentkezem a pártba – mondta halkán Feri. – Most szükség van erre.

Amikor elválnak egymástól, Feri egyenesen hazamegy. Anyját sírva találja a konyhában.

– Megint gorombáskodott? – kérdezi tőle fáradtan Úgy érzi, a mai nap már eléggé megviselte.

– Mintha megbomlott volna – hüppög az öregasszony, zsírfoltos kötényével a szemét törülgetve. – Szid, mint a bokrot. Perc nyugtomat se hagy ...

Feri arca megfeszül, elkomoruló arccal nyit be a szobába, csendesen beteszi maga után az ajtót. Apja a nagy, barna asztalnál ül, körmöl valamit. Amikor megpillantja Ferit, a papirost az újság alá rejti.

– Micsoda szokás ez? – reccsen rá. – Miért nem szólsz, ha bejössz?

Feri nem felel. Az asztalhoz megy, apjával szemben leül. Komor tekintettel nézi.

– És az micsoda szokás? – int a konyha felé.

Apja elvörösödik.

– Az az én dolgom. Ne üsd bele az orrod. És apádat ne vond kérdőre, hallod-e? ...

A fiú hallgat, az ő arcán is bíborfoltok jelennek meg, kitüzesedik a bőre. Az utóbbi időben apja egyre elviselhetetlenebb. Sohasem hitte volna, hogy ennyire dugig van gorombasággal, konok rosszakarattal.

– Úgy bánik velem is, mintha ellensége lennék – mondja neki fojtottan. – Értsünk szót, apám.

Hegyes leszegi sörtére nyírt fejét, tekintete csordultig van haraggal.

Aztán elfordítja fejét, fáradt ránc gyűrődik szeme alá.

– Hagyj engem – mondja csendesen, csaknem kérlelően. – Legalább te ne haragíts.

Az óra ketyyen egyet, majd hetet üt. A szekrény tetején sorakozó dunsztosüvegek halkán megpendülnek.

Feri apját fürkészi, hosszan, szótlánul, mintha sok idő után először látná. Hogy lesoványodott. Milyen megviselt. Barázdáit, öreges ráncait nézi, őszén csillogó sörtehaját, mely hátul, tarkója felett makacsul felágaskodik, gyűrött, inas nyakát, és egyszerre valami furcsa, fájdalmas érzés hasít beléje. „Öreg, milyen öreg! Tehetetlen, mogorva öregember ...”

Nyel egyet, szégyenkezve lesüti szemét. Nincs joga leckéztetni. Amúgy is sok keserűséget kellett lenyelnie mostanában. Még a lakás sem sikerült. Akkor csaknem ágnak esett a bánattól. Úgy sírt, mint egy gyerek. Nagyon vágyhatott utána ...

Apjára pillant, sokáig, gyöngéden nézi.

– Ne haragudjon rám. Nem akartam megbántani. De anyával nem szabad ... Olyan nehéz szegénynek.

Hegyes rápillant, nézi egy darabig, de nem szól. Arca megremeg, tétova mozdulatot tesz. Motyog valamit, lassan, nehezen feltápáskodik. Ingujjra vetkőzött, vézna testére ráfeszül a nevetséges, régimódi hózenetráger. Duzzadt könnyzacskói mögül egy pillantást vet Ferire, felsóhajt. Kezét az asztalra ejti, ujjait lassan szétterpeszti, a fiú elé tolja. Eres, csontos kezén Másán csillan a fény, hosszú, mély forradások borítják, melyeket alig húzott be a vadbőr.

– Nézd – sandít Ferire, ismét azzal a tompa, lapos pillantással. – Senkinek se köll már ...

Hirtelen elrántja kezét, szégyenkező pír lepi el az arcát.

– Kutyába se vesznek – motyogja.

Csend támad. Az óra halkán ketyeg, megroppan a szekrény. Feri cigarettát kotor elő, rágyújt. Apját figyel, aki hátul összekulcsolt kézzel öregesen fel-alá csoszog az asztal mellett, nézi, és alig tudja összeszedni magát.

– Nem szabad – mondja csendesen, elfogódott hangon. – Ne gyötörje magát. Én tudom, mennyien tisztelik.

Az öreg megáll, lassú pillantást vet rá, szemét behunyja.

– Hazudsz.

– Soroljam fel? Hogy van? Mit csinál? Mikor látogathatnám meg? Naponta ezren is megkérdezik. Tegnap Gere bácsi állított meg...

– Gere?

Hegyes kinyitja szemét, csodálkozva tekint rá.

– Gere?

Feri nem válaszol. Az újság alól kikandikáló ív papirost nézi. Nem akar hinni a szemének. Aztán maga elé húzza, lassan vörösödő arccal elolvassa.

– Teszed le – szól rá apja gyenge hangon.

Leroskad a székre, szemét lesüti, kezét, rajtakapott gyerek módjára az asztal alá dugja.

– Mit ártod bele magad?

– Ezt írta?...

Feriben elszorul a lélegzet, ádámcsutkája fel és alá ugrándozik az izgalomtól.

– Kilépek – dűnnyögi Hegyes. – Kilépek a pártból. Elhatároztam.

Szeme «sarkából egy pillantást vet Ferire, egy fáradt, riadt pillantást, majd mereven a barna, töredezett furnirlapot bámulja.

„Megint – villan át Ferin. – Milyen furcsán néz megint. Valaha bátor és őszinte volt a szeme.” Kínzó gondolatok fogják el. Apja utolsó kétségbeesésében szánhatta magát erre a lépésre. Össze kellene tépnie, cafatokra szagatnia ezt a papirost. Nemcsak apa miatt... ez nemcsak az ő ügye ...

Habozik. Agyában lázasan keringenek a gondolatok, de nem tudja, mit tegyen.

Aztán mégsem gyűri össze a papirost, apja elé csúsztatja. Szemét sörtére nyírt fejére szegezi, melyen konokul, szúrósan csillan a fény, és azt mondja:

– Ahogy jónak látja, apám. Maga kilép, én meg jelentkezem. Én is elhatároztam magam.

Hegyes arcán meglepetés suhan át, felkapja fejét, szeme még riadtabbá válik. Nagyon mélyre hajtja fejét.

– Elhatároztam – mormolja, mikor ismét fölveti pillantását, makacs fény villan benne. – A lelkiismeretem parancsolja.

Úgy érzi, ebbe mindent belefoglalt. „Fel kell rázni az embereket – gondolja, ki tudja már hányadszor. – S erre nincs más lehetőség, csupán ez az egy.”

Másnap reggel ünneplőbe öltözik, kihúzza magát, bemegy az üzembe. Most látja csak, mennyien ismerik. Innen is, onnan is ráköszönnek, de ő megkeményíti szívét, senkivel sem áll szóba. Néma biccentésekkel felel az üdvözlésekre. Amint elhalad a vasöntöde előtt, egy nyitott oldalú vagonnál Majorost pillantja meg. Majoros szélesen elmosolyodik, átugrik a sínen, csaknem elvágódik sietségében.

Az öreg elfordítja fejét, rézsút keresztülvág az udvaron. Szeme sarkából látja, hogy Majoros megtorpan, barna arcáról lehervad az örvendező mosoly. Kezét leereszti, görnyedten bámul utána. Hegyes lelassítja lépteit, úgy érzi, meg kell fordulnia, oda kell mennie Majoroshoz, mogorván, komótosan, és szólnia sem kell hozzá, csak az arcába néznie. „Itt vagyok, na. Mit bámulsz?” – ez lenne a tekintetében. És úgy szorítanának kezét, mint akik tegnap váltak el.

A tolatómozdony sívítása riasztja fel gondolataiból. Oldalt ugrik, a mozdony hófehér gőzt eresztve csattog el mellette. A gépész kihajol, öklét rázza feléje. Hegyes leszegi fejét, lába alatt csikorog a sárga sóder. „Nem árt Majorosnak ez a lecke – gondolja. – Rágja csak az ujját. Egye a fene miattam ...”

Kömüvessel sem bánik különkül. Kömüves úgy elképed láttára, hogy száját is tátva felel.

– Hegyes bácsi. Nahát ... ez aztán a meglepetés!

Felugrik, székkal kínálja. Látszik, hogy őszintén örvendezik. De Hegyes sem a széket, sem kinyújtott kezét nem fogadja el.

– Szabadság! – köszönti mogorván. – Hivatalos ügyben jöttem.

Kömüves kényszeredetten mosolyog, az öreg rideg viselkedése zavarba hozza. Esetlenül topog, fogalma sincs, mit tegyen.

Hegyes kihúzza magát, csaknem vigyázzban áll. Ráncos, fekete képén megfeszül a bőr, szája sarka megremeg.

– Párttitkár elvtárs, a kizárásomat kérem.

Még mukkanni sem tud a másik, vörös könyvecskéjét máris az asztal sarkára helyezi. A papirost is átnyújtja.

– A megokolás – mondja csendesen.

Kömüves dermedten áll. Aztán tétován, mert hirtelenjében nem tud egyebet tenni, átfutja a papirost. De fel sem tudja fogni a szöveg értelmét, mint aki nem érti az írást, úgy bámulja, olyan ostobán nézi a szálkás, öreges betűket.

Az öreg komoran, feszesen áll előtte, keze a nadrágvarráson.

Megcsörren a telefon, Kömüves megmoccan, de nem veszi fel. Leereszkedik asztala mögé, nem fordítja el pillantását az öregről. Mi vezethette erre? Hiszen ez rettenetes ... Ha még másvalakiről lenne szó ... Kétségbeesetten mered maga elé, úgy rémlik, idegei tüstént felmondják a szolgálatot.

– Elmehetek? – kérdi Hegyes.

Kömüves úgy ugrik fel, mint akit megütöttek.

– Nem, nem! – s odarohan eléje. – Hegyes bácsi... Hegyes elvtárs... A hétszentségit! Maga is elvesztette a józan eszét? Kinek használ ezzel, mire jó ez?...

Dühe, mint a sokáig elfojtott tűz, úgy lobban fel.

– Ehhez nincs joga! Érti? Ez gyávaság.

Az öreg nem felel, makacsul állja tekintetét.

– Elmehetek?

Kömüves csaknem könyörgésre fogja a dolgot.

– Ezt nem teheti meg. Hegyes bácsi, hát nem látja, mi folyik itt? A párt becsületét akarják sárba taposni. Maga is azok közé állna? Magát ismerik az üzemben, magára tisztelettel néznek a kommunisták is ... maga a legrégebb elvtársak egyike ...

Ismét elfutja a harag, szinte mennydörög.

– Kire számíton a párt, ha nem magára?

Hegyes arca megrándul, lassan, szaggatottan törnek ki belőle a szavak.

– Én becsületben öszültem meg, Kömüves elvtárs. Én a szívemet adtam ennek a pártnak... – kihúzza magát, még feszesebb vigyázzban áll. – Én mindent végigcsináltam ... dolgoztam, verekedtem... a szívemet adtam ...

Hangja elfullad, nehezen lélegzik.

– De a párt már nem hallgat meg engem ... eltaszít magától... Talpnyalók, árulók karmaiba került...

Úgy érzi, ennél nem mondhat többet. Pedig úgy tolulnának nyelvére a szavak! Lassan, töredeztve bevallana mindent... Ne tarts engem gyávának, megfutamodottnak – De hát, magad is tudod: tenni kell valamit ... Most szükség van erre ... áldozatra ... És ne nézz rám ilyen vádlón, elvtárs, Kőműves elvtárs. Meg kell tennem ...

Összeszorítja száját, nehogy a súlyos mondatokká formálódott gondolatok kibuggyanjanak belőle. Csak a szeme beszél, könnyörgő tekintete.

De Kőműves nem figyel a szemére. Elfordul, kibámul az ablakon.

– Emlékszik? – kérdezi csendesen. – Emlékszik arra, mikor még csak négyen voltunk? Nálunk sokan nem akarták az államosítást, a belgák jobban fizettek, mint máshol... elviselhetőbb volt az élet. Maga kiállt a szerelőcsarnokban – Szolgák vagytok, mondta, mióta proletárság van, ezért az óráért szenvedett, küszködött. A saját véreiteket, a halottaitokat köpítetek le ... harminc fillérért, ennyivel több az órabéretetek. Harminc fillérért eladjátok magatokat. Hát, eredjete, menjete. Menjete a belgákhoz, csókoljátok a lábukat, talán tíz fillérrel még többet kaptok... aztán nézzetek otthon a család szemébe, takarjátok be szemeteiket a nyomorúság előtt... Koldusok vagytok. Arra se méltatlak titeket, hogy az arcotokba köpjek...

Hallgatnak. Hegyes mozdulatlanul, nem rebbenő szemmel bámul maga elé. Az emlék nagyon felkavarja. És akkor, hogy beszélt, az emberek egy része velük tartott. A belgák egy szó ellenvetést sem mertek tenni. De a következő héten levegőbe repült a szerelde és a centrálé. Utána ötvenen léptek be a pártba ...

Földre szegzi tekintetét, nem tudja elviselni Kőműves hallgatását. „Mit gondolhat rólam?” ...

Arcát lassú pír önti el.

Kőművesre emeli fáradt pillantását.

– Elmehetek?

Kőműves nem válaszol.

Ő megfordul, gyenge lábbal az ajtóhoz indul. „Nem enged kimenni” – reménykedik. De Kőműves akkor sem fordul meg, amikor becsukódik az ajtó. Sokáig áll az ablaknál, úgy érzi, minden erő kiszállt belőle.

Később az asztalhoz ül, kezébe temeti forró arcát.

Délután a DISZ-taggyűlés egyhangúan javasolja Hegyes Ferit a pártba.

10. FEJEZET

Gizi még napok múlva is szívesen gondol arra a taggyűlésre, amelyen megvitatták Hegyes Feri pártjelentkezését. A fiú sápadt volt az elfogódottságtól, kissé beesett, lesoványodott arcában mintha megnőttek volna fekete karikáktól sötétlő szemei.

Röviden, de nagyon határozottan beszélt.

– Tudjátok, apám kilépett a pártból. Én ezzel nem értek egyet. Én jelentkezem. Nekem még sok gyöngeségem van, nem vagyok se kész ember, se kész kommunista. De a pártnak most mindenkire szüksége van, aki csak erősítheti.

Miután befejezte, a klubterembe zsúfolódott hallgatóság sokáig nem szólt. Még

azokat is megragadta a két ember, az apa meg a fiú különös konfliktusa, akik pedig nemigen érdeklődnek ilyesfajta dolgok iránt, és unalomtól fásult arccal ülik végig a DISZ-gyűléseket.

Később megeredtek gondolataik, többen is felálltak, főként azok, akik jól ismerték Ferit, és csak helyeselni tudták szándékát. Gizi egyre zavartabban érezte magát. Tudta, hogy szólnia kell, támogatnia kell Ferit, de lámpalázát, a fiú miatt érzett feszélyezettségét nehezen tudta legyőzni. Amikor beszélni kezdett, izgatottan gyűrögetve kendőjét, egy csapásra minden szempár feléje fordult.

– Gyerekkorunk óta ismerjük egymást – mondta kissé halkán, az izgalomtól el-elcsukló hangon. – Én tényleg jól ismerem Ferit, és tudom, hogy neki most nagyon nehéz lehet. Nagyon szereti az apját... talán –nem is sejtitek, mennyire ... Mindig hallgatott rá, megfogadta a szavát... büszke volt rá ... Milyen nehéz lehetett szembeszegülnie vele! Én csak becsülni tudom az elhatározását.

Feri csak egyszer pillantott rá. Gizinek úgy rémlett, jólestek neki a szavai.

Igen, Feri különös fiú. Kicsit összeszorul a torka, ha rágondol. Tulajdonképpen már semmi közük egymáshoz, ha valahol összetalálkoznak, véletlen dolga, minden szál megszakadt közöttük, de Gizinek néha jólesne együtt lenni vele, hosszú sétákat tenni, mint régen, miközben beszélgetnének, tréfálkoznának, talán még az árokparton is leheverednének egymás mellett, és Feri a felhőket mutogatná: erről mi jut eszedbe, no, mire hasonlít? ... szerintem, rád ... Feri eltűnt az életéből, és ebbe bele kell törődni. De ezek olyan mélyen beléivódtak, hogy nem tud felejteni. S ha váratlanul eszébe jut egy-egy ilyen emlék, akármilyen semmisség lehet is az, valami megmagyarázhatatlan lehangoltság fogja el, amitől sokáig nem tud szabadulni.

A napokban Rozival találkozott össze. Olyan rég beszéltek egymással utoljára, hogy Rozi azt sem tudta, hogy otthagya a cukrászatot, és már második hónapja a gyárban dolgozik. Örültek egymásnak, de Gizi lassanként elszomorodott. Rozi arra az időre emlékeztette, mikor még Ferivel járt, ő meg Tusák Pistával. Sokat voltak együtt, négyesben jártak táncolni, moziba, sokat nevettek, és valahogy minden egyszerűnek, ígéretesnek tűnt. „Az emlékek mindig megszépülnek” – korholta magát Gizi. Tudta, hogy nem szabad gyengének lennie, de érzéseinek nehéz parancsolni. Roziból azonban csak úgy áradt a jókedv, a felszabadultság. Ismét olyan volt, mint régen. Vidám, bőbeszédű. A régi dolgokat ő sem említette. Gizi szeretett volna Tusák Pista iránt érdeklődni, mert olyanokat hallott róla, hogy vidéken dolgozik, ide-oda vándorol, sehol sem tud megülni, és felülkerekedett benne az apja vére: iszákoskodik, elzüllött. De nem faggatta Rozit, helyette azt kérdezte:

– Igaz-e, hogy udvarlód van?

Rozi elpirult, megfenyegette.

– Már te is elhiszed? Szviderka a barátom. Néha eldumálgatunk, jól megvagyunk ... Ennyi az egész.

Hallgattak, Gizi nem akarta firtatni a dolgot. Rozi sem faggatta őt: hogy vagytok, hogy boldogultok? Úgy rémlett, Rozi csak tapintatból nem kérdezősködik, „ő is tudná, hogy kátyúba jutottunk?”

Zavartan, kényszeredett jókedvvel váltak el. Gizi úgy érezte, Rozi sajnálja és kárhoztatja is házassága miatt.

Az ilyen beszélgetések csak jobban elszomorították. Az utóbbi hetek izgalmai őt sem hagyták érintetlenül. A telep élete nagyon felbolydult a fegyverek felfedezése óta. Senki sem tudott eligazodni a dolgon, különféle suttogások, híresztelések röppentek fel, melyek zűrzavaros időkben mindig oly buján tenyésznek az emberek fejében. Izgalommal telítődött meg a levegő, és az ősz is nyomasztóan nehezedett rájuk.

– Kommunistákat akartak megölni – suttogták széltében-hosszában, és sokan Hegyes kilépését is ennek tulajdonították.

– Begyulladt az öreg, féltette a bőrét.

– Bizony, befellegzett nekik – bólogatott Drigán, akit sűrűn lehetett látni.

Ha valahol összedugták a fejüket, és vita támadt, ő azonnal ott termett, és bekapcsolódott a beszélgetésbe.

– Megeléjelte már őket a nép.

Ha valaki felmordult, goromba hangon letorkolta.

– De nagyon véded őket! Veled talán még sohasem bántak el?

Ilyenkor aztán mindenki hallgatni kényszerül. Sérelmet, keserű pilulát mindegyikük nyelt. Nem helyeseltek Drigánnak, de nem is hallgattatták el. Hegyes esete, de különösen a fegyverek, óvatosságra intették őket. Meg aztán egyre többen beszéltek úgy, mint Drigán. Ki tudja, miként fordul a világ? Úgy gondolkoztak: aki nem nyúl darázs-fészekbe, azt nem marják össze a darazsak.

Gizi sokat nyugtalankodott. Hitt is meg nem is a mendemondáknak, zavarták a fülét, és rossz érzést keltettek benne.

Egyik este óvatosan kérdezősködni kezdett:

– Igaz, hogy készülne valami a kommunisták ellen? Meg olyanokat is beszélnek, hogy a fegyvereket is ezért dugták el...

Körösztös hunyorgott, nem vette komolyan, nevetett rajta.

– Már te is bedölsz minden marhaságnak? – ölelte meg a vállát, s tréfára fordította a dolgot. – Minket különben sem fenyeget ez a veszély.

– De apát – szaladt ki Gizi száján, de rögtön elszégyellte magát. – Persze, butaság, butaság ... Tudom.

Körösztös zsörtölődött.

– Látod – ejnye már ... Ne hagyd magad a mumussal ijesztgetni.

Jó volt a gyöngédsége. Gizi úgy érezte, valami mégiscsak összefűzi őket, és ha természetük különböző is, voltaképp szeretik egymást.

Aznap késő estig üldögéltek egymás mellett, a férfi egy pillanatig sem engedte el a kezét.

– Elköltözünk innen – mondta. – Meglásd, más életünk lesz. Jobban szeretjük majd egymást... Itt – villant fel gyűlölködően a szeme –, itt minden szép elpusztul, minden vonzalom meghal...

De aztán elnevette magát, elmesélte, milyen lakást szeretne. Haja homlokába hullott, szeme vidáman csillogott. Ismét olyan volt, mint régen, lelkesedő, szép ábrándokat szövögető, akire nyugodtan rábízhatja magát az ember, mert ábrándjait egyszer majd biztosan valóra váltja...

Telnek a napok, teli bizonytalansággal.

Valamelyik délelőtt, nem sokkal ebédszünet után, Gizit a pártirodára hivatják. Kőműves barátságosan fogadja, leülteti, azután bemutatja azt a két férfit, akik az ablak előtt állnak, és szünet nélkül, szenvedélyes dohányosok módjára cigarettáznak.

– Az elvtársak államvédelmi nyomozók. Beszélni szeretnének magával.

Gizi zúgó fejjel pillant az ablak felé. Az idősebbik hozzá lép, kezét nyújt. Tanáros, kicsit duzzadt arca inkább 408 gondterheltségnek látszik, mint szigorúnak. Cigarettával kínálja Gizit, de ő a fejét rázza. Olyan váratlanul érte mindez, hogy mozdulni sem igen tudna, lábából egyszerre minden erő kiszaladt, csak ül sápadtan, tágra nyílt szemmel, a

zöld filccel borított asztal mellett, és kezét lassan ölébe ejti. Aztán valami szörnyű érzés, sejtelem fogja el, amit megmagyarázni sem tudna magának, de szíve összeszorul a riadt izgalomtól, homlokán gyöngyöző cseppekben csillan a veríték.

– Férjét ma reggel őrizetbe vettük – mondja a nyomozó, szemüvegét igazítva, fürkésző tekintetét pillanatra sem fordítva el róla. – Úgy látszik, hogy érintkezésben állt azokkal, akik a fegyvereket elrejtették.

„Nem igaz” – gondolja Gizi. Le kell hunynia szemét. Képtelen szólni vagy akárcsak gondolkodni is. Egy szót hajtogat görcsösen magában: „Nem igaz... nem igaz..

– Kér egy pohár vizet?

A fiatalabbik hajol arcába, keskeny, kamaszos képén bátorító mosoly bujkál. Gizi nem nyúl a pohár után. Az üveg színétől zöldecske, áttetsző vizet bámulja, hangtalanul, minden értelem nélkül a fejét ingatja. Eszébe jut az esti beszélgetés, amikor Köröstyös csak kacagott aggodalmain, átölelte, kezét simogatta, csitítgatta ... Gyenge szédülést érez, émelygés fogja el. Egy pillanatig úgy rémlik, az egész lapos színjáték, olcsó komédia volt csupán, talán még a hangja is hamisan csengett, csak ő akarta szenvedélyesen hinni, hogy másképp lesz ezután ... Vakság szállott volna rá?... Nem igaz, nem igaz...” – ismétleti. Köröstyös őszinte volt, így nem lehet színlelni...

Kömüves megérinti a vállát, úgy-ahogy összeszedi magát.

A szemüveges elnyomja cigarettáját, türelmesen hallgat.

– Gyakran jártak magukhoz látogatók? – kérdezi később.

– Nem. Szinte soha.

– Próbáljon visszaemlékezni egy magas fiatalemberre.

Gizi az asztallapot bámulja. Nem, Elek nem szerette a vendégeket. Egyszer meghívta magához Juliékat, utána csaknem összevesztek.

– Én se hívok vendéget – háborgott Elek. – Ha hazajövök, nyugalmat akarok, nem vendégeskedést.

Egyszer mégis hozott valakit. Egy fiatalemberrel állítottak be. Jóképű, szőke fiú volt, alacsony vagy magas, ez valahogy elkerülte Gizi figyelmét, Köröstyös úgy mutatta be, hogy évfolyamtársa és híres mókázó. A fiú nem is hazudtolta meg, egész idő alatt tréfálgozott, anekdotázott – remekül szórakoztak. Később, mikor bealkonyodott, Köröstyös elcipelte magával, megmutatta neki a telepet. Aztán éjfélig maradt náluk. Gizinek jólesett, hogy a fiú egy percig sem érezte vele fölényt, amivel Bórkovicsék akaratlanul is megsértették, komolyan hallgatta Gizit, s ha zavarba jött, mosolyogva biztatta: folytassa csak.

– Klasszika-filológus – jegyezte meg Elek, mikor elment. – Jó idegei lehetnek. Képzeld csak el, perfekt ó-görög.

Mikor idáig ért az elbeszélésben, a szemüveges félbeszakítja. Egy fényképet mutat.

– Ő az?

Semmi kétség. Ha másról nem is, jókedvű, széles mosolyáról ezer közül is megismerné.

Bólint. A nyomozó zsebébe süllyeszti a képet.

– Két éve kizárták az egyetemről – mondja. – Államellenes írásokat terjesztett. Az ön férje, elvtársnő, az egyetemen ismerhette meg.

Megköszöni, többet nem kérdez tőle.

– Most menjen haza – tanácsolja Kömüves. – Majd én elintézem a műhelyben.

Gizi csak otthon jön rá, hogy nem lett volna szabad hazamennie. A munkával talán lefoglalhatta volna gondolatait. Olyan félelem fogja el otthon, a négy fal között, amilyent még sohasem érzett. Kint vigasztalanul esik, az ablak alatt hatalmas, piszkos pocsolya gömbölyödik. Ha egy-egy csepp beléhullik, tükrén buborékok dudorodnak.

Talán egy óra is elmúlik, míg gondolatait rendszerezni tudja. Lehet, hogy férje bűnösségéhez ő adta a döntő bizonyítékot. De Elek most valahogy annyira távol áll tőle, annyira nem érez iránta szomorúságot, sajnálatot, hogy megdöbben. Lehetséges, hogy együtt élt egy emberrel, akihez semmi, de semmi nem kötötte? Hogy csak hitegette magát, ostobán, saját magát is megcsalva, hogy szereti? ... Es igaz lenne, amit Elek nevetve intézett el, hogy apjára akartak kezét emelni? ... Egyszerre ráébred: Körösztyös Elek becsapta őt. Igen, lapos, olcsó komédiát adott elő, ő pedig megnyugodott, hitt neki... Forró düh fogja el maga iránt. Hitt a legsunyibb, legócskább hitegetéseknek, és nem azért, mert meggyőzték vagy kényszerítették, hanem mert mindenáron hinni akart neki, vakon, szenvedélyesen, mohón ... „Gyenge vagyok – gondolja, és Feri jut az eszébe. – Mennyivel különb nálam. Ūristen, a bokájáig sem érek ...”

A díványra kuporodik, csendesen sírva fakad. Furcsa könnyek ezek, nem a sajnálkozás, hanem a szégyen könnyei. Forró, nagy cseppek, melyek – úgy érzi – örökké arcán égnek majd ...

Maga sem tudja, mennyi idő telt el. Mikor kinyitja szemét, már besötétedett. Az asztalon ég a lámpa, gyenge fénye szétterül a szobában. Valaki a szekrény előtt guggol, ruhákat rakosgat a nyitott bőröndbe. „Apa – villan át Gizin, s melegség önti el. – Apa, apácskám, drága öreg...”

Felül a díványon, a mocorgásra apja is megfordul.

Sokáig, szótlánul nézik egymást. Gizi olyan halkán suttog valamit, hogy nem lehet megérteni. Gere elmosolyodik, zavartan csillog a szemüvege. Hallgatnak, nincs szükségük szavakra.

*

Másnap reggel már széltében-hosszában beszélnek Körösztyös letartóztatásáról. A hír gyors szárnyakon terjed, az eddig megfoghatatlan bizonytalanság egyszeriben ijesztő nyugtalansággá változik. Vincze megdöbben attól a fojtott hangulattól, ami a vasöntödében fogadja. A munka néhány percig szünetel, az emberek hallgatagon a kettős kemence elé gyülekeznek. A kemence átépítését tegnap délután fejezték be Majorosék, reggel már műszakilag ellenőrizték is, de az átvétel az első csapolástól függ. A csapolás sikerül, az öntés is hibátlan, de arcukról hiányzik az öröm. Fásultan nézik az izzó vasból szerterepkedő szikrákat, aztán kedvetlenül visszaballagnak munkájukhoz. Mintha valami súlyos teher nyomná vállukat.

Néhányan körülveszik Vinczét.

– Ne haragudjon – szólítja meg egy idősebb munkás. – Olyanokat beszélnek, hogy elvittek egy csomó embert.

Vincze érzi a rászégeződő, vizslató tekinteteket. „Hát emiatt puszkaporos a levegő – gondolja bosszankodva. – Ezt jól kifundálták.”

– Senkit sem vittek el – feleli határozottan. – A telepen letartóztattak egy fiatalembert, annyit tudok.

Látja, hogy nem hisznek neki.

– A szavát adja rá?

Vincze vállat von.

– Természetesen. Nem szabad elhinni az ilyen szóbeszédet. Utolsó szóig szemenszedett hazugság.

– Mindenki beszél – szól közbe valaki ellenségesen.

Vincze bosszúsan odapillant.

– Neveket hallottak? Kérdezzék csak meg a neveket. Aztán maguk is ellenőrizhetik. Az emberek hallgatnak, gondolkodóba esnek.

– Szóval, ez csak amolyan mendemonda – sóhajt megkönnyebbülten az öreg.

– Az. Valakik nagyon szeretnék összezavarni a vizet.

Később az udvaron fogják kérdőre.

– Igaz-e, hogy Köröstyösnét megkínozták a nyomozók?

Vinczéből kirobban a bosszúság.

– Valamennyien megbolondultak! Ismerik Köröstyösnét? Menjenek, nézzék meg a lemezműhelyben ...

Mintha tréfát üznének vele. Még lecsillapodni sincs ideje odafent, máris Sorbán hívja fel a tervező osztályról.

– Ráérne néhány percre, igazgató elvtárs? Meg kellene nyugtatnia itt az embereket, örült pánik van.

– Hát, a fene egye meg magukat – gorombáskodik Vincze. – Az egész üzemet én pelenkázom?

„Tébolyda” – fortyog, mikor lecsapja a kagylót. Úgy látszik, végképp minden a feje tetejére áll. Igen, az emberek zavarodottsága a legriasztóbb. Kordáék nyilván nem fogják elszalasztani a kedvező alkalmat.

Néhány napja ugyanis Korda négyszemközt kirukkolt:

– Az üzemben anarchia jelei mutatkoznak – mondta gondterhelten. – A pártszervezet tehetetlen. Kőműves elvtársnak már nincs tekintélye... Olyasvalakit kéne a helyére állítanunk, aki rugalmasabban cselekedne.

Vincze csodálkozott, hogy Korda ilyen nyíltan nekiszegezi a kérdést. Fáradt volt, nem érzett kedvet vitába szállni vele.

– Majd a taggyűlés eldönti – mondta.

„Csakugyan – gondolja. – Kőműves lehetlenné van téve. A párttagok egy része is kiskirálynak, önkényeskedőnek tartja...”

Nem következtet tovább, elszégyelli magát. A végén még az ő fejét is megzavarják. Hanem a helyzet tarthatatlan, ezt világosan látja. Vagy erélyesen közbelépnek, vagy elgondolni is rossz, mi minden történhet...

Délben az ebédelőben kis csoport verődik össze az egyik asztalnál. Dézsi viszi a szót.

– Azt beszéljük, egyetemista volt a gyerek. így akarnak bosszút állni rajtuk.

A többiek a vállukat vonogatják, sem a letartóztatás, sem Dézsi szavai nem érintik meg őket.

– Ha egyszer fegyvert dugdosott... – veti közbe valamelyik.

Kihozzák a főzeléket, mohón kanalazzák. Dézsi kétértelműen mosolyog.

– Maga talán látta azokat a fegyvereket, mert én ugyan nem...

Sipőcz horgas orrát piszkálja, rákontráz.

– Ismerjük már az ilyen dumákat. Az egész egy ócska ürügy.

Egy másik legyint.

– Lehet, hogy voltak fegyverek, lehet, hogy nem. Engem inkább érdekel a vasárnapi Fradi-meccs.

Néhányan nevetnek, helyeselnek.

– Ott legalább szidhatod a bírót, mi?

Bognár fölnez a tányérjáról, leteszi a kanalat.

– Én láttam a fegyvereket. – Ötvenet szedtek össze.

– No tessék – fordul a meccses Drigánhoz. – Ő látta, maga meg nem. Hát most mi az igazság? Megette a fene... Itt a zsebemben a meccsjegy, kimegyek, kibélelem a pofámat két korsó sörrel, aztán ordítani fogok, ahogy a torkomon kifér ...

Esznek, zörögnek az evőeszközökkel, némán rágják a tapadós, rosszul sült kenyeret. Mellettük felkacag valaki, kanálával dzsesszt dobol az asztalon.

– Az isten verje meg, de jó kedve van.

– Le vagytok szarva – vigyorog a meccses Dézsire. – Egy kalap kecskebogyót nem adnék értetek, drágáim.

Dézsi vállat von, Bognár pillantásán akad meg a szeme. Bognár gyűlölködve nézi, az evést is abbahagyta.

– Szóval maga látta? – kérdezi kedvetlenül Dézsi.

– Láttam – emeli fel a fejét kihívóan Bognár.

Hallgatnak, Dézsi étvágytalanul piszkálgatja a kelkáposztát.

– Akkor jó – dünnyögi. – Befogom a számat.

Nem akar vitát provokálni. Bognár vérmes fajta, könnyen haragra gerjed, és képes itt nyomban mindent kifecsegni. Az utóbbi időben amúgy is csak gyűlölködést olvas ki a szeméből. De különösebben nem izgatja fel magát. „Úgysem meri kinyitni a száját, ő sem úszná meg szárazon.” Mégis néha úgy érzi, ez önáltatás. Bognár mindenre képes.

Nyugtalankodását valakivel meg kellett osztania. Egyik nap szenvtelenül, élvezve Kovács meglepetését, elmondta neki, hogy Bognár tud a májusi szabotázsról.

A mérnök arcában egy csepp vér sem maradt. Levegő után kapkodott.

– Azonnal el kell innen mennie. Egy percig sem maradhat ... Rémes!

Olyan mozdulatot tesz, mint aki már nyakán érzi a kötelet... Szeme kocsonyássá vált, szinte kidülledt a félelemtől.

– Mindig mondtam, örökké figyelmeztettem ... – suttogta, miközben kezét tördelve fel-alá rohángált a szűk irodában. – Ne kísértse az ördögöt. Azonnal el kell tűnnie...

Ő megvonaglott a haragtól meg az undortól.

– Nem megyek el – mondta. – Hanem történjék bármi, efelől nyugodt lehet, tudok hallgatni.

– Megint legénykedik – siránkozott Kovács. – Első pillanattól kezdve sejtettem a katasztrófát...

Erőltetnie kellett a mosolyt, ahogy hátradőlt a széken, s a széles ablakon át a műhelyre mutatott.

– Nekem köszönhetik az egész átépítésüket. Ezt elfelejteni, hálátlanság. Kár a szóért, nem megyek el. Embereim vannak, itt a helyem. És úgy látszik, mások sem tétlenkednek... itt vannak ezek” a fegyverek... Nem olyan könnyű eltiporni minket, Dénes bátyám. Ami nincs, azt nem lehet eltiporni. Hát osztályellenség vagyunk mi?

Nyavalyát. Maga dolgozó értelmiségi, én pedig a munkásosztály egy szerény tagja vagyok. – Rágyújtott, aztán idegesen elnyomta a cigarettát. – Gondolja csak el, hány hozzánk hasonló van itt meg másutt is... Mint a szű, olyan makacsul, olyan állhatatosan rájuk szét a korhadt gerendákat. A ház okvetlenül beomlik, Dénes bátyám.

– És minket is maga alá temet.

Sohasem volt hajlandó komolyan vitatkozni Kováccsal. A mérnököt csupán sakokban kellett tartania, pillanatig sem engedni lélegzethez ... A gyáva embert örökös félelemben kell tartani, nehogy ostobaságokat csináljon. Majd ha elérkezik az ideje, Kováccsal is el lehet bánni, szemén lehet köpni, de ez még kissé korai lenne. Egyelőre hasznos eszköz. Eszköz, ennél nem tartja többnek.

Bognárral persze más a helyzet. A szeméből látszik.

– Láttam a fegyvereket – ismételtgeti csökönyösen, és Dézsinek az az érzése támad, Bognár provokálni szeretné.

Műszak után sejtése beigazolódik. A zuhanyozóban Drágán odamegy hozzá, s miközben horpadt mellét pacskolja a széles sugárban zuhogó víz alatt, odasúgja:

– Bognár ma este Geréhez megy.

Dézsi közömbös ábrázatot vág, holott az izgalom forró marokkal szorítja össze.

– Honnan tudja?

– Hallottam, amikor megbeszélték.

Drigánon látszik, hogy szeretné töviről hegyire elmondani, Dézsi azonban rá sem hederít. Elzárja a csapot, megtörülkөzik, és szótlanul visszamegy az öltözőbe.

Délután beállít Bognárhoz. Sem az asszony, sem a gyerek nincs otthon, alkalmasabb körülményeket kívánni sem lehet egy kellemetlen beszélgetéshez.

Bognár konok, mozdíthatatlan.

– Semmi dolgunk egymással.

Körösztös letartóztatása, habár nem ismerte a fiút, lelke legmélyéig felkavarta. Először csak megrettent, hátha a fegyverrejtegetők is Dézssal vannak kapcsolatban, s ha lassan felgöngyölítik a fonalat, egy nap érte is jönnek a rendőrök. Aztán rádöbbsent: maga is bűnügy részese.

Napokig habozott: elmenjen-e Geréhez? Félt is, meg szégyenkezett is. Ma összeszedte magát, mogorva arccal odaballagott Geréhez.

– Elmennék ma hozzád.

Az öreg nem vette le tekintetét a késről, finom forgácsfüst felhozott szeme előtt.

– Csak gyere. Várlak.

Bognár megnyugodott. „Most már nincs visszaút” – erősítgette magát.

– Semmi dolgunk egymással – mondja Dézsinek, és az bármit mondjon is neki, csak ezt hajtogatja.

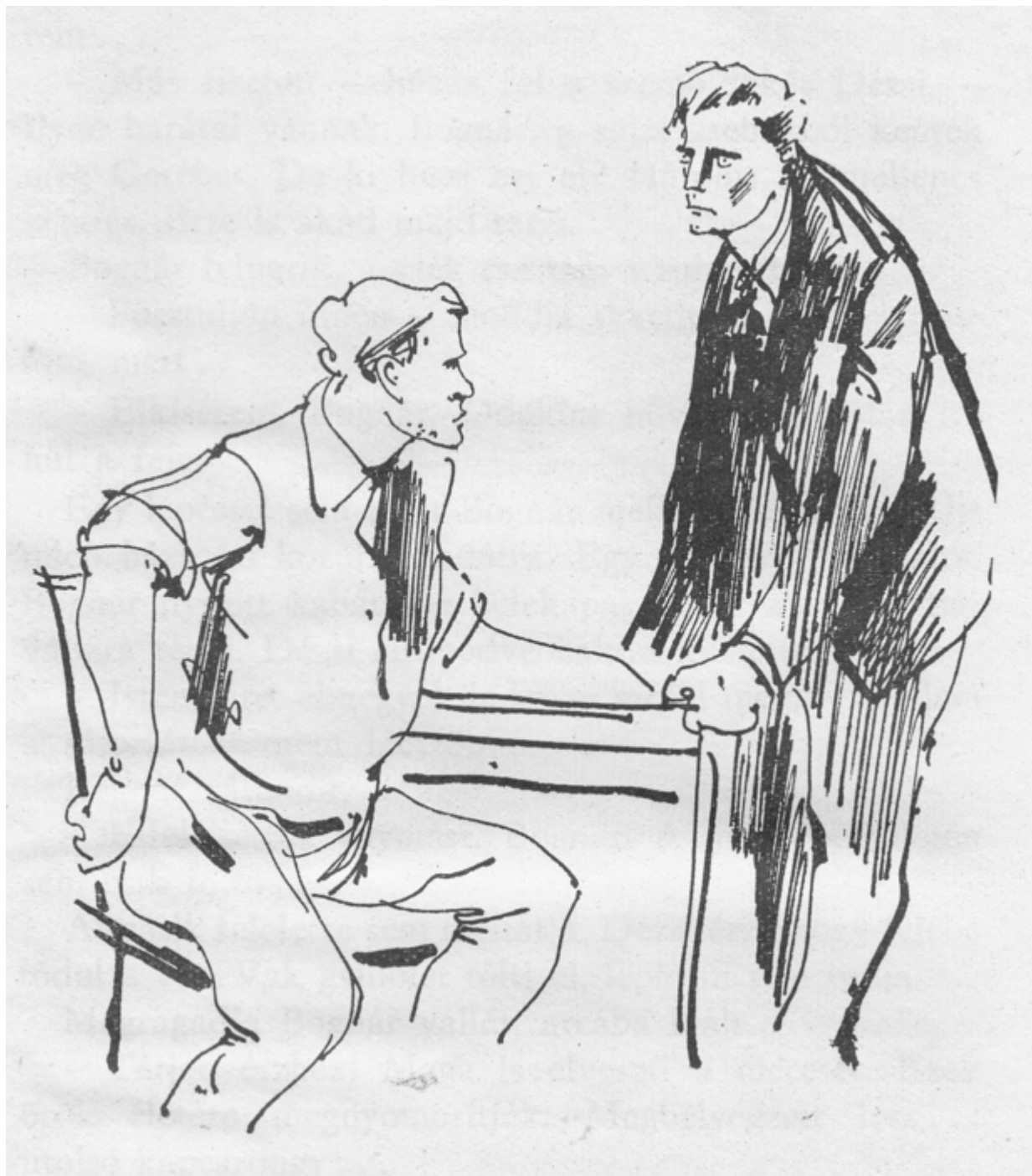
Úgy ülnek egymással szemben, hogy még a pillantásuk sem találkozik.

Dézsi végtelenül higgadt. Érti, hogy Bognár makacsságát nem tudja megtörni.

– Minek megy Geréhez? – kérdezi. – A kemence miatt? Látja, erről is tudok – mosolyodik el gyöngén Dézsi. – Ilyen gyanakvó féreg vagyok... Hát jó, csak menjen. No és magával mi lesz? Nem ugorhat ki a kocsiból, Bognár.

Kivesz egy cigarettát Bognár tárcájából, de nem gyújtja meg, az ujjai között forgatja.

– Egy: tudott a szabotázsról, bűnrészesség. Kettő: csalással jutott lakáshoz, megvesztegetés.

– Hazudik – hördül fel Bognár. – Én nem fizettem ...

– Más fizetett – húzza fel a szemöldökét Dézsi. – Ilyen barátai vannak, Bognár, a saját zsebükből kenték meg Gerébet. De ki hiszi ezt el? Három: államellenes izgatás. Erre is akad majd tanú.

Bognár felugrik, a szék csattanva zuhan hátra.

– Pusztuljon innen – mondja rekedten. – Ne is lássam, mert...

– Elkísérem, Bognár. Odakint hűvös van, talán lehül a feje.

Egy lépéssel sem tágit Bognár mellől. Kíérnek az Új-telep házsorai közül a műútra. Egy szót sem váltanak. Bognár nyitott kabátjába belekapaszkodik a szél, sálját vállára teríti. Dézsi eltűnődve baktat mellette.

– Istenemre, elmegyek innen – szólal meg. – Szedem a sátorfámat, nem lát többé.
Bognár rásandít, hallgat.

– Elfelejtettük egymást, Bognár. A maga becsületén sem esik folt...

A másik feleletre sem méltatja. Dézsi érzi, hogy fejébe tódul a vér. Vak gyűlölet tölti el, leplezni sem tudja.

Megragadja Bognár vállát, arcába kiált.

– Térjen észhez! Maga is elveszti a meccset. Ezek örök életére megnyomorítják. Megbélyegzett lesz ... utolsó kapcarongy...

Bognár megmarkolja a kezét, egyetlen rántással letépi a válláról. Lihegve merednek egymásra. A szél felüvölt, hajukat tépi, szemükbe homokot, port vág.

Dézsi a fejéhez kap, halántéka fájón lüktet. Úgy érzi, idegei tüstént felmondják a szolgálatot. Valami állati félelem fogja el, amihez hasonlót még nem érzett.

– Hallgasson meg – mondja kapkodva, és ismét megragadva Bognár vállát, hisztérikusan kiabálni kezd. – Ne menjen el Geréhez, hallja? Ne merje megtenni! A Krisztus szerelmére ...

Bognár elfordul, lassan megindul. Az este olyan hirtelen szakad rájuk, mintha fekete függönyt bocsátának le. Felvillannak a telep fényei, hátuk mögött, az országúton a csendet kettéhasítva motorkerékpár robog. Egy pillanatra rájuk vetődik erős reflektora.

Átvágnak a letarolt, göröngyös téten, ahol sötéten gubbasztanak a bokrok. Dézsi kigombolja kabátját, letépi nyakáról a sálát. Agya lázasan dolgozik.

– Akkor én is elmegyek – szólal meg hirtelen. – Miért is ne? Remek megoldás.

Bognár megtorpan, gyanakodva végigméri. Látja, hogy Dézsi lehajol, a cipőjét fűzi.

– Miért is ne? – hadarja Dézsi. – Ez is megoldás ...

Úgy rémlik, mintha pincéből jönne a hangja.

– Ez is egy megoldás, Bognár ...

Hirtelen felegyenesedik, követ tart a markában, Bognár felkiált, arca elé kapja kezét, de homlokán erős ütést érez. Forró, vörös köd ereszkedik szemére, mindent eltakar ...

„Átkozott!”

Egy lépést tesz előre, aztán végigzuhan a földön. Ökölbe szorult keze lassan, ernyedten szétnyílik.

11. FEJEZET

Második órája folyik a taggyűlés – hivatalosan szabad pártnapnak nevezték el, ahol pártonkívüliek is megjelenhetnek amolyan üzemi közgyűlés-féle.

A levegő befülled a párthelyiségbe, cigarettafüst gomolyog a fejek felett, gombostűt sem lehetne leejteni. Az építés két napja, október 21-én befejeződött, hosszú hetek után az első taggyűlést hívták össze. Mindenki érezte: valami lóg a levegőben.

Reggel ismeretlen fiatalemberek jelentek meg a főbejárat előtt, röpcédulákat, felhívásokat osztogattak. Olyan hírek terjedtek el, hogy délután tüntetésekre készülnek a városban, és a főépületen már napok óta lengett a megfakult, fekete zászló, amit

Bognár emlékére tűztek ki. Talán elfelejtették bevonni, talán figyelmeztetőül hagyták odakint – senki sem tudta. Délben küldöttség kereste fel Vinczét, azt kérték, hogy az üzem hivatalosan is képviseltesse magát a délutáni felvonuláson.

Vincze végigjáratta tekintetét a küldöttségen, öten voltak, köztük két öreg, aztán nemet intett.

– Ez a tüntetés provokációvá fajulhat, pártellenes megmozdulássá. Semmilyen körülmények között sem egyezek bele.

Egyikük a reggeli lapot mutatta.

– Hiszen a DISZ szervezi – mondta. – Itt a felhívás. Szolidaritás a lengyelek mellett.

Vincze még nem látta a reggeli újságokat. Elképedt. De elhatározása mellett kitartott, nem egyezett bele.

Amint elmentek, felhívta a kerületi pártbizottságot. Egy ingerült hang rögtön az elején félbeszakította.

– Ugyan, elvtársam, ne csináljunk a bolhából elefántot. Bármilyen történjék is, a munkásosztály szétpofozza őket.

Vincze homlokán kiütött a verejték. Percekig szorongatta markában a kagylót, és döbbsen bámult maga elé. Olyan izgalom fogta el, hogy a feje belefájdult. Ki lehet ez a tintanyaló, ez az önelégült barom?... Egyszerre a melléhez kapott, szívgörcs fogta el, az asztalra bukott. Kínlódva, verejtékezve próbált a sikamlós üveglapba markolni, miközben úgy érezte, mintha forró tűt döftek volna szívébe.

Amikor összeszedte magát, és lihegve, levegő után kapkodva hátradült székében, teljes világosságban látta az ijesztő valóságot. Nincs erő, mely fel tudná tartóztatni a bomlást... sarokba vannak szorítva, az ellenfél tetszés szerint mérheti rájuk a csapásokat...

„A taggyűlésen akarnak összezúzni bennünket – gondolta. – Látványosan, kihívóan ...”

Eddig is állandóan engedniük kellett. Korda sugalmazására néhányan kibővített taggyűlést követeltek. – Vigyük csak ki az üzembe, a dolgozók közé a problémákat ... – Kőműves munkájának nyilvános megvitatását erőltették. Ezen órákig vitatkoztak, végül is a vezetőség Kordának javaslatát fogadta el.

Korda nem is várat sokáig magára. Miután Bársony a Szakszervezeti Bizottság nevében köszönetét mondott az öntödei munkák sikeres befejezéséért, és kiosztotta a jutalmakat, a főmérnök azonnal szólásra jelentkezik.

Gyors léptekkel kimegy az elnöki asztalhoz, magabiztos pillantásokat vet a hallgatóságra, s addig nem szólal meg, míg a teremben teljesen el nem halkul a beszélgetés, a zsebongás.

– Mivel a .napirend második pontja Kőműves elvtárs munkájának megvitatása, erről szeretnék beszélni.

A terem felmorajlik, néhányan összeverik a tenyerüket. Vincze a második sorban az öreg Hegyest pillantja meg. Ő is tapsol.

– Beszéljünk nyíltan, elvtársak – emeli fel a hangját Korda. – Mi, kommunisták, megszoktuk az őszinte beszédet. Kőműves elvtárs már réges-rég alkalmatlan a titkári teendők elvégzésére. Sem politikai, sem emberi adottságai nem megfelelőek.

Olyan csend támad, mintha egyszerre mindenki visszafojtaná lélegzetét. A teremben szorongó háromszáz ember Kőművest figyeli. Kőműves mereven, vörös nyakkal ül az asztal mögött, szemét egy pillanatra sem veszi le Kordáról. Korda zsebre

dugja kezét, kissé egykedvűen, szórakozottan néz maga elé.

– Hiszen számtalan példát felsorolhatnánk. Talán a legjellemzőbbet. Gere elvtársat valamennyien ismerjük. Derék, megbecsült tagja a kollektívának, régi harcosa a pártnak. Nos, Gere elvtársat évekkal ezelőtt egy taggyűlésen gyalázkodva, durván megtámadták, leváltották pártfunkciójából, művezetői beosztásából, egyszóval méltatlanul üldözni kezdték. Talán valami hibát követett el? Nem, csupán bírálni merészelte Kőműves elvtárs munkáját, despotikus hajlamát...

– Úgy van! – kiált közbe valaki.

Korda kipirul, szenvedélyesen előrelendíti kezét.

– Mindannyiunk nevében követelem, szolgáltatassunk igazságot Gere elvtársnak!

A hátsó sorokban néhányan zajongnak.

– Milyen joron követeli? Ez taggyűlés, nem csapszék.

– Csend.

Lárma kerekedik, Kőműves alig tud rendet teremteni.

– Csendet, elvtársak. Korda elvtársé a szó.

Korda nem is szól addig, míg el nem halkul a zaj.

– Jó – mondja csendesen. – Akkor javaslatként terjesztem elő.

– Befejezte? – kérdezi Kőműves.

– És azon sem ártana eltűnődnünk – folytatja zavartalanul Korda –, miért kéri a kizárását Hegyes elvtárs? Miért üti fel fejét üzemünkben az anarchia...

„Hordószónok” – gondolja Vincze. Nagyon jól el tudná képzelni a főmérnököt valamiféle ellenforradalmi gyülekezet kellős közepén ...

– Riasztó jelek ezek – mondja Korda. – Fekélyek, amiket ki kell égetnünk pártszervezetünk testéből.

Egy pillanatra elhallgat, letompítja elfogódottan csendülő hangját.

– Ezekben a percekben a város szívében tüntetnek az emberek. Értelmiségiek, munkások és egyetemisták. Kommunisták és nem-kommunisták ...

– Kommunisták nem tüntetnek! – kiáltja valaki hátul.

Az emberek fejüket forgatják, Majoros nyomakodik előre. Arca kivörösödik az izgalomtól, nyakán megfeszülnek, kidagadnak az izmok.

– Kommunisták sohasem tüntetnek a munkáshatalom ellen. A kommunisták fegyelmezett emberek, Korda. Mi eltűrtük a maga kis játékait, eltűrtük, hogy fortéllal, megfélemlítéssel elfogadtassa a saját tervezetét. Nem elleneztünk sokáig, mert a népi demokráciát károsítottuk volna meg ... Fegyelmezett emberek vagyunk, Korda. De gyalázni nem hagyjuk magunkat.

– Jól van!

– Üljön le!

Az erős hangzavarban egy szót sem érteni. Valaki éleset füttyent, dobhártyát szakítót. Mikor lecsillapodnak, Korda rezignáltan elmosolyodik.

– Engem nem lehet megfélemlíteni. Nem zavarnak a közbekiabálások ...

Néhányan lelkesen tapsolnak. Vidák meg egypár fiatalember. A többség hallgat. Komoran, kiismerhetetlenül. „Tőlük függ minden – gondolja Vincze. – Még maguk sem tudják, mit akarnak.” Tekintete Hegyesével találkozik. Az öreg arcán bizonytalan kifejezés jelenik meg, oldalt pillant.

– Majoros kirohanása számomra nem meglepő – vonja meg a vállát Korda. – Ezen

nem is lehet csodálkozni. Sértettnek érzi magát, kedveli a személyeskedést ...

Wagenzommer hátul felugrik.

– Maga talán nem ugyanazt teszi?

Korda széttárja karját.

– Ismétlem: nem zavarnak a közbeszólások. Én nem Kőműves személyét támadom, hanem egy rossz, bűnös politikai irányvonal képviselőjét bírálom.

Az ablaknál helyet foglaló műszakiak körében élénk tetszést váltanak ki szavai.

– Nem szeretjük a kucserákat...

Vincze nem állja tovább. Kordához fordul.

– Milyen alapon azonosítja Kőművest a dogmatizmussal?

– Hát nem elég? – pattan fel Vidák. – Amit Gerével tett, amit Hegyes ellen vétett? Mindannyiunk ellen ... A nép ellen ...

Kőműves arca megrándul, iszonyatos erejébe telik, hogy fegyelmezze magát. Pillantást sem vet Vidákra.

– Elvtársak – kocogtatja meg a kancsót –, maradjatok csendben. Most Kordáé a szó. Utána szóljatok hozzá.

Korda iszik egy korty vizet, majd sokáig fürkészi a hallgatóságot.

– Mondom, ezekben az órákban tüntetnek a városban. A szocializmusért, a demokráciáért tüntetnek. A nép változást akar, olyan változást...

– Ahol nincsenek kommunisták, igaz? – kérdi egy gúnyos hang.

Sorbán az.

Kőműves ismét kopog.

– Olyan változást – folytatja Korda –, mely gyökeresen szakít a régivel, az önkénnyel, és valamennyiünk számára egyenlő demokratikus jogot biztosít. Igen, elvtársak, az ország már itt tart. És mi? Szégyen. A mi üzemünkben mintha megállt volna az idő, Kőművest le kell váltani. Javasolom, hogy szavazzunk.

Egy pillanatig csend támad, aztán többen kiabálni kezdenek.

Mindenki a másik szavába vágva akar beszélni, egy szót sem érteni. Hátul felemelkedik Gere, lassan, szemüvegét igazítva megáll az első sornál.

– Vakmerő emberek maguk – mondja Kordának. – Csak a hitványságuk nagyobb.

Csend. Korda elvörösödik, arca megrándul.

– Tiltakozom.

– Én is tiltakozom – bólint Gere. – Miért akarnak kijátszani Kőműves ellen, miért akarnak Gere-ügyet csinálni? Mi magunk között már rég megoldottuk ezt a dolgot. Kőműves megkövetett, és itt a taggyűlés előtt is megkövetne, ha kérném. De semmiféle rehabilitációra nincs szükségem. Ezt már Vidáknak is megmondtam. Mert eljött hozzám. Ő aki annak idején elsőnek támadt meg, és rá akart venni, hogy álljak melléjük, rágalmaztam Kőművest.

– Nem igaz – kiáltja Vidák.

Megint lárma támad. Vidák jobbnak látja leülni.

Gere leveszi a szemüvegét, törülgeti.

– Így történt, elvtársak. Álljatok melléjük, mondta Vidák. Melléjük. Nem a párt mellé, hanem melléjük...

– A párt mi vagyunk – ugrik fel Vidák, és kirohan az asztalig, kezét vádlóan

Gerére szegezve. – A maga rágalmait hallgassuk? Nem tűrjük! Elvtársak, ennek az embernek a vejét fegyverrejtegetésért lecsukták. Ezt az ügyet ki kell vizsgálni...

A terem felbolydul, Vincze látja az arcokon, az előbb még kiismerhetetlen, komor arcokon a felháborodást. Vidák túllőtt a célon. Gere sápadtan áll. Feltűzi szemüvegét, Vidákat nézi.

– Lám, ilyenek vagytok – szólal meg, mikor csend támad. – Lesből támadtok, mérges fullánkkal, akár a vipera. Nem, Vidák, rajtunk nem fog a ti fullánkotok. Ha megmérgezték is néhány embert, meg vannak számlálva az óráitok. Kitépjük a méregfogakat.

Sokan tapsolnak. Vincze észreveszi, hogy az öreg Hegyes is felemeli, már-már összeveri tenyerét, aztán mintha elröstelné magát. Vincze rágyújt, idegesen remeg a keze. Már régóta nem Kőművesen folyik a vita. Ez a vita már a hatalomért folyik.

Korda emeli fel a kezét.

– Tiltakozom az ilyen általánosítások ellen. Lehetséges, hogy tévedünk Gere elvtárs esetében. De ez semmit sem von le az igazság értékéből.

– Miféle igazságból? – zajonganak a teremben.

– A dogmatizmus elleni harc igazságából.

– Tiszta sor – emelkedik fel Vincze, miután Korda visszaült a helyére. – Ők ügyesen forgatják a szavakat. Azt mondják, a dogmatizmus ellen harcolnak. Ez helyes nézet lenne. Csakhogy ők ennek az ürügyén a pártot, a néphatalmat támadják. Régi módszer ez, elvtársak. Kommunistákat befeketíteni, aztán személyükön keresztül a pártot támadni...

Vidák arca eltorzul a haragtól. Hisztérikusan rikácsol.

– Igen, támadjuk a pártot. Ha a párt a Kőműveseket támogatja, a pártot is támadjuk ... Mert ez a párt most az elnyomók, bürokraták, hatalmasságok szövetsége ...

Csend támad. Sokan álmélkodva, megdöbbenve merednek egymásra. Nem akarnak hinni a fülüknek. Miként kerülhetett ez az ember, ez a rothadt alak a DISZ-titkári posztra? Sokáig tart, míg magukhoz térnek. Aztán egyszerre többen is jelentkeznek. Kőműves meglepetten Vinczére pillant: Hegyes is jelentkezik. Neki adja meg a szót.

Az öreg nem emeli fel szemét, öklével homlokát simogatja.

– Elvtársak – nehezen buggyannak ki belőle a szavak –, fogadjatok engem vissza ... ha még volna rá mód ...

Lassan fölemeli tekintetét, körülnéz.

– Én belátom, csak két osztály van, a burzsoázia meg a proletariátus ... Középen nem lehet állni. Bocsássatok meg nekem ...

– Amit ez az ember itt elmondott a pártról – mutat Vidákra az mind hitványság... Én mást akartam, mégis majdnem idecsúsztam ... Nem, nem, csak két oldal van. Aki nem itt áll, az a másik oldalon áll...

Korda felugrik.

– Elvtársak – mondja sietve, mielőtt félbeszakíthatnák. – Vidák szavai engem is megdöbbsentettek. Mindenképpen elhatárolom magamat tőle. Szavaiból pártellenesség árad.

Vidák meghökkenve bámul rá, hitetlenkedve, mint akivel csúf tréfát űznek. Azután elfehéredik, szája széle remegni kezd. Iszonyú rémület keríti hatalmába.

– Elvtársak ... Félreértés ... félreértés...

– Elég.

– El kell kergetni!

Nem engedik szóhoz jutni.

A terem hangulata megforrósodik, szinte villanyárammal telítődik. Vincze valami nagy felszabadultságot érez. „Felülkerekedtünk volna? ... Mégsem lehet becsapni őket? ...”

Egymás után szólalnak fel az emberek, elítélik, kemény szavakkal illetik Korda és Vidák viselkedését. Később Korda még egyszer szót kér, visszavonja javaslatát.

– Most én javaslom – szól közbe Gere. – Szavazzunk csak.

A taggyűlés megerősíti Kőművest. Vincze örül, de sok tekintetben lát elfojtott gyűlöletet, tehetetlen haragot. „Legközelebb is megpróbálják – gondolja. – Mindig megkísérlik...”

Korda egyébként nyugodtan veszi tudomásul a szavazás eredményét. A többség akaratát – úgymond – kötelezőnek érzi a maga számára.

Gyűlés után fölmeleg a szobájába, elszív egy cigarettát. Nincs elkeseredve. „A dolgok nem itt dőlnek el – gondolja gúnyosan. – Ebben a mocsokságban ...”

Nyílik az ajtó, Vidák lép be. Csapzott haja a szemébe lóg, szája sírásra görbül.

– Leváltanak – dünnyögi. – Le fognak váltani...

Leül, gyűlölködve sandít Kordára.

– Maga is elárult.

Korda utálkozva méri végig. Tapadós nyál gyűlik a szájába.

– Mit siránkozik? – förmed rá durván. – Igyon egy pohár vizet. Vénasszony.

Felugrik, kijön az asztala mögül. Úgy érzi, minden dühét Vidákon kell kitöltenie.

– Hol maradtak a beígért felszólalások? A maga emberei? Gyáva szemetek!

– Megijedtek – nyöszörgi Vidák, széles vállát összehúzza, szeretne elsüllyedni a fotelban.

Korda eltűnődik.

– Vénasszony – mondja már szelídebben. – Szedje össze magát. Soványka siker ez a számunkra. Garantálom, hogy DISZ-titkár marad, én is maradok, ha ugyan nem lépek egyel följebb. Nekik már nincs elég erejük, nekünk pedig még nincs elég erőnk ... Majd legközelebb. A háború nem egy ütközetből áll.

Odakint már besötétedett, a szemközti kéményből fehér füst gombolyog. Felhők borítják el az eget.

Korda kabátjába bújik, sokáig, gondosan csomózza nyakán a sálát.

– Ne legyen kishitű, Vidák. Mennek a dolgok, mint a karikacsapás. Ma egy tüntetés, holnap egy tüntetés... Engedni kényszerülnek majd ...

Pejébe nyomja kalapját, mélyen, kissé gúnyosan elneveti magát.

– Na, jöjjön. Meghívom egy pohár borra. Attól csak megjön a kurázsija.

Amikor az autóval a kapuhoz érnek, akkor fordul ki rajta Gere és Hegyes Feri.

Együtt indulnak haza. Hűvös szél fúj, bebújik a kabátjuk alá, borzongatja őket. Sietősre fogják lépteiket, hallgatnak. Pedig Feriből nyomakodnának elő a szavak, oly rég beszélgettek, s oly sok minden történt azóta... De Gizire gondol, csak róla tudna kérdezni; ettől megbénul a nyelve.

Amikor megtudta Köröstyös letartóztatását, düh fogta el, majd kétségbeesést érzett. Szeretett volna elmenni Gizihez, melléje állni... de nem tehetette meg ... Talán bátorsága sem lett volna.

Gere a fiúra pillant, s mintha kitalálná gondolatát, csendesen megszólal.

– Ne gyere el ma este.

Feri arcát előnti a vér, mint akit rajtakaptak. Fejét lehorgasztja, nem szól. Gere rövideket lép, de gyorsan megy, nehéz lépést tartani vele.

– Nem lenne jó – mondja Gere. – Neki most nyugalom kell. Nem szabad felkavarni.

Kerülővel mennek. A kiserdőnél susognak a fák, valami titokzatos dallamot játszik rajtuk a szél. Feri szólni szeretne, de csak az ajkai mozdulnak. Fényes szemével az öreget nézi.

Gere érzi ezt a pillantást.

– Majd később. Várj még ezzel a látogatással...

Melegség van a hangjában, ami jólesik.

Feri mélyebbre horgasztja fejét, a göröngyöket rúgdossa, nehéz a lélegzete. Úgy érzi, legbelsőbb titkába lát Gere, és ettől megriad. Vajon Gizi is sejti? ...

Amikor elválnak egymástól, az öreg rámosolyog, megkínálja egy cigarettával. Szótlatlanul rágyújtanak. Gere elköszön.

Feri álldogál még egy darabig, a világos ablakot nézi. Vajon mit csinálhat most Gizi? Behunyja a szemét, fáradtságot érez.

„Igaza van – gondolja. – Várni kell...”

Zavartan elmosolyodik, ő is elindul hazafelé.

*

Tíz órakor Kőműves elmegy a telepre Geréhez. Koromsötét van, dermesztő a szél. Vakon botorkál keresztül a réten, a göröngyökön. Errefelé találták meg néhány napja Bognár holttestét. Vajon miért kellett Bognárnak meghalnia? Megáll, rágyújt. A gyár felől savanyítás füstszagot hoz a szél. Eltűnődve, nehéz érzésekkel ballag tovább, fojtogatja valami.

Közeledő lépteiket hall, egy pillanatra megtorpan, szemét a sötétbe mereszti.

Majoros az. Hallgatagon mennek egymás mellett. Mindkettőjüket szorongatja valami, amit még maguknak sem mernek bevallani.

– Mi lehet most a városban? – kérdezi Majoros.

Kőműves cigarettája felparázslík.

– Mi lenne? Vége a tüntetésnek.

De a hangja nyugtalan.

Valahogy különös, nyomasztó a nagy-nagy sötétség. A telep fényei gyöngén pislákolnak a távolban. Majoros egyszerre fütyörészni kezd, kapkodva, idegesen. „Neki is rosszak az idegei” – gondolja Kőműves. Elhajítja a cigarettát, kilépnek. Szemük nem tudja megszokni a sötétséget.

– Itt feküdt Bognár... – morog Kőműves egy bokorra mutatva.

Szinte egyszerre állnak meg, döbbenet bámulják egymást.

Félnek? Maguk sem tudják megmagyarázni ezt a furcsa szorongást. Valami a mellükre telepedik, amitől nem tudnak szabadulni.

Majoros teliszívja magát levegővel, nevet.

– Marhaság. Még soha semmitől nem gyulladtam be.

Eltűnődve ballagnak tovább, nemsokára beérnek a telepre.

Gerénél már mindenkit ott találnak.

Az öreg Hegyest, Wagenzommert, Szviderkát, az asztalnál Vincze meg Sorbán ül és még három elvtárs, akiket nem ismernek. Valaki feláll, becsukja az ablakot. A szél ismét feltámad, füttyül a kéménylyukban, akár a házimanó.

– Hát, együtt vagyunk... – mondja Gere. – Bizony, hamarabb is megtehettük volna

...

Odakint erősödik a szél zúgása, becsapja a fészerajtót, valahol csörömpölve kihullik egy ablak.

Zord, kemény éjszaka ígérkezik.

Zsoldos Vera rajzaival.

A védőborító és a kötéstervezés Lóránt Lilla munkája.

A kiadásért felelős a Magvető Könyvkiadó igazgatója.

Felelős szerkesztő: Jólesz László.

Műszaki vezető: Beck Péter.

Műszaki szerkesztő: Sebestyén Lajos.

Kiadványszám: 3880.

Terjedelem: 21,8 (A/5) ív.

Példányszám: 5560.

MSZ 5601-59 és 5602-55

61/26474. Franklin-nyomda

Budapest, VIII.,

Szentkirályi u. 28.
